

ჯეიმს გრინვუდი

პატარა მაჩანწალა

I

დედინაცვალი

ექვსი წლის ვიყავი, დედა რომ გარდამეცვალა. მამაჩემმა ცოლად მისი ბერკი შეირთო. დედინაცვალი ბოროტი და ეშმაკი ქალი გამოდგა. მუშაობით სულს მხდიდა: ჭიდან წყალს მაზიდვინებდა, სახლს მალაგებინებდა, საყიდლებზე დუქან-დუქან დამარბენინებდა. ბავშვიც ჩემი მოსავლელი იყო, საჭმელი კი არ ემეტებოდა. ყოველ დილით მამა სახარჯო ფულს უტოვებდა. ის ამ ფულით არაყს ყიდულობდა. გალოთებული უსასმელოდ ერთ დღესაც ვერ ძლებდა. დუქანში მონარჩენ, ხორცგაცლილ ძვლებს მაყიდვინებდა, მამას კი ატყუებდა, სადილად ესლა დაგვრჩაო.

მამა შებინდებისას ბრუნდებოდა. ბაზარში მწვანილს ჰყიდდა. მთელი დღის შრომით მოქანცულს შინ ცხელი კერძი ხვდებოდა. მე კი, ძალიან ხშირად, დილიდან საღამომდე, პურის ქერქის ანაბარა ვიყავი, ამიტომ ხორცის დანახვაზე პირწყალი მომდიოდა. დედინაცვალი თვალს თუ შეასწრებდა, როცა მამაჩემი თავისი თეფშიდან რაიმეს მიწილადებდა, მაშინვე ტყუილებს მოჰყვებოდა:

– ჯეიმს, გენაცვალე, ბავშვს ამდენს ნუ აჭმევ, თორემ მეტი მოუვა და ავად გახდება! საოცრად ხარბი ბიჭია. დღეს სადილზე იმდენი ხორცი გადმოვუღე, ორ კაცს ეყოფოდა.

– უყურე ამ საბაგელს! დამდგარა და პირში ისე მომჩერებია, თითქოს ერთი თვეა არაფერი ეჭამოს, მსუნაგო შენა! გასწი, ახლავე დაიძინე, ვიდრე არ გამიწკეპლიხარ! – მიყვიროდა მამაჩემი.

ცარიელი კუჭით ვწვებოდი. თავის გასამართლებლად სიტყვასაც ვერ ვამბობდი.

ერთხელ დედინაცვალს ვიღაც ქალი ესტუმრა და სადილ-ვახშმისთვის დატოვებული ფული სასმელში დახარჯა. როცა სტუმარი წავიდა და დედინაცვალი ცოტათი გამოფხიზლდა, შიშმა აიტანა: იცოდა, მამაჩემი ძალიან გაჯავრდებოდა, როცა გაიგებდა, რომ მან ოჯახი უსადილოდ დატოვა. მეტი გზა არ იყო, ვახშმისათვის ფული როგორმე უნდა ეშოვნა. მაგრამ როგორ?

დედინაცვალის ტიროდა და საცოდავი ხმით მოთქვამდა:

– რა ვქნა მე უბედურმა? სადაცაა მამაშენი მოვა, ჯიმ, საყვარელო, გესმის?! მე კი ვახშამს ვერ დავახვედრებ! ცემით მომკლავს!

მისმა ცრემლებმა ამაღელვა. ხოლო, როცა ალერსიანად მითხრა: ჯიმ, საყვარელო, გული ისე მომიღბო, დედინაცვალთან მივედი და დამშვიდება დავუწყე. ვეკითხებოდი, იქნებ რაიმეში გამოგადგე-მეთქი.

– ჯიმ, ამას მხოლოდ სიტყვით მეუბნები, გულში სულ სხვას ფიქრობ. მართალი ხარ. აბა, როგორ შეგებრალე: მუდამ ცუდად გექცევი! ოჰ, ნეტავ ახლა გადავრჩებოდე და ამის შემდეგ თითსაც არ დაგაკარებ!

ამ სიტყვებმა უფრო მეტად ამიჩუყა გული.

– მითხარით ოღონდ, რით დაგეხმაროთ და ყველაფერს გავაკეთებ, – ვარწმუნებდი.

– დახმარება, რა თქმა უნდა, შეგიძლია, მაგრამ არ მინდა გთხოვო. აი, ეს პენნახევარი გქონდეს და რაშიც გინდა, დახარჯე.

მისმა ხელგაშლილობამ გამოაცა და მეტი თავგამოდებით დავუწყე ხვეწნა, მითხარით, რით დაგეხმაროთ-მეთქი.

– აი, რა, ძვირფასო, – როგორც იქნა ხმა ამოიღო მისის ბერკმა. – მამაშენს უთხარი, რომ მე ფული მოგეცი და შენი დაიკოს წამლის საყიდლად აფთიაქში გაგზავნე, ჰოდა, ვითომ გზაში ეს ფული დაკარგე. ჯიმ, საყვარელო, ამის თქმა ხომ არ არის ძნელი?

– მერე, მამამ რომ მცემოს?

– რას ამბობ, საყვარელო, ეგ როგორ მოხდება? მე ხომ აქ ვიქნები! მამაშენს ვეტყვი, გზაში ერთი ახმახი ვიღაც დასჯახებია, ხელი გაუკრავს, ფული გამოუტაცია და გაქცეულა-მეთქი. ასე რომ, შენ ბრალი არაფერში დაგედება. მამაშენი არა გცემს, დარწმუნებული იყავი! ახლა წადი და გაისეირნე, მაგ პენნახევრით რაც მოგეწონოს, ის იყიდე.

წავედი, მაგრამ გულში მაინც მოუსვენრობას ვგრძნობდი. შინ მისვლას განგებ არ ვჩქარობდი, რომ დედინაცვალს მამაჩემისთვის ამ ამბის თქმა მოესწრო.

როცა დავბრუნდი, მამა კარებში ტყავის ქამარმომარჯვებული დამხვდა.

– მობრძანდი, არამზადავ! – დამიყვირა და ყურში ხელი ჩამავლო. – ჩემი ფული სად არის, რა უყავი? ახლავე თქვი!

– დაკარგე, მამა! – შეშინებულმა ჩავილაპარაკე და მისის ბერკს მუდარით შევხედე. მისგან გამოსარჩლებას ველოდი.

– დაკარგე? მაინც სად დაკარგე?

– პოლისთვის წამლის საყიდლად მივდიოდი, უცებ ვიღაც დიდი ბიჭი მეცა, ფული ხელიდან გამომგლიჯა...

– ხომ არ გგონია, მაგ შენი ზღაპრებისა მჯერა! – დამიღრიალა ბრაზისაგან გაფითრებულმა მამამ.

მის უნდობლობას დიდად არ გავუკვირვებოვარ, მაგრამ თავზარი დამეცა, როცა დედინაცვალმა დამცინავად ჩაილაპარაკა:

– ჰო, მეც ასეთი ტყუილი მითხრა. ერთი ისიც ჰკითხე, ჯეიმს, აქამდე სად დაეხეტებოდა ან წინსაფარზე ცხიმის ლაქები რატომ აჩნია?

წინსაფარზე იმ მსუყე ღვეზელის ლაქები მართლა მაჩნდა, მისის ბერკის მოცემული პენნახევრით რომ ვიყიდე.

– უჰ, შე გაიმვერა, ქურდო! – დამიდრიალა მამაჩემმა. – ფული მომპარე და დახარჯე კიდევ?!

– ჰო, ჯეიმს, გირჩევ, ერთი კარგად გაწკეპლო. – თქვა იმ ცბიერმა ქალმა.

მამაჩემი სქელი ტყავის ქამრით მანამდე მცემდა, სანამ სისხლმა არ გამოჟონა, ისიც იქვე იდგა. ვუყვებოდი ამ ფულის ამბავს, მაგრამ მამა ყურს არ მიგდებდა და მანამდე მცემდა, ვიდრე ხელი არ დაეღალა. შემდეგ ერთ ბნელ ოთახში შემავდეს და დაღამებამდე იქ დამტოვეს. ჩემმა დედინაცვალმა რაღაც მოიმიზეზა, ოთახში შემობრუნდა და მამაჩემის გასაგონად ხმამაღლა ბრძანა:

– ყმაწვილო, იმედია, ახლა მაინც ისწავლი ჭკუას. იცოდე, არ დაგავიწყდეს, ძილის წინ ღმერთს შენდობა შესთხოვე!

ო, რა საშინლად მძულდა მაშინ ჩემი დედინაცვალი! სიბრაზისაგან სისხლიანი იარების ტკივილსაც ვეღარ ვგრძნობდი.

მამას ამ ცბიერი ქალისა ბრმად სჯეროდა. ჩემგან მოითხოვდა მშობელ დედასავით მყვარებოდა. ერთ საღამოს მამამ შინ ვიღაც ახალგაზრდა კაცი მოიყვანა. ერთი ბოთლი რომის საყიდლად გამგზავნა. რომი რომ მოვიტანე, სტუმარმა სასმისები შეავსო და მამაჩემისა და დედინაცვლის სადღეგრძელო შესვა. ორივეს ბედნიერება უსურვა. მათი სადღეგრძელოები მე სრულებითაც არ მაინტერესებდა. ჰოდა, ის იყო წასასვლელად მოვემზადე, რომ მამამ შემაჩერა.

– ჯიმ, აქ მოდი, – მითხრა მან. – ხედავ, სკამზე ვინა ზის?

– რა თქმა უნდა, ვხედავ. ჩემი დედინაცვალი მისის ბერკი, – მივუგე მე.

– დედინაცვლის დაძახება არ გაბედო. ის დედინაცვალი არ არის! – დამიყვირა მამამ.

– მაშ, ვინ არის?!

– ვინა და, დედაა შენი, ჰოდა, ასეც უნდა დაუძახო! მშობელ დედასავით უნდა გიყვარდეს. მიდი და ახლავე აკოცე.

მამაჩემის სიტყვებში მაინცდამაინც სამწუხარო არაფერი იყო, მაგრამ ეს რომ მითხრა, მწარედ ავტირდი.

– ერთი ჰკითხეთ ამ საძაგელს, რას იწირპლება? – იყვირა მამამ.

– თავი დაანებე, ჩემო კარგო, ძალიან ჯიუტი ბიჭია... თუმცა შენც კარგად იცი, რა უვარგისია!

მე ტირილს ვუმატე, რადგან განსვენებული დედა ძალიან მიყვარდა და გული მტკიოდა, რომ ამ საზიზღარი ცბიერი ქალისთვის დედა უნდა დამეძახნა.

მამა გაბრაზდა და მაგიდაზე მუშტი დაჰკრა.

– კმარა, ამ პატარა ბიჭს თავი დაანებეთ, – თქვა სტუმარმა. – რამდენი წლისაა, ჯეიმს? – ჰკითხა მან მამას.

– მეშვიდე წელშია.

– ჰოო, მაშ ლუკმაპურის შოვნას მალე თვითონვე შეძლებს.

– ეჰ, როგორ არა, რა ხანია! შეხედეთ, რამოდენა ბიჭია! დროა, ფული იშოვოს. უსაქმურობა ეყოფა. – აყბედდა დედინაცვალი.

– რატომ, ბიჭი არც ისე უსაქმოდაა, – უკმაყოფილოდ თქვა მამაჩემმა. – მთელი დღე პოლის უვლის.

– ეგ რა საქმეა! ზის თავისთვის, ხელში მშვენიერი ბალდი უჭირავს ან სულაც სადმე მიაგდებს და თამაშობს.

– მე კი ერთ რამეს გეტყვით, ბავშვის მოვლაზე ძნელი არაფერია, – თქვა სტუმარმა. – ამ მშვენიერი საქმის გაკეთებას მეც მაიძულებდნენ, მაგრამ პირველი შესაძლებლობისთანავე მივატოვე, თუმცა ამის შემდეგ ძალღვივით ყეფა დავიწყე.

ეს რომ თქვა, კეთილმა სტუმარმა ხელში პენი ჩამიდო. ერთი სული მქონდა, მალე გავპარულიყავი და ამ ფულით რაიმე მეყიდა. უფროსების ლაპარაკს ყურს აღარ ვუგდებდი. მხოლოდ იმ ახალგაზრდა კაცის ნათქვამი, ყეფა დავიწყეო, რომ თქვა, გონებაში ჩამრჩა. ბავშვის მოვლას ძალღვივით ყეფა მერჩივნა. მაგრამ ჩემი ყეფა ვის რაში გამოადგებოდა? მინახავს, მწყემსი ფარას რომ მიერეკება, ბიჭები ცხვრის მოგროვებაში შველიან, თან ყეფენ და ძალღვივით წკმუიან. მაგრამ ვერასოდეს წარმოვიდგენდი თუ ასეთი საქმისათვის ფულს იძლეოდნენ. ნეტავ მეცხვარეს ყეფისთვის ბიჭების დაქირავება რად სჭირდება? ნამდვილი ძალღვივის შენახვა უფრო იაფი არაა? – ვფიქრობდი ჩემთვის. მერე, სტუმარმა რომ თქვა, ყეფა ბავშვის მოვლაზე ადვილიაო, მან რა იცის, რა ცუდად ვცხოვრობ, როგორ მტანჯავს ბოროტი დედინაცვალი! რომ მამა ჩემზე სულ არ ზრუნავს.

II

ახალი გასაჭირი. გაქცევა

ჩემი და პოლი არც დღით, არც ღამით არ მასვენებდა. პოლის ჩემს ლოგინში აძინებდნენ და როცა ვწვებოდი, ვცდილობდი, არ გამეღვიძებინა. თუ ამას შევძლებდი, სამი-ოთხი საათი მშვიდად მეძინა. ღამის ორი საათისთვის გოგონა იღვიძებდა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გაჰკიოდა. ვერაფრით დააწყნარებდი, აუცილებლად რაიმე უნდა მიგეცა. ვიდრე საჭმელი ჰქონდა, გოგონა ჩუმად იყო, მაგრამ ღამით განსაკუთრებული ჭამის მადა ეძლეოდა, მთელ მარაგს ერთბაშად ანადგურებდა და მერე ისევ გაჰყვიროდა. არავითარი მოფერება, სიმღერა და დაყვავება მასზე არ ჰქრიდა. დედა! დედაო! ისე ღრიალებდა, რომ მისი ხმა ქუჩის ბოლოს ისმოდა.

ოღონდ გამეჩუმებინა და რას არ გავაკეთებდი.

– პოლი, არ გინდა, სასეირნოდ წაგიყვანო? – ვეკითხებოდი. ზოგჯერ, როცა ნათელი მთვარიანი ღამე იყო, მთანხმდებოდა. ჩვენ, რა თქმა უნდა, სასეირნოდ ვერ წავიდოდით, მაგრამ პოლი ამას ვერ ხვდებოდა. ორივენი ვიცმევდით, თითქოს მართლაც ქუჩაში გასასვლელად ვემზადებოდით, თავზე დედინაც-

ვლის შლაპას ვახურავდი, მხრებზე ჩემს ქურთუკს შემოვაცმევდი, მე მამაჩემის ძველი ბეწვის ქუდს ვიხურავდი, რომელიც ლეიბის ქვეშ მქონდა ამოდებული. როცა ორივენი გამოვეწყობოდით, მე დედინაცვლის ხმით ვამბობდი:

– ჯიმ, შენ და პოლი წადით, შაქარყინულის დუქანში გაისეირნეთ!

მერე ჩემი ხმით ვუპასუხებდი:

– ჩვენ მზადა ვართ, უკვე მივდივართ!

ამის შემდეგ სასეირნოდ მივდიოდით, მაგრამ კარებს ვერაფრით ვაგნებდით. მთელი ოინიც ამაში იყო. შაქარყინულის საყიდლად ქუჩაში უნდა გავსულიყავით, ჩვენ კი კარებს ვერა და ვერ ვპოულობდით. ამ შემთხვევაში ის დიდი შლაპა, პოლის თავზე რომ ეხურა, ძალიან მშველოდა. ხშირად პოლი ნახევარი საათის სეირნობის შემდეგ ჩემს ხელში იძინებდა და ლოგინზე ფრთხილად ვაწვენდი. ზოგჯერ ისიც ხდებოდა, – და ეს ყველაზე უარესი იყო, – რომ პოლის სასეირნოდ წასვლა სულაც არ ეწადა. ტყუილად ვპირდებოდი შაქარყინულს, ძალივითაც ტყუილად ვყეფდი, კატასავით ვკნაოდი, ინდაურებს, გოჭებსა და წიწილებს ვაჯავრებდი. მას კი არაფრის გაგონება და არც არაფრის მოსმენა არ სურდა. «პული, პულიო», ხმამაღლა მოითხოვდა. «პულს» პურს ეძახდა და ყველა ჩემს დარიგებაზე მხოლოდ ამას გაჰყვიროდა. ამ დროს კედლის მეორე მხრიდან კაკუნი ატყდებოდა. დედინაცვალი კედელს იატაკის საწმენდ ჯოხს უბაგუნებდა.

– შე ბოროტო, რას უშვრები საწყალ ბავშვს?

– პურს მთხოვს.

– მერე, შე ზარმაცო, არ შეგიძლია, ადგე და მისცე?

– რა მივცე, სულ გაათავა!

– როგორ თუ სულ გაათავა, მატყუარავ! გეტყობა, შენი საზიზღარი ჩვეულება არ მოიშალე, საბრალო ბავშვს ყველაფერი შეუჭამე! მოთმინებიდან არ გამომიყვანო, ეხლავე გააჩუმე, თორემ მოგხვდება!

ვიცოდი, მართლა მომხვდებოდა და აცრემლებული პოლის ვევედრებოდი, გაჩუმდი-მეთქი. მაგრამ ამაოდ! როგორც კი დედინაცვლის ხმა შემოესმებოდა, ღრიალს უმატებდა. შიშისაგან აცახცახებულს მეორე ოთახიდან ნაბიჯების ხმა, კარის სახელურის ჭრიალი მესმოდა. განრისხებული დედინაცვალი დამის პერანგის ამარა ოთახში შემოიჭრებოდა, მომვარდებოდა და უმოწყალოდ მირტყამდა. ბალიშზე თავით ისე ღონივრად დამაკრავდა, რომ დაყვირებასაც ვერ ვახერხებდი.

მამამ არ იცოდა, რა დღეში მაგდებდა დედინაცვალი, რომელიც მის გასაგონად ხმამაღლა მეუბნებოდა, ბავშვის საჭმელისთვის თუ კიდევ ხელი გიხლია, გცემო.

– ტყუილად რას ემუქრები მაგ ღორმუცელას, ერთი კარგად მიბეგვე, ხომ ხედავ, არაფრად გაგდებს! – ყვიროდა მამაჩემი მეორე ოთახიდან.

– მოთმინება მალე მეც აღარ მეყოფა! მიფრთხილდი, უქნარავ! – მეუბნებოდა დედინაცვალი. მერე თავის ოთახში ბრუნდებოდა და მამას ეუბნებოდა:

– ჯეიმს, ნუ ვცემთ, ცემით ბავშვი კარგს ვერაფერს ისწავლისო.

საოცარი ის იყო, ჩხუბის მერე პოლი ზღარბივით დამრგვალდებოდა და ისე გემრიელად ჩაიძინებდა, თითქოს არც არაფერი მომხდარაო. სწორედ ამიტომ ეგონა მამას, რომ თუ მოვიწოდებდი, მისი გაჩუმება ყოველთვის შემემძლო. ერთხელაც იყო ვერ მოვითმინე და მამას შევჩვილე:

– სულაც არ მეცოდები! – მიპასუხა მამამ. – შენნაირ ჯიუტ და საძაგელ ბიჭს ჭკუის სწავლება სჭირდება.

– არა, მალე ვეღარ ამიგდებს მასხრად: დიდი გავიზრდები, ვუჩვენებ სეირს! – ვთქვი მე.

მამამ შემომხედა და გაიცინა.

– დიდი რომ ვიყო, – განვაგრძობდი მისი სიცილით გამხნევებული, – ცხვირს გავუტეხდი, ფეხებს გადავუმტვრევდი, ჭირივითა მძულს!

– გეყოფა სისულელების როშვა, – გამაჩერა მამამ.

– გატყუილებს. წუთიც არა მაქვს მოცლა, სულ პოლის ვეთამაშები.

– რა დიდი საქმეა ბავშვის ყურისგდება! შენოდენა ბიჭები ფულს შოულობენ!

– მამა, მეც მინდა ვიმუშაო.

– სამუშაოს მოძებნა უნდა, თავისით არ მოვა! დილის ოთხ საათზე ბაზარში რომ მივდივარ, მაშინ შენ გძინავს, შენზე უფრო პატარა ბიჭები ამ დროს უკვე იქ არიან. თუ გამოიმუშავენ ორიოდ პენსს, საქმელსაც ჭამენ, არადა, მშვირები სხედან.

– მამა, რიგანი არც შარვალი მაქვს, არც წინდები და არც ფეხსაცმელები. სამუშაოს საძებნელად როგორ წავიდე?

– შე სულელო! ხომ არ გგონია, სამუშაოზე მორთულ-მოკაზმულმა უნდა იარო? იმ ბიჭებს, პერანგის გარდა, არაფერი აბადიათ, მაგრამ საქმეს სხვაზე ნაკლებ არ აკეთებენ: თევზეულს ეზიდებიან, კალათებით კარტოფილი გადააქვთ, საქონლით დატვირთულ ნაგებსა და საზიდრებს დარაჯობენ. შენ კი სამუშაოზე ქათქათა პერანგითა და ხელთათმანებით გინდა წახვიდე? კარგი ვინმე ხარ!

მამამ ზურგი შემაქცია და წავიდა.

დედინაცვალი, რაც დრო გადიოდა, მით უფრო ცუდად მეპყრობოდა. ჩემი მდგომარეობა განსაკუთრებით მას შემდეგ გაუარესდა, რაც მამამ ერთხელ მთვრალი ნახა და სცემა. ვინ იცის, რამდენჯერ მშიერი დავრჩებოდი, მოხუც მრეცხავს, მისის უინკშიპს რომ არ შევბრალებოდი. მისის უინკშიპი დიდი ხანია იცნობდა დედაჩემს და მას ყოველთვის აქებდა. «იგი მამაშენისათვის ზედმეტად კარგი იყო, მამაშენი კი ამ გაიძვერა, ბოროტი ქალისთვისაა ზედმეტად კარგიო», – მეტყოდა ხოლმე. ჩემს ყველა გულისტკივილს მისის უინკშიპს ვუზიარებდი. ის სამზარეულოში დამიძახებდა ხოლმე და სადილის ნარჩენებს მაჭმევდა. ზოგჯერ მოვიდოდა, პოლის გამომართმევდა და ცოტა ხნით ბიჭებთან სათამაშოდ მიშვებდა. მისის უინკშიპს ვკითხე, «მყეფავი» რას ნიშნავს-მეთქი. მან ამიხსნა, ასე პატარა ბიჭებს ეძახიან, მათ დამტარებელი ქირაობს, რა-

თა ტვირთიანი ურიკა აზიდვინოს და ყურადღებით იყოს, ვიდრე მეპატრონე საქონელს ყიდულობს, ამას გარდა, მუშტარიც მიიზიდოსო.

– თუ გახსოვთ, ყველაზე პატარა «მყეფავი» რა ხნისა იქნებოდა? – დავინტერესდი მე.

– მე რომ მინახავს, ისინი მხრებამდე თუ მოგწვდებოდნენ. თუმცა სიმაღლეს მნიშვნელობა არა აქვს, მთავარია, კარგი ხმა გქონდეს.

მისის უინკშიპი დიდხანს მიხსნიდა, თუ რა მნიშვნელობა ჰქონდა გამყიდველისთვის საქონლის მაღალი, სასიამოვნო ხმით შექების უნარს, რომ ყველა საქონელს სხვადასხვანაირი ხმით სჭირდებოდა შექება. მენახშირეები ასე გაჰყვირიან, რძის გამყიდველები კი ისეო.

ამის შემდეგ სულ იმის ფიქრი მაწამებდა, მქონდა თუ არა მუსიკალური ხმა. ჩემი დედინაცვალი კარგ მომღერლად ითვლებოდა. მე მისგან რამდენიმე სიმღერა ვისწავლე და, ჩემი აზრით, ცუდად არ ვმღეროდი. მაგრამ, ვინ იცის, იქნებ ჩემი ხმა სასიმღეროდ კარგი იყო, თევზის ან ხილის შესათავაზებლად კი უვარგისი გამომდგარიყო. რადაც არ უნდა დამჯდომოდა, დედინაცვლისგან თავი უნდა დამეღწია. მე «მყეფავობის» გარდა სხვა ვერაფერი მომეფიქრებინა. რამდენიმეჯერ ვცადე მეყვირა ხან ერთი და ხან მეორე დამტარებლის მსგავსად, ვერ ვხვდებოდი კარგად ვყვიროდი თუ ცუდად.

ერთხელ, კიბეზე ვიჯექი, ხელში პატარა პოლი მეჭირა, ფიქრებში წავედი. უცაბედად ბავშვი ხელიდან დამივარდა და საფეხურებზე დაგორდა. მისის ბერკს ბავშვის წივილი რომ შემოესმა, ელვის სისწრაფით მომვარდა. თავის მართლებაზე ყური არ მიგდო, არც ძირს დაგდებული ბავშვი აიყვანა, თმებში მწვდა და თავი კედელზე მიმანარცხებინა. უნდოდა ყურით ვეთრიე, მაგრამ მე დავუსხლტი და ყურის ნაცვლად ფრჩხილებით მხოლოდ ლოყა დამაკაწრა. შემდეგ მუშტებით დამიწყო ცემა. ცხვირზე ისე მომიჭირა, სიმწრისაგან კინალამ გავგიჟდი. გაგიჟებას, ალბათ, არც არაფერი მაკლდა, რადგან ვეცი და ცერა თითზე ვუკბინე. დედინაცვალმა სიმწრისაგან შეჰყვირა და ხელი მიშვა. ამით ვისარგებლე, ხელიდან დავუსხლტი და ჩვენს მოსახვევში რაც ძალი და ღონე მქონდა მოვკურცხლე.

III

სადამო სმიტფილდის ბაზარზე. სერიოზული საფრთხე მემუქრება

არ ვიცი, მომდევდა თუ არა მისის ბერკი, ისე გავრბოდი, უკან ერთხელაც არ მომიხედავს. მრეცხავმა მისის უინკშიპმა დამინახა, შეშინებულ სახეზე შემატყო, რომ დიდ საფრთხეს გავურბოდი, და დამიყვირა:

– ჩქარა, ჯიმ, გაიქეცი, არ დაგეწიონ!

ჩვენი შესახვევიდან ტერნმილსტრიტზე გავედი და სმიტფილდის ბაზრისკენ მოვკურცხლე. ვიცოდი, მისის ბერკი აქ უფრო ადვილად დამეწეოდა, ვიდრე ბაზრის ვიწრო გასასვლელებსა და კუთხე-კუნჭულებში.

იმ დღეს ბაზრობა არ იყო და მოედანზე კაციშვილი არ ჭაჭანებდა. ამ ადგილებს კარგად ვიცნობდი. მე და ჩემი ამხანაგები აქ სათამაშოდ დავდიოდით. მომაგონდა, ბიჭებს «ღორების რიგისკენ» სიარული არ უყვარდათ და სწორედ იქითკენ წავედი. ყველაზე მაღალ დახლზე ავძვერი და ირგვლივ მიმოვიხედე. მისის ბერკი არ ჩანდა. სირბილისაგან სული მეხუთებოდა. ტკივილისა და ბოლმისაგან ვტიროდი. ჩემი ცრემლები ლოყებზე ჩამონაჟონ სისხლს ერთვოდა. უქუდოს, ფეხშიშველას და ტალახით მოთხვრილს ტანზე დამენძილი, საკერებლებით აჭრელებული ქურთუკი მეცვა.

მაისის იმ თბილ სადამოს ვიჯექი დახლზე და მხოლოდ იმას ვფიქრობდი, მისის ბერკი სადმე კუთხეში არ იყოს მიმალული და უცებ არ მომვარდეს-მეთქი. გაფაციცებული აქეთ-იქით ვიყურებოდი და უმნიშვნელო ფაქუნზედაც ვკრთოდი. დრო გადიოდა, მაგრამ მტერი არსად ჩანდა. თანდათან დავმშვიდდი. ეკლესიის ზარმა ოთხი საათისა დარეკა. მაშინღა გამოვერკვიე და ჩავფიქრდი: რა მექნა, შინ დავბრუნებულიყავი? არა, ეს შეუძლებელი იყო! დედინაცვალი ცემით მომკლავდა. შეემლო ისე მომქცეოდა, როგორც მოესურვებოდა. მამას ნაკბენ თითს უჩვენებდა. მე რით ვიმართლებდი თავს? ხომ მართლა ვუკბინე, სამაგლად მოვიქეცი! ბავშვიც დამივარდა. ნაბრძანები კი მქონდა, წყნარად ვმჯდარიყავი და ბავშვი ხელში ფრთხილად მჭეროდა. საწყალი პოლი! ვინ იცის, როგორ დაშავდა! ისეთი წიოკობით დაგორდა, ალბათ ძვალაც არ შერჩენია მთელი. ამიტომაც არ დამედევნა დედინაცვალი. არა, შინ დაბრუნებაზე ფიქრიც არ შეიძლებოდა.

სად წავსულიყავი? ამასობაში დაბინდა კიდეც. ქუჩებში ფარნები აანთეს. ღორების რიგში ჯდომა ძალიან არასასიამოვნო იყო. სხვა რიგში გადავინაცვლე. რაიმე უნდა მომეფიქრებინა. უკვე ბნელდებოდა. შიმშილიც უფრო მეტად მაწუხებდა. ვფიქრობდი: რა მოხდება, შინ რომ დავბრუნდე-მეთქი? ვიგონებდი ყველაზე უმკაცრეს სასჯელს, რაც დედინაცვლისგან მიგემნია. ვცდილობდი, წარმომედგინა, ამგვარ დასჯას თუ გავუძლებდი. მოულოდნელად ვიღაცამ ხელი შემახო. ავიხედე, ჩემ წინ უცნობი კაცი იდგა, ხელში ორი პენსი ეჭირა.

– ჰა, მოთხუპნულო, გამომართვი და პური იყიდე! – მითხრა თანაგრძნობით.

ვიდრე გონს მოვიდოდი, გამვლელი სიბნელეში გაუჩინარდა, მადლობაც არ მითქვამს, არ ვიცოდი, ამ ფულის მიღება გამხარებოდა თუ არა. რატომ უბრალოდ არ მითხრა: «აი შენ, ორი პენსიო!» თხუპნიას სხვებიც მეძახდნენ, მაგრამ არასდროს არ მწყინდა. რატომ მითხრა, პური იყიდეო, თითქოს მე მათხოვარი ვიყო! საკუთარი თავის ღირსება რომ დამეცვა, ხმამაღლა რიხიანად გავძახე იმ მხარეს, საითაც ჩემი გულშემატკივარი გაუჩინარდა:

– სულაც არ მინდა პური! რაც მომესურვება, იმას ვიყიდი!

მტკიცედ გადავწყვიტე, იმ კაცის ჯიბრზე სხვაგვარად მოვქცეულიყავი. განგებ გვერდს ვუვლიდი საფუნთუშეებს და მხოლოდ ტკბილეულობაზე ვფიქრობდი. ამასობაში ერთ პატარა დუქანს მივადექი, სადაც ხილფაფა იყიდებოდა. ყველა ქილას ფასი ეწერა. ნერწყვი განსაკუთრებით ქლიავის ხილფაფის დანახვაზე მომივიდა. ქილას ეწერა: «ერთი ფუნტი _ თვრამეტი პენსი». თითებზე თვლას მოვყევი და გამოვიანგარიშე, რომ ორი უნცია ხილფაფა ორი პენსი და ერთი ფარტინგი ეღირებოდა, მართალია, ერთი ფარტინგი არ მყოფნიდა, მაგრამ არა უშავდა, უბრალოდ, ორი პენსის ხილფაფას ვითხოვდი. ორი პენსი კარგი ფული იყო, ნახევარ პენზე ბევრად მეტი.

_ თუ შეიძლება, ორი პენსის ქლიავის ხილფაფა მომეცით! _ ვიმეორებდი ჩემთვის. დუქნის ზღურბლს რომ გადავაბიჯე, ვიღაცამ ისეთი სილა მტკიცა, უნებლიეთ დავბარბაცდი.

_ დაიკარგე აქედან! _ დამიყვირა დუქნის პატრონმა დედაბერმა. _ ათი წუთია გითვალთვალე, სადაგელო ქურდბაცაცავ, შენა!

ესა თქვა და კარები მომიჯახუნა.

საშინლად მეწყინა. მრცხვენია კიდეც ამას რომ ვიგონებ, ქუჩაში ქვებს დავუწყე ძებნა, მინდოდა იმ საზიზღარი ქალის დუქნისთვის ფანჯრის მინები ჩამემსხვრია. მაგრამ ამ დროს საიდანღაც ისეთი მადისაღმძვრელი სუნი მეცა, რომ ჩემი გულისწყრომა მაშინვე გაქრა.

ეს საამური სუნი სასაუზმიდან გამოდიოდა. ალბათ ის-ის იყო ღუმელიდან მადისაღმძვრელი ღვეზელები გამოიღეს. რა ცუდ დღეში ჩავვარდებოდი, ჩემი ორი პენსი იმ ერთი ბეწო ხილფაფაში რომ დამეხარჯა! წუთითაც არ შევყოყმანებულვარ, სასაუზმეში შევედი. ერთი ღვეზელი, ნახევარი პენის ბარდის პუდინგი და შემწვარი კარტოფილი გამოვართვი. მინდოდა ჩემს ვახშამს მაშინვე შევდგომოდი, მაგრამ გამიგონია, ქვეყნად ბევრი ბოროტი ადამიანი ცხოვრობს, ისინი უმწეო ბავშვებს უთვალთვალევენ და ძარცვავენო. ამიტომ ყველაფერი კომბოსტოს ფოთოლში გავახვიე, ილიაში ამოვიდე და ისევ ღორების რიგში დავბრუნდი. ნამცეციც არ დამრჩენია, ისე გადავსანსლე.

მაძლარი ვიყავი-მეთქი, ვერ ვიტყვი, ამაზე სამჯერ მეტსაც შევჭამდი, მაგრამ საჭმელმა შიმშილი ცოტათი დამიოკა. ფიქრმა ისევ პატარა პოლისთან წამიღო. ნეტავ ახლა როგორ არის? თუმცა ლაპარაკი არ იცოდა, მაგრამ ვგრძნობდი, როცა ვტிரოდი, ძალიან წუხდა. თუ მისის ბერკი მცემდა, პოლი თავის პაწაწინა ხელებს ყელზე შემომხვევდა და ნაზად მკოცნიდა.

დარდი შემომაწვა, გადავწყვიტე, შინ წავსულიყავი ან ჩვენი შესახვევის ახლოს მანამდე მეზორიალა, ვიდრე რომელიმე მეზობელი ჩვენი სახლის ამბებს მეტყოდა.

უკვე ბნელდებოდა და სმიტფილდის ბაზრისკენ მიმავალ გზაზე თანდათან უფრო ნაკლები მგზავრები მხვდებოდნენ. ძალიან ფრთხილად მივდიოდი, აქეთ-იქით ვიყურებოდი და როცა მამაჩემის ან მისის ბერკის მსგავს ვინმეს დავინახავდი, ჭიშკარს ავეკვრებოდი. მაგრამ ჩემი შიში ზედმეტი გამოდგა და ტერნმილსტრიტის ნახევარი უვნებლად გავიარე. უცებ ჩვენი შესახვევიდან

ოცი საუენის მანძილზე ერთ ჩემს მეგობარს, სამი თუ ოთხი წლით უფროს ბიჭს ჯერი პეიპს შევეჩხე. თუმცა, მე კი არა, თვითონ შემეჩხება. ქუჩა პირდაპირ გადმოჭრა და ორივე ხელით ისე ჩამბლუჯა, თითქოს ჩემმა ნახვამ ძალიან გაახარა.

– ჯიმ! მეგობარო! საით გაგიწევია? – შეჰყვირა მან.

– თვითონაც არ ვიცი, მინდოდა შინ მივსულიყავი და მენახა...

– როგორ, შინ არ ყოფილხარ? დილას რომ გაიქეცი, მას შემდეგ არ ყოფილხარ?

– ჰო, მთელი დღე ქუჩაში გავატარე. ჩვენთან რა ხდება, პატარა პოლისთვის თვალი ხომ არ მოგიკრავს?

პეიპი პასუხს აყოვნებდა.

– თუ არ ყოფილხარ, ახლავე წადი! – მითხრა მან, საყელოში ხელი ჩამავლო და ჩვენი შესახვევისაკენ მიბიძგა. – წამოდი, წავიდეთ!

ჯერის საქციელმა დამაეჭვა.

– როცა მინდა, შინ მაშინ წავალ, ჩემს წაყვანას არავინ გკითხავს. – ვთქვი მე და ქვაფენილზე ჩამოვჯექი.

– მე მიმყავხარ? მოიგონა, რა! რატომ უნდა მიმყავდე! შენ თვითონ არა თქვი, შინ მივდივარო? ღირსი ხარ, რომ ვინმე დაგეხმაროს!

– რა დახმარებაზე მელაპარაკები?

– რაზე და, ძალიან ჩვეულებრივზე! იქ, ჩვენთან, შესახვევში, ყველანი ტირიან! მამაშენიც, შენი დედინაცვალიც და პატარა პოლიც, იმათი საცოდაობით აღარა ვართ! უშენოდ ვახშმადაც არ სხდებიან. მერედა, ვახშმად რა აქვთ, არ იკითხავ? ვეებერთელა ხორცის პუდინგი თავის კარტოფილებიანად. ვიფიქრე, ესენი აქ თავებს იხოცავენ, საყვარელ ჯიმს ელიან, ჯიმი კი ქუჩა-ქუჩა დაწანწალებს და შინ მისვლისა ეშინია, წავალ და ვეტყვი, საშიში არაფერია-მეთქი. და აი, წამოვედი. შენ კი ქვაფენილზე გორაობ და გგონია, რომ გატყუებ!

სახეში ჯიქურ შევხედე. გაზის ფარნის შუქზე ჯერის სახე ისეთი პატიოსანი მეჩვენა, რომ მეტად აღარ დავეჭვებულვარ. თუმცა, რაც თქვა, თითქმის დაუჯერებელი ამბავი იყო. ყველანი ჩემზე ტირიან? სიყვარულით მიგონებენ? ხორცის პუდინგიც ჩემი გულისთვის ცივდება? სინდისის ქენჯნა ვიგრძენი. თვალეებზე ცრემლი მომადგა.

– ჯერი, მართალს ამბობ? – შევეყვირე და წამოვხტი. – დარწმუნებული ხარ, რომ მართალს მეუბნები? თორემ, ხომ იცი, რა დღეც დამადგება, როგორ მცემს და თმით მათრევს დედინაცვალი.

– ტყუილს რატომ უნდა გეუბნებოდე? ყველანი ისე ზმუიან, თითქოს მთელ სახლს ცეცხლი მოდებოდეს. მამაშენი ხომ ყველაზე მეტს მოთქვამს! თუ ჩემი არა გჯერა, წამო, ჩვენს შესახვევთან დადექი: მამაშენის ხმა უინკშიპის სახლამდე აღწევს. დარდისაგან ლამის თავი ჩამოიხრჩოს!

– პოლი? პოლი როგორღა არის? არაფერი დაშავებია? კიბეზე რომ დაგორდა, რამე ხომ არ იტკინა? ცხვირიდან სისხლი წასკდა ან თავზე კოპი ხომ არ აზის?

– აი, თურმე რისა გშინებია! – მხიარულად თქვა ჯერიმ. – დამშვიდდი, სავსებით ჯანმრთელადაა. ხელში რომ აიყვანეს, გიჟივით იცინოდა. დასტაცეს ხელი და ექიმთან გააქანეს...

– ექიმთან რაღად წაიყვანეს, აკი თქვი, არაფერი დაშავებიაო?!

– ნუთუ ისა ვთქვი, ექიმთან წაიყვანეს-მეთქი? – ჩაილაპარაკა ჯერიმ და დაბნეული იქით მიბრუნდა.

– ჰო, პეიპ, როგორ არა, ექიმთან წაიყვანესო, ასე მითხარი!

– მაგრამ ის ხომ არ მითქვამს, რისთვის წაიყვანეს. მე მხოლოდ იმას ვამბობდი, როცა აიყვანეს, იცინოდა-მეთქი. ისე ძალიან იცინოდა, რომ შეშინდნენ კიდევაც, ავად ხომ არ არისო, და ექიმთან წაიყვანეს.

ამგვარი განმარტებით გულდაარხინებულმა ჩვენი შესახვევისაკენ მხიარული ხტუნვით გავეწიე. ჯერიც მასლაათით გვერდით მომყვებოდა. შესახვევამდე რამდენიმე ნაბიჯი გვექონდა დარჩენილი, რომ უცებ ჩვენკენ ერთმა ბიჭმა ისკუპა (იმასთან ერთად რამდენჯერმე მეც მითამაშია) და ხელი მტაცა.

– დავიჭირეთ! დავიჭირეთ! – შეჰყვირა მან. – შუაზე გავიყოფთ, არა, ჯერი? თქვი, ხომ შუაზე გავიყოფთ?

– არაფერიც! – დაუყვირა ჯერიმ და იმან მეორე მკლავზე მტაცა ხელი. – არაფერსაც არ გავიყოფ! რაც მამამისი შინ მოვიდა, მას შემდეგ ამას დავდექ! პირველად მე დავიჭირე!

– მე გეუბნები, შუაზე-მეთქი! – თქვა მეორე ბიჭმა და ხელი წინანდელზე მეტად მომიჭირა. – მას მერე, რაც თქვენ ერთმანეთს შეხვდით, გითვალთვალებთ, უჩემოდ სახლამდე მაინც ვერ მიიყვან!

– თავიდან მომწყდი! ხომ გაიგე, რა თქვა ჯეიმს ბალიზეტმა? ვინც დაიჭერს და შინ მომიყვანს, შილინგს მივცემო, სხვაზე მას არაფერი უთქვამს!

– აბა, ბევრს ნუ ლაპარაკობ! – უთხრა მეორე ბიჭმა. იგი ჯერიზე ღონიერი ჩანდა.

– წამოდი, რაღა, წავიდეთ! – ახლა მე მომმართა. – შენთან მაინც არაფერი მაქვს გასაყოფი. როგორც კი ხელში ჩაუვარდები, მამაშენი ცემით სიკვდილის პირზე მიგიყვანს.

შეშინებული ხელიდან დავუსხლტი, ფეხი დამიცდა და ქვაფენილზე დავეცი, თან რაც ძალი და ღონე მქონდა, გავყვიროდი, მოვკვდები და ჩვენი შესახვევისკენ ნაბიჯს არ გადავდგამ-მეთქი. მართალია, ფეხზე არაფერი მეცვა და წიხლებსაც ისე ღონივრად ვერ ვურტყამდი, მაგრამ მტრებს მაინც მარჯვედ ვიგერიებდი.

ორივენი გამწარდნენ. სულმდაბალი მოღალატე ჯერი ბოლმისაგან გამწვანდა. მას ყველანი მშიშარად იცნობდნენ. საერთოდ მშიშარა იყო, მაგრამ ახლა ერთბაშად გამბედაობა მიეცა, მოწინააღმდეგეს ეძგერა და მუშტი სახეში ღონივრად ჩასცხო. დარტყმისაგან გაბრუებული ბიჭი ერთხანს გაუნძრევლად იდგა და მიშტერებოდა ჯერის, თან დაჟეჟილ ცხვირზე ხელს ისვამდა. უცებ გამოერკვა, ერთი ნახტომით ჯერისთან გაჩნდა, მიწაზე გააგორა და მუშტები დაუშინა.

ჩემი მტერი ამგვარ უბედურებაში ჩავარდნილი რომ ვნახე, ისე მესიამოვნა, რომ მოსალოდნელი საფრთხე დამავიწყდა და რამდენიმე წუთს ამ სანახაობით ვტკბებოდი. უცებ გონს მოვეგე: ვიდრე ესენი ჩხუბობენ, თავს უნდა ვუშველო-მეთქი. იმწამსვე ფეხზე წამოვხტი და ვიდრე ჩემი მოწინააღმდეგეები შუა ქუჩაში ტალახში გორაობდნენ, მე ელვისებური სისწრაფით მოვწყდი იმ ადგილს.

IV

«ყეფას» ვსწავლობ. ახალი ნაცნობები

ისევ იქითკენ გავიქეცი, საიდანაც მოვედი, და სმიტფილდის ბაზრის იმ ნაწილში ამოვყავი თავი, სადაც თითქმის მთელი დღე გავატარე. არავინ მომდევ-და, ბაზარშიც სიმშვიდე და სიწყნარე სუფევდა. ახლა უკვე ვიცოდი, რომ შინ დაბრუნება სისულელე იქნებოდა. ჯერი პეიპისა და მისი ამხანაგის ლაპარაკის შემდეგ ეჭვი აღარ მეპარებოდა, რომ მამაჩემიცა და დედინაცვალიც საშინლად განრისხებულნი იყვნენ. მამას ჩემი დასჯა იმდენად ეჩქარებოდა, რომ ვინც შემიპყრობდა, მთელ შილინგს ჰპირდებოდა, მისთვის ეს დიდი ფული იყო. შილინგით სამ კათხა ლუდს იყიდდა. არ დავბრუნებულობიყავი და, რა მექნა, ღამე სად გამეთენებინა?

აქამდე საწოლზე ვიძინებდი. კარგი იყო თუ ცუდი, საწოლი ერქვა. ახლა კი... ნუთუ აქ უნდა გამეთენებინა ღამე? თუმცა რა უშავდა? კარგად ნავახშმევი ვიყავი, ჯერ ძალიან არა ციოდა. ერთი ღამის გათენება შეიძლებოდა. სადმე კუთხეში მოვიკუნტებოდი და დავიძინებდი. გათენებითაც მალე გათენდებო-და, და მერე...

მერე... ჰო, მერე რას ვიზამდი? ვიდრე დავიძინებდი, უნდა მომეფიქრებინა, რა სამუშაოსათვის მომეკიდა ხელი. დილიდანვე რაიმე საქმის ძებნა უნდა დამეწყო. მაინც რა სამუშაოს შევდგომოდი? რა თქმა უნდა, «ყეფას». ვიფიქრე, ხვალ ბაზარში გავალ, რომელიმე კეთილ დამტარებელს შევარჩევ და ჩემს სამსახურს შევთავაზებ-მეთქი. მაგრამ ვაითუ საკმარისად რიხიანი ხმა არ აღმო-მაჩნდა? უნდა ახლავე მოვსინჯო!

ჯერ კიდევ გვიან არ იყო. ათი საათი სრულდებოდა. ღორების რიგის შუა-გულში განვმარტოვდი, რომ ხმა გამევარჯიშებინა.

რომელი ყვავილი ან რა ხილი უნდა გამეყიდა? ყვავილებიდან, ალბათ, ჟა-ბო იქნებოდა, ახლა ამას უფრო ყიდულობენ.

_ ჟაბოები, ახალი, სურნელოვანი ჟაბოები!

საკმაოდ მაღალი ხმა აღმომაჩნდა, მაგრამ ნამდვილი ყვავილების გამყიდ-ველივით მაინც ვერ ვიძახდი. საჭირო იყო უფრო მეტად გამეგრძელებინა: «ჟა-ბო-ეე-ბიიი! აბა, კარგი ჟა-ბო-ეე-ბიიი!»

ასე გაცილებით უკეთესი იყო. მთელი თხუთმეტი წუთი გავდიოდი და გა-მოვდიოდი ჩაბნელებულ დახლებს შორის და ჟაბოთი ვვაჭრობდი. გონებაში წარმოდგენილი სახედრით ყვავილებით დატვირთული კალათები გადაამქონ-და, «აცე, აცეს» დავძახოდი, ყვავილების პატრონს ხურდა ფულის გამოსართმე-

ვად მოწიწებით მივმართავდი. როცა ჟაბოების გაყიდვაში გავიწაფე, გადავწყვიტე, მარწყვის დაძახება შემესწავლა. ეს შედარებით ძნელი გამოდგა.

– აბა, მარწყვი! გემრიელი, ტკბილი მარწყვი! – გავყვიროდი სხვადასხვა ხმაზე, მაგრამ, როგორც საჭირო იყო, ისე მაინც არ გამომდიოდა. ბოლოს, ვინ იცის, რამდენი გამეორების შემდეგ, მარწყვის დაძახებაშიც გავიწაფე. მოულოდნელად საწყობის კუთხეში მიმალული ორი ბიჭი შევამჩნიე. მაშინვე ის ვიფიქრე, ნამდვილად ჯერი პეიპი და მისი მეტოქე იქნებიან, ალბათ ჩხუბს მორჩნენ და მე დამეძებენ-მეთქი. ის იყო მათკენ მივიხედე, რომ ერთ-ერთი მათგანი გადმოხტა და თმაში მტაცა ხელი.

– კარგი მარწყვი! გემრიელი მარწყვი! – მაჯავრებდა და თან ყოველი სიტყვის დაძახებაზე მაჯანჯღარებდა. – რა გაღრიალებს! როგორ ბედავ ბაზარში ასეთი ხმაურის ატეხას, რა ხანია ლოგინში უნდა იწვე და გეძინოს.

იგი ხელის მოძრაობითა და ხმით განრისხებულ პოლიციელს ბაძავდა. თმა საშინლად მომქაჩა, მაგრამ როცა მისკენ მივბრუნდი, სიხარულისაგან კინაღამ შევეყვირე. ეს არც ჯერი პეიპი იყო და არც მისი მეტოქე, ჩემ წინ სრულიად უცხო ბიჭები იდგნენ! ესე იგი, შინ ძალით არავინ წამათრევდა.

– იცი, რა გითხრა, ბიჭო? – განაგრძობდა ხუმრობით ჩემი «პოლიციელი». – ახლავე შინ წადი, თორემ პოლიციაში მიგიყვან!

– თქვენ თვითონ წადით! – ვუპასუხე მე და ხელიდან გავუსხლტი. – რატომ თქვენ არ მიდიხართ შინ, მე რას გადამეკიდეთ?

– ჩვენ მივდივართ, აბა, რა! – მითხრა მეორე ბიჭმა და თან მეგობრის ეშმაკობაზე გულიანად ხარხარებდა. – თეატრში ვიყავით და ახლა შინ ვბრუნდებით.

შემდეგ თავის თანამგზავრს მიუბრუნდა:

– წავიდეთ, თორემ ვესტმინსტერში შუალამემდე ვერ მივალწევთ.

კოვენტგარდენის ბაზარში მამაჩემს რამდენჯერმე ვხლებივარ და ვიცოდი, რომ ბაზარი ვესტმინსტერში ან სადაღაც მის ახლო-მახლო მდებარეობდა, მაგრამ გზა არ ვიცოდი და გადავწყვიტე, ბიჭებისაგან გამეგო.

– ვესტმინსტერის რომელ უბანში ცხოვრობთ? – ვკითხე იმ ბიჭს, ბოლოს რომ გამომელაპარაკა.

– რა თქმა უნდა, ყველაზე საუკეთესო უბანში, – მიპასუხა მან.

– კოვენტგარდენი თქვენთან ახლოსაა?

– კოვენტგარდენის თეატრი? მომიტევეთ და, ეტლით სულ ორი წუთის სავალზეა, მე და რიპსტონი მუდამ ლოჟაში ვსხდებით! ასე არ არის, რიპსტონ?

– გეყოფა ტყუილების ჩმახვა! – შეაწყვეტინა რიპსტონმა. – ის კი მართალია, რომ კოვენტგარდენის ბაზართანაც ახლოს ვართ და თეატრთანაც. ჩვენ «დეღებში» ვცხოვრობთ. შენ, პატარა ბიჭო?

«სულ ერთი არ არის, სადაც ვცხოვრობ? – გავიფიქრე მე. – კოვენტგარდენში ისეთსავე ღამის გასათევს ვიშოვი, როგორც სმიტფილდშია. ამ ბიჭებს რომ გავყვე, გზას მიმასწავლიან.

– წავიდეთ, უკვე გვიანაა, – ვთქვი მე.

_ შენ საით? _ გაკვირვებით მკითხა მოუღღიმ.
_ მეც იქითა მაქვს გზა.
_ როგორ, შენ «თაღებში» ცხოვრობ?
_ რომელ «თაღებში», აკი თქვით, «დეღფებშიო»?
_ ჰო, «დეღფებში». «თაღები» და «დეღფები» ერთი და იგივეა.
_ არ ვიცოდი! ან საიდან მეცოდინებოდა, მე იქ არასოდეს ვყოფილვარ.
_ არასოდეს ყოფილხარ?! განა შენ თვითონ არ თქვი, იქ ვცხოვრობო?
_ არა, მე არსად არ ვცხოვრობ, სახლი არა მაქვს.
_ ეგ არაფერია! ბინა ყველა ადამიანს აქვს. ადრე სად ცხოვრობდი? _ მკითხა მოუღღიმ.

_ სად ვცხოვრობდი?!

არ მინდოდა უცნობი ბიჭებისთვის ჩემი ამბავი დაწვრილებით მომეყოლა, მაგრამ დაჟინებული შეკითხვებით თავი რომ მომაბეზრეს, ვეღარ დავუმაღლე და ვუთხარი, მე უსახლკარო მაწანწალა ვარ-მეთქი. მათთან განდობა საშიში არ უნდა ყოფილიყო. ეტყობოდა, ბიჭები თვითონაც მარტონი ცხოვრობდნენ და იქნებ სამუშაოს მოძებნაში მომხმარებოდნენ.

_ პირობას მაძლევთ, რომ არ გამცემთ? _ ვკითხე მე.

მათ დიდის ამბით შემომფიცეს, რომ ამგვარ სიმდაბლეს ჩვეულნი არ იყვნენ.

_ მაშ, მომისმინეთ. მე სახლი მქონდა, მამასთან ერთად ვცხოვრობდი და დღევანდლამდე შინ ვიძინებდი.

_ ჰოდა, გამოიქეცი და აღარ აპირებ შინ დაბრუნებას, არა?

_ შინ არასოდეს დავბრუნდები!

_ გასაგებია! _ მიპასუხა მოუღღიმ. _ ასეთი მაინც რა აწაპნე?

_ როგორ თუ აწაპნე?

_ ჰო, რა მოიპარე, წაგასწრეს? თუ მშრალად გამოძვერი?!

_ როგორ თუ წამასწრეს? მე არაფერი მომიპარავს, მე მხოლოდ იმიტომ გამოვიქეცი, რომ მცემდნენ.

ბიჭებმა ერთმანეთს უნდობლად გადახედეს.

_ ნუთუ მხოლოდ იმიტომ გამოიქეცი, რომ გცემდნენ? _ მკითხა რიპსტონმა.

_ მხოლოდ ამიტომ! თქვენ რომ ამგვარ ცემა-ტყეპაში ყოფილიყავით, «მხოლოდ ამიტომო» არ მკითხავდით!

სადილსაც გაჭმევდნენ და სხვა რამეებსაც?

_ კი, მაჭმევდნენ.

_ და ნამდვილი ზეწარი, საბანი და ბალიშიც გქონდა?

_ რა თქმა უნდა.

_ შეხედეთ! კიდევ იმას ამბობს, «რა თქმა უნდაო», _ შეჰყვირა რიპსტონმა.

_ შენა გგონია, დავიჯერებთ, რომ ყველაფერი გქონდა: სასმელ-საჭმელიც, ლოგინიც და სახლიდან მხოლოდ იმიტომ გამოიქეცი, რომ გცემდნენ, კარგი ტყუილების გუდა ბრძანებულხარ.

_ ან სულ მთლად უტვინო! _ დაბეჯითებით თქვა მოუღღიმ.

– თუ გინდათ, ნუ დამიჯერებთ, – ჩავილაპარე მე. – მე სიმართლე გითხარით!

– ვინ იცის, შეიძლება მართალიც იყოს! – თქვა რიპსტონმა. – ქვეყანაზე ბევრი უცნაური რამ ხდება! ოღონდ, აი, რას გეტყვი, ბიჭო, ვინც კარგ სახლს და კარგ საჭმელს მხოლოდ იმიტომ მიატოვებს, რომ სცემდნენ, იგი ღირსია, უსახლკაროდ და ულუკმაპუროდ დარჩეს, ვიდრე ჭკუას არ ისწავლოს!

– თუნდაც დილიდან დაღამებამდე მცემონ, ოღონდ წესიერი საცხოვრებელი მომცენ, – თქვა მოულდომ.

– რას იზამ, მოულდი, ამისათვის ეს არ არის ხელსაყრელი. – სიცილით უპასუხა ამხანაგმა. – არა, მე მაინც არ მჯერა, რომ ეს ბიჭი ცემისთვის გამოიქცა სახლიდან. ალბათ ვინმე გაქურდა ან ცეცხლი გაუჩინა და არ უნდა გამოტყდეს, ეშინია, არ გავცეთ. გასაგებიც არის: ჩვენ ხომ არ გვიცნობს!

ამგვარი საუბრით გამალებით მივიჩქაროდით. თუმცა ხშირად ვჩერდებოდით – მოულდის სრული ფეხსაცმელი წამდაუწუმ ძვრებოდა. ისეთი ბნელი, მიხვეულ-მოხვეული ქურებით მივდიოდით, რომლის მსგავსი არასოდეს მენახა. ამ ვიწრო, პირქუმ შესახვევებში სიარული დღისითაც არ იქნებოდა სასიამოვნო, ახლა კი ღამე იყო, შავი, კუნაპეტი ღამე და ვგრძნობდი, თითოეული ნაბიჯი სახლს მაშორებდა. ძალიან მწარე ცხოვრება მქონდა, მაგრამ, ჩემი თანამგზავრების თქმისა არ იყოს, სულელი ვიყავი, რომ ასეთი ცხოვრება მივატოვე. სინანული შემომაწვა და თვალეზე ცრემლი მომადგა. ჩვენ კი მივდიოდით და მივდიოდით. ვიდრე ბოლოს ერთ ფართო, გაზის შუქით გაჩირაღდებულ ქუჩაში არ გავედით.

V

«თაღები»

უკვე გვიანი იყო, თერთმეტი სრულდებოდა, მაგრამ ქუჩაში აუარება ხალხი ირეოდა. ყოველი ფეხის გადადგმაზე გვეჯახებოდნენ და წინ ძლივძლივობით მივიკვლევდით გზას.

– ჩქარა ვიაროთ! – მომიბრუნდა რიპსტონი. – აქედან შორს აღარ არის.

ძალიან გამიხარდა. ფართო, ნათელ ქუჩაზე რომ გავედით, გავიფიქრე: «რა მშვენიერ ადგილას უცხოვრიათ ჩემს თანამგზავრებს, აქ მეც სიამოვნებით ვიცხოვრებდი-მეთქი», მაგრამ მერე საგონებელში ჩავვარდი. თქვეს, შინ, ჩვენს საცხოვრებელ ბინაში მივდივართო, მე არავინ მეპატიჟებოდა. ისინი თავიანთ სახლში მშველენ, მე კი შუა ქუჩაში დამტოვებენ. რიპსტონის სიტყვებმა: «ჩქარა ვიაროთ, აქედან შორს აღარ არისო», – გამახარა. ვიფიქრე, ესე იგი, თავისთან მეპატიჟებიან-მეთქი.

ერთბაშად ორივე ჩემი თანამგზავრი თვალსა და ხელს შუა გამიქრა. ნეტავ, სად წავიდნენ? იქნებ შეუმჩნევლად კიდეც გავუსწარი? თუმცა ეს ნაკლებად დასაჯერებელი იყო, მაგრამ მაინც უკან მივბრუნდი და ხმამაღლა დავუწყე ძა-

ხილი. არავინ მეპასუხებოდა. წინ გავიქეცი და მთელი ძალ-ღონით დავიყვირე: «რიპსტონ!» ხმას არავინ მცემდა.

ისევ სასოწარკვეთილებაში ჩავვარდი. იქნებ ბიჭებმა განგებ მიყვეს ასეთი უხეირო ოინი. ჩემთან სიარული არ უნდოდათ და შუა ქუჩაში მიმატოვეს? იქნებ სულაც კოვენტგარდენის მხარეს არ წამიყვანეს და ამ ადგილისაგან ახლა უფრო მეტი მანძილით ვიყავი დაშორებული, ვიდრე მათთან შეხვედრამდე? ამის გაფიქრებამ გული ისე დამიმძიმა, რომ დარდს ველარ გავუძელი, ფარნის ბოძს მივეყრდენი და ხმამაღალი ტირილი ამოვუშვი. უცებ ნაცნობი ხმა მომესმა:

– სადა ხარ, სმიტფილდ?

მართალია, ჩემი სახელი სმიტფილდი არ იყო, მაგრამ ასე იმ ადგილს ერქვა, სადაც ამ ბიჭებს პირველად შევხვდი და რადგანაც მათ ჩემი ნამდვილი სახელი არ იცოდნენ, სმიტფილდი შემარქვეს. ეს მოუღლის ხმა იყო, ამაში ეჭვი არ მეპარებოდა.

– აქა ვარ! _ გავძახე მე. _ თქვენ სადა ხართ?

– ჩვენც აქ ვართ. ნუთუ ვერა გვხედავ?

მე ვერავის ვხედავდი. ხმა თითქოს მიწიდან ამოდიოდა. იმ დუქნების გაყოლებაზე, რომელთა წინაც ვიდექი, დაბალი კედელი იყო. კედელში, ზედ მიწის პირზე, რამდენიმე მრგვალი ხვრელი მოჩანდა, რომელიც სადღაც სიღრმეში იკარგებოდა. ეს ხმა იქიდან ხომ არ ამოდიოდა?

უცაბედად ვიღაცამ მკლავზე ხელი მტაცა.

– მოუღლი, ეს შენა ხარ?! _ ვკითხე მე.

– რა თქმა უნდა, მე ვარ, _ მოუთმენლად მიპასუხა მან. _ რას დგახარ, თუ მოდიხარ, წამოდი!

ამ სიტყვებით მოუღლიმ ერთ-ერთ იმ მრგვალ გამოქვაბულში შემიყვანა. სახეში ცივი, ნოტიო ჰაერი მეცა. გარშემო ისე ბნელოდა, ორ ნაბიჯზედაც არაფერი ჩანდა. ამ საზარელ შესასვლელიდან, რომელიც ნადირის სოროსავით სიღრმეში იკარგებოდა, რამდენიმე ნაბიჯი რომ გავიარეთ, ისეთმა შიშმა ამიტანა, იძულებული გავხდი, შევჩერებულიყავი.

– მოუღლი, თქვენ აქ ცხოვრობთ? _ ვკითხე მე.

– ჰო, დაბლა, კიდევ ცოტა ქვემოთ უნდა ჩავიდეთ, რისა გეშინია, წამოდი, _ მითხრა მან.

– მოუღლი, აქ ისე ბნელა...

– შენ, გეტყობა, მართლაც ბუმბულის ლეიბზე წოლას ხარ ნაჩვევი. ჩვენ ასე განებივრებული როდი ვართ. წავიდეთ, თუ არადა, ხელი გამიშვი, ნუ მაჩერებ!

მე, რაც ძალი და ღონე მქონდა, მის ხელს დავებლაუჭე. არ ვიცოდი, როგორ მოვექცეულიყავი. ალბათ იგრძნო, ხელი როგორ მიკანკალებდა.

– შენც ერთი, რა არის აქ საშიში! _ თითქმის ალერსით მითხრა მან. _ ჩქარა წავიდეთ, იქ ფურგონი ან ოთხთვალა და ცოტა ჩალა იქნება, დაწოლას მოვახერხებთ.

მოუღლისთან ერთად ისევ ბნელ, ნესტიან ხვრელს გავუყევი. იგი ისე ცი-
ცაბოდ ეშვებოდა ძირს და ისეთი სრიალა იყო, ალბათ ფეხსაცმელი რომ მცმო-
და, ათჯერ მაინც დავეცემოდი. ვცდილობდი, თავი გამემხნეებინა და მხო-
ლოდ იმას ვფიქრობდი, რა კარგი იქნება, გასასვლელის ბოლოში ის ჩალიანი
ოთხთვალა დაგვიხვდებოდეს და დასაძინებლად მივწვებოდეთ-მეთქი. მაინც
როგორი კეთილი ბიჭი იყო მოუღლი, რომ ასე სტუმართმოყვრულად იქცეოდა
და თავისი საწოლის მოზიარედ მხდიდა! თანდათან უფრო ქვევით და ქვევით
ვეშვებოდით. სახეშიც თანდათან უფრო ცივი ქარი გვცემდა. ბოლოს რიპსტონ-
საც დავეწიეთ. მან ბუზლუნი დაგვიწყო, რატომ შეგაგვიანდათ, ახლა ვერც ერთ
თავისუფალ ფურგონს ვერ მივუსწრებთო.

– სად მივდივართ? – ვკითხე გაუბედავად, – ამ გზას საით მივყავართ?

– მდინარეზე, თუ პირდაპირ ვივლით, – სიცილით მითხრა რიპსტონმა.

– რატომ აშინებ? – გულკეთილად ჩაერია მოუღლი.

– ჰო, სმიტფილდ, თუ სულ პირდაპირ ვივლით, ეს გზა მდინარეზე გაგვიყ-
ვანს, მაგრამ ჩვენ პირდაპირ არ წავალთ, გვერდით გავუხვევთ.

შიშისაგან თავი არ მახსოვდა, წინ მხოლოდ იმიტომ მივდიოდი, რომ უკან
დაბრუნება კიდევაც რომ მდომოდა, იქიდან გზას ვერ გამოვიგნებდი. ირგვლივ
ისევ წინანდებურად ბნელოდა. მოუღლის ხელჩაკიდებული მივყავდი, რიპ-
სტონი კი უკან მოგვდევდა და რომელიღაც მხიარულ სიმღერას ღლინებდა.
გვერდზე გავუხვიეთ და კიბეებზე დავეშვიტით. სულ ბოლო საფეხურს რომ მი-
ვადწიეთ, მოუღლიმ თქვა:

– აი, მოვედით კიდევ! მეორე ხელში შენ მოჰკიდე ხელი, თორემ რაიმეს და-
ეჯახება და თავს გაიტყებს!

– სმიტფილდ, ფეხები ასწიე! – მირჩია რიპსტონმა. – თუ ვინიცობაა ფეხი
თბილ, ფაფუკ რაიმეს დაადგი, ბეწვის ქუდი არ გეგონოს და ხელი არ მოჰკიდო,
თორემ, იცოდე, გიკბენს!

– რა მიკბენს? – ვკითხე შეშინებულმა და გულში ვინანე, ღორების რიგში
რატომ არ დავრჩი-მეთქი.

– რა და, ვირთხა! – მომიგო რიპსტონმა, ეტყობოდა, ჩემი შეშინება სიამოვ-
ნებას გვრიდა. – აქ ვეებერთელა, კატისოდენა ვირთხები დარბიან.

– გეყოფა სისულელეების ლაქლაქი! – შეაწყვეტინა ამხანაგს მოუღლიმ.

საზარელ ადგილას მოვხვდით. იქაურობა ჩაბნელებული იყო! აქა-იქ სან-
თლის ნამწვები ბჟუტავდა, აგურის კედლებს ორთქლი ასდიოდა. ერთი ნამ-
წვი კიბიდან ოცი ნაბიჯის მოშორებით, კედელთან, ძველ წატეხილ დანის პირ-
ზე დაემაგრებინათ. დანა კედელში იყო ჩაჭედილი: მისი შუქი ჭუჭყიან, ტან-
საცმელჩამოფლეთილ მოხუცს სცემდა. იგი წაღებს აკერებდა. მოხუცი თევზის
კალათის სახურავზე იჯდა. მის სამუშაო ხელსაწყოებს სასადილო ჩანგალი და
კანაფის ნაწყვეტი შეადგენდა. მოხუცი ჩანგლის წვერით წაღას ხვრეტდა, ტურჩე-
ბით კანაფს ბოლოს უწვრილებდა და დარღვეული წაღა ნამწვის შუქთან რაც
შეიძლება ახლოს მიჰქონდა, რომ უკეთ დაენახა, სად გაეყარა კანაფი. ცხვირზე
სათვალე, უფრო სწორად, სპილენძის ჩარჩო ჰქონდა ჩამოდებული, რომელსაც

ცალი შუშა შერჩენოდა. ხელები ისე უკანკალებდა, კიდევაც რომ ეპოვა ნახვრეტი, კანაფის გაყრას მაინც ვერ მოახერხებდა. ნამწვი მოხუცის გარდა ოთხთვალას წინა ნაწილსაც ანათებდა, სადაც რამდენიმე ბიჭი იჯდა და ბებერი მეწაღის სანთელს ტალახის გუნდებს ესროდა. ერთი გუნდა მოხუცს შუბლში მოხვდა.

– ჰა, ჰა, ჰაა! შეხედე, სმიტვილდ! – გაეცინა მოუღლის. – დიდებული ხუმრობაა, მაგ ბებერს ეგრე მოუხდება.

– ვითომ რატომ? რა დაუშავათ?

– ოოო, ეგ ისეთი ძუნწია! ამბობენ, ამ ლოდების ქვეშ უამრავი ფული, ოქრო და ძვირფასი ქვები აქვს დამალულიო. ეჰ, რა კარგი იქნებოდა, რომ გვეპოვნა! – მითხრა მოუღლიმ.

ის-ის იყო მოხუცმა კანაფი გაუყარა, რომ მიზანში ზუსტად ნასროლმა ტალახის გუნდამ წაღა ხელიდან გააგდებინა. ახლა დაცოცავდა და მიწაზე დაგდებულ წაღას დაემბდა. ოთხთვალაში მსხდომმა ბიჭებმა ხარხარი ატეხეს.

– ბაღებო, გეთაყვათ, მაცალეთ! – სთხოვდა მოხუცი. – ექვსი თუ შვიდი ამოხვევალა დამრჩა, მერე სანთელი თქვენი იყოს. გინდა ბანქო ითამაშეთ და გინდა სხვა რამე.

– მაშინ, ძია, რამე გვიმღერე და ხელსაც არ გახლებთ! – მოისმა ოთხთვალადან.

მოხუცმა აკანკალებული ხმით დაიწყო სიმღერა, თან ცდილობდა დროებითი ზავით ესარგებლა და საქმე დაემთავრებინა. როცა პირველი სტროფი შეასრულა და მისამღერზე მივიდა, ბიჭებიც აჰყვნენ. სწორედ ამ დროს მარჯვედ ნასროლმა ტალახის გუნდამ მოხუცს სათვალის ის ერთი შუშაც ამოუგლისა. მეორე გუნდამ სანთელი ჩააქრო და ძირს ჩამოაგდო. წინანდელზე ხმამაღალი ხარხარი ატყდა.

– წავიდეთ, – მითხრა მოუღლიმ. – აქ არაფერი გვესაქმება. ჩვენი ოთხთვალა სულ ბოლოშია.

მოუღლის მაგრად ჩავკიდე ხელი და უკან გავყევი. ეტყობოდათ, ორივენი ამ ადგილებში სიარულს შეჩვეულნი იყვნენ, ადვილად მიიკვლევდნენ გზას. მე კი ყველაფერს ვეჯახებოდი, რადგან სიბნელეში კარგად ვერ ვხედავდი. იქაურობას ოდნავ მხოლოდ საწყალი მოხუცის სანთელი ანათებდა. დანარჩენ ნამწვებს პატარა თუ მოზრდილი ბიჭები ჯგროდ შემოხვეოდნენ და ნოტიო მიწაზე თუ ჩალაბულაზე მიმსხდარნი ბანქოს თამაშობდნენ, ჩიბუხს აბოლებდნენ და უწმაწური სიტყვებით ილანძლებოდნენ.

ბოლოს გავჩერდით.

– სმიტვილდ, აი ეს არის ჩვენი ფურგონი! – მითხრა მოუღლიმ.

თუმცა ვერაფერს ვხედავდი, მაგრამ მესმოდა, მოუღლი ფურგონის თვლებზე რომ მიძვრებოდა.

– აბა, როგორია მანდ? – ჰკითხა რიპსტონმა.

– მშვენიერია! – გადმოსძახა მოუღლიმ ფურგონიდან.

_ მაშ, აბვერი, _ მითხრა რიპსტონმა. _ ბორბალზე ფეხი დადგი და მე შეგსვამ.

მან მართლაც ისე ღონივრად ამსვა, რომ თავი ვეღარ შევიმაგრე და ძარაზე დავეცი.

_ შენა თქვი, მშვენიერიაო, აქ კი ჩალა არ ყოფილა! _ აბუზღუნდა რიპსტონი, როცა ფურგონზე ისიც ამოძვრა.

_ ერთი ღერიც არ არის! _ დაუმოწმა მოუღღიმ.

_ ასეც ვიცოდი, _ განაგრძობდა ბუზღუნს რიპსტონი. _ როგორც კი თვალზე ამოვედი, მაშინვე მივხვდი, რომ დღეს ამ ფურგონით ნახშირს ეზიდებოდნენ.

_ შენც ამდგარიყავი და მზიდავისთვის მიგეწერა: ნახშირის გადაზიდვას თავი დაანებე, ავეჯის გადატანას მოჰკიდე ხელი და ყოველ საღამოს ერთი ილია ჩალა დაგვიტოვე, თორემ აქედან გადავსახლდებით-თქო.

_ ეგ კიდეც არაფერი, ჩალა რომ არ არის, _ ჩაილაპარაკა რიპსტონმა, _ მთავარი უბედურება ისაა, რომ ეს წყეული ნახშირის მტვერი სულ ცხვირ-პირში ჩამდის.

_ აბა, სმიტფილდ, როგორ მოგწონს აქაურობა?

_ ჩვენ აქ დავიძინებთ?!

_ ჰო, ჩვენ აქ ვცხოვრობთ. უმორჩილესად გთხოვთ, თავი ისე იგრძნოთ, როგორც საკუთარ სახლში, _ თავაზიანად მითხრა მოუღღიმ.

_ კი, მაგრამ, ქვეშაგებელი სად არის? ლოგინი ხომ გაქვთ?

_ გვაქვს, და მერე როგორი! სულ დარჩეული ბუმბულისა, ბალიშები და ზეწრები ხომ ბლომ-ბლომად გვიწყვია! ჩვენ, რა თქმა უნდა, გვაქვს, ოღონდ მთელი უბედურება ისაა, არ ვიცით, სად გაქრა! _ და მოუღღიმ ოთხთვალაში ისე დაიწყო ძებნა, თითქოს მართლაც რაიმე დაჰკარგოდა.

_ ეჰ! _ თქვა ცოტა ხნის შემდეგ. _ რომელ ლოგინზე გველაპარაკები? აი ჩვენი ლოგინი! _ და მან ქუსლი ფურგონის კიდე დაჰკრა. _ თუ მაგარი გეჩვენება, მაშინ ქვემოთ ჩადი, იქ ბლომდაა რბილი ტალახი!

_ სმიტფილდ, მაგას ყურს ნუ უგდებ! დღეს აქ უფრო უარესია, ვიდრე სხვა დროს არის ხოლმე, იმიტომ, რომ ჩალა არ დაგვხვდა, მაგრამ, როცა ჩალა არის, აქ ყოფნა ძალიან კარგია. მოდიხარ ცივ, ყინვიან ღამეში და ფიქრობ: ეჰ, მე უბედურმა ისევ ცარიელ ფიცრებზე უნდა დავიძინო, და უცებ ხედავ, ფურგონში მშვენიერი, მშრალი ჩალა დევს ბლომად, თუგინდ კისრამდე ჩაიმალები.

ამ ფუფუნების წარმოდგენაზე რიპსტონმა პირი ისე გააწკლავუნა, თითქოს კოვზით გემრიელ, ცხელ კერძს ხვრეპდა.

_ არ გცივათ, როცა ტანსაცმელს იხდით? _ ვკითხე მე.

_ არ ვიცი, _ მოკლედ მიპასუხა რიპსტონმა, _ არასოდეს მიცდია.

_ უკანასკნელად გასული წლის აგვისტოში გავიხადე, _ თქვა მოუღღიმ. _ ახლა კი დროა, დავწვეთ. ბალიში ვინ იქნება? სმიტფილდ, გინდა, შენ იყავი?

თავს იმდენად უბედურად ვგრძნობდი, რომ ჩემთვის სულ ერთი იყო, რაც ვიქნებოდი და დავთანხმდი.

– იქნებ არ გინდა? მაშინ თქვი, ნუ მოგერიდება, – მითხრა რიპსტონმა. – ეს იმაზეა დამოკიდებული, ვის რა უყვარს: ზოგს თბილად წოლა, ზოგს კი რბილად. შენ რომელი გირჩევნია?

– მე მიყვარს, როცა თბილადაც ვწევარ და რბილადაც! – მივუგე თვალცრემლიანმა.

– დახეთ! ერთიც ჰყვარებია და მეორეც! – ჩაიცინა მოუღლიმ. – მაშ, ყური მიგდე, თუ ბალიში გინდა იყო, აქეთ გამოცოცდი და ნუ სლუკუნებ! ჩვენ მტირალეები არა გვჭირდება, ტყუილად წამოგიყვანეთ.

შევეცადე მოუღლი სასწრაფოდ დამერწმუნებინა – იმიტომ ვტირი, რომ ცრემლებს ვერ ვიკავებ, თორემ მზადა ვარ, ბალიშობა გავწიო, ოღონდ მიჩვენეთ, როგორ მოვიქცე-მეთქი.

– აქ საჩვენებელი არაფერია, – მიპასუხა ცოტა არ იყოს გულმომლბალმა მოუღლიმ. – ბალიში ის არის, ვინც დაბლა წვება, დანარჩენებს რბილად სძინავთ. ასე ადვილიცაა და მოსახერხებელიც.

– მომეცალე, მე ვიქნები ბალიში! – იყვირა რიპსტონმა და ფურგონის კიდეში დაწვა. – დამადეთ თავი!

– სმიტფილდ, მოდი, ჩემსავით დაწევი, – მითხრა მოუღლიმ და დასაძინებლად მოეწყო.

მაგრამ მისი მიზანძვა საკმაოდ ძნელი იყო: მან რიპსტონის ტანი მთლიანად დაიკავა, მე კი მხოლოდ ფეხები დამიტოვა. ბუზლუნი ზედმეტი იყო და შევეცადე, როგორმე მოვწყობილიყავი.

– რიპ, გეძინება? – ჰკითხა მოუღლიმ რამდენიმე წუთის დუმილის შემდეგ.

– ჰო, მეძინება, შენა?

– ასეთ ბრძოლას რომ ვნახავ, შემდეგ ვეღარ ვიძინებ. წარმოიდგინე, გემზე სამი ყაჩაღი თავს გესხმის, შენ კი პერანგისა და შარვლის ამარა ხარ და ორად ორი დანის მეტი იარაღი არ გაგაჩნია!

– ჰო, თეატრში კარგ ოინებს უჩვენებენ! – მძინარე ხმით ჩაილაპარაკა რიპსტონმა. – ღამე ნებისა!

ხელახლა ჩამოვარდა სიჩუმე, მაგრამ ისევ შემომესმა მოუღლის ხმა:

– გძინავს, რიპ?

– იცოდე, სხვა დროს ვეღარ მომატყუებ, ბალიშად აღარ დაგიდგები, თუ ამდენს იყბედებ! – გაუჯავრდა რიპსტონი. – თქვი, რა გინდა?

– უცნაური ადამიანი ხარ! დაწოლილს არ გიყვარს ლაპარაკი იმაზე, რაც ნახე.

– ასეთი სისულელისთვის გამომადვიძე?

– მე მხოლოდ იმის კითხვა მინდოდა, როგორ გგონია, ყაჩაღები ჭაში ნამდვილ სხეულს ჩააგდებდნენ?

– რასაკვირველია! ტომრის ჭუჭრუტანიდან ხელი მოჩანდა, – დაცინვით მიუგო რიპსტონმა.

– შენ ფიქრობ, რომ ნამდვილი, ღრმა ჭა იქნებოდა?

– რა თქმა უნდა! მერე როგორი ღრმა!..

_ მე კი წყლის ჭყაპუნი რაღაც ვერ გავიგონე, _ არ ისვენებდა მოულდი.

_ ჭა ხომ ღრმა არის, ამიტომ ხმას მაშინვე ვერ გაიგონებ. მეც მხოლოდ სამი წუთის შემდეგ შემომესმა.

მოულდი გაჩუმდა, მაგრამ ძალიან მძიმედ სუნთქავდა. ეტყობოდა, ლაპარაკი უნდოდა. რამდენიმეჯერ კიდევ დაეხმაურა რიპსტონს, მაგრამ იმან პასუხის ნაცვლად ხმამაღალი ხვრინვა ამოუშვა. მერე მე დამიძახა. ლაპარაკი არც მე მებხალისებოდა დაცთავი მოვიმძინარე.

სინამდვილეში ძილი არ მეკარებოდა. ცრემლიანი ლოყით რიპსტონის მუხლებს ვეკვროდი და ვფიქრობდი ჩემს წარსულზე, სახლიდან გამოქცევასა და იმაზე, თუ მომავალში რა მელოდა. განა უმჯობესი არ იყო, მისის ბერკის ცემატყეპისთვის გამეძლო! ან მაშინვე დავბრუნებულიყავი, როცა ჯერი პეიპმა დამიჭირა! ვიცი, მამაჩემი ქამრით მცემდა, მაგრამ ახლა ყველაფერი ჩავლილი იქნებოდა, თბილ ლოგინში ვიწვებოდი და პატარა პოლის ნანას ვუმღერებდი. თუმცა ნაცემები ჯერ ისევ მეტკიებოდა, მაგრამ ახლა მზად ვიყავი, ყოველნაირი წამება ამეტანა, ოღონდ ჩვენს შესახვევში, ¹¹⁹ სახლში გავჩენილიყავი და ყველა ჩემი დანაშაული ეპატიებინათ.

საბრალო პატარა პოლი! მისი მოგონება უცრემლოდ არ შემეძლო. მასზე ფიქრი არ მშორდებოდა.

იქნებ კიბის ქვის საფეხურებზე სული დალია და ახლა წევს ოთახში მარტოდმარტო, უმოდრაოდ, მკვდარი. ამის გაფიქრება ისეთი საზარელი იყო, რომ ცრემლი გამიშრა. მომაგონდა დედაჩემი, ის საღამო, როდესაც იგი გარდაიცვალა და ის დღე, რომელ დღესაც დაასაფლავეს.

უცებ მძიმე ნაბიჯების ხმა მოისმა. ბანქოს მოთამაშე ბიჭებმა დაიძახეს:

_ სანთლები ჩააქრეთ! ანკესები მოდიან! _ და ფურგონებს მიაშურეს.

ვიცოდი, ანკესებს პოლიციელებს ეძახდნენ და შიშმა ამიტანა: ალბათ მისის ბერკმა პოლიციას შეატყობინა და მე დამემებენ-მეთქი. რატომ ბალიშად არ დავწევი! ქვემოდან არ გამოვჩნდებოდი. ნაბიჯის ხმა ახლოვდებოდა. ჩვენს ფურგონს სამი პოლიციელი მოადგა. კანკალმა ამიტანა, შუბლზე ცივმა ოფლმა დამასხა, ერთ-ერთი პოლიციელი ფურგონის თვალზე შემოდგა და ფარნის კამკაშა შუქი მოგვანათა.

მაგრამ მალე ისევ ძირს ჩახტა და მეც შვებით ამოვისუნთქე. სამივენი გავვშორდნენ. ისინი თავიანთ საქმეებზე ბაასობდნენ. ხმა თანდათან მიწეღდა. ნელ-ნელა ყოველგვარი ხმაური მიწყნარდა, მხოლოდ მძინარე ადამიანების ხვრინვა და ვირთხების წრიპინილა ისმოდა. მეც ჩამეძინა.

VI

ამხანაგობა: «რიპსტონი, მოულდი და მე»

ჯერ ისევ ღრმა ძილში ვიყავი, რომ «ბალიში» გადაბრუნდა და თავი ფურგონის ფიცარს დავარტყი. თვალები მოვიფშვნიტე და დავინახე, მოულდი უკვე

ამდგარიყო. თითქმის ისევ ბნელოდა. ასე მეგონა, ამ ხუთი წუთის წინ იყო, პოლიციელმა ფარანი რომ მოგვანათა. ისეთი დაღლილი და განაწამები ვიყავი, თითქოს სრულებით არ მძინებოდა; ამიტომ ბევრი არ მიფიქრია, თავქვემ ამოვიდე ხელი და ისევ კუთხეში მივიკუნჭე.

– რას შვრები, სმიტფილდ? – დამიყვინა რიპსტონმა. – აქეთ გადმობრუნდი! ნუთუ მთელი დღე აქ ჯდომას აპირებ?

– ჯერ ხომ არ გათენებულა, – ჩავიბუზღუნე მე. – რა დროს გათენებაა, ისევ ბნელა!

– რა სისულელეებს ამბობ! ადექი და შეხედე, როგორი სინათლეა! მზე უკვე ამოვიდა. აქეთ მოიწი, შენი თვალით ნახე!

ირგვლივ სიბნელე იყო, მაგრამ იმ მხარეს, საითაც რიპსტონმა გამახედა, ბრჭყვიალა ვერცხლისფერი რკალის მსგავსი რაღაც მართლა მოჩანდა. უფრო მეტად რომ დავაკვირდი, მივხვდი, რომ ეს მრგვალი ხვრელი იყო, რომელშიც მზის სხივები იჭრებოდა. ამ ნათელ ხვრელში წვრილჭავლდაყრილი, მზის სხივებით გაბრწყინებული მდინარის წყალი და ლურჯი ცის ნაგლეჯი მოჩანდა. დინების მიმართულებით თივით დაზვიანული ორჩხომელი მიცურავდა.

– წავიდეთ, – ვთქვი მე და ფეხი ფურგონიდან გადმოვყავი. – წავიდეთ, სადაც მზე არის. ამ სიბნელეში რა გვინდა.

– ყველა თავის გზით მიდის, – ბუზღუნით მიპასუხა მოუღდიმ. – შენ თუ გნებავს, იქით წადი!

– შენ და რიპსტონი არ წამოხვალთ?

– ჩვენც იქით წავალთ, სადაც ყოველთვის დავდივართ ხოლმე – კოვენტგარდენში. მდინარის პირას რა გვინდა?

– იქნებ ძვლების მოგროვებას აპირებს? – თქვა რიპსტონმა.

– კარგი საქმეა! ერთ გირვანქა ძვლებში სპილენძის გროშს მოგცემენ. იმ ერთ გირვანქასაც, ვინ იცის, როდის მოაგროვებ? ორჩხომელების პატრონებიც მიგბერტყავენ. იმათ ჰგონიათ, ნაპირზე ყველა ნახშირის მოსაპარავად დაიარება. სმიტფილდ, შენ მართლა ძვლების შესაგროვებლად მიდიხარ?

– არა, მე მაგ საქმისა არაფერი გამეგება.

– მაშ რას აპირებ?

– სულ ერთია. მე მხოლოდ პურის ფული მინდა ვიშოვო. მინდა «ყეფა» დავიწყო. რას იტყვით, ხომ კარგი საქმეა?

ბიჭებმა ერთმანეთს გადახედეს და სიცილი აუვარდათ.

– ეგ რამ მოგაფიქრა, განა ვინმესთან გიყეფნია?

– არა, მე ისე, ჩემთვის მიცდია. ვსწავლობდი. გახსოვთ, გუშინ საღამოს ბაზარში?..

– მართალს ამბობ! შესანიშნავი ხმა გაქვს!

შექება ძალზე მესიამოვნა.

– როგორ ფიქრობ, პატრონს გამოვადგები, პურის ფულს ვიშოვი? – ვკითხე მოუღდის.

_ პატრონს შეიძლება გამოადგე, _ მიპასუხა მოუღლიმ, _ მაგრამ პურის ფულს კი... _ და ხელი ჩაიქნია. _ ეგ საქმე ჩვენც გვიცდია და ბევრ ჩვენს ნაცნობ ბიჭსაც, მაგაში არაფერი ყრია. ასე არ არის, რიპ?

_ აბა რა, _ დაემოწმა რიპსტონი. _ ეგ რა ცხოვრებაა? დილაუთენია უნდა ადგე, როცა ჯერ ისევ ბნელა, ურიკა ბაზარში მიიყვანო და უდარაჯო, სანამ პატრონი სხვადასხვა რამეებს იყიდის. თუ ბოსტნეულით ვაჭრობს, ყველაფერი უნდა გარეცხო, ურიკაზე კობტად დააწყო, მთელი დღე ქუჩა-ქუჩა იხეტილო და ხმამაღლა იყვირო.

_ სალამოს, _ მხარი აუბა მოუღლიმ, _ მთელ საქონელს ერთ კალათში ჩააწყობენ და იქამდე უნდა სდიო და იძახო, ვიდრე ყველა სახლში სინათლე არ ჩაქრება. გასამრჯელოდ იცი, რას მიიღებ? მხოლოდ საჭმელს გაჭმევენ!

_ და იმასაც ყოველთვის არ გაჭმევენ, _ დაუმატა რიპსტონმა.

მათი ლაპარაკიდან სანუგეშო არაფერი ჩანდა. როგორი იმედი მქონდა, «ყეფას» დავიწყებ-მეთქი, ამ იმედით გამოვიქეცი მამისეული სახლიდან და რიპსტონსა და მოუღლისაც იმიტომ გამოვყევი კოვენტგარდენში. ახლა აღმოჩნდა, რომ ამ ბიჭებს «ყეფა» უცდიათ, მაგრამ უსარგებლო გამომდგარა და თავი მიუნებებიათ.

_ მაშ, პურის ფულს როგორ შოულობთ? _ ვკითხე ამხანაგებს.

_ როგორ ვშოულობთ და, ათასნაირი ხერხით, _ მომიგო მოუღლიმ.

ამ ლაპარაკით სამივენი იმ ვიწრო გასასვლელს მივუყვებოდით, რომლითაც გუშინ ღამით მოვედით.

_ თვალებს აქეთ-იქით ვაცეცებთ და რაც მოგვხვდება, ხელიდან არაფერს ვუშვებთ, _ ამიხსნა რიპსტონმა.

_ ესე იგი, თქვენ ერთი რაიმე სამუშაო არა გაქვთ?

_ ეჰ, ჩვენ არც არაფერს ვთაკილობთ, _ მითხრა მოუღლიმ. _ ზოგჯერ ისე კარგად წაგვივა საქმე, ვზივართ და შებრაწულ ღორის ხორცს მივირთმევთ, ხან ლუკმაპურიც გვენატრება. ბედის საქმეა.

_ წინასწარ არასოდეს ვიცით, როდის გაგვიღიმებს ბედი, აი, თუნდაც გუშინ სალამოს. მთელი დღე ვერაფერი ვიშოვეთ. არც საუზმე გვქონია, არც სადილი, _ ნამცეცი არ ჩაგვსვლია პირში. ნაგვის გროვაში კომბოსტოს რამდენიმე ხიკვი ვიპოვეთ და ეს იყო მთელი ჩვენი საჭმელი. მოუღლიმ ხელი ჩაიქნია, მითხრა: წამოდი, თაღებქვეშ დავიძინოთ, ტყუილად რაღად ვიხეტილოთო, ესა ვთქვით თუ არა, უცებ გვესმის, ვიღაც ჯენტლმენი გვიყვირის: «ჰეი, ჰეიო». ვხედავთ, უცნობი ჯენტლმენი კარეტის დასაქირავებლად გვიხმობს. მოუღლიც გაიქცა და კარეტა მოუყვანა. იმ ჯენტლმენმა ექვსი პენსი მისცა, ერთიც მეეტლემ დაუმატა და უცებ გავმდიდრდით. ხუთი პენსი საჭმელში დავამღერეთ, ორით თეატრში გახლდით. თეატრში ჩვენ ხშირად დავდივართ. სმიტფილდ, შენ როდისმე გინახავს წარმოდგენა?

_ მხოლოდ ბალაგანში.

– ოო, ეს სულ სხვაა! ჩვენ ნამდვილ თეატრში დავდივართ, სადაც დიდ-ბულ წარმოდგენებს მართავენ: «კაპიტანი – ვამპირი», «ბოროტმოქმედის სიკვდილი», «უდაბნოს მეკობრე», «სისხლიანი ბანდიტი»...

ამ ლაპარაკში სანაპიროზე გავედით. იქ სიჩუმე იყო. საათმა ხუთჯერ დაჰკრა.

მოულოდნელად გაგვაჩერა.

– ყური მიგდე, – მითხრა მან, – რა გადაწყვიტე, მდინარის პირას გახვალ, თუ მე და რიპსტონს გამოგვყვები კოვენტგარდენში?

– თუ ნებას მომცემთ, თქვენთან წამოსვლა მირჩევნია.

– რა ნებართვის მოცემა გინდა, ყველას აქვს იმის უფლება, საითაც მოესურვება, იქით წავიდეს! მთავარია მოიფიქრო, რა საქმეზე გინდა იმუშაო.

– მე მარტო ვარ და არ ვიცი, როგორ მოვიქცე. თქვენთან წამოვალ, რომ რაიმე მასწავლოთ. – მივუგე მე.

– შენ როგორ აპირებ, საკუთრივ შენთვის იმუშავე, თუ ჩვენთან შემოხვალ წილში? – მკითხა რიპსტონმა.

– თქვენთან წილში შემოსვლა მირჩევნია, – სიხარულით ჩავეჭიდე ამ ხელსაყრელ წინადადებას.

– მაშ კარგი, იცოდე, ჩვენთან ერთად გაინაწილებ ყველაფერს, – მითხრა რიპსტონმა. – ერთად ვიმუშავეთ, ერთად ვჭამთ და ერთად ვიცხოვრებთ.

– დიახ, რა თქმა უნდა.

– ესე იგი, ჩვენთან ერთად წამოხვალ და იმასვე გააკეთებ, რასაც ჩვენ, – თქვა მოულოდნელად.

– რასაც იპოვი და რასაც მიიღებ, ყველაფერს ჩვენ მოგვცემ, უჩვენოდ არაფერს დახარჯავ?

– არასოდეს! მე ვიცი, რომ ეს ცუდი საქციელია.

– თუ პოლიციამ დაგიჭირა, ხომ არ გაგვცემ, რომ ამით საკუთარი თავი გადაირჩინო?

– კარგი, არ გაგცემთ.

მე ყველაფერზე ვეთანხმებოდი, თუმცა კარგად არც მესმოდა, რას მოითხოვდნენ ჩემგან.

– იქნები ერთგული ამხანაგი? არასოდეს შეგეშინდება და არ გვიღალატებ?

– არასოდეს!

– მაშ, მოგვეცი ხელი! ჩვენ ამხანაგები ვართ. წავიდეთ და ახლავე საქმეს შევუდგეთ.

ჩემი ბედი გადაწყვეტილი იყო. ერთი დღე და ღამე სახლში არ ვყოფილვარ, ახლა შინ დაბრუნებაზე ფიქრსაც ვერ ვზედავდი. ესეც რომ არა, ჩემი ახალი ამხანაგების ცხოვრება გაცილებით სასიამოვნო მეჩვენებოდა, ვიდრე ის, სახლში რომ მქონდა: არავინ სცემდათ, რაც მოესურვებოდათ, მხოლოდ იმას აკეთებდნენ, ზოგჯერ ღორის ხორცსაც ჭამდნენ, რაც ჩემთვის მისის ბერკს არასოდეს გამოუმეტებია. თეატრშიაც დადიოდნენ. ამ ფიქრებში ვიყავი გართული, ვიდრე კოვენტგარდენში მივიდოდით.

ბაზრის დახურულ ნაწილში არ გაგვივლია, ნაპირ-ნაპირ ვუვლიდით, სადაც ურიკებსა და საზიდრებს ტვირთავდნენ. დიდხანს ვიარეთ ასე. ის იყო უნდა მეკითხა, მუშაობას როდისლა დავიწყებთ-მეთქი, რომ უეცრად რიპსტონი გაგვეცალა და იმ კაცისკენ გაიქცა, სალათის გროვასთან თითაწეული რომ იდგა.

– სად წავიდა? – ვკითხე მე.

– სამუშაოდ, – ამიხსნა მოუღდიმ. – ის კაცი დაინახე, თითი რომ ჰქონდა აწეული? ერთი თითის აწევა იმას ნიშნავს, რომ მას ბიჭი სჭირდება, ორი რომ აწეის, – მაშინ მოზრდილისთვის ექნებოდა საქმე. რიპსტონის სამუშაო ჩვენ ყავას დაგვალევინებს. მე და შენ თუ რამე ვიშოვეთ, ფუნთუშებს ვიყიდით, თორემ ყავა უფუნთუშოდ ცუდი საუზმეა. აბა, სმიტფილდ, ასი თვალი გამოიბი!

გაფაციცებული აქეთ-იქით ვიყურებოდი, მაგრამ თითს არავინ სწევდა. ოცი წუთის შემდეგ ბაზართან ახლოს, ყავახანაში შევედით, რიპსტონიც იქ მოვიდა. მან პენნახევარი გამოიმუშავა და გადავწყვიტეთ, პურის ფულის შოვნას აღარ დავლოდებოდით და ახლავე დაგველია ყავა. ყავახანაში თითო ფინჯანი ცხელი ყავა მოგვცეს. დავლიეთ და თავი უფრო მხნედ ვიგრძენით. მერე ისევ სამუშაოს საძებნელად გავწიეთ.

ამჯერად ჩვენმა ცდამ უშედეგოდ ჩაიარა. ბოსტნეულის ბაზარი მთლიანად შემოვიარეთ, არც ხილის ბაზრის კუთხე-კუნჭული დაგვიტოვებია, მაგრამ საქმე ვერსად ვიშოვეთ. გულს არ ვიტეხდი, რადგან ვხედავდი, რიპსტონი და მოუღდიმ მშვიდად და მხიარულად გადი-გამოდიოდნენ და ჩვენი დღევანდელი უიღბლობა სულაც არ ადარდებდათ. დილის ათ საათზე ბაზარი დავტოვეთ და მიყრუებული ქუჩითა და ეზოებით დრიური-ლეინისკენ გავწიეთ.

– რას იტყვი, სმიტფილდ, მოგწონს ჩვენთან წილში შემოსვლა? – მკითხა მოუღდიმ.

– დიახ, მომწონს, მაგრამ დასანანია, რომ დღეს ასე ცოტა ხეირი ვნახეთ. – მივუგე მე.

– რატომ, არც ისე ცოტა. შენ, მგონი, კარგად გრძნობდი თავს.

რიპსტონის ნათქვამი ხუმრობად მივიღე და სიცილით ვუთხარი:

– რა თქმა უნდა, მე თავს ყველგან კარგად ვგრძნობ, ისევე, როგორც თქვენ!

მხიარულად და უდარდელად მივაბიჯებდით. ბოლოს ერთ ჭუჭყიან შესახვევთან გავჩერდით.

– აბა, სმიტფილდ, ამოალაგე! – მითხრა მოუღდიმ.

– რა ამოვალაგო? – გაკვირვებით ვკითხე.

– ყველაფერი, რაც იშოვე. – მითხრა რიპსტონმა. – ის მოხუცი, ვისთანაც საქმე გვაქვს, აქ ცხოვრობს.

არაფერი მესმოდა, რას მოითხოვდნენ ჩემგან ამხანაგები.

მოუღდიმ ჩხრეკა დამიწყო და ჯიბეები მომისინჯა. როდესაც დარწმუნდა, რომ ცარიელი იყო, სახეზე საშინელი მძვინვარება გამოეხატა.

– აი, თურმე როგორი ამხანაგი გვყავს, დიდებული ვინმეა, ვერაფერს იტყვი, – ყვირილით მიუბრუნდა რიპსტონს.

_ რა მოხდა? _ ჰკითხა რიპსტონმა.

_ არაფერი აქვს, სრულიად არაფერი. ერთი თავი დამპალი ხახვიც არ უგ-
დია!

_ ამას ეძახი ამხანაგობას? კარგი ვინმე ბრძანებულხარ! _ საყვედურით მით-
ხრა რიპსტონმა.

_ რა უნდა მექნა, თუკი სამუშაო ვერსად ვიშოვე? ხომ იცოდით, მე ფული
არ მქონდა. კიდევ რომ მქონოდა, პურს ვიყიდდი და არა ხახვს! _ თავს ვიმარ-
თლებდი მე.

ჩემს დღეში არ მენახა ისეთი გაბრაზებული სახე, როგორც მოუღლის
ჰქონდა იმ წუთებში. ისე იყო აღელვებული, სიტყვას ვერ სძრავდა.

რიპსტონს გაეცინა.

_ კარგი, მოუღლი, ასე ნუ ცხარობ. სმიტფილდი ჯერ გამოუცდელია. აბა,
შემომხედე! _ მითხრა მან და ქურთუკის ჯიბიდან შვიდი ლოყაწითელა ვაშლი
ამოაძვრინა, შემდეგ შარვლის ჯიბეებიც მიჩვენა, თხილით ჰქონდა გატენილი.

_ ამდენი ვაშლი და თხილი რად გინდოდა? _ ვკითხე მე.

_ გასაყიდად. მე ხომ ამეებით ვვაჭრობ.

_ კი მაგრამ, როდის იყიდე, მე რომ არ დამინახავს?

_ არც იმ გამყიდველს დაუნახავს, ვისგანაც ვიყიდე: ის ამ დროს სხვა მუშ-
ტარს ელაპარაკებოდა და არ მინდოდა მომეცდინა. გაიგე?

თანდათანობით ვხვდებოდი და ამაზე ფიქრი მზარავდა. ისიც ვერ მეთქვა,
მივხვდი-მეთქი, რომ რაიმე გაუგებრობა არ მომხდარიყო.

_ ერთი შენც, უხსნი რაღა! შენი გადაკრული სიტყვები მაგას არ ესმის! _ შე-
უყვირა მოუღლიმ. - მიყურე, სმიტფილდი, ამ ვაშლებსა და თხილს ხედავ, რიპ-
სტონმა რომ იშოვა? ეს მან ჩუმად აიღო, მოიპარა, გესმის? ახლა აქეთ მოიხედე!
ეს კი მე მოვიპარე და ძალიან მწყდება გული, რომ მეტის აცლა ვერ მოვასწარი.
ჩვენ ახლა ამ შესახვევში იმიტომ მოვედით, რომ რაც მოვიპარეთ, გავყიდოთ.
ფულს მივიღებთ და რაიმე გემრიელ საჭმელს ვიყიდით.

მოუღლის უხეშმა აღიარებამ განმაცვიფრა.

_ რა იყო, რას ქსუტუნებ? შენ გეგონა, ჩვენ კეთილშობილი, წესიერი ბიჭები
ვიყავით? _ დამცინავად დამიყვირა მან.

_ შენ ოჯახი გაქვს, როცა მოგესურვება, შეგიძლია შინ დაბრუნდე. _ მითხრა
რიპსტონმა. _ ჩვენ ნაყიდ პუდინგს თუ გინდა, ნუ შექამ. ეს პუდინგი ჩვენ უპა-
ტიოსნო გზით გვაქვს ნაშოვნი. წადი და, როგორც შეგიძლია, ისე იცხოვრე!

ამ სიტყვებით პირი იბრუნეს და შესახვევში შევიდნენ. მე მარტო დამტო-
ვეს.

VII

მუშაობას ვიწყებ

ქუჩაში ვიდექი და, როგორც რიპსტონმა მითხრა, ამიერიდან ლუკმაპური თვითონვე უნდა მეშოვა. შემეძლო შინ გავქცეულიყავი. მართალია, გზა არ ვიცოდი, მაგრამ კითხვა-კითხვით მივაგნებდი. პატიოსანი ბიჭი არავითარ სიძნელეს არ შეუშინდება. და განა მე პატიოსანი არ ვიყავი? მთელი ღამე ქურდებთან გავათენე, დილითაც მათთან ერთად ვიყავი, ერთად ვისაუზმეთ, ეს ფიქრი მაწამებდა და ამის გახსენებაზე სახეზე ალმური ამდიოდა. რაღას ველოდებოდი, შინ რატომ არ მივდიოდი? ეს მხოლოდ იმას შეუძლია იკითხოს, ვისაც შიმშილი არ გამოუცდია. დიახ, შიმშილი, საშინელი, მტანჯველი შიმშილი პატარა ბიჭისა, რომელსაც წინადლით ცოტა რაღაც უჭამია და ახლა დილის შემდეგ წყალწყალა, ცარიელი ყავის მეტი პირში არაფერი ჩასვლია, შიმშილისაგან მთელ ტანში ჟრუანტელი რომ უვლის და ხელ-ფეხი უშემდება. იმის გაფიქრებაც რომ რიპსტონი და მოუღლი ქურდები იყვნენ, მზარავდა, მაგრამ არც შიმშილი იყო უფრო ადვილად ასატანი. რიპსტონმა მითხრა: თუ არ გინდა, შეგიძლია ჩვენი პუდინგი არ ჭამო, ესე იგი, თუ მენდომება, მაჭმევენ კიდეც. ალბათ რა საუცხოო პუდინგი იქნება! ვიცი, ასეთი პუდინგი თითქმის ყველა სასაუზმეში იყიდება. მას ფქვილით, ქონით და კიდეც ძალზე ნოყიერი რაღაცისაგან ამზადებენ. ისეთი ცხელია, სულ თითებს გწვავს, ვიდრე უკანასკნელ ლუკმას არ გაათავებ. მას, ჩვეულებრივ, ვეებერთელა ნაჭრებად ჭრიან, თითო აგურისოდენა მაინც იქნება.

თვალწინ პუდინგის ვეებერთელა, ცხელი და გემრიელი ნაჭერი მიტრიალებდა, როცა რიპსტონი და მოუღლი დავინახე. ისინი შესახვევიდან უკან ბრუნდებოდნენ. მე ტომრებს ამოვეფარე და იქიდან დავუწყე თვალთვალი.

– ესეც ასე. ახლა შეგვიძლია ვისაუზმოთ, – თქვა გამხიარულებულმა რიპსტონმა.

– ჰო, იმ ბებერმა ვაშლებსა და თხილში კარგი ფული მოგვცა. – მიუგო მოუღლიმ. თან ჰაერში მხიარულად ისროდა და ისევე იჭერდა ხუთ თუ ექვსპენსიან მონეტას.

– ნეტავ სად დაიკარგა სმიფი? უნდა დავუძახოთ!

და რიპსტონმა დაუსტვინა.

საზიდრის თვალს მივეკარი. გვერდით ისე ჩამიარეს, ვერ შემამჩნიეს. მე გზის მეორე მხარეზე გადავედი და თვალს ვადევნებდი.

– ესეც ბლინკინსის დუქანი. რიპ, მოდი შევიდეთ და ორი ულუფა პუდინგი ვიყიდოთ. იმ სულელმა სმიფმა კი, თუ ასე მოსწონს, იშიმშილოს.

მოუღლი დუქანში შევიდა და რამდენიმე წუთის შემდეგ კომბოსტოს ფოთოლზე დახვავებული სწორედ ისეთი პუდინგი გამოიტანა, მე რომ ვოცნებობდი.

– რა საუცხოო სუნი აქვს, – თქვა რიპსტონმა და ჰაერში უხვად დაფრქვეული სურნელოვანი ორთქლი შეისუნთქა.

მე ქუჩის იმ მხარეს გადავედი, საითაც ისინი მიდიოდნენ და უკან ავედევნე.

მათგან საკმაოდ შორს ვიყავი, მაგრამ მაინც კარგად დავინახე, რიპსტონმა ერთი დიდი ნაჭერი რომ აიღო, პირთან მიიტანა და მოკბიჩა. ოჰ, რამხელა ლუკმა იყო! თანდათან ვუახლოვდებოდი მათ, ბოლოს იმდენად ახლოს მივედი, რომ ჭამის ხმაც მესმოდა. რიპსტონი ჰაერს ისრუტავდა, რომ როგორმე პირში ჩადებულნი ცხელი ლუკმა გაეგრილებინა. თავს რომ მოაბრუნებდა, იმასაც ვხედავდი, თვალები კმაყოფილებით როგორ უბრწყინავდა.

ჭამას რომ იწყებდნენ, კომბოსტოს ფოთოლზე ხუთი ნაჭერი იდო: ახლა თითოეული მეორე ნაჭერს ათავებდა.

– რაც მართალია, მართალია, მიყვარს ბლინკინსის პუდინგები, ქონი ბლომად აქვს. – თქვა რიპსტონმა.

– მართალს ამბობ, სწორედ ისეთია, როგორც ხორცისა. – თითების ლოკვით მიუგო მოუღდიმ.

– მე მგონი, მეყოფა, – თქვა რიპსტონმა. – ძალიან ნოყიერი პუდინგია.

– რასაკვირველია, ძალით ნუ შეჭამ, ამ ბოლო ნაჭერს მეც კარგად მოვუვლი.

– სიცილით უთხრა მოუღდიმ.

მეტის მოთმენა აღარ შემეძლო.

– მოუღდი! – ვიყვირე და მხარზე ხელი დავადე. – ერთი ლუკმა მეც მომეცით!

– აჰ, ეს შენ ხარ? – შესძახა მოუღდიმ ჩემ დანახვაზე. – თქვი მართალი, შინ გაიქეცი და ნახე, მიგიღებდნენ თუ არა, იმათ კი გამოგადდეს, ხომ?

– თუ ბაზარში იყავი და დაგვაბეზღე? – მკითხა რიპსტონმა.

– არსადაც არ ვყოფილვარ, ფეხდაფეხ მოგდევდით. ერთი ლუკმა მომეცით, თუ შეიძლება. რომ იცოდეთ, როგორ მშია!

– ნუთუ არ იცი, რომ ქურდობა კარგი არ არის? მოპარული საჭმელი გინდა მოგცე? მერე, რომ დაგახრჩოს? – დამცინოდა შეუბრალებელი მოუღდი და თან მეორე პუდინგის უკანასკნელ ლუკმას პირში იტენიდა.

– ხომ შევთახმდით, რომ ყველაფერს გავიყოფდით, – ვთქვი მე, როცა შევატყვე, მოუღდის თხოვნით გულს ვერ მოვუღბობდი.

– ჰო, რა თქმა უნდა, შევთახმდით. მე არც ახლა ვარ წინააღმდეგი. – შემეპასუხა იგი. – შენ ჩვენთან ერთად მარტო პუდინგის ჭამა გინდა, ქურდობა კი არა. ასე არ შეიძლება. ხომ მართალი ვარ, რიპ?

– იქნებ კარგად ვერ გაიგო, რაშია საქმე, – თქვა რიპსტონმა, რომელსაც თავის ამხანაგთან შედარებით უფრო კეთილი გული ჰქონდა. – კარგად რომ აგვეხსნა, იქნებ არც შეშინებოდა. ხომ მართალია, სმიტფილდ?

და რიპსტონმა თავისი წილი პუდინგის უკანასკნელი ლუკმა მომცა. ო, რა გემრიელი იყო ის ლუკმა! მისი მსგავსი ჩემს სიცოცხლეში არაფერი მეჭამა, ისეთი თბილი იყო, ისეთი გემრიელი! მოუღდის კი ამ დროს ხელისგულზე დაფენილ შეორთქლილ კომბოსტოს ფოთოლზე იმოდენა პუდინგის ნაჭერი ედო, სულ ცოტა ათი ჩემი ლუკმისოდენა მაინც გამოვიდოდა.

– ასე არ არის, სმიტფილდ?

მოუღდიმ უკანასკნელი ნაჭერიც პირისაკენ წაიღო, მაგრამ რიპსტონმა ანიშნა, გაჩერდიო. ვის უნდა რგებოდა ეს ნაჭერი? ყველაფერი ჩემს პასუხზე იყო დამოკიდებული. მე კი გუშინდელი საუზმის შემდეგ მცირეოდენი ვახშმის გარდა არაფერი მეჭამა.

– ჰო, რასაკვირველია, არ შევშინდებოდი, – თამამად მივუგე მე.

– ესე იგი, ახლა, როცა იცი, რაშია საქმე, აღარ შეგეშინდება?

– არა, ასე აღარ მოვიქცევი.

– მაშ, ძალიან კარგი. მოუღდი, მიეცი ეგ ნაჭერი. ეტყობა, ძალიან მშვიერია.

– მოიცა, ჯერ არა, ამ ნაჭერს მე არ შევჭამ, – შეაჩერა მოუღდიმ და პუდინგის ნაჭერი ჯიბეში ჩაიღო, – სმიტფილდმა ჯერ დაიმსახუროს და დაგვიმტკიცოს, რომ მართალს გვეუბნება. წავიდეთ.

ჩვენ ისევ კოვენტგარდენისაკენ წავედით. მოუღდის იმ ჯიბეს, რომელშიც პუდინგი ედო, რაც შეიძლება ახლოს მივდევი და ამხანაგებს უკან არ ვრჩებოდი.

– აგერ იქ, ბოძებს შუა, ფარდულს ხედავ?.. ლურჯწინსაფრიანი კაცი რომ დგას, იქ თხილით სავსე კალათები აწყვია.

– ვხედავ.

– პირველ კალათში ნუშია. წადი, ჩვენ აქ დაგიცდით.

მივხვდი, რასაც მოითხოვდა. მას უნდოდა წავსულიყავი და კალათიდან ნუში მომეპარა. მტკიცედ გადავწყვიტე, რადაც არ უნდა დამჯდომოდა, პუდინგის ნაჭერი მომეპოვებინა. თუმცა აღარ ვყოყმანობდი. ვიდრე ფარდულს მივუახლოვდებოდი, გული გამალეებით მიცემდა. აქეთა მხრიდან ფარდული ყვავილოვანი კომბოსტოთი და მწვანილებით იყო ჩახერგილი. ახლოს რომ მივვდი, მივხვდი, ფარდულისთვის გარშემო უნდა შემომეველო და ნუშთან ისე მივსულიყავი. მე კომბოსტოს გროვას ამოვეფარე, ნუშის გამყიდველი მუშტარს ელაპარაკებოდა და ჩემკენ ზურგით იდგა.

კომბოსტოს გამყიდველი ქალიც ზურგით იყო მიბრუნებული. ჯამი მუხლებზე დაედო და სადილობდა. კალათა ნუშით იყო თავადგმული. მე ხელი ვტუცე და ერთი თუ ორი, ერთი თუ ორი, ჯიბეები ნუშით გავივსე. შემდეგ რიპსტონისა და მოუღდისაკენ გავწიე, რომლებიც ბოძს ამოფარებულები მიყურებდნენ.

– ყოჩაღ, სმიტფილდ! – შესძახა მოუღდიმ. – ყველაფერს ვხედავდი. ტყუილად გვარწმუნებ, რომ ეს საქმე არ იცი. ყოჩაღ, აიღე შენი პუდინგი!

– მე ასე სუფთად ვერასოდეს ვიმუშავებ! – თქვა რიპსტონმა.

– შენა? – აიმრიზა მოუღდი, – თუ გგონია, იმის მესამედს მოიპარავ, რასაც სმიტფილდი ახერხებს, დიდი ტრაბახა ვინმე ყოფილხარ. ასე მარჯვედ ვერც მე მოვიპარავდი. ისე კი, რა თქმა უნდა, სხვა რამეებში მე ვერ შემედრება. – დაუმატა მან, ეტყობოდა, შიშობდა, ძალიან არ გაყოყორდესო.

დღისით არა მიშავდა რა, მაგრამ, როცა დაღამდა და ისევ ბნელ ფურგონში აღმოვჩნდი, სინდისმა ქენჯნა დამიწყო. ახლა ბალიში მოუღდი იყო, მე ყველაზე კარგი ადგილი შემომთავაზეს. თავი მოუღდის გულზე მედო, მაგრამ დაძი-

ნებას მაინც ვერ ვახერხებდი. მე ქურდი გავხდი! ნუში მოვიპარე, მათთან ერთად გავიქეცი, ნაქურდალი გავყიდე და აღებული ფული დავხარჯე! მარღვეები დამებერა, ფეთქვა დამიწყო და სულ ერთთავად საშინელი სიტყვა «ქურდი» ჩამესმოდა. «ქურდო, ქურდო!» – უმოწმებდა გულიც. მოსვენებას ვეღარ ვპოულობდი.

– ქურდი! – აღმომხდა ჩურჩულით.

მოუღლის ჯერ არ ეძინა.

– ვინ არის ქურდი?

– მოუღლი, მე ვარ – მივუგე მე.

– მერედა, ვინ გეუბნება, არა ხარო? – დაცინვით მითხრა მოუღლიმ.

– ქურდი არასოდეს ვყოფილვარ, გეფიცებით, არასოდეს, ამიტომაც ვერ ვისვენებ.

– ტყუი, – თქვა რიპსტონმა, თურმე მასაც არ ეძინა.

– არა, მოვკვდე, თუ მართალს არ ვამბობდე, – ვარწმუნებდი მე.

– ალბათ იმასაც იტყვი, მოვკვდე, თუ ქურდი ვიყო.

– არა, ვერ ვიტყვი, თორემ მართლა მოვკვდები. მე ხომ უკვე ვიქურდე!

– ერთი შენაც, შენ რა ქურდი ხარ, განა იმას, რაც დღეს გააკეთე, ქურდობა ჰქვია? არა, ეგ ქურდობა სულაც არ არის.

– მაშ, რაღაა? მე ყოველთვის მასწავლიდნენ, სხვისი რამის აღება ქურდობა არისო.

– ამას ისეთი ხალხი ამბობს, ვისაც არ უცდია და არც იცის, – მითხრა მოუღლიმ და წამოიწია, რომ ეს საინტერესო საკითხი უფრო მოხერხებულად გაერჩია. – ვთქვათ, რომელიმე ბიჭი დუქანში შევიდა, ფულიან ყუთში ხელი ჩაყო და ამ დროს დაიჭირეს. აი, ეს იქნება ქურდობა. თუ მყიდველებს ჯიბეებში ხელის ფათურს დაუწყებს, ესეც ქურდობაა. ამისთვის გაასამართლებენ და მოსამართლეც იმასვე იტყვის, ეს ქურდობააო. მაგრამ თუ ვინმე პატარა ბიჭი შეეცდება ნახევარი პენი იშოვოს, ანდა თხილს ან ვაშლს უპოვნინა, განა ამისთვის სამართალში მისცემენ? არასოდეს! ვაჭარი მას კინწისკვრით გააგდებს, ან დიდი-დიდი დარაჯს დაუძახოს. ის კიდევ სცემს და გამოუშვებს. განა დარაჯს ნება აქვს ნამდვილი ქურდი დასაჯოს? არავითარ შემთხვევაში!

– თუ ნუშისა და სხვა რამეების აღება ქურდობა არ არის, მაშ, რა ჰქვია? – ვკითხე მოუღლის.

– ცოტა სახელებია? მაგალითად, ამოცლა, აწაპნა, აცოცება, ჩაჯიბვა, მითვისება. განა სულ ერთი არ არის, რას დაარქმევ?

– პოლიციელისთვის რომ გვეკითხა?

– პოლიციელს ვინა ჰკითხავს, არ იცი, რა მატყუარებიც არიან? – თქვა რიპსტონმა.

– გამოტყდი, სმიტფილდ, რომ გეშინია, – მითხრა მოუღლიმ.

– კი არ მეშინია, მეგონა, ეს ქურდობა იყო, მაგრამ რაკი არ ყოფილა, ძალიან კარგი.

_ საქმეც ეგ არის, _ თქვა მოუღდიმ. _ როცა პატარა ვიყავი და სახლში ვცხოვრობდი, ბევრჯერ მომისმენია, მამაჩემი დედას გაზეთს რომ უკითხავდა: «ისეთი ემმაკი ხალხიც კი, როგორც მოსამართლეები არიან, ფრთხილად უნდა იყვნენ და არ შეცდნენ, ყველაფერს თავისი ნამდვილი სახელი უწოდონო. ასეთ შემთხვევაში ამბობენ, «მიითვისა», «მოიტაცა» ან «ითაღლითაო». მოტაცება დიდი არაფერია. აი, ერთხელ რიპსტონმა ჩაის კოვზები მოიტაცა, ამისთვის ორი კვირა ციხეში ამყოფეს. ასე არ არის, რიპსტონ?

_ მაგ ჩაის კოვზებს რა წამდაუწუმ მიხსენებ, _ ბრაზიანად უთხრა რიპსტონმა. _ მე ისეთ ბიჭებსაც ვიცნობ, ციხეში ორ კვირაზე მეტხანსაც მსხდარან და როზგებიც ბლომად მოხვედრიათ, მაგრამ ყველაფერს როდი ვამბობ. _ ეს გადაკრული სიტყვები, ეტყობა, მოუღდის ეკუთვნოდა, რადგან იგი გაცხარდა და რიპსტონს მაწანწალა ხარო, უთხრა. თუმცა მალევე შერიგდნენ, ერთხანს კიდევ იმასლაათეს და მერე ერთავეს მშვიდად დაემძინა.

მე წინაღამინდელივით დიდხანს ვეღარ დავიძინე. ჩემი ამხანაგების მსჯელობამ ვერ დამამშვიდა. შესაძლოა, ნუშის მოტაცებას ქურდობა არც ერქვა, მაგრამ გადაწყვიტე, რიპსტონისა და მოუღდისთვის დილითვე მეთქვა, მინდა ისევ პატიოსანი ბიჭი ვიყო, ბაზარში უბრალო რამეზე ვიმუშავებ-მეთქი. თუ ჩემთან ამხანაგობას აღარ ისურვებდნენ, მე თავად გავეცლებოდი. როგორც კი ეს გადაწყვეტილება მივიღე, მაშინვე დამეძინა.

დილით, როცა გამეღვიძა, თავი ძალზე უბედურად ვიგრძენი. მციოდა, კბილს კბილზე მაცემინებდა. მზად ვიყავი, ყველაფერი, რაც მეცვა, ერთ ყლუპ ცხელ ყავაზე გამეცვალა.

მოუღდის ჰქონდა ყავის დასალევი ფული. გუშინ სადამოს ერთ ბატონს, რესტორანში ხამანწკების საჭმელად რომ შევიდა, ცხენი დაუჭირა და სამაგიეროდ გასამრჯელოდ ექვსი პენსი მიიღო. ოთხი პენსი ვახშამზე დავხარჯეთ, დანარჩენი ორი საუზმისთვის გადავინახეთ.

სიცივისაგან აკანკალებულები ქუჩაში გავედით. ქვაფენილი სველი და ტალახიანი იყო. ყავახანასთან მისვლამდე პერანგი და შარვალი სულ მთლად დამისველდა და ტანზე მიმეკრო. წუხანდელი ჩემი გადაწყვეტილება _ ამ ქურდბაცაცებს გავცლოდი, _ არ მავიწყდებოდა და ახლა გამბედაობას ვიკრებდი, რომ ყველაფერი მეთქვა. მაგრამ მშიერი, თავით ფეხამდე გალუმპული კარგად ვგრძნობდი, თუ ჩემს ამხანაგებს წავეჩხუბებოდი, სრულიად მარტო და უმწეოდ დავრჩებოდი.

_ ორი პენსისა სამი ფინჯანი ყავა მომეცით, _ მოსთხოვა მოუღდიმ მებუფეტეს.

ამით ყველაფერი დამთავრდა. ყავა ვინმე სხვას რომ ეყიდა, ალბათ ვეტყვოდი, ვერ დავლევ, უნდა წავიდე-მეთქი. მაგრამ რაკი მოუღდიმ შემომთავაზა, უკვე არ შემემლო მის ბნელ საქმეზე საყვედური გამომეთქვა.

ვიდრე ყავის სმას მოვრჩებოდი, მოუღდიმ შეგვახსენა: _ აბა, ნულა ზოზინობთ! დღეს ბევრი საქმე გვექნება. კარგ ამინდში თავის საქმეს ყველა თვითონ აკეთებს, ცუდ ამინდში კი ცდილობს გასაქცევ-გამოსაქცევად სხვა დაიჭირაოს.

მართალიც იყო. მთელი დილა გადაუღებლად წვიმდა და ბევრი სამუშაოც გამოგვიჩნდა. მე თერთმეტი პენსი გამოვიმუშავე, რიპსტონმა ერთი შილინგი და პენნახევარი, მოულდომ ცხრანახევარი პენსი. ძალიან მიხაროდა, რომ მოულდიზე მეტი ფული ვიშოვე. თუმცა მთლად დავსველდი და შიშველი ფეხის თითიც გატეხილ ბოთლზე გავიჭერი, თავს მაინც ბედნიერად ვთვლიდი, პატიოსანი შრომით მოპოვებულ ფულს რომ ვუყურებდი. რიპსტონმაცა და მოულდომაც ამჯერად საკმაო ფული გამოიმუშავეს, ისე რომ ბაზარში ერთი ვაშლიც არ მოუპარავთ.

– ახლა შეიძლება ითქვას, მთელი დილა პატიოსნად ვიშრომეთ, – თქვა მოულდომ, ჩვენგან ფულს რომ იღებდა. ის ჩვენი მუდმივი ხაზინადარი იყო.

– რაღაც-რაღაცების ცუდი გზით შოვნას და მერე გაყიდვას, ასე სჯობია, – გავბედე და ვთქვი.

– კი, რაღა თქმა უნდა, ასე უფრო მეტს ვიშოვით!

– მე მირჩევნია მამუშაონ, ვიდრე სხვა რამ მაკეთებინონ...

– მერედა, ვინ გაძალეებს? უბედურებაც იმაშია, რომ სულ ერთსა და იმავე საქმეს ვერ გააკეთებ. ზოგჯერ ლამის შიმშილისაგანაც დავიხოცოთ. ჩემი აზრით, რაც ხელში მოგხვდება, არაფერი არ უნდა დაიწუნო.

რიპსტონიც მეგობრის აზრს სავსებით იზიარებდა.

ჩვენ სასაუზმისკენ გავწიეთ, მხიარულად ვისადილეთ, ვახშმისთვის ფულიც გადავინახეთ და ექვსი პენსი კიდევ დაგვრჩა. ამ ექვსი პენსით ამხანაგებმა გადაწყვიტეს, ჩემთვის ფეხსაცმელი ეყიდათ. ფართლეულობის რიგისაკენ გავწიეთ და ცოტათი განიერი, მაგრამ ძალზე მოხერხებული ფეხსაცმელი შევიძინეთ.

VIII

ფინია. მითვალთვალებენ.

არასასამოვნო ღამე

უმეტესად ერთფეროვნად ვცხოვრობდით. ყოველდღე ადრიანად ვდგებოდით, ერთი და იმავე ქუჩებითა და შესახვევებით დავდიოდით და ერთსა და იმავე სამუშაოს ვასრულებდით. როცა მუშაობით საჭმლის ფულს ვერ ვშოულობდით, ერთი და იმავე კალათებიდან სხვადასხვა წვრილმანს ვიპარავდით, ისევ იმ მოხუცს მივყიდდით და შემდეგ ვსადილობდით. ზოგჯერ ღორის ხორცსაც მივირთმევდით, ზოგჯერ შავი პურის ამარა ვრჩებოდით. ფურგონშიც ზოგჯერ ჩალა გვხვდებოდა, ზოგჯერ კი ცარიელ ფიცრებზე ვიძინებდით.

სახლიდან რომ გამოვიქეცი, ერთი შარვალი, ერთი პერანგი და ძველი, დახეული ქურთუკი მქონდა. ახლა უკვე ახალთახალი შარვალი და პერანგი მეცვა, ძველი ქურთუკის ნაცვლად კი – სერთუკის მსგავსი რაღაც ჩასაცმელი. ჩემი ექვსპენსიანი წაღები ძალიან ნაადრევად დამეხა და მე ისევ ფეხშიშველა დავდიოდი, რადგანაც ახლის საყიდლად ფული არ გვყოფნიდა.

რიპსტონი და მოულდი შუა მაისის თვეში გავიცანი, ახლა უკვე ოქტომბრის ნახევარი იყო. შემოდგომაზე შვიდჯერ თუ რვაჯერ ვიყავი თეატრში და

ყოველთვის უდიდეს სიამოვნებას ვღებულობდი. ერთი ღამე კი პოლიციის უბანში გავატარე.

აი, ეს ამბავი როგორ მოხდა. ერთხელ, თაღებქვეშ დასაძინებლად რომ ვბრუნდებოდით, პატარა ფინია აგვედევნა.

– აქედან დაიკარგე! – დაუყვირა მოუღლიმ, – შენი თავი არა გვაქვს! – მან ქვა აიღო და ძაღლს ესროლა.

– მოუღლი, როგორ არა გრცხვენია, გაუშვი, გვდიოს, – გამოექომაგა რიპსტონი.

– რიპ, წავიყვანოთ, ჩვენთან გვეყოლება, საჭმელსაც ვაჭმევთ. ეტყობა, სახლი არა აქვს, – ვთქვი მე.

ღამით ფარნის მკვეთრმა შუქმა გამომადვიდა, პირდაპირ სახეში მანათებდა. ჩვენს ფურგონს პოლიციელი მოსდგომოდა. ხელში ძაღლი ეჭირა.

– აი, შე არამზადავ, ეს ფინია შენ მოიპარე? – დამიყვირა პოლიციელმა და ხელში უხეშად მწვდა.

– არა, სერ, თვითონ აგვედევნა, – მივუგე შიშისაგან აცახცახებულმა.

– ვიცი, როგორც «აგვედევნა», – გამომაჯავრა პოლიციელმა, საყელოში ჩამავლო ხელი და ფურგონიდან გადმომათრია.

ცხარე ცრემლით ავტირდი.

– ნუ წუხხარ, სმიფ, არაფერია, მე დაგიხსნი, – მამშვიდებდა რიპსტონი.

და მართლაც დამიხსნა. მიიკითხ-მოიკითხა, ვისი იყო ძაღლი, პირდაპირ მის პატრონთან წავიდა და ყველაფერი უამბო, რაც მოხდა. ძაღლი ქალაქის ექიმის ავადმყოფი გოგონასი გამოდგა.

მეორე დღეს, შუადღისას, პოლიციაში გამომიძახეს. ახალგაზრდა ნაღვლიანი სახის ქალმა, მისაღებ ოთახში სკამზე რომ იჯდა, თავისთან მიმიხო და მკითხა:

– შენ ის ბიჭი ხარ, წუხელ პატარა ძაღლი რომ შეიფარე?

– დიახ, მიღედი, – მივუგე მე. არ ვიცოდი, მწყენოდა თუ გამხარებოდა.

– ახლავე გაგანთავისუფლებენ. მე შენს გამოსახსნელად მოვედი და თანაც მინდა ჩემი პატარა გოგონას მაგიერ მაღლობა გადაგიხადო. იგი ავდაა, ველარ იძინებდა, სულ თავის ფინიაზე დარდობდა. ახლა შედარებით უკეთაა. მაღლობელი ვართ შენი. ნუ გვიწყენ, რომ ჩვენი მიზეზით ეს ღამე საპატიმროში გაატარე.

მან თავზე ალერსიანად გადამისვა ხელი.

იქიდან რომ გამოვედი, სიხარულით მივბტოდი, მალიმალ ჯიბეში ხელს ვიყოფდი და იმ ქალის ნაჩუქარ ხუთმილინგიან მონეტას ვისინჯავდი.

ხუთი მილინგი! ამოდენა სიმდიდრე ჩვენს პატარა ამხანაგობას ერთად არასოდეს ენახა. გადავწყვიტეთ, ხელგაშლილად მოგველხინა. კარგ სასადილოში ვისადილეთ. თითო კათხა ლუდი დავლიეთ. ისე გავმხიარულდით, რომ თავს უფლება მივეცით, თეატრში ომნიბუსით წავსულიყავით და თითო ბილეთში ორი პენსი გადაგვებადა. ლუდმა რიპსტონსა და მოუღლიზე ცუდად იმოქმედა. სამივენი შუა წარმოდგენიდან გამოგვიყვანეს. იძულებული გავხდით ასეთ

წვიმაში შინ ფეხით დავბრუნებულისათვის, რადგან ჯიბეში ერთი პენიც არ გვედო.

ერთი დილას, მაშინ სახლიდან ხუთი კვირის გამოქცეული ვიყავი, ბაზარში მეზობელს შევეჩხე.

– აი, შე ცუდლუტო, გაები?! ახლავე მამაშენთან წაგიყვან! – შეჰყვირა მან.

უნდოდა დავეჭირე, მაგრამ ხელიდან დავუსხლტი. ამის შემდეგ უფრო ვფრთხილობდი, მეშინოდა, სადმე მამაჩემს არ შევფეთებოდი. ამხანაგებს დაწვრილებით ავუწერე მამაჩემის გარეგნობა და ისინიც გულმოდგინედ მეხმარებოდნენ.

მეორე დილით, შვიდ საათზე, მოულოდინო მამაკაცი დამანახვა, ისინი ხილის რიგს მოჰყვებოდნენ. იმწამსვე ვიცანი: ერთი მათგანი ის კაცი იყო, გუშინ კინალამ რომ დამიჭირა, მეორე კი – მამაჩემი... მამა ძალიან გაფითრებული იყო, ეტყობოდა, ღელავდა, ხელში მათრახი ეჭირა, ალბათ ვინმეს საგანგებოდ გამოართვა. მის შეხედვაზე მუხლები ამიკანკალდა, ტუჩებმა თრთოლა დამიწყო.

– რიპ, მიშველე, – ძლივსგასაგონად ამოვილულულე და მეგობრის ზურგს ამოვეფარე. – ხედავ, როგორი გაბრაზებულია და რამსიგრძე მათრახი უჭირავს!

რიპსტონმა ცარიელ დახვავებულ კალათებში დამძალა, თვითონ ერთ გადმობრუნებულ ხოკერზე დაჯდა და ვითომც არაფერი იყო, სტაფილოს ფხეკასა და ხრამუნს მოჰყვა. ცოტა ხანში მამაჩემიც მოვიდა.

– შენ ეი, პატარავ, ბაზარში ძველქურთუკიანი პატარა ბიჭი ხომ არ გინახავს. აი, ამ სიმაღლე იქნება. – ჰკითხა მან რიპსტონს.

კალათის ჭურჭრუტანიდან დავინახე, მამაჩემმა ჩემი სიმაღლე აჩვენა.

– რა ჰქვია იმ ბიჭს? – ჰკითხა რიპსტონმა მამაჩემს, თან სტაფილოს არხინად შეექცეოდა.

– ჯიმი.

– ჯიმს როგორ არ ვიცნობ. მაგარი, ღონიერი ბიჭია. ისეთი მძიმე მუშტი აქვს, ნებისმიერ კაცს წააქცევს.

– მე პატარა ბიჭზე გეკითხები, ასე, რვა წლის იქნება, – მოუთმენლად შეუყვირა მამაჩემმა.

– რვისა?... ნამდვილად იცი, რომ ჯიმი ჰქვია? – მძიმედ გაიმეორა რიპსტონმა.

– რა თქმა უნდა, ვიცი, ჯიმ ბელიზეტი.

– ჯიმ ბელიზეტი! – შეჰყვირა რიპსტონმა, თითქოს უცებ გაახსენდაო. – ვიცი, ვიცი, ჩვენ მას რაუზერს ვეძახით. ამიტომაც ერთბაშად ვერ მოვიგონე. სადაც ქაუკროსთან ცხოვრობდა. მამამისი, მგონი, დამტარებელია, არა?

– ჰო, სწორედ ეგაა. ახლა სად არის?

– აი ის, ავი მამა რომ ჰყავს და წამდაუწუმ ქაშკაშით სცემდა?

– თვითონ გაიმბოთ, არა? დახეთ, რა უსინდისოა!

– იმას დედინაცვალი ჰყავს, საზიზღარი ქალია, მამაჩემი, არაყს წყალივით სვამს.

– არ იტყვი, სად არის? – იღრიალა მოთმინებადაკარგულმა მამაჩემმა, რიპსტონს მივარდა, ქეჩოში წვდა და ისე ღონივრად შეაჯანჯღარა, რომ კალათები აქეთ-იქით გადაცვივდა.

– გამიშვით და ვიტყვი, თორემ კრინტსაც არ დავძრავ! – ისეთი ხმით შეჰყვირა რიპსტონმა, მეგონა, ჩემს გაცემას მართლა აპირებდა.

– აბა, თქვი! – დაუყვირა მამაჩემმა.

– თუ გინდათ სიმართლე გითხრათ, მტვირთავად დაიწყო მუშაობა.

– როდის? სად?

– ეს აღარ ვიცი. გუშინ საღამოს ერთ ჩემს ნაცნობს ვესტმინსტერის ხიდზე შეხვედრია და უკითხავს: «რაუზერ, აქ რას აკეთებ, განა ბაზარში სამუშაო აღარ არისო?» ამაზე რაუზერს უპასუხნია: ბაზარში აღარ ვივლი, მამაჩემმა ჩემს კვალს მოაგნო, ერთ ნაცნობ ბარჟის პატრონთან მივალ, უინსვორთის გზაზე ცხოვრობს, და მტვირთავად დავუდგებიო». მეტი არაფერი ვიცი. – მკვახედ უთხრა რიპსტონმა.

– წყეული ბიჭი! – დაიყვირა მამაჩემმა. – ხომ არ უთქვამს, შინ დაბრუნებას როდის აპირებს?

– ეგ არ ვიცი. არა მგონია, რომ დაბრუნდეს! სულ იმას გაიძახოდა, ზღვაზე უნდა წავიდეთ. მდინარეზე გავა, იქ გემებს ნახავს და მერე, მოგჭამა ჭირი!

– ეგ მართალია, – მწყრალად თქვა მამაჩემმა და თავის ნაცნობს მიუბრუნდა, – წავიდეთ, ჯეკ. ნეტავ რას დავდევთ იმ არამზადას? ისემც უქნია, ზღვაში დამხრჩვალა!

მამაჩემმა მათრახი ილიაში ამოიჩარა და თავის მეგობარ კაცთან ერთად გაგვშორდა.

ამის შემდეგ არც ერთხელ აღარ შევხვედრივარ მამას და არც სხვა ვინმე ძველ ნაცნობს.

მალე ავად გავხდი.

მართალია, სიარული შემეძლო და არც რამეზე ვწუწუნებდი, მაგრამ დიდი ხანია ვგრძნობდი, რომ შეუძლოდ ვიყავი. ან რა გასაკვირი იყო. მთელი შემოდგომა გადაულეებლად წვიმდა. სველი ტანსაცმელი დღედაღამ გაუხდელად მეცვა, ის კი არადა, ღამეც არ ვიხდიდი. ყელი მეწვოდა და ტანში მამტვრევდა. ორი კვირა გაუთავებლად კბილის ტკივილი მკლავდა. პურს ვერ შევჭამდი, წინასწარ წყლით თუ არ დავალბობდი. აღარც თალგამისა და კომბოსტოს ხიკვის ღეჭვა შემეძლო, იძულებული ვიყავი მანამდე მეშიმშილა, ვიდრე რაიმე ბედნიერი შემთხვევის წყალობით საფუნთუშეში ან სასადილოში რბილი საჭმლის ყიდვას შევძლებდი. ღამდამობით ფურგონის ერთ კუთხეში მივიკუნჭებოდი, ტკივილისაგან ვძაგბავებდი და თვალის მოხუჭვასაც ვერ ვახერხებდი. ჩემი ამხანაგები მიჯავრდებოდნენ:

– რას ფშრუკუნებ, ძილს ნუ გვიფრთხობ! – ბუზღუნებდა რიპსტონი.

– სმიფ, მართლაც აუტანელი ხარ. დღისით საჭმლის შოვნაში არ გვეხმარები და ღამითაც თავს გვაბეზრებ. – აჰყვებოდა მოუღდიც.

_ მითხარით, რა ვქნა, _ ვტიროდი მე. _ თქვენც რომ ჩემსავით გტკიოდეთ, უფრო შეგეცოდებოდით.

_ მოულდი, როგორმე დავეხმაროთ, _ თქვა ჩემი ცრემლებით გულაჩუყე-ბულმა რიპსტონმა. _ მოდი, ჩვენს მეზობლად რომ იძინებს, იმ ბებერ მევიო-ლინეს დავუძახოთ. ამბობენ, კბილის ამოღება იცისო. ჯობია ერთ დიდ ტკი-ვილს გაუძლოს, ვიდრე ერთმა უხეირო კბილმა მთელი კვირა გააწვალოს.

მოულდი მევიოლინეს მოსაყვანად წავიდა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ ორივენი მოვიდნენ. მევიოლინეს ხელში გრძე-ლი დაჟანგული სიმი ეჭირა.

_ საბრალო ბიჭუნავ, დაჯექი და პირი რაც შეიძლება დიდზე გაადე. აბა, ბიჭებო, ორივე ხელი მაგრად დაუჭირეთ, რომ მუშაობაში ხელი არ შემიშალოს. _ თქვა მევიოლინემ.

მე დავმორჩილდი, თუმცა შიშისაგან გული გამალებით მიცემდა. მოხუცმა მტკივან კბილს სიმი შემოახვია და... რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მოსწია.

_ ა-ა-ა! _ ვიყვირე და უკან გადავვარდი.

პირიდან სისხლი მდიოდა, სამაგიეროდ, კბილი აღარ მტკიოდა.

კოვენტგარდენში ჩვენი საქმეები თანდათან ცუდად მიდიოდა. შეგვამჩნი-ეს. ეს ხელს არ გვაძლევდა. ყველამ იცოდა, რომ ქურდბაცაცები ვიყავით და თვალი ფხიზლად ეჭირათ. თითქმის დღე ისე არ გავიდოდა, ვინმე ვაჭარს ან დარაჯს არ ვეცემეთ.

რიპსტონმა ერთ სარდაფს მიაგნო, სადაც ზამთრისთვის სტაფილო ჰქონ-დათ შენახული. შიგ შევიპარეთ და მთელი კვირა მხოლოდ სტაფილოთი ვიკ-ვებებოდით. პირველად ეს დიდ ბედნიერებად მიგვაჩნდა, მაგრამ მალე მივ-ხვდით, რომ მხოლოდ სტაფილოს ჭამა ძალიან საზიანო იყო. ალბათ ჩემი ავადმყოფობა ნაწილობრივ ამანაც გამოიწვია.

კვირაობით, თუ ცუდი ამინდი არ იდგა, მდინარის ნაპირზე დიდხანს დავ-სეირნობდით, შემდეგ ჩვენს ფურგონში ვწვებოდით და ერთმანეთს სხვადასხვა ამბებს ვუყვებოდით. იმ დღეს, როცა მე ავად გავხდი, რიპსტონი და მოულდი სასეირნოდ წავიდნენ, მე ფურგონში დავრჩი. გუშინდელიდან რამდენიმე პენ-სი კიდევ ჰქონდათ შემორჩენილი და პურითა და ყურძნის წვენივთ ისადილეს. მე წინა დღის შემდეგ არაფერი მეჭამა. ერთიანად ვიწვოდი და მაკანკალებდა. ენა გამიშრა, თვალები მტკიოდა და თავი ისე მტეხდა, თითქოს ვინმე ჩაქუჩს მირტყამდა. ჩემდა ბედად, ფურგონში ცოტაოდენი ჩალაც იყო და ამხანაგებმა მთლიანად მე დამითმეს. მაგრამ მაინც ვერა და ვერ მოვეწყვე: ჩალის ბალიში რამდენჯერაც ავაბულულე, ჩემი დამძიმებული თავისთვის მაინც დაბალი მეჩ-ვენებოდა.

დამით უფრო ცუდად გავხდი. ამჯერად ბალიშობა მე უნდა გამეწია, მაგრამ რიპსტონი დიდსულოვნად შემენაცვლა. მოულდიმ კარგი ადგილი შემომთავა-ზა, თუმცა არჩევის უფლება ჰქონდა, რადგან წინადღით «ბალიში» ის იყო. და-სამინებლად ჩვეულებრივზე ადრე მოეწყვენენ, რომ მეც დროზე დავწოლილი-ყავი. მაგრამ ამაოდ ზრუნავდნენ.

მაღე რიპსტონმა იგრძნო, რომ ჩემი სიმხურვალე მის ქურთუკშიც ატანდა. ჩვეულებრივ მშვიდი ხასიათის მოუღლიმ ძილის დროს გაბოროტება იცოდა, უცებ რიპსტონს ფეხში ჩასცხო.

– რა მოგივიდა? – წყენით ჰკითხა რიპსტონმა.

– წყნარად ვერ დაწვები? ფეხებს ისე იქნევ, გეგონება, ცეკვავსო!

– მერე, მე ვარ რო?! სმიტფილდია! – შეუყვირა რიპსტონმა.

– სმიფ, რას ძაგძაგებ?

– საშინლად მცივა, მოუღლი. მთლად გაყინული ვარ.

– გაყინული კი არა, ღუმელივით ვარვარებ. მოუღლი, აბა, შენც ნახე. – უთხრა რიპსტონმა.

მოუღლიმ ლოყაზე ხელი დამადო, მერე ფეხზე წამოიჭრა და ღონივრად გამაწნა სილა. – ესეც შენ! ტყუილის თქმას რომ ბედავ. იტირებ და მეორესაც მიიღებ!

ვცდილობდი თავი დამემლია და არ მეტირა, მაგრამ ეს ჩემს ძალას აღემატებოდა. მთელი საღამო ცრემლებს ვიკავებდი, მოუღლის საქციელმა დაგუბებულ ცრემლებს გზა მისცა. გულამომჯდარი ვტიროდი, ცრემლები ისე ღაპაღუპით მცვიოდა, თვალების მოწმენდასაც ვერ ვასწრებდი. სიმწარე დამიგუბდა და ახლა გზა უნდა მიმეცა. ძარაზე დამხობილი ჩუმად ვტიროდი. ამხანაგები ჩემს ტირილს მაშინ ამჩნევდნენ, როცა წამოვისლუკუნებდი. მას მერე, რაც მამაჩემი კოვენტგარდენის ბაზარში მათრახით ხელში ვნახე, მტკიცედ გადავწყვიტე, შინ აღარასოდეს დავბრუნებულებიყავი. იმ დღიდან არც პატარა პოლი და არც ჩვენი ოჯახური ცხოვრება არ მომგონებია, გული ჩამიკვდა და გამიქვავდა. ახლა ვგრძნობდი, რომ გული ისევე ღღვებოდა, მიჩვილდებოდა და, ამასთან, ისეთი სიმძიმე მაწვებოდა, რომლის ატანაც მე არ შემემძლო.

ეტყობოდა, არც მოუღლის შეემლო ჩემი ტირილის ატანა. მან დანაპირები შემისრულა – ერთხელ კიდევ მომიქნია ხელი და წინანდელზე მაგარი სილა მტკიცა.

– აი, შე ყაჩაღო! – მივარდა მას რიპსტონი. – პატარა ბიჭს სცემ, შენზე უმცროსს, თანაც ავადმყოფს! სმიტფილდ, ადექი, გენაცვალე, მომეხმარე, მაგას ვუჩვენოთ სეირი!

ესა თქვა თუ არა, რიპსტონმა ხელები დაიკაპიწა, მოუღლის დაემგერა და ცემა დაუწყო. არ მინდოდა, მათ ეჩხუბათ, ვცდილობდი, შემერიგებინა, ორთავეს ვარწმუნებდი, არაფერი მტკენია, ავად რომ ვარ, იმიტომ ვიტირე-მეთქი.

ამით მოუღლი გონს მოეგო. ძალიანაც ინანა, ნამდვილ არამზადსავით მოვიქეციო, და ჩემს დასამშვიდებლად შემომთავაზა, რაც ძალი და ღონე გქონდეს, ცხვირში გამარტყი, მე ხელები ზურგს უკან მექნებაო. რიპსტონი ჩამძახოდა, გაარტყიო, მაგრამ მე ვიუარე. მაშინ მოუღლიმ თავისი ბეწვის ქუდი თავქვეშ დამიდო და ქურთუკი დამაფარა. თავის ტანსაცმელს რიპსტონიც ხალისით მომცემდა, მაგრამ მას ლურჯი სათბურას მეტი არაფერი ებადა, მისთვის პერანგიც ის იყო და ქურთუკიც. ქუდი წინადლით დაკარგა, ბაზრის დარაჯს რომ გაურბოდა, მაშინ.

ამხანაგები თავგამოდებით ცდილობდნენ, როგორმე მშვიდად ვწოლილიყავი და კარგად ჩამეთბუნა, მაგრამ უკეთესობა მაინც არ მეტყობოდა. წინანდებურად ვიწვოდი, თან სიცივისაგან მაკანკალებდა. ენა გამიშრა და მძიმედ, სვენებ-სვენებით ვსუნთქავდი, თუმცა ტირილის შემდეგ როგორღაც შვება ვიგრძენი და მზად ვიყავი ყველაფერი ამეტანა.

IX

მე მუშათა სახლში მოვხვდი

ჩემმა ავადმყოფობამ ამხანაგები ძალიან შეაშინა. ქურთუკი დამაფარეს, რაც შეიძლება მშვიდად დამაწვინეს, თვითონ კი ფურგონის ბოლოში მიკუნჭულები ჩურჩულებდნენ:

– ალბათ გაცივდა, – თქვა რიპსტონმა. – უბედურებაა, ადამიანი რომ გაცივდება. მოულდი, ეტყობა, გაციებულია, არა?

– ჰო, რაღაც მაგდაგვარია, – უფრო ჩუმი ხმით უპასუხა მოულდიმ.

– კარგი იქნებოდა მდოგვის საფენები დაგვედო... მახსოვს, როცა პატარა ვიყავი, მიკეთებდნენ... რას იტყვი, მოულდი, მდოგვის მოსატანად აფთიაქში რომ წავიდე?

– სად უნდა წახვიდე, დღეს კვირაა და ყველა სავაჭრო დაკეტილია. მხოლოდ აფთიაქები იქნება ღია, აფთიაქში კი მდოგვი არ იყიდება.

– იქნებ მდოგვზე მეტად აბებმა არგოს. მაგრამ იმ აბებს ისეთი უცნაური სახელები ჰქვია, არ იცი, როგორ იკითხო.

– ადექი და შენც უთხარი, ოთხი პენსის მომეცი-თქო.

– მეაფთიაქემ რომ მკითხოს, რომელი აბი გნებავსო?

– უთხარი, სასაქმებელი-თქო, – გულგრილად უთხრა მოულდიმ.

მოულდი უხალისოდ ლაპარაკობდა, ეტყობოდა, სხვა რამეზე ფიქრობდა.

– მაშ, შევთანხმდეთ, ხვალ დილით პირველივე პენით სმიტფილდს აბებს ვუყიდით, – თქვა ისევ რიპსტონმა.

მოულდი ხმას არ იღებდა. წუთით ორივენი გაჩუმდნენ. მე გაუნძრევლად ვიწექი და იმათ ჩურჩულს ყურს ვუგდებდი. მოულდის თავშეკავებამ რიპსტონი დააეჭვა:

– მოულდი, ვთქვათ, გაციებული არ არის, მაშინ რა უნდა სჭირდეს!

– არ ვიცი, – უგუნებოდ უპასუხა მოულდიმ.

– შენ ხომ ერთხელ საავადმყოფოში იწექი, იქ ბევრ ავადმყოფს ნახავდი. ასეთი რამ არავის სჭირდა?

– ჩუმად, მგონი, არ სძინავს. – გააფრთხილა მოულდიმ.

– როგორ არა, სძინავს, გესმის, რა თანაბრად სუნთქავს?

– მაგრამ ჩალას რომ აშრიალებს? ალბათ, კიდევ შეამცივნა.

ესა თქვა და უფრო ხმადაბლა წასჩურჩულა: – რიპ, აფსუს, რომ ჩემი ჩასაცმელი მივეცი. ქუდი კიდევ ჯანდაბას, მაგრამ ქურთუკი მენანება.

– აი, შე ძუნწო, პირუტყვო! – შეუტია რიპსტონმა. – რომ დაგჭირვებოდა, ალბათ ესეც საკუთარ ქურთუკს გაიხდიდა და მოგცემდა!

– დაიკარგა და დაიკარგოს, – ამოიოხრა მოუღლიმ.

– რატომ უნდა დაიკარგოს, ხვალ ხომ ისევ გამოართმევ?

– აბა, რას ამბობ, ქურთუკს იქნებ ისეთი რამე გამოჰყვეს, რისი შეძენის სურვილი სულაც არა მაქვს.

– რას ამბობ, გამაგებინე!

– ჩუმად, არ გაიგოს, შეეშინდება.

ორივენი ფრთხილად ადგნენ და ფურგონიდან თავები გადაყვეს. თუმც ძლივგასაგონად ჩურჩულებდნენ, მე ყველაფერი გარკვევით მესმოდა.

– რიპ, ყვავილი თუ გაქვს აცრილი? – ჰკითხა მას მოუღლიმ.

– ჰო, და ამის მოწმობაც მაქვს.

– ძალიან კარგი. ესე იგი, საშიში არაფერია. მე არა ვარ აცრილი და ციებ-ცხელება სწორედ მე შემეყრება.

– ნუთუ სმიტფილდს ციება აქვს? მაშ, მოკვდება? – შეშინებული ხმით ჰკითხა რიპსტონმა.

– ალბათ, მოკვდება.

– ასე უცებ მოკვდება?

– არა, უცებ არ მოკვდება, – ჩასჩურჩულა მოუღლიმ. – მანამდე იქ თმას გადაპარსავენ და ათას რამეს გაუკეთებენ.

– ეგ რისთვისღა სჭირდება? – ძალზე შეშინებულმა ჰკითხა რიპსტონმა.

– იმიტომ, რომ მერე გიჟდებიან. რომ არ გადაპარსონ, თმას სათითაოდ დაიგლეჯენ, – მიუგო მოუღლიმ.

– რა უბედურებაა! საწყალი სმიტფილდი მოკვდება, საბრალო სმიტფილდი!

რიპსტონი ქვითინებდა. თვალს არ ვუჯერებდი, მაგრამ ეს სინამდვილე იყო. რიპსტონი ტიროდა.

არ შეშინებია და არც გამკვირვებია, როცა მოუღლისაგან გავიგე, რომ ციებ-ცხელება მქონდა. ეს ყველა იმ ვადმყოფობაზე უფრო საშინელი იყო, რომელიც ვიცოდი. ცუდად, ძალიან ცუდად ვგრძნობდი თავს. ვიცოდი, ციებისაგან ადამიანი კვდებოდა, მაგრამ ვერც ამან შემაშინა. ერთი რამ მსურდა მხოლოდ: ოღონდ ჩემთვის თავი დაენებებინათ, არავინ შემხებოდა და არც დამლაპარაკებოდა.

რიპსტონი და მოუღლიმ ისევ ჩურჩულებდნენ. მესმოდა იმათი ხმადაბალი ლაპარაკი, ბანქოს თამაშში გართული ბიჭების ხორხოცი, ლანძღვა-გინება, ფეხების ბრაგუნის და სხვა ხმები. თანდათანობით ყველაფერი მიწყნარდა, მხოლოდ ჩემი ამხანაგების ჩურჩულიღა ისმოდა. გულში მიხაროდა, რომ არ ეძინათ. ძალიან მომწყურდა და მოუღლის ვთხოვე, ერთი ყლუპი წყალი მოეტანა.

– კარგი ერთი, ძმობილო, – აღერსიანი ხმით მითხრა მოუღლიმ, – აბა, როგორ მოგიტანო წყალი? შენც კარგად იცი, ჭურჭელი არ გვაქვს. მოითმინე, მშვი-

დად იწექი დილის ხუთ საათამდე, მერე მებორნეები მოვლენ და დალიე რამდენიც გინდა.

– არა, დილის ხუთ საათამდე მოცდა არ შემიძლია, მართალს ვამბობ, არ შემიძლია, ჭკუაზე შევიშლები!

– ახლა რომელი საათია?

– ალბათ, პირველი იქნება.

საშინელი წყურვილი მკლავდა. მდინარის ტალღები კი განუწყვეტლივ ეხეთქებოდნენ კედლის ქვედა ნაწილს, რომლის ახლოსაც ჩვენი ფურგონი იდგა. თვალწინ დამიდგა მდინარე, თაღებქვეშ პირველ ღამეს, გათენებისას რომ ვიხილე, მზის სხივებით გაბრწყინებულ მდინარეზე ზანტად რომ მიცურავდა თივით დატვირთული ტივი. დაუოკებელმა სურვილმა შემიძპრო, სანაპიროზე ჩავსულიყავი და წყურვილი მომეკლა. ჭურჭელი არც მჭირდებოდა, შემედლო თავი დამეხარა და პირდაპირ წყალს დავწაფებოდი. წამოვიწიე, მინდოდა ჩუმად წავსულიყავი. ისე ბნელოდა, რომ ამხანაგები ვერ დამინახავდნენ, მაგრამ, ეტყობა ჩალის შრიალი შემოესმათ. ის იყო ფურგონიდან ცალი ფეხი გადავყავი, რომ რიპსტონი მეორე ფეხში მწვდა.

– რას შვრები, სმიტფილდ, სად მიდიხარ! – შეშინებულმა, თითქმის ტირილით წამოიძახა.

– წყლის დასალევად.

– აქ წყალს რა უნდა. მოულდი, მოდი, მომეხმარე! – განწირული ხმით იყვირა საბრალო რიპსტონმა. – სმიფ, აქ წყალი არ არის.

– როგორ არ არის! აგერ მდინარეზე ჩავალ და რამდენსაც მინდა, იმდენს დავლევ, – ვუთხარი მე.

– არა, შენ წყლის დასალევად არ მიდიხარ. გინდა თავი დაიხრჩო, ახლა ხომ ჭკუაზე შეშლილივითა ხარ! – სასოწარკვეთილი ყვიროდა რიპსტონი. – მოულდი, ნუ გეშინია, მოჰკიდე ხელი, მომეხმარე, როგორმე დავიჭიროთ.

მაგრამ მოულდი ახლოს მოსვლას ვერ ბედავდა: ეშინოდა, ის ხომ აცრილი არ იყო. გარდა ამისა, ეგონა, რომ გამწარებულ გულზე ვუკბენდი და შორიდანვე დამიწყო ლაპარაკი:

– რა იყო, სმიფ, რატომ წამოხტი? ასე ხომ მთელ «თაღებს» ფეხზე დააყენებ. იწექი წყნარად და წყალს ახლავე გავაჩენ. – მამშვიდებდა იგი.

– რატომ იტყუები, წყალს მოვიტანო, გინდა თავს უშველო და სმიტფილდი მე შემატოვო, არა?

მეც ასე მეგონა, მაგრამ ორივენი შევცდით. მოულდიმ თავქვეშ დადებული ქუდი გამომადრო, გაიქცა და რამდენიმე წუთის შემდეგ იმ ქუდით მდინარის წყალი მომირბენინა. სიბნელეში მდინარისკენ გზის გაგნება არც ისე ადვილი იყო, მაგრამ მოულდის ბედმა გაუღიმა და უვნებლად დაბრუნდა. ქუდი ძველი იყო, მაგრამ ისეთი გამძლე და გაქონილი აღმოჩნდა, რომ წვეთი წყალი არ გასვლოდა. რამდენჯერმე ხარბად მოვსვი და დაიცალა კიდეც. ენით გამოუთქმელი სიამოვნება ვიგრძენი. იმ ღამით ჩემმა პატარა კონკია ამხანაგებმა სიცოცხლე შემინარჩუნეს. მდინარის ნაპირზე რომ გავეშვი, ცივი, გამჭოლი ქარი აღ-

ბათ მომკლავდა, ან კიდევ ადვილი შესაძლებელი იყო, სიბნელეში ფეხი დამცურებოდა და მდინარეში ჩავვარდნილიყავი.

წყურვილი რომ მოვიკალი, მაშინვე დამეძინა. სულ რაღაც ნაწყვეტ-ნაწყვეტ, უცნაურ და უსიამოვნო სიზმრებს ვხედავდი, ვიდრე რიპსტონმა მხარში ხელი არ წამავლო და არ გამაღვიძა: _ ადექი, დროა, ფურგონი დავცალოთ, პატრონი უკვე ცხენების მოსაყვანად წავიდაო. წამოდგომა ვცადე, მაგრამ ვერ შევძელი. როგორც კი ფეხზე ადგომას დავაპირებდი, მუხლები კანკალს მიწყებდა და ვეცემოდი.

_ აბა, ბიჭებო, _ თქვა ფურგონის პატრონმა, როცა მოგვიახლოვდა, _ გადმოვბრძანდით, მე თქვენი ლოლიაობისთვის არა მცალია.

_ ჩვენ გადმოვბრძანდებით, მაგრამ აქ ერთი ბიჭი გვიწევს და გადმოვბრძანება არ შეუძლია, _ უთხრა მოუღლიმ და ფურგონიდან ჩამოხტა.

_ როგორ თუ არ შეუძლია?

_ ფურგონიდან ვერ გადმოდის, ფეხები წამერთვაო, ამბობს; თუ შეიძლება, მოგვეხმარეთ და გადმოგვაყვანინეთ.

_ დამაცადოს ერთი, ისე გადმოვიყვანო, მგონი, თავის დღეში არ დაავიწყდეს. _ თქვა მან და ფარანმომარჯვებული ფურგონზე ამოხტა.

_ აეთრიე, შე ზარმაცო! _ მაგრამ ფარანი მომანათა თუ არა, საუბრის კილო შეეცვალა.

_ საბრალო ბიჭუნა! _ წამოიყვირა. _ დიდი ხანია, ავად არის?

_ გუშინ საღამოს მერე ასეა, _ მიუგო რიპსტონმა, _ არ გვეგონა, თუ ასე ცუდად იყო.

_ სად ცხოვრობს, შინ წაყვანაა საჭირო.

მამაჩემის განრისხებული სახე მომაგონდა, უკანასკნელად ბაზარში კალათების ჭუჭრუტანებიდან რომ დავინახე. მისი მათრახისა კარგად მყოფსაც მეშინოდა, ახლა, მით უმეტეს, მასთან დაბრუნება ყოვლად შეუძლებლად მიმაჩნდა.

_ სად ცხოვრობ, ბიჭო, შენი სახლი სად არის? _ მეკითხებოდა ფურგონის პატრონი.

ხმას არ ვიღებდი, თავს ვიკატუნებდი, ვითომ არაფერი მესმოდა.

_ როგორ, ბიჭებო, არ იცით, სად ცხოვრობს? _ მიუბრუნდა ჩემს ამხანაგებს.

ბიჭებმა ყველაფერი ძალიან კარგად იცოდნენ, მაგრამ ჩვენ ხომ ერთმანეთს ფიცი მივეცით, არავისთვის გაგვემხილა, ვინ სად ვცხოვრობდით, და მათაც არ გამცეს.

_ სახლი არა აქვს, აქ ცხოვრობს, _ უთხრა მოუღლიმ.

_ და არც დედ-მამა ჰყავს, ობოლია, _ დაუმატა რიპსტონმა.

_ რა უბედური ყოფილა! აქ რომ დავტოვოთ, ალბათ, მოკვდება, მუშათა სახლში მაინც მივიყვან. ბიჭიკო, გინდა, მუშათა სახლში წაგიყვანო? _ მკითხა მეფურგონემ.

ოღონდ ჩემს სახლში ნუ წამიყვანდნენ და სულ ერთი იყო. ისე ძალიან ვიყავი დასუსტებული, ლაპარაკიც არ შემიძლო. მეფურგონეს კითხვაზე მხო-

ლოდ თავი დავუქნიე. კეთილმა კაცმა ცხენის ჩულოში მზრუნველობით გამახვია, ცხენს აღვირი მოსწია და «თაღებიდან» გამომიყვანა. რიპსტონი არ მომშორებია, მთელი გზა ჩემ გვერდით იჯდა.

მოულოდნელი, თუმცა ციებ-ცხელებისა ძალიან ეშინოდა, გამოუმშვიდობებლად მაინც ვერ დამშორდა. გავიგონე, ფურგონის ძარას ხელებით რომ ებლაუჭებოდა, უკან მივიხედე და მის მოთხუპნილ სახეს მოვკარი თვალი.

– მშვიდობით, სმიტფილდ! – მითხრა მან და მერე ფურგონის პატრონს მიუბრუნდა: – მას ჩემი ქურთუკი ახურავს და, თუ შეიძლება, მუშათა სახლში რომ მიხვალთ, უთხარით, შეუნახონ, თუ გადარჩა, დაუბრუნონ. მშვიდობით, სმიფ, გამოჯანმრთელდი!

რიპსტონი კარგა ხანს მომყვებოდა. შემდეგ გავარვარებულ ხელზე მაგრად მომიჭირა ხელი, სიყვარულით შემომხედა, ჩულო კარგად შემომიკეცა და ფურგონიდან უსიტყვოდ ჩახტა.

X

ცოცხალი გადავრჩი

კეთილმა კაცმა მუშათა სახლში მიმიყვანა. იქ ტანთ გამხადეს, დამხანეს და ლოგინში ჩამაწვინეს. ყველა ამბობდა, ძალიან ცუდად არისო. ოღონდ საკვირველი ის იყო, რომ მე თავს არც ისე ცუდად ვგრძნობდი. ძალიან მშვიდად, არხეინად ვიწევი და არავითარი ტკივილი არ მაწუხებდა. ვინმეს რომ ეკითხა, რომელი გირჩევნია: ბნელ თაღებში ჯანმრთელად ყოფნა, თუ ციებ-ცხელებით აქ წოლაო, მე ციებ-ცხელებას ვარჩევდი. ან რა იყო დასაფიქრებელი? ციებისაგან არავითარ ტკივილს არ ვგრძნობდი, იმის მეათედადაც არ მაწუხებდა, რაც კბილის ტკივილის დროს ავიტანე. სუფთა, რბილი ლოგინი მქონდა. არცთუ ისე საზიზღარ წამლებს მასმევდნენ და საუკეთესო ბულიონსაც მაჭმევდნენ. ყველანი, თვით ექიმიც, როგორღაც სიბრაღულით მეპყრობოდნენ, ჩემს საწოლს ფრთხილად უახლოვდებოდნენ და წყნარი, მშვიდი ხმით მელაპარაკებოდნენ. რამდენჯერმე ვიფიქრე, ალბათ, აქ შეცდომით მოვხვდი, ის საშინელი ავადმყოფობა, ციებ-ცხელებას რომ უწოდებენ, მე სულაც არა მჭირს და როგორც კი შეცდომა გამოირკვევა, მაშინვე აქედან გამაგდებენ-მეთქი.

არ ვიცი, რამდენ ხანს ვიწევი ასე. მხოლოდ ის მახსოვს, რომ გამომეღვიძა, წინაღღეზე უკეთ ვგრძნობდი თავს. ყველანი გაოცებულები შემომცქეროდნენ. მომვლელმა ქალმა, საუზმე რომ მოჰქონდა, საიქიოდან გამოქცეულებზე რაღაც ბუტბუტი დაიწყო და, ცოტას გაწყდა, საჭმელი ზედ არ გადამასხა. ზედამხედველი ქალი ჩემს საწოლთან შეჩერდა და თქვა:

– ეტყობა, ამის დასაფლავება ჯერ არ მოგვიწევს!

ყველაზე მეტად ექიმს უკვირდა.

– აი, ყოჩაღ! არ მეგონა, თუ სიკვდილს ასე მარჯვედ დაუძვრებოდა! – შესძახა მან.

– დიახ, სერ, შეიძლება ითქვას, რომ ამ ბიჭმა სიკვდილი პირში ჩალაგამოვლებული დატოვა, – თქვა მომვლელმა ქალმა.

– სწორედ რომ ეგრეა, – გაეღიმა ექიმს. – მართლაც რომ მშრალზე დატოვა! წუხელ ღამით მაგის სიცოცხლე ბეწვზე ეკიდა. ახლა დახეთ, რა ყოჩაღად გამოიყურება! ალბათ, მოიკეთებს. სანამ ხელმეორედ გასაკრეჭი გახდება, ფეხზედაც დავაყენებთ.

ამ საუბრისა ბევრი არაფერი გამეგებოდა, მაგრამ ექიმმა ბოლოს რაც თქვა, იმან გამაკვირვა. მუშათა სახლში მოყვანისთანავე ისე პირწმინდად გადამპარსეს, რომ ჩემს თავს ლაპლაპი გაჰქონდა, დიდხანს აღარ დამჭირდებოდა გაკრეჭა. ნუთუ მანამდე არ უნდა გამოვჯანმრთელებულიყავი? იქნებ ექიმი შეცდა?

ექიმი მართლაც შეცდა, მაგრამ მეც შევცდი. თმა ნელა მეზრდებოდა, ჩემი გამოჯანმრთელების საქმე კი უფრო ნელა მიდიოდა. ნამდვილი წამება მას მერე დაიწყო, როცა, ექიმის აზრით, უნდა წამოვმდგარიყავი. მართალია, ფეხზე ვდგებოდი, ან, უფრო სწორად, მაიძულებდნენ, დავმდგარიყავი, ჩამეცვა და პალატაში მევლო. მაგრამ თავს არც მხნედ ვგრძნობდი და უხალისოდაც ვიყავი. ჭამის მადა კარგი მქონდა, ზედმეტადაც კარგი – შემეძლო, საავადმყოფოში რომ ულუფას გვამლევდნენ, სამი იმდენი ძალდაუტანებლად შემეჭამა. მაშინ გაცილებით უკეთ ვგრძნობდი თავს, როცა ციებ-ცხელებით შეპყრობილს ყველანი თავს დამტრიალებდნენ. რამდენ ხანსაც მომესურვებოდა, შემეძლო მენეზივრა ლოგინში. ახლა წინ და უკან უნდა მევლო, ყველას ფეხებში მოვდებოდი, ჩემი ნაავადმყოფარი ძვლებით საწოლის კიდევებს ან მაგარ ავეჯს მივხლოდი. ფეხები ისე დამისივდა, ფეხსაცმელსაც ვეღარ ვიცვამდი. ჯერ ყურები ამტკივდა, მერე თვალები, ბოლოს იძულებული გავხდი, დიდი, ფარფლიანი ქუდით მევლო. საშინელ მოწყენილობას ვგრძნობდი. კარის ყოველი გაჭრიალება მაღიზიანებდა. მუშათა სახლში ყოფნა ზიზღს მგვრიდა. მინდოდა, რაც შეიძლება მალე გამოვჯანსაღებულიყავი, ტანსაცმელი დაებრუნებინათ და ჩემს ნებაზე გავეშვი.

დარწმუნებული ვიყავი, ცუდს არაფერს მიპირებდნენ. მეგონა, როცა მომესურვებოდა, ვიტყოდი: «გმადლობთ, რომ მომარჩინეთ, ახლა წავალ», და ჩემ წინ ყველა კარი უმაღ გაიღებოდა, საითაც მომესურვებოდა, იქით წავიდოდი. იმაზე კი, თუ საით ვაპირებდი წასვლას, არც დავფიქრებულვარ. რასაკვირველია, ბნელ «თაღებში», რიპსტონთან და მოულდისთან დავბრუნდებოდი, იმათაც ჩემი მისვლა ძალიან გაუხარდებოდათ. მუშათა სახლში კარგად მაჭმევდნენ და კარგ ოთახშიაც მაძინებდნენ, მაგრამ ჩემი ადრინდელი ცხოვრება, პატარა მაწანწალას ბედი მაინც არ მაშინებდა. მომაგონდა, ქალაქის ქუჩებში რა თავისუფლად დავდიოდით, ფულს ვმოულობდით და, როგორც მოგვესურვებოდა, ისე ვხარჯავდით. ძალიან მომინდა, რიპსტონი და მოულდი მალე მენახა. მთელს ქვეყანაზე სიყვარულით მხოლოდ მათ ვიგონებდი. მშობლიური სახლი ჩემთვის თითქოს არც არსებობდა.

ჩემთან, პალატაში, სხვა ბიჭებიც იწვნენ. ისინი დიდი ხანია, მუშათა სახლში ცხოვრობდნენ, მაგრამ მათთან არ ვმეგობრობდი. როგორღაც სულელებად მეჩვენებოდნენ. მათთან ჩემს საქმეებზე ლაპარაკის მეშინოდა, მეგონა, დამა-

ბეზღებდნენ. მუშათა სახლში ყველა ფიქრობდა, რომ ობოლი ვიყავი, არც სახლი მქონდა, არც მეგობარი მყავდა და არც ვინმე მფარველი გამაჩნდა.

ბოლოს და ბოლოს გამოვჯანმრთელდი. უკვე თებერვალი იდგა. მიწა თოვლს დაეფარა. ექიმმა პალატის შემოვლის მერე ბრძანა, რომ მე და ერთი ბიჭი, ბაილსი, მეორე დღეს საავადმყოფოდან გამოვეწერეთ.

ექიმი რომ წავიდა, ბაილსმა მკითხა:

– მისმინე, სმიტფილდ, შენ ობოლი ხარ?

– ჰო, ობოლი ვარ, – ვუპასუხე მე.

– ვაი, შენი ბრალი!

– რატომ? ასე რად ამბობ?

– იმიტომ, რომ ობლებს სტრატფორდში გზავნიან და შენც იქ გაგისტუმრებენ. არ იცოდი? სტრატფორდში ცემით სულს ხდიან, ბნელ ორმოში აგდებენ. ერთ ობოლ ბიჭს ვიცნობდი, – აი ისეთს, როგორც შენა ხარ, ჰოდა, იქ მოკლეს.

– რატომ მოკლეს, რა დააშავა?

– გაქცევას აპირებდა და დაიჭირეს. ლურსმნებიან მაღალ კედელზე გადადიოდა. ხელი სტაცეს, ძირს ჩამოაგდეს, ბნელ ხაროში დაამწყვდიეს და მას მერე იმისი არაფერი ისმის. ამბობენ მოკლესო!

– ისეთი სულელი როგორ იყო, რომ სტრატფორდში წავიდა! – ვთქვი მე.

– განა თვითონ წავიდა, ძალით წაიყვანეს, ისევე, როგორც შენ წაგიყვანენ, – მიპასუხა ბაილსმა.

– არა, მე არ წამიყვანენ, – უცებ განვაცხადე მე. – უფროსი პალატაში რომ ჩამოვივლის, ვთხოვ, ჩემი ტანსაცმელი მომცეს და ნება დამართოს, სადაც მინდა, იქ წავიდე.

– ჰო, სთხოვე, ალბათ გაგიშვებს და ეტლის ფულსაც მოგცემს! – გაეცინა ბაილსს.

ბაილსის სიტყვებისათვის ყურიც არ მითხოვებია, აქამდეც სულელად მიმაჩნდა და ახლა ამაში უფრო მეტად დავრწმუნდი. მუშათა სახლში ჩემი დატოვება ნეტავ ვის რაში სჭირდებოდა? პირიქით, ყველას ძალიან გაუხარდებოდა, თუკი თავიდან მომიცილებდნენ.

უფროსი ყოველ საღამოს შემოივლიდა ხოლმე პალატებს. გვამოწმებდა, ყველანი ადგილზე ვიყავით თუ არა. როცა ჩემს საწოლს მოუახლოვდა, დავუძახე. პალატაში ყველამ ბალიშიდან თავი წამოყო და გაკვირვებით დამიწყო ყურება. მე ფიქრადაც არ მომსვლია, რომ თავხედურად ვიქცეოდი.

– მე დამიძახე, ბიჭო?! – მკითხა უფროსმა, თითქოს საკუთარ ყურებს არ უჯერებდა.

– დიახ, ბატონო, თუ შეიძლება, უბრძანეთ, ჩემი ძველი ტანსაცმელი მომცენ და აგერ აქ, სკამზე დამიწყონ. ხვალ დილით ჩავიცვამ. მინდა, აქედან წავიდე.

უფროსის თვალეებში რისხვამ გაიელვა. შემდეგ ზედამხედველ ქალს მშვიდად მიუბრუნდა.

– ეს ბიჭი სრულ ჭკუაზეა, მისის ბრაუნ?

_ დიახ, სერ, თუკი ამ თავხედს საერთოდ ჭკუა გააჩნია. _ მიუგო ზედამხედველმა.

_ ძალიან კარგი! _ თქვა უფროსმა და ფანქარი და უბის წიგნაკი მოიმარჯვა. _ ეს მგონი, იმ ჯგუფისაა, ხვალ რომ მიდის, არა? მითხარით, რა ნომერია?

_ ას ოცდაშვიდი, სერ, _ მიუგო ზედამხედველმა.

_ გმადლობთ... მაშ, ას ოცდაშვიდო ნომერო, შენ ეს სალამო დაიმახსოვრე! განრისხებულმა ერთხელ კიდევ შემომხედა და გამშორდა.

თავზარდაცემულმა საბანი წავიფარე. დიდხანს გონს ვერ მოვდიოდი. ნუ-თუ ეს სინამდვილე იყო? ჩემი სურვილით მუშათა სახლიდან გასვლას ვერ გავბედავდი, აქ მე ტყვედ ვიყავი და ხვალ იმ საშინელ ადგილას წამიყვანდნენ, ბაილსი რომ მეუბნებოდა. იქ, რა თქმა უნდა, უფროსთან თავხედობისათვის ბნელ ხაროში ჩამაგდებდნენ.

რა მექნა? მოსალოდნელი საშინელებისაგან თავი როგორ დამეხსნა? მუშათა სახლიდან გაპარვა კიდევაც რომ მომეხერხებინა, ამ ტანსაცმლით ვერსად გავიქცეოდი. გამოვტყდები, მუშათა სახლში მოცემული ტანისამოსის თან წაღებაც არ შემრცხვებოდა, მაგრამ რაღაც უცნაური სამოსი იყო: მოკლე ქურთუკი, აზღუდებიანი მოკლე შარვალი, ლურჯი შალის წინდები და სპილენძისბალთებიანი ფეხსაცმელი. ამგვარი მორთულობით როგორ უნდა გამოვქცეულიყავი? ერთ ვერსზე მიცნობდა ყველა. თუმცა მუშათა სახლიდან «თაღებამდე» შორი არ იყო. ერთი იქამდე მიმელწია და მერე, თქმა არ უნდა, რიპსტონი და მოუღდი დამიხსნიდნენ. მაგრამ მუშათა სახლიდან როგორ გავპარულიყავი?

ფიქრმა დიდხანს არ დამაძინა. ბოლოს ძალიან გაბედული გეგმა შევადგინე.

პალატაში ერთი გულკეთილი ქალი იყო _ მომვლელის დამხმარედ მუშაობდა, ჯეინი ერქვა. ვიღაცისაგან ხშირად მოსდიოდა წერილები. ამ წერილებს მეკარე ღებულობდა და ჩუმად ინახავდა. ეს ქალი წერილების მისაღებად ან თვითონ ჩადიოდა, ან რომელიმე ჩვენგანს აგზავნიდა. ჯეინი წერილების შენახვაში მეკარეს ხშირად თუთუნის ფულს აძლევდა. გადავწყვიტე, ამით მესარგებლა. რა თქმა უნდა, ბევრი ტყუილის თქმა დამჭირდებოდა, მაგრამ, რა მექნა, სტრატეგორდის მოგონება თავზარს მცემდა.

გათენდა დილა. ჩვეულებრივ, რვის ნახევარზე ვსაუზმობდით. წერილები ფოსტას რვა საათზე მოჰქონდა. როცა გამომეღვიძა, ერთხანს ვყოყმანობდი. მაგრამ საუზმეზე ბიჭებმა დაცინვით ამიკლეს, მხოლოდ იმაზე ლაყობდნენ, სტრატეგორდში რა დღეს დამაყრიდნენ. ამან ჩემს ყოყმანს ბოლო მოუღო.

ცხრის თხუთმეტ წუთზე ქუდი შარვალში ჩავმაღლე, პალატიდან ფეხაკრეფით გამოვედი და კიბეებზე ჩამოვიპარე. გრძელი დერეფანი ეზოში გადიოდა, რომლის ბოლოში ალყაფის კარი იყო. იქ იჯდა მეკარე. საავადმყოფოს პალატის ფანჯრები ეზოში გამოდიოდა. ფანჯარაში ჯეინი დავინახე. მიყურებდა, უკვირდა, ეზოში ამ დროს რამ ჩაიყვანაო. მისთვის ყურადღება არ მიმიქცევია, მეკარის ჯიხურისაკენ უშიშრად წავედი.

_ წერილები არ არის! _ მითხრა დანახვისთანავე.

_ ვიცი, _ მივუგე მე, _ ჯეინმა გთხოვათ, აგერ იმ კუთხეში საფოსტო ქაღალ-
დების საყიდლად გამიშვათ. კიდევ ისიც მითხრა...

_ რას არ გამოიგონებს ხოლმე! _ წამოიძახა გულმოსულმა მეკარემ. _ მაქვს
მერე ამის უფლება? შენს ჯეინს უთხარი, ძალიან თავს გაუვიდა, სისულელეებ-
სა მთხოვს!

თქვა და ზემოთ, ფანჯარას ახედა, სადაც ჯეინი იდგა და სასოწარკვეთილი
რაღაცას ანიშნებდა.

_ ტყუილად ნურაფერს მანიშნებ! რომ გავუშვა, სამსახურიდან გამაგდებენ!

_ მოიცათ, _ სასწრაფოდ შევაწყვეტინე ლაპარაკი. ვხედავდი, იმედი მეწუ-
რებოდა. _ ჯეინმა თქვენთვის ნახევარი უნცია თამბაქოს ყიდვა დამაბარა...

_ ჰოო, ეს სხვა საქმეა!.. _ თქვა და პალატის იმ ფანჯარას გახედა, სადაც ჯერ
ისევ იდგა სახეწამოწითლებული ჯეინი. ეტყობოდა, ეჭვი აიღო, ბრაზიანად იქ-
ნევდა თავს. _ შენს ჯეინს უთხარი, თამბაქოთი ჩემს მომადლიერებას ტყუი-
ლად ნუ ეცდება. ჩქარა, მომეცი ფული და გაიქეცი, ნუ ზოზინობ, თორემ მოგ-
ხვდება!

ფულის მიცემა და მორჩა, გასაქცევი გზა ხსნილი იყო! იგი მიშვებდა და
სწორედ ახლა ყველაფერი წყალში უნდა ჩაყრილიყო, მხოლოდ იმიტომ, რომ მე
სულ რაღაც ორი პენსი არა მქონდა! ისევ ვიცრუე.

_ ხურდა არა მაქვს, _ ჯეინმა თამბაქოს ყიდვა იმ ფულით დამავალა, ქა-
ღალდი რომ უნდა ვუყიდო.

ჯიბეში გამოგონილი ვერცხლის ფულის ძებნა დავიწყე.

_ კარგი, ჩქარა წადი, რაღას დგახარ და ლაქლაქებ, აქამდე მოხვიდოდი კი-
დეც!

მან პატარა კუტიკარის ურდული გასწია და მე უკვე თავისუფალი ვიყავი!
მინდოდა მაშინვე გავქცეულიყავი, მაგრამ მეშინოდა, ვინმე არ მითვალთვა-
ლებდეს-მეთქი, და მხოლოდ ჩქარი ნაბიჯებით გავემურე. მოსახვევთან მივე-
დი თუ არა, უკანმოუხედავად მოვკურცხლე.

ქუში, ღრუბლიანი დილა იყო, სიცივე მსუსხავდა, მაგრამ მაინც უჩვეულო
სიმხნევესა და სიმსუბუქეს ვგრძნობდი. ამ ადგილებს კარგად ვიცნობდი.
უმოკლესი გზით რამდენიმე წუთში სანაპიროს იმ შესასვლელთან აღმოვჩნდი,
ქვემოთ, ბნელი თაღებისაკენ რომ მიემართებოდა.

XI

ტერნმილსტრიტზე ერთხელ
კიდევ მივდივარ

თაღების შესასვლელს რომ მივაღწიე, წმინდა მარტინის ეკლესიის ზარებმა ცხრა საათისა დარეკეს. ამან შემაჩერა. მოულოდი და რიპსტონი ახლა თაღებქვეშ აღარ დამხვდებოდნენ, ალბათ, დიდი ხანია სამუშაოდ გავიდნენ და დაბინდებამდე არ დაბრუნდებოდნენ. მთელი დღე იმათ უნახავად უნდა გამეტარებინა. ამან ის დიდი სიხარული, მუშათა სახლიდან უვნებლად თავის დაღწევის შემდეგ რომ ვგრძნობდი, ბევრად შეანელა. რა თქმა უნდა, შემეძლო ჩემი ამხანაგები ბაზარში მომეძებნა, მაგრამ ასეთი ჩაცმულობით იქ გამოჩენა არ შეიძლებოდა. გადავწყვიტე, თაღებქვეშ ჩავსულიყავი და მათ დაბრუნებას დავლოდებოდი. საოცარია, მაგრამ ის ადგილი, სადაც ფურგონი იდგა, სულაც არ მეჩვენა ისეთი მყუდრო, როგორსაც მოველოდი. ბნელოდა და იქაურობა შემზარავი ჩანდა. სინესტე ძვალსა და რბილში ატანდა.

ერთ-ერთ კედელთან რაღაც ჩვრების გროვა შევნიშნე და იქითკენ წავედი. როცა მივუახლოვდი, ჩვრების გროვა შეინძრა და მოხუცებულის ხრინწიანი ხმა გავიგონე:

– აქ რას დაემებ, ბიჭო? ვფიქრობდი, დღისით მაინც მომასვენებენ, მშვიდად სიკვდილს დამაცლიან-მეთქი. ძნელია ხალხში სიკვდილი.

– მე ხელს არ შეგიშლით, – ვუთხარი თავაზიანად. – თუ გნებავთ, მოკვდით, მე მხოლოდ ისეთ ადგილს ვემებ, სიცივისაგან რომ დამიფაროს.

– აგერ, იმ ყუთში ჩაძვერი, მეთულუხჩის ურიკაზე რომ დგას. – ჩახლეჩილი ხმით თქვა ჩემმა ახალმა ნაცნობმა. – ფეხზე წამოდგომა რომ შემეძლოს, ყუთში მეც ჩავძვრებოდი და ხალხს ჩემი სულელური ლაპარაკით თავს არ მოვაბეზრებდი.

გარშემო მიმოვიხედე და ურიკა შევამჩნიე, რომელზედაც დიდი თავლია ყუთი დავინახე.

ყუთში ჩავძვერი. მიხაროდა, რომ მყუდრო თავშესაფარი ვიპოვე, მაგრამ მალე დავრწმუნდი, ეს ადგილი არც ისე მოხერხებული იყო, როგორც მეგონა. ყუთში ბლომად ჩარჩენილი წყალი სიცივეს გაეყინა. თავდაპირველად მაგარი იყო, მაგრამ როცა დავჯექი, გადნა და წყალმა შარვალი დამისველა. ყუთიდან ამოვძვერი და ქარისგან თავი რომ დამეცვა, მეთულუხჩის კასრს ამოვეფარე. ისეთი მძაფრი, გამჭოლი ქარი ქროდა, მისგან თავის დაცვა შეუძლებელი იყო, ვიწრო გასასვლელში ძლიერად იჭრებოდა და სანაპიროდან ნამქერი მოჰქონდა. სიცივე ძვალ-რბილში ატანდა, ყურებს მწვავდა. თავს ოდნავ წამოვწევდი თუ არა, ქარი შიგ სახეში მიბერავდა. იძულებული ვიყავი, ქუდი ორივე ხელით დამეჭირა. ყინვისგან თითებმა ტეხვა დამიწყო, თითქოს ცეცხლი მწვავდა. ამ წამებას ნახევარ საათზე მეტხანს ვერ გავუძელი. ურიკიდან ჩამოვხტი, თითები ილლიის ქვეშ შევიწყვე და წინ და უკან სირბილს მოვეყევი. მოლიპულ ქვეშე დავბაკუნებდი, რომ გაფიჩხებული ფეხები როგორმე გამეთბო.

ბოლოს სიცივემ ისე ძალიან შემაწუხა, რომ გადავწყვიტე, ცეცხლის დანთება მეცადა. მდინარის ნაპირზე ნაფოტებისა და ქვანახშირის ნატეხების მოგროვება შეიძლებოდა, მაგრამ მთელი უბედურება ის იყო, რომ ასანთი არა მქონდა. მდინარეზე ბარჟები მრავლად იდგნენ, ზედ ხალხი მუშაობდა და ბევრი თამბა-

ქოსაც ეწეოდა. თუ ვთხოვდი, ალბათ ასანთს მომცემდნენ, მაგრამ ამ ტანსაცმლით მათთან როგორ მივსულიყავი? გამოკითხვას დამიწყებდნენ, მერე ჩემს ამბავს თავიანთ ნაცნობებს მოუყვებოდნენ, ბოლოს იმით დამთავრდებოდა, რომ დამიჭერდნენ. ერთი გამოსავალია მრჩებოდა: ჩემი ვინაობა რომ არ გამჟღავნებულყო, მოსაცმელი უნდა გამეხადა, ხელები და პირი ტალახით მომესვარა, რომ მდინარის შლამში ამოგანგლულ «ძვლების შემგროვებელ» ბიჭს დავმსგავსებოდი. ამის გაკეთება ძნელი არ იყო, მაგრამ ჩემთვის ძალიან სამძიმო გამოდგა: ავადმყოფობის შემდეგ ჯერ კარგად არც ვიყავი გამოჯანსაღებული, რომ სიცივისაგან გავითოშე. მარტო მოსაცმელი კი არა, წინდები და ფეხსაცმელიც უნდა გამეხადა, ქუდიც მომეძრო, რადგან «ძვლების შემგროვებელი» ბიჭები ასე ჩაცმულები არ დადიოდნენ. მათ ფეხები, ხელები და სახე მუდამ ჭუჭყიანი ჰქონდათ. მეც რომ მათებრ მოვთხვრილიყავი, ამისათვის ყინულით დაფარულ მდინარის შლამში ფეხშიშველს უნდა მევლო, შიგ ხელი ჩამეყო და შლამი სახეზე მომესვა. «ძვლების შემგროვებელ» ბიჭებს თან ან ტომარა დააქვთ, ან რაიმე სხვა ჭურჭელი და, რასაც იპოვიან, ყველაფერს შიგ ყრიან. ბედად სწორედ ბარჟის კიჩოს ქვემოთ ძველ ქვაბს მოვკარი თვალი, შლამში ეგდო. ავიღე. ბარჟის მოხუც მეპატრონესთან მივედი და ასანთი ვთხოვე.

– აქედან დაიკარგე, საძაგელო ქურდბაცაცავ! – დამიყვირა მან. – ჯერ ციხიდან გამოსვლაც არ მოგისწრია და უკვე ძველი ხელობა გაიხსენე?

– მე ციხეში არ ვყოფილვარ, – ვუთხარი აცრემლებულმა, – ციხეში არასოდეს ვმჯდარვარ.

– ჰო, გეტყობა, რომ არ მჯდარხარ, აბა, ერთი მაგ თავზე დაიხედე, ციხეში განა ასე არა კრეჭენ, შე სალახანავ, შენა?!

– არა, მე მუშათა სახლში გამკრიჭეს. ციხით ვიყავი ავად, მერე გამოვიქეცი! ბერიკაცმა ბარჟიდან ჭაღარა თავი გამოყო და მოთხუპნილ, ცრემლიან სახეზე გამომცდელად შემომხედა. ეტყობოდა, დარწმუნდა, რომ მართალს ვეუბნებოდი, რადგან ალერსიანად მითხრა:

– თუ მართლა ასანთის მეტი არაფერი გინდა, ერთი კი არა, თუგინდ ორი წაიღე და გასწი.

მაგრამ ვაი, რომ მთელი ჩემი შრომა ფუჭი გამოდგა. თუმცა ნაფოტებიც ვიშოვე, ქვანახშირიც, ქალაღდის ნაგლეჯებიც, მაგრამ ყველაფერი ისეთი ნესტიანი იყო, ორი ასანთი დავხარჯე და ცეცხლი მაინც ვერ დავანთე. მდინარის ნაპირს გავხედე: ის მოხუცი, ვინც ასანთი მომცა, ბარჟაზე აღარ იდგა. რა მექნა, როგორმე უცეცხლოდ უნდა გამეძლო. ისევ მდინარის ნაპირზე ჩავედი, სახიდან და ხელ-ფეხიდან ტალახი ჩამოვიშორე და რადგანაც პირსახოცი არ მქონდა, ქარს მივუშვირე. შემდეგ ისევ ჩავიცვი წინდები, ფეხსაცმელი, მოსაცმელი, ქუდი დავიხურე და თაღებქვეშ იქით-აქით სიარულს მოვყევი.

ორ საათზე თოვა დაიწყო. ამან არათუ შემაწუხა, გამახარა კიდევ. ვიფიქრე, ცუდ ამინდში რიპსტონი და მოუღლი უფრო ადრე დაბრუნდებიან-მეთქი. კიბის ბოლო საფეხურზე ჩამოვჯექი, ბიჭები თაღებქვეშ აქედან ჩამოდიოდნენ ხოლმე.

ეკლესიის სამრევლოზე შვიდჯერ დარეკეს, მაგრამ ჩემი მეგობრები არსად ჩანდნენ. სად წავსულიყავი, ან რა უნდა მექნა? იქნებ ისევ შინ დაბრუნება ჯობდა?

ამ აზრმა თავში პირველად რომ გამიელვა, მაშინვე უკუვაგდე, როგორც ყოველად მიუღებელი, მაგრამ გადიოდა დრო და ჩემი მეგობრების ნახვის იმედი თანდათან მეკარგებოდა. შინ დაბრუნებაზე ფიქრი სულ უფრო და უფრო ამეკვიატა და სხვა რამეზე ფიქრი უკვე აღარ შემემლო. შინ დაბრუნებისა ასე ძალიან რატომ უნდა მშინებოდა? ცხრა თვეზე მეტი იყო, რაც ჩემი ოჯახის წევრები არ მენახა. შეიძლება გახარებოდათ კიდევაც, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, მამაჩემი კარგად შემჯორავდა. ახლა ის პატარა ბიჭი აღარ ვიყავი, მაშინ, სახლიდან რომ გამოვიქეცი. ვიცოდი, როგორ მომეძებნა სამუშაო, ან რა საქმისთვის მომეკიდა ხელი. ოჯახს მძიმე ტვირთად არ დავაწვებოდი.

მაგრამ ვიდრე ჩვენი შესახვევისაკენ გავემშურებოდი, ერთხანს «თაღებთან» ვიტრიალე, ბაზარშიც შევირბინე – რიპსტონი და მოულდი აქ ხომ არ არიან-მეთქი, და რაკი ვერც ერთი ვერ ვიპოვე, გადავწყვიტე, გეზი ტერნმილსტრიტისკენ ამეღო. მივდიოდი მხნედ, არსად ვჩერდებოდი და არც არავის ვაქცევდი ყურადღებას.

სმიტფილდს რომ მივუახლოვდი, ნაბიჯს მოვუკელი და შესახვევთან გავჩერდი. იქნებ საშიშიც იყო, რომ მამას მოულოდნელად გამოვცხადებოდი? ამ დროს მამაჩემი, ჩვეულებრივ, ლუდხანაში იყო ხოლმე. იქნებ აჯობებდა, ვიდრე ლუდხანიდან გამოვიდოდა, გარეთ დამეცადა? როცა ცოტა გადაკრულში იყო, მამა უფრო კეთილი ხდებოდა. შესახვევის მოპირდაპირე მხარეს დავდექი და მამას დავუწყე ლოდინი. შინ მუდამ თერთმეტ საათზე ბრუნდებოდა, ჯერ მხოლოდ ათი იყო. მოთმინებით ველოდი და იმის ფიქრმა, თუ როგორ შემხვდებოდა ან რას მეტყოდა, შიმშილი და სიცივე სულ მთლად დამავიწყა.

დრო გადიოდა, მაგრამ მამა არ ჩანდა. ბოლოს გადავწყვიტე, ლუდხანასთან მივსულიყავი და მენახა, იქ იყო თუ არა.

ერთბაშად ლუდხანის კარი გაიღო და ვიღაც ქალი ხელის კვრით გარეთ გამოაგდეს. ქალს ტანზე შემოხეული, ზინზლიანი კაბა ეცვა, წითელი თმა ასწეწოდა, ტუჩებიდან სისხლი სდიოდა, ხელში ჭუჭყიან ჩვრებში გახვეული ბავშვი ეჭირა. მაშინვე ვიცანი: ეს ქალი მისის ბერკი იყო, ბავშვი კი ჩემი საბრალო დაიკო პოლი.

– აი, შე საზიზღარო ლოთო! ბოთლების სროლას როგორ მიბედავ! კინალამ ბავშვი მოკალი. დამაცა, ერთი შინ მოდი, თუ ცეცხლის საჩხრეკი მაგ თავზე არ გადაგამტვრიო! – წიოდა ქალი.

ის კაცი, ვინც ეს ქალი გარეთ გამოაგდო, მუშტებშემართული ეცა.

– იმასაც ბედავ, რომ ლოთობას მაყვედრი, შე ბინძურო. – უყვიროდა იგი. – შენ თვითონ იმ ფულს, რასაც საჭმლის საყიდლად გაძლე, ლოთობაში ფლანგავ, რაც შენ ჩემს სახლში მოიკალათე, მთელი ოჯახი შიმშილობს. სიკვდილიც ცოტაა შენთვის!

– კმარა ჩხუბი, ჯიმ ბელიზეტ, – უთხრა მისტერ პიგოტმა, თან ხელებს უჭერდა. – ჩემს ლუდხანაში უწესოდ მოქცევის უფლებას არ მოგცემთ. თუ მინცდამაინც გინდათ, სახლში სცემეთ, აქ არ შეიძლება!

ჯიმ ბელიზეტიო? მან ამ ლოთ, გაზინზლულ კაცს ჯიმ ბელიზეტი დაუძახა? ნუთუ ეს კაცი მამაჩემია? მამას მუდამ სუფთად და კობტად ეცვა. სამუშაოდან დაბრუნების შემდეგ გულდასმით იცოდა ხელ-პირის დაბანა. სახლიდან ისე არ გავიდოდა, სუფთა პერანგი, ფლანელის ქურთუკი არ ჩაეცვა და ყელზე აბრეშუმის ყელსახვევი არ გაეკეთებინა. ამ კაცს კი დაუბანელი, თვალეზრაცვივნილი, დასიებული სახე და გაუპარსავი, ჯაგარივით წვერი ჰქონდა. მის თმას, ეტყობოდა, დიდი ხანია სავარცხელი არ მიჰკარებოდა. საშინლად ჭუჭყიანი პერანგი ეცვა და თავზეც დამენძილი შლაპა ეხურა.

– გამიშვით! – უძალიანდებოდა იგი მისტერ პიგოტს. – მაგ საქონელს ცემით ცხვირ-პირი უნდა ამოვუნაყო, მაგ გველმა, წურბელამ, რაც მარღვებში სისხლი მქონდა, გამომწოვა!

– გეყოფა, ჯიმ! – აჩერებდა ლუდხანიდან გამოშლილი ხალხი. – ანგარიშის გასწორებას მოასწრებ. მაგას ჯობია, წავიდეთ და თითო კათხა ლუდი კიდევ დავლიოთ.

შეჩოჩოლებულ ხალხთან პოლიციელი მივიდა.

– რა მოხდა, ისევ ბელიზეტები ჩხუბობენ? – მშვიდად ჰკითხა მან სამიკიტნოს პატრონს.

– ჰო, – უპასუხა მისტერ პიგოტმა. – მაგათი გაშველების თავი არა მაქვს. კიდევ კარგი, მოხვედით.

– დიახ, ბატონო პოლიციელო, – ყვიროდა მამაჩემი, – აქედან გაათრიეთ ეგ წითელი პირუტყვი, რომ ჩემმა თვალეზრაცვა აღარ დაინახონ!

და ისევ ლუდხანაში შებარბაცდა.

– არა, ჯობია, ახლავე სული გააფრთხობინოთ მაგ სისხლისმწოველ ურჩხულს, მთელი ქონება ლოთობას გადააყოლა. – აზლუქუნდა პოლიციელის დანახვით გულმოცემული მისის ბერკი.

– კარგი, გეყოფა, წადი შინ, შე ლოთბაზარავ! – შეუტია მას პოლიციელმა, ჩვენს შესახვევამდე მოურიდებლად მიათრია და სახლის კარებში შეაგდო.

აღარ ვიცოდი, როგორ მოვქცეულიყავი. მისის ბერკთან მისვლა სისულელე იქნებოდა. მისგან ალერსიან შეხვედრას არასოდეს მოველოდი. ახლა, მითუმეტეს, ნაცემი იყო და მასთან მისვლა უაზრობა იქნებოდა. მართალია, პაწაწინა პოლი მეზრალეობდა, მაგრამ თავს იმით ვიმშვიდებდი, რომ ცოცხალი იყო და ჩემი მიზეზით არაფერი დაშავებოდა. ვიფიქრე, მოდი, ისევ მამასთან მივალ, იქნებ იმას უფრო შევეცოდო, აქამდე მისის ბერკი აქეზებდა, ახლა იჩხუბეს და იქნებ ჯიბრით კარგად მიმიღოს-მეთქი. ლუდხანაში მორიდებით შევედი. შიგ იმდენი ხალხი იყო, მამაჩემი ერთბაშად ვერც დავინახე. კარგად რომ დავაკვირდი, მაშინლა შევამჩნიე: მამაჩემს მაგიდაზე დაეწყო ხელები და თავჩაღუნული იჯდა.

– ეი, შენ, მუშათა სახლო, აქ რას აკეთებ? – მკითხა მსახურმა ბიჭმა.

– მამასთან მოვედი, აგერ, იქ ზის! – ვუპასუხე მე და მამაჩემზე მივუთითე.

– რა ჰქვია მამაშენს, ბიჭო?

– ჯიმ ბელიზეტი!

– აჰა, ასეც ვფიქრობდი, მაშინვე ვიცანი! – შეჰყვირა მექუდემ, რომელიც ჩვენს შესახვევში ცხოვრობდა. – ჯიმ, აბა, გამოფხიზლდი, ბიჭი დაგიბრუნდა! – ჩასძახა მან მამაჩემს და შეანჯღრია.

– სტყუი, ხელი გამიშვი! – ჩაიბუზღუნა მამამ ისე, რომ თავი არ აუწევია.

– პატარა ჯიმ, დაელაპარაკე მამას, შენს ხმას იცნობს.

– მამა, მე ვარ! დავბრუნდი! – ვთქვი და აკანკალებული ხელით იდაყვზე შევეხე.

მამაჩემმა ნელა ასწია თავი და ისეთი მძვინვარე მზერა მესროლა, უნებურად ორი ნაბიჯით უკან დავიხიე. რამდენიმე წუთს ასე მიყურა. იქნებ ბრაზმა გაუაროს-მეთქი, იმედი მომეცა, რომ უცაბედად, სიტყვაც არ დაუძრავს, მომვარდა და პერანგის საყელოში მწვდა. ყელში ისე წამიჭირა, რომ სკამზე დავეცი.

– ეე, ხომ ჩამივარდი ხელში, არამზადავ! ჩამივარდი თუ არა! – დაიყვირა მან და იმ საზარელი ქამრის შეხსნა დაიწყო.

– ჯიმ! რას სჩადი, ასე ხომ დაახრჩობ! თავი დაანებე, ჯიმ! როგორ შეიძლება ბავშვს ასე მოექცე? – გამომესარჩლნენ გარშემომყოფნი.

– ჩემი შვილია და რასაც მინდა, იმას ვუზამ! – დაიღრიალა მამაჩემმა.

წუთით შეჩერდა, ალბათ ფიქრობდა, როგორ დავეწვინე, რომ უფრო მოხერხებულად ვეცემე. საყელოთი წამომაყენა და მაგიდაზე პირქვე დამაგდო. პირველად, მგონი, მაშინ დაინახა, როგორი უცნაური ტანსაცმელიც მეცვა.

– ეს რაღა მორთულობაა? – იკითხა მან.

– მგონი, საპატიმროს ტანსაცმელია, – თქვა ვიღაცამ, – თმაც პატიმარივით აქვს შეკრეჭილი.

– არა, საპატიმროსი არ არის, – თქვა მსახურმა ბიჭმა. – მუშათა სახლისაა!

– დიახ, მუშათა სახლისაა, – აყვევი მე, – ტანსაცმელი მაშინ მომცეს, როცა ციებით გავხდი ავად და მუშათა სახლში მიმიყვანეს.

ამ სიტყვებით მამაჩემის გულის მოღბობას ვფიქრობდი, მაგრამ მოხდა პირიქით. იგი მაგიდას ზიზღით მოშორდა და გარშემომყოფთ ცრემლნარევი ხმით უთხრა:

– თქვენ მეუბნებით, გაუშვიო, და იცით, ამ ბიჭმა რა ჩაიდინა? სახლიდან გაიქცა, ცოტას გაწყდა, გოგონა არ მომიკლა. დამათხოვრობდა, მუშათა სახლშიც იყო, გესმით? მუშათა სახლშიც ყოფილა! და თქვენ ამბობთ, გაუშვიო! არამც და არამც, ცემით მოვკლავ!

– ოღონდ ჩემს დუქანში ნუ იზამთ ამას! – იყვირა მისტერ პიგოტმა და დასარტყმელად შემართული ქამრის ბოლო ჰაერშივე დაიჭირა. მისტერ პიგოტს უნდოდა, ქამარი გამოეტაცნა, მაგრამ მისი მეორე ბოლო მამაჩემს ხელზე ღონივრად შემოეხვია. მათ შორის ჩხუბი გაიმართა. დრო ვიხელთე და მაგიდიდან იატაკზე ჩამოვცურდი.

– პოლიციას დაუძახეთ! – გაჰყვიროდა ლუდხანის პატრონი.

_ ვისაც გინდათ, დაუძახეთ, ამ არამზადის დასჯას ვერავინ დამიშლის!

სამიკიტნოს კარი გაიღო და ნახევარი დუქინი თავი გამოჩნდა. ესენი ცნობისმოყვარე გამვლელები იყვნენ. ეტყობა, ხმაურმა მოიზიდა. მე მაგიდის ქვეშ დავიმალე. კეთილი მსახური დაიხარა და კარებისკენ გამათრია. ყველა იქ მყოფი მამაჩემისა და მისტერ პიგოტის ჩხუბით ისე იყო გართული, რომ ჩემთვის ყურადღება არავის მოუქცევია.

_ ჩქარა, შინ გაიქეცი და გიხაროდეს, რომ ასე ადვილად გადარჩი! _ მომამახა მსახურმა, ქუჩაში გამომავდო და ზურგს უკან კარები მომიხურა.

XII

როგორ გავიცანი ორი ჯენტლმენი

_ გიხაროდეს, რომ ასე იოლად გადარჩიო, _ მითხრა სამიკიტნოს მსახურმა. საინტერესოა, მაინც რა უნდა გამხარებოდა? ამქვეყნად ყველაზე უბედური ბიჭი ვიყავი: საკუთარი კუთხე არ გამაჩნდა, არც მეგობარი მყავდა და ლუკმაპურიც მენატრებოდა. საკუთარი ტანსაცმელიც არ მქონდა, რაც მეცვა, ისიც სხვისი იყო და ჩემს თავისუფლებას საფრთხეს უქმნიდა. მთელი გეგმები მეშლებოდა. მართალია, ცემას გადავურჩი, მაგრამ ეს ოდნავადაც ვერ მამშვიდებდა. ისეთი ნაღველი შემომაწვა, ისე ცუდად ვიყავი, გაქცევის თავი არ მქონდა, და რომ მცოდნოდა, მამაჩემი ტყავის ქამრის შხუილით საცაა დამეწეოდა, ნაბიჯსაც ვერ ავუჩქარებდი.

უკვე თორმეტი საათი ხდებოდა. დუქნებს კეტავდნენ. საითაც მომხვდებოდა, ალაღბედზე იქით მივდიოდი, მაწანწალა ძაღლივით ხან აქეთ გავუხვებდი, ხან იქით.

ერთხანს ასე ვიყიალე, ბოლოს ერთ პატარა ქუჩაზე გავედი. ეს ქუჩა ტყავეულობის რიგისკენ მიემართებოდა. აქ სულ დუქნები იყო. ყველა დაეკეტათ, მხოლოდ საფუნთუშედან გამოდიოდა შუქი. განათებულ ფანჯარასთან მივედი. ჩემ თვალწინ ნაირნაირი მოყვანილობისა და ზომის ფუნთუშეულის მთელი გროვა აღიმართა. ადგილიდან არ ვიძროდი, ფეხებში უცებ ძალა გამომეღია. ტყუილად არ მივლია ამდენი, რაც მინდოდა, ბოლოს მაინც მივაგენი. ოჰ, ნეტავ ვინმემ ერთი ასეთი კობტად დაბრაწული ფუნთუშა მომცეს-მეთქი, _ ვნატრობდი. მაინც რამდენს შევჭამდი, რომელ ფუნთუშას ავირჩევდი? მე მგონი, აი, იმას, დაბლა რომ დევს და, აგერ, იმასაც, ფანჯარასთან ახლოს რომაა.

უკანასკნელი დარაბა მიხურეს. სინათლევ გაქრა და მშვენიერი ფუნთუშებიც, საფუნთუშეც ისევე ჩაშავდა, როგორც სხვა დანარჩენი დუქნები. დილას აქეთ შიმშილი არ მიგრძენია, ჭამა არც მომგონებია, მაგრამ ახლა ჩემმა კუჭმა თითქოს გაიღვიძაო, საჭმელი მომთხოვა. მტანჯველმა შიმშილმა თითქოს გამომოფხიზლა, უცებ უჩვეულო მხნეობა მომეცა. რადაც არ უნდა დამჯდომოდა, საჭმელი უნდა მეშოვა. მაგრამ, როგორ? მოწყალეობა მეთხოვა? მერედა, ვისთვის? ამ ქუჩებში, სადაც მე დავდიოდი, მდიდარი ხალხი იშვიათად თუ გა-

მოჩნდებოდა; ახლა, მითუმეტეს, ადამიანის ჭაჭანებაც არ იყო. ან მოწყალეობა მუშათა სახლის ტანსაცმლიანს როგორ მეთხოვა? თუნდაც ერთ პენს ისე ვინ მომცემდა, რომ არ ეკითხა, ამ შუალამისას ქუჩაში რას დაეხეტები, რატომ შინ არ წახვალო? გარდა ამისა, მოწყალეების თხოვნა ახლა აღარ ღირდა. ვიდრე მე ვინმეს რამეს ვთხოვდი, ყველა დუქანს დაკეტავდნენ. იქნებ რაიმე მომეპარა? მაგრამ სად? ამ ქუჩაზე მარტო ერთი ლუდხანა იყო. არავინ ჩანდა, ერთადერთი პოლიციელი დადიოდა მხოლოდ. თოვლი მსხვილ ფანტელეზად მოდიოდა. ველარაფერს ვარჩევდი. მოულოდნელად ნაბიჯების ხმა და მხიარული სიცილი მომესმა. პირში სიგარაგაჩრილი ორი ხელჯოხიანი ახალგაზრდა ჯენტლმენი გამოჩნდა. აზრდაც არ მომსვლია, მათთვის რაიმე მომეპარა. იმედი მქონდა, შევებრალეობდი და ცოტაოდენ ფულს მომცემდნენ. ორივენი კარგ გუნებაზე იყვნენ, ეტყობოდათ მდიდრები იყვნენ, რადგან ორივეს თითზე მსხვილი ბრჭყვიალათვლიანი ბეჭედი ეკეთა.

ბედად ერთი მათგანი სიგარის მოსაკიდებლად ჩემ ახლოს გაჩერდა.

_ ღვთის გულისათვის, რამე მიბოძეთ, _ შევბედე მე.

_ აი, ჩემს მეგობარს სთხოვე, _ მითხრა მან და მეორე ჯენტლმენს მიუბრუნდა. _ მიეცით ამ საწყალ ბიჭს ერთი შილინგი.

სიხარულისაგან გულმა ბაგაბუგი დამიწყო.

_ გამომიშვირე ხელი, _ მითხრა იმ მეორემ.

მე გავუშვირე, იმან კი ფულის მოცემის მაგივრად ხელზე დამაფურთხა, თან დაცინვით დაამატა:

_ აი, როგორი შილინგებით ვუმასპინძლდები მათხოვრებს!

_ ჰა-ჰა-ჰა! _ გადაიხარხარა მეორე ჯენტლმენმა.

იმ წუთს ისეთმა სიშმაგემ შემიპყრო, მზად ვიყავი, ცხვირში ვცემოდი, მაგრამ შიმშილმა ჩაახშო ჩემი სიშმაგე, ხელი კედელს შევაწმინდე და ისევ გავუშვირე მხიარულ ბატონებს.

_ ახლა იმედია, ერთ პენს მაინც მომცემთ, თუ გნებავთ, ნახევარიც იყოს, _ თავაზიანად ვთხოვე მე. _ ლამის შიმშილით მოვკვდე.

_ რას გვატყუებ, თვალთმაქცი! _ დამიყვირა მისტერ ბერნიმ. _ შიმშილზე ლაპარაკობს და მშვენივრად კი არის გამოწყობილი! ასეთი ფეხსაცმლის პატრონი მოწყალეობას თხოულობს? ეს პოლიციაშია წასაყვანი, ჯონს!

ამ სიტყვებმა ახალი საფიქრალი გამიჩინა. მართლაცდა, მათხოვრის კვალობაზე ზედმეტად კარგი, გამძლე ფეხსაცმელი მეცვა. შემემლო გამეყიდა. ასეთ საშინელ შიმშილს ფეხშიშველა სიარული მერჩია.

თაღებქვეშ მცხოვრები ბიჭებისაგან ხშირად გამიგონია: ფილდ-ლეინზე ბევრია ისეთი დუქანი, რომელიც გვიან ღამემდე ვაჭრობს, იქ ყველაფერს განურჩევლად ყიდულობენ და არც არავინ კითხულობს, ეს საქონელი საიდან გაქვსო.

ფილდ-ლეინამდე შორი არ იყო. დავიხარე და ფეხსაცმლის შესაკვრელების გახსნა დავიწყე.

_ რას შვრები? _ მკითხა მისტერ ბერნიმ.

– გმადლობთ, რომ ეს ფეხსაცმელი მომაგონეთ. ახლა მე ფულის თხოვნას აღარ დაგიწყებთ. პენიც თქვენი იყოს და თქვენი ნაფურთხიც. იქნებ აგურიც მოგხვდეთ თავში.

– წავიდეთ, ჯონს, – უთხრა ბერნიმ, – თითის დაკარებაც თუ გაბედა, პოლიციას დავუძახოთ.

– არა, მოიცადე, – გააჩერა ჯონსმა. – მაგ ფეხსაცმელს რას უპირებ?

– უნდა გავყიდო.

– ამ ღამით სად გაყიდი? თუ უსასეა, აქეთ მოიტა, ფარნის შუქზე გავსინჯოთ!

წინდები გავიხადე და ფეხსაცმელში ჩავტენე, მერე თასმებით ერთმანეთზე გადავაბი და მხარზე გადავიკიდე.

მისტერ ჯონსმა ფარანთან მიმიყვანა, ცალი ფეხსაცმელი ხელში დაიჭირა და საქმიანი სახით სინჯვა და თვალსაყრება დაუწყო.

– რამდენს აფასებ? – მკითხა მან.

– გეყოფათ ამდენი დაცივნა! – შევყვირე მე. – რა გესაქმებათ, რამდენსაც ვაფასებ?

– ბიჭო, მე განა დაგცინი, – სერიოზული სახით თქვა მისტერ ჯონსმა. – საქმისთვის გეკითხები. ფასი მითხარი, ფეხსაცმელს მე ვიყიდი.

რამდენი დამეფასებინა, ვერ გადამეწყვიტა. უცებ მომაგონდა, დედაჩემმა ამაზე გაცილებით უვარგის ფეხსაცმელებში ორი შილინგი და ცხრა პენსი გადაიხადა. ეს ფეხსაცმელი ძალიან თბილი და კარგი იყო. ცივ თოვლზე შიშველი ფეხებით მდგარმა მისი ფასი ძალიან კარგად გავიგე.

– თვრამეტი პენსი მომეცით, – ვთქვი მე.

მისტერ ჯონსმა მისტერ ბერნის შეხედა და ორივემ ისეთი ხარხარი ატეხა, თითქოს დიდი სასაცილო ამბავი მეთქვას.

– ჰო, კარგი, კარგი, ხუმრობა იქით იყოს, ჩვენ ასე ვერასდროს მოვრიგდებით. სერიოზულად გვითხარი, რამდენი მოგცეთ?

– თვრამეტი პენსი, ამაზე ნაკლებად არ იქნება. მე მაგისი ფასი კარგად ვიცი.

– გინდა ექვსი მოგცეთ?

– არა, თვრამეტი, თუ არადა, დამიბრუნეთ, აღარ ვყიდი!

– ჰო, კარგი, შენთან კაცი ვერაფერს გახდება, – ამოიოხრა მისტერ ჯონსმა. – აჰა, დაიჭი და ჩქარა აქედან მოუსვი, ვიდრე არ გადამიფიქრებია!

მან ხელში შვიდი პენსი ჩამიღო, მისტერ ბერნის ხელკავი გამოსდო და წავიდა.

მე პალტოში ჩავაფრინდი.

– ამას თერთმეტი პენსი კიდევ უნდა დაუმატოთ! არადა, ჩემი წინდები და ფეხსაცმელი უკანვე მომეცით!

– ხომ არ შეიშალე?! – დამიყვირა მისტერ ბერნიმ. – მაგ ფასად და მაგაზე იაფადაც ახალ ჩექმებს ვიყიდით!

– მანდ წინდებიც დევს.

– აჰ, წინდები არც შემიმჩნევია. ვნახო ერთი, რა წინდებია!

მისტერ ბერნიმ ფეხსაცმელებიდან წინდები ამოაძვრინა, ყურადღებით შეათვალიერა და მერე თქვა:

– რა გაეწყობა, კარგი ბიჭი ჩანხარ, მოგიმატებთ ფულს, ორივეში ერთ Dშილინგს მოგცემთ.

– არა, არ მინდა, თვრამეტი პენსი მომეცით. ალბათ არც ამას გამოგართმევდით, ასე ძალიან რომ არ მშოიოდეს.

ამასობაში ერთ პატარა, უსუფთაო დუქანს მივადექით. ჯერ არ დაეკეტათ. ფანჯარაში რამდენიმე დიდი, მრგვალი პური და ცივად მოხარშული ლორის ნაჭერი იდო.

– გვატყუებ, შენ მშოიერი არა ხარ, – მითხრა მისტერ ჯონსმა. – რომ გშოიდეს, შილინგიც ძალიან გაგიხარდებოდა. ოთხ პენსად ხომ ვეებერთელა პურის ნაჭერს და ამ ლორსაც იყიდდი.

დუქნის ფანჯარაში ლორის ნაჭერი მაცდურად მოჩანდა. ისე მშოიოდა, მეგონა, მთელ პურს გავათავებდი, მაგრამ ფეხსაცმლის ასეთ შეუფერებელ ფასად მიცემა მაინც არ მინდოდა.

– მე თვრამეტი პენსი მჭირდება, – გავუმეორე.

– დახე, როგორი ხარ! თუ ეგ ფული ასე ძალიან გჭირდება, მაშინ მოძებნე, იქნებ კიდევ რამე გქონდეს გასაყიდი: ან ცხვირსახოცი, ან პატარა დანა... აბა, ნახე ჯიბეში!

– მე არაფერი მაქვს სანახავი, რაც ტანზე მაცვია, ამის გარდა არაფერი მაზადია.

– მერე რა, ჩვენ ყველაფერს ვყიდულობთ, – თქვა მისტერ ბერნიმ. – ტანსაცმელში თვრამეტ პენსს კი არა, თვრამეტ შილინგს მოგცემთ. მოგვყიდე!

ეს რა თქვეს: ტანსაცმელში თვრამეტ შილინგს მოგცემთო? ამის ნახევარ ფასადაც სიამოვნებით გავყიდდი, რადგან ეს ტანსაცმელი მხოლოდ ხელს მიშლიდა.

– აბა, ქუჩაში როგორ გავყიდო?

– ქუჩაში რატომ უნდა გაყიდო? ბერნი, წავიყვანოთ ჩვენთან, – შესთავაზა მისტერ ჯონსმა.

ამ სიტყვებით ახალგაზრდა ჯენტლმენები, ფეხსაცმელითა და წინდებით ხელში, საფრონ-ჰილისაკენ ჩქარი ნაბიჯებით გაემუონენ. მეც ფეხდაფეხ მივდევი. ჰილის ყველაზე უსუფთაო ადგილს რომ მიაღწიეს, ერთი სახლის წინ შეჩერდნენ. კარის გასაღები მისტერ ჯონსს ედო ჯიბეში. ჩაბნელებული დერეფანი გავიარეთ და ჭრაჭუნა კიბეებით მეორე სართულზე ავედით. სამივენი ოთახში შევედით. მისტერ ბერნიმ კედელზე მიჭედებული პატარა ლამპა აანთო. მის შუქზე იქაურობა მოვათვალიერე. მეძველმანის დუქანს ჰგავდა. კუთხეში ქუდების იმოდენა გროვა იდგა, რომ ერთი გაქუცული და გახვრეტილი ცილინდრის წვერი ჭერს წვდებოდა. მეორე კუთხეში ნაირნაირი ხარისხისა თუ ზომის ნახმარი წინდები და ფეხსაცმელები ეყარა. კედელთან მიდგმულ გრძელ მაგიდაზე ძველი ტანსაცმელი იყო დახვავებული.

ამ დუქანში, ეტყობოდა, ადამიანებიც ცხოვრობდნენ: ბუხრის წინ, მაგიდაზე, გაურეცხავი ფინჯნებითა და საყავეთი ახორხლილი საჩაიე სინი იდგა. იქვე, კომბოსტოს ფოთოლზე, ცოტაოდენი კარაქი და ფუნთუშის ნაჭერი იდო.

– შეიძლება ვჭამო? – ვკითხე მე და პასუხისთვის არც დამიცდია, დიდი ლუკმა მოვკბიჩე.

მისტერ ბერნიმ ხელზე ისე დამკრა, რომ ფუნთუშა გამივარდა და იატაკზე გაგორდა. მინდოდა ამელო, მაგრამ მისტერ ჯონსმა ხელი დაავლო.

– გეყოფა, ბიჭო, აქ საქურდლად არა ხარ მოსული, – გამიწყრა.

– აი, რა, ბიჭუნო, – ალერსიანად დაიწყო მისტერ ბერნიმ, – ვხედავ, ძალიან მშიერი ხარ და მეცოდები. ფეხსაცმლის შილინგს ეს პურიც მიუმატე და თავი დაგვანებე!

პურის გემო რომ არ გამეგო, შეიძლება ჩემს ფასზე მაგრად ვმდგარიყავი, მაგრამ ჯიბეში უკვე შილინგი მედო, რომელიც მისტერ ბერნიმ პურთან ერთად გამომიწოდა და ფუნთუშა ხარბად ჩავკბიჩე.

– აბა, ახლა აქედან მოსწყდი, – მითხრა მისტერ ჯონსმა და კარი გამოადო. – საქმე მოგვარებულია, აქ შენ აღარაფერი გესაქმება.

– ჩემი ტანსაცმლის ყიდვა რომ გინდოდათ და თვრამეტი შილინგის მოცემასაც მპირდებოდით? – მოვაგონე მე.

– თვრამეტი შილინგისა? – მისტერ ჯონსმა ჩემი მოსაცმელის ნაჭერი ხელით გასინჯა. – თვრამეტი შილინგი ძვირი არ არის, მე მეტსაც მოგცემდი, მაგრამ რაკი ამდენს ითხოვ, მიიღე, რასაც აფასებ!

და მან თვრამეტი პენსი გამომიწოდა.

– აქ თვრამეტი პენსია! – ვიყვირე მე. – თქვენ თვრამეტი შილინგი უნდა მოგეცათ.

– სულელო, ამ ძველმანებში მაგდენს ვინ მოგცემს?

– თვრამეტი პენსით რა უნდა გავაწყო? ამის სამაგიერო ტანსაცმელი ხომ უნდა ვიყიდო?

– იცი, რა, ჯონს? – თქვა მან ლმობიერად, – მოდი, სიკეთე ვქნათ, ამ საწყალ ბიჭს სხვა ტანსაცმელი მივცეთ, ამაში თავს უხერხულად გრძნობს.

– სიკეთის გაკეთება კარგია, მაგრამ ცოტა მეც შემიბრალე, წაგების ნახევარი ხომ მე უნდა ვზღო, – იუარა მისტერ ჯონსმა.

– გეყოფა, მეგობარო, სიკეთე კაცს არ დააქცევს.

ესა თქვა, ძველმანების გროვაში ქექვა დაიწყო და იქიდან ფლანელის განიერი, ძალზე დაძენძილი, წინ და უკან საკერებლებდადებული ჭუჭყიანი შარვალი ამოატრია.

– ეს ხომ დახეულია! – ვთქვი და დიდი, გამოხეული ადგილი ვუჩვენე.

– რა თქმა უნდა, ნახმარია. აბა, ახალთახალ ტანსაცმელს ხომ არ მოგცემდი? – მიპასუხა მისტერ ბერნიმ.

– ჩემთვის ეს ფართო და გრძელი იქნება.

– არაფერია, ახლა განიერ შარვალს ატარებენ, თუ ძალიან გრძელი გექნება, გადავჭრით. აბა, გაისინჯე.

ჩემი ტანსაცმელი ისე იყო შეკერილი, რომ შარვლის მოსაზომებლად პერანგის გარდა ყველაფერი უნდა გამეხადა. მისტერ ჯონსმა ჩემს ტანსაცმელს მაშინვე დასტაცა ხელი და სადღაც გადამალა. ფლანელის შარვალი ისეთი დიდი და გრძელი გამოდგა, ტანზე არც კი მეხებოდა. შესაკრავებიც ყოვლად გამოუსადეგარი იყო. შარვლის სარტყელი ილღიებში მებჯინებოდა და ტოტები იატაკზე დამთრევდა.

– ხომ გეუბნებოდით, ჩემი სარგო არ არის-მეთქი.

– როგორ თუ არა! თითქოს შენთვის შეუკერავთ!

– ძალიან მოუხერხებელია! შეხედეთ, ეს ღილი წინ უნდა ეკეროს, ის კი ილღიაშია მოქცეული.

– მოუხერხებლად იმიტომ აქვს, რომ მთელი პერანგი ქამართან მოუჭმუჭნია. ბერნი, გახადე ეგ პერანგი, სხვა უფრო თხელი მივცეთ, – უთხრა მისტერ ჯონსმა.

მისტერ ბერნიმ პერანგი სასწრაფოდ გამაძრო.

– აი, ახლა მშვენიერია! – თქვა მან. – ეს ღილი ამ გამოხვერეტილზე შევაბნით, ის კი – იმაზე. შესანიშნავია! იქამდე სწვდება, რომ ჟილეტიც აღარ არის საჭირო. დიდებულისა! ასეთსავე კარგ ქურთუკსაც თუ გამოვუძებნით?

– აგერ, ეს მიეცი, – უთხრა მისტერ ჯონსმა და რაღაც ჯუბის მაგვარი მიაწოდა. – ახალთახალია, მაგრამ არ მენანება, ცოდოა ბიჭი.

მათ ზეთის საღებავით მოთხვრილი ქურთუკი ჩამაცვეს, ეტყობოდა, ადრე მღებავისა იყო.

– მშვენივრად იქნები – თბილადაც და კარგადაც! – თქვა ბერნიმ. – ახლა აიღე ქუდი და მოუსვი!

– როგორ, პერანგი რა უყავით, თქვენ ხომ ჩემთვის პერანგი არ მოგიციათ?!

– პერანგი?! შარვალთან და ქურთუკთან ერთად პერანგიც გინდა? შენ რა, ძვირფასო, ჭკუიდან ხომ არ შეიშალე?

– მაშინ ცოტა ფული კიდევ მომეცით: ჩემი ტანსაცმელი ხომ ამაზე მეტი ღირდა!

– ამას სიკეთე უყავით და კიდევ ფულს თხოულობს. უსინდისო ბიჭო! გაეთრე აქედან! – იყვირა ბერნიმ.

ოთახიდან კინწისკვრით გამომავდეს, კიბეებზე ჩამომათრიეს და ქუჩაში გამომისროლეს.

XIII

ქუჩის მომღერალი ვხდები.

ჩემი ძველი მეგობარი

ეკლესიის საათმა შუალამისა დარეკა, როცა თაღლითებმა კარები მომიკეტეს და ცივი, ფაფუკი თოვლით დაფარულ ქუჩაში აღმოვჩნდი.

ჯერ ვერ გამერკვია, ბატონ ბერნისთან და ჯონსთან გარიგება ჩემთვის ხელსაყრელი იყო თუ არა. მეჩვენებოდა, რომ მთელი მოგება მათ დარჩათ, თანაც უსინდისობასა და უმადურობაში მდებდნენ ბრალს. ნუთუ მათი სამსახუ-

რი ღირსეულად ვერ შევაფასე? აბა, რა გამიკეთეს? ადრე ერთი წყვილი თბილი წინდა და კარგი, მაგარი ფეხსაცმელი მქონდა, მთელი კოსტიუმიც მეცვა, პერანგიც. ახლა არც ფეხსაცმელი მქონდა, არც პერანგი და ჩემი კოსტიუმი მხოლოდ ქურთუკისა და შარვლისაგან შედგებოდა. სამაგიეროდ, შიმშილი წინანდებურად აღარ მაწუხებდა, ის ტანსაცმელიც მოვიშორე, რომლითაც დღისით ვერსად გამოვჩნდებოდი, და მთელი შილინგიც ჩემს ხელთ იყო.

მაგრამ სად მქონდა ის შილინგი? თავზარი დამეცა. ახალი შარვლის ჯიბეების სინჯვას მოვეყევი. ჯიბეები ისე ღრმა იყო, ძირამდე რომ ჩავყავი ხელი, თავი ლამის ქვაფენილს დაგვარი. მაგრამ მაინც ვერაფერი აღმოვაჩინე. ამოდ ვეძებდი, შილინგი არსად იყო! შეძრწუნებულმა ხელი ქურთუკის ჯიბეში ჩავყავი, ისიც ცარიელი იყო, გამხმარი პურის ნამცეცეები ეყარა მხოლოდ. სად გაქრა ჩემი შილინგი? მაშინ უცაბედად მომაგონდა, რომ მეძველმანეების სახლში დამრჩა! ფეხსაცმელსა და წინდებში შილინგი და პურის ნაჭერი რომ მომცეს, შილინგი ჩემი შარვლის ჯიბეში ჩავიდე, მაგრამ ის შარვალი რომ გავიხადე და მოსაზომებლად ფლანელისა ჩავიცვი, ფულის ამოღება დამავიწყდა. ყველაფერი ასე ნათლად რომ მომაგონდა, შვებით ამოვისუნთქე. აქედან იმათი სახლი შორს არ იყო. რაც ძალი და ღონე მქონდა, საფრონ-ჰილისკენ მოვკურცხლე. საფრონ-ჰილისა და იმ ადგილის პოვნა, სადაც ძველმანებით მოვაჭრეები ცხოვრობდნენ, ძნელი არ იყო, მაგრამ როცა იმ ქუჩაზე მივირბინე, გაოგნებული დავრჩი. იმათი სახლის ნომერი არ ვიცოდი, გარეგნულად კი ყველა ერთმანეთს ჰგავდა. მივდიოდი და ყურადღებით ვაკვირდებოდი, მაგრამ ისეთს ვერაფერს ვამჩნევდი, რომ ერთი სახლი მეორისაგან განმესხვავებინა. ამას გარდა, სახლებში ყველგან შუქი ჩამქრალი იყო. უცებ მეორე სართულზე, ერთ-ერთ ფანჯარაში სინათლე შევამჩნიე.

ავხტი და კარებზე ჩაქუჩით დავაკაკუნე. არავინ მიპასუხა. მეორეჯერ უფრო მაგრად დავაკაკუნე. ის ფანჯარა, საიდანაც სინათლე გამოდიოდა, გაიღო და ჩაჩიანმა მოხუცმა გადმოყო თავი.

– მაპატიეთ, სერ, მისტერ ბერნი და მისტერ ჯონსი ამ სახლში ცხოვრობენ? მინდოდა...

– მე რა ვიცი! მოუნდა ამასაც შუადამეზე კაკუნნი! მანდ ჩამოსვლა რომ არ მეზარებოდეს, მე გაჩვენებდი სეირს!

ამ უკმეხი სიტყვებით მან ფანჯარა დახურა. რა მექნა? ყველა სახლში დაკაკუნება შეუძლებელი იყო, მიმენებებინა თავი და, შილინგს ვკარგავდი. რა თქმა უნდა, ამ ფულის დაკარგვა მხოლოდ ჩემი ბრალი იყო. ისინი, როგორც კი გაიგებდნენ, რაშიც იყო საქმე, ფულს მაშინვე დამიბრუნებდნენ. უმჯობესი იყო დილამდე მომეცადა და თვალყური მედევენებინა, როცა ახალგაზრდა ჯენტლმენები ქუჩაში გამოვიდოდნენ.

ჩემდა ბედად, სწორედ იმ სახლის პირდაპირ, მეძველმანეები რომ ცხოვრობდნენ, დუქანი იდგა, მის კიბეებზე მოვიკუნტე. მთელი ღამე ძილ-ღვიძილში გავატარე.

დილის შვიდ საათზე დუქნის პატრონი მოვიდა, რომლის სამფლობელოშიც ვიყავი მოკალათებული, კარები გააღო და გამაგლო.

იქაურობას მაინც არ მოვშორებივარ. ცხრა საათი იქნებოდა, როცა ჩემ მიერ მიზანში ამოღებული სახლიდან ორი ახალგაზრდა კაცი გამოვიდა. ხელში ორივეს შავი ტომრები ეჭირა. მათ ისე მოხდენილად არ ეცვათ, როგორც გუშინდელ ჯენტლმენებს, იმათი სერთუკები ძალზე გაცვეთილი ჩანდა, ქუდეები – გაქონილი. მიუხედავად ამისა, მისტერ ბერნი და ჯონსი მაინც ვიცანი.

– მაპატიეთ, სერ, – ვთქვი და მისტერ ბერნის მივმართე. – ჩემი შილინგი ძველი შარვლის ჯიბეში დამრჩა... თუ შეიძლება, მომეცით.

– რა მოხდა? რომელი შილინგი? რა შარვალი?!

– აი, ის, გუშინ პიჯაკთან ერთად რომ მოგყიდეთ. დაბრუნდით სახლში და ნახეთ, თუ არ გჯერათ!

– რას მიედ-მოედები? – იკითხა გაკვირვებით მისტერ ბერნი და თავის ამხანაგს მიუბრუნდა. – თქვენ ამ ბიჭს იცნობთ, უილკინს?

– პირველად ვხედავ.

– რაღაც გეშლებათ, ჭირიმე, – ალერსით მითხრა ბერნი. – რა ჰქვია იმ ბატონს, რომელსაც თქვენ ეძებთ?

– ერთს ბერნი ჰქვია, მეორეს – ჯონსი. როგორ, ნუთუ ეს მისტერ ჯონსი არ არის?

– არა, მეგობარო, მე ჯონსი კი არა, უილიამ უილკინსი ვარ, – მიპასუხა მისტერ ჯონსმა.

– ნუთუ თქვენ ჩემგან მუშათა სახლის ტანსაცმელი არ გიყიდიათ? ამ სახლში თქვენ არ ცხოვრობთ და არც ის ოთახია თქვენი, რომელიც ძველი ტანსაცმლითაა გამოტენილი? – შევძახე სასოწარკვეთილმა.

– რასაკვირველია, არა, ნეტავ რას ჩაგვციებინხარ?

– სტყუით, ეს თქვენ ხართ! შეჩერდით, აგერ პოლიციელი მოდის, ახლავე დავუძახებ!

პოლიციელის დანახვაზე ჩემი ნაცნობები შეცბუნდნენ და აჩქარებული ნაბიჯებით გამშორდნენ.

– მომეცით ჩემი შილინგი! – ვუყვიროდი და სირბილით მივდევი. – მომეცით, თორემ უფრო ხმამაღლა ვიყვირებ, რომ თქვენ ქურდები ხართ!..

– რა საზიზღარი მათხოვარია! – იყვირა ბრაზისაგან გაფითრებულმა მისტერ ჯონსმა. – აჰა, ეს ორი პენსი და მომწყდი თავიდან!

– აქედან ფეხსაც არ მოვიცვლი, მომეცით ჩემი შილინგი, თორემ პოლიციაში გიჩივლებთ!

– რაო, გვიჩივლებ? – ჰკითხა ბერნი.

– ჩემგან მუშათა სახლის ტანსაცმელი იყიდეთ და მთელი ფული წამართვით!

– რაო? მუშათა სახლისაო? აი, ყოჩაღ! მაშ, ეს შენა ხარ, მუშათა სახლიდან რომ გამოიქეცი და ტანსაცმელი გაყიდე? ძალიან კარგი! ასეთი ოინებისათვის მე თვითონ წაგიყვან პოლიციაში.

ამ სიტყვებით საყელოში ჩამაფრინდა და ჩვენკენ მომავალ პოლიციელისკენ გამათრია. ცუდ დღეში ჩავვარდი. ძალ-ღონე მოვიკრიბე და ბერნის ხელიდან გავუსხლტი. მაგრამ ეს გაქცევა ქუდის ფასად დამიჯდა. როცა ბერნს დავუძვერი, ქუდი მიწაზე დამივარდა, წამით უკან მივიხედე, თუ მომდევნ-მეთქი. დავინახე, რომ გაიძვერა თაღლითმა ჩემი ქუდი აიღო და თავის ტომარაში ჩაუძახა.

საფრონ-ჰილს კარგა მანძილით რომ მოვშორდი და დავრწმუნდი, აღარავინ მომდევდა, გავჩერდი, რათა ჩემ მდგომარეობას ჩავფიქრებოდი. ამხანაგების პოვნის იმედი ჯერ დაკარგული არ მქონდა. გარდა ამისა, სამუშაოსაც ვეძებდი, მაგრამ მედუქნეებს შორის ამაოდ გავდი-გამოვდიოდი, რიპსტონი და მოულდი არსად ჩანდნენ. ნაცნობი ბიჭები შემხვდნენ და იმათ მითხრეს, შობას აქეთ ბაზარში არცერთი არ გამოჩენილა და მათი ასავალ-დასავალიც არავინ იცისო. ბედმა არც სამუშაოს ძებნაში გამიღიმა, თუმცა წამოვიზარდე და არც წინანდებურად ვიყავი ჩაცმული, მაგრამ გამყიდველები დანახვისთანავე მცნობდნენ.

– ისევ გამოჩნდი ქურდბაცაცავ?! წადი, წადი, შეაყოლე! – დამიცაცხანებდნენ ხოლმე, როგორც კი თვალს მომკრავდნენ. – გასწი აქედან, ნაციხარო, გაეთრიე!

პატიმარივით შეკრეჭილი თმის გამო ათვალწუნებით მიყურებდნენ. ქუდი არ მქონდა და ჩემი გაკრეჭილი თავი ყველას თვალში ხვდებოდა. ვერც ერთი გროში ვერ ვიშოვე. იმ დღეს არ თოვდა, მაგრამ, სამაგიეროდ, ყინავდა და ძლიერი ქარი ქროდა.

დილიდანვე გადავწყვიტე, აღარ მექურდა. ეს გადაწყვეტილება მაშინ მივიღე, როცა ერთ ფინჯან ცხელ ყავას შევექცეოდი, მაგრამ მერე მთელ დღეს ბაზარში უსმელ-უჭმელმა რომ ვიხეტიალე, აზრი შემეცვალა. სადამოს, როცა მთლად ჩამოხნელდა და დუქნის პატრონებმა სინათლეები აანთეს, შიმშილმა ჩემი სინდისი აიძულა დადუმებულიყო. გადავწყვიტე, ერთხელ კიდევ შემომეველო ბაზარი და უკან ხელცარიელი არ დავბრუნებულიყავი.

ორი წუთის შემდეგ ჯიბეში დიდებული ანანასები მეწყო და დრიურილენისაკენ გავრბოდი. მაშინ ანანასი ძალიან ძვირად ფასობდა. ყური მოვკარი, ის მედუქნე, ვისაც ანანასები მოვპარე, მყიდველს ეუბნებოდა, «თითო ცალი ნახევარი გინეა ღირს, სერ», და ნახევარ დუჟინ ანანასზე უთითებდა. რა თქმა უნდა, მე ასეთ ფასს არავინ შემომამძლევდა, მაგრამ მედუქნის სიტყვები რომ არ მომესმინა, ჩემს ანანასს ორ ან დიდი-დიდი ოთხ პენსად შევაფასებდი. ახლა მტკიცედ გადავწყვიტე, ორ შილინგზე ნაკლებად არ დამეთმო. ვიდრე მოხუც ბაჯი სიმონსთან მივიდოდი, რომელიც ჩემგან და ჩემი ამხანაგებისაგან ნაპარავს ყიდულობდა ხოლმე, უკვე ვიცოდი, ამ ათ პენსს რაშიც დავხარჯავდი: ექვსი პენსით ვივახშმებდი, დანარჩენი ოთხი პენსით კი სადმე ღამის სადგომს ვიშოვიდი. წინაღამეს განაწამები ვგრძნობდი, რომ კარგი ლოგინი ჩემთვის ისევე აუცილებელი იყო, როგორც საჭმელი.

ბაჯი სიმონსს მეწალის ბინაში ერთი ოთახი ეკავა. მეწალე მას სახელოსნოზე გავლის ნებას აძლევდა. გამიხარდა, სახელოსნოდან შუქი გამოდიოდა, ფანჯა-

რაზე ჩამოფარებულ ფარდაზე მეწაღის ხელის ჩრდილი შევნიშნე, ეტყობოდა, გასანთლულ ძაფს უყრიდა. მეწაღე კარგად მიცნობდა და ამიტომ თამამად დავაკაკუნე. მან კარი გამიღო. მაშინვე მივხვდი, რომ მიცნო და გამიკვირდა, უცნობივით რომ მკითხა:

– რა გინდა, ბიჭო?

– არაფერი, თუ შეიძლება, ბაჯისთან გამატარეთ. – მივუგე მე.

– ბაჯი სიმონსი აქ არ ცხოვრობს. შენც გირჩევნია მოშორდე აქაურობას, თორემ პოლიცია ისევ დაიწყებს სიარულს. მეგონა, თქვენი ჯგუფიდან აღარავინ გამოჩნდებოდა.

– ბაჯი სადღა გადავიდა? – მოუთმენლად ვკითხე მე. – თუ შეიძლება, მითხარით, მისი ნახვა ძალიან მჭირდება.

– ციხეში ზის, – მიპასუხა მეწაღემ და შეშინებულმა მიიხედა-მოიხედა. – წადი, აქაურობას მოშორდი, – და ხელი მკრა. – გვითვალთვალებენ, უნდათ გაიგონ, ვინ არიან ჩემი ნაცნობები, წადი!

– ნახეთ, იქნებ თქვენ იყიდოთ. – ვთხოვე და ჯიბიდან ანანასი ამოვამკვრინე. – იაფად მოგცემთ, ერთ შილინგად, თუნდაც ცხრა პენსი იყოს.

– თავი დამანებე, გესმის, თავი დამანებე, უკანვე ჩადე! – მიყვიროდა მღელვარებისაგან აკანკალებული მეწაღე და თავისი ჭუჭყიანი ხელებით ანანასს ჯიბეში მიტენიდა.

ისე გააღმასებული მომვარდა, შემეშინდა, არ მომკლას-მეთქი. გულგახეთქილმა, რაც ძალი და ღონე მქონდა, მოვკურცხლე.

ყველაფერი ჩემს საწინააღმდეგოდ ხდებოდა! ბაჯი სიმონსის გარდა არც ერთი შემსყიდველი არ მეგულეობდა. რა უნდა მომეხერხებინა ამ საძაგელი ანანასებისათვის? არ ჯობდა, ამის ნაცვლად ორი ან სამი მსხალი და ამდენივე ფორთოხალი ამეწაპნა? გამვლელებს მაინც მივყიდდი, ეს ანანასები კი ვისთვის უნდა მიმეჩერებინა, მეც იქ მომიწევდა წაბრძანება, სადაც ახლა ბაჯი სიმონსი იჯდა. რა უნდა მექნა? ერთადერთი გამოსავალი მრჩებოდა, ანანასი მე თვითონ შემეჭამა. ამდაგვარი ხილი არასოდეს მიჭამია და სიამოვნებით გავცვლიდი ერთ ნაჭერ შავ პურზე, მაგრამ ახლა არჩევანის დრო არ მქონდა. ბედფორდთან რომ მივედი, ნაირ-ნაირი ეკიპაჟებითა და ფორნებით სავსე მოედანზე გავჩერდი, ერთ-ერთ ფორანზე ავბვერი, შიგ ჩავიმალე და ანანასი ყუნწამდე დავიყვანე. ამ ძვირფასმა ვახშამმა ძალიან არასასიამოვნო შედეგი გამოიღო. მუცელი ისე საშინლად ამტკივდა, რომ ვეღარ ვინძრეოდი, შუალამემდე ფორანში ვიჯექი. სიცივისაგან ხელ-ფეხი ისე გამეთოშა, იძულებული გავხდი, ფორნიდან გადმოვსულიყავი და გულდასმით დამეზილა. ჩემდა ბედად, მოედნის კუთხეში ნაკელის გროვა შევამჩნიე, ჯერ ისევ ორთქლი ასდიოდა. მაშინვე იქით გავემურე და მთელი ის ღამე დილამდე თბილ ნაკელში არხეინად მეძინა.

მეორე დღე როგორ გავატარე, ამის მოყოლა ძალიან გამიჭირდება. მახსოვს მხოლოდ, რომ ქუჩა-ქუჩა დავეხეტებოდი და შიმშილზე მეტად სიცივე მაწუხებდა. ერთგან თავმოყრილი ხალხი დავინახე. ახლოს მივედი. ისინი მომდერალ ბიჭს შემოხვეოდნენ და უსმენდნენ. მეც დავდექი და მოვუსმინე. ნაცნობ

სიმღერას მღეროდა _ ინგლისური იყო, სწორედ ის, მისის ბერკმა რომ მასწავ-
ლა. ბიჭი ცუდად არ მღეროდა, ოღონდ მისი ხმა სიმღერის სიტყვებს სრულე-
ბით არ შეეფერებოდა. მიუხედავად ამისა, მაინც მოეწონათ და როცა ბიჭმა სიმ-
ღერა დაასრულა, ქუდში ნახევარპენიანი მონეტები ჩაუჩხრიალეს. გაოცებისა-
გან თვალები ვჭყიტე.

«რა იქნება, მეც რომ იგივე გავაკეთო? _ გამიელვა თავში. _ ყოველ შემთხვე-
ვაში, ამ გზით თავის რჩენა უფრო პატიოსნურია, ვიდრე ქურდობითა და მათ-
ხოვრობით. მე ხომ ბევრი არაფერი მინდა. ათი ან ოცი გამვლელიდან ერთმაც
რომ მომცეს ნახევარი პენი, საკმარისი იქნება!»

რამდენიმე ნაბიჯი გადავდგი, შევეცადე, სიმღერის სიტყვები და მოტივი
მომეგონებინა, შემდეგ გავჩერდი და დავიწყე სიმღერა.

ერთი წუთის შემდეგ ჩემ ახლოს პატარა ბიჭი შეჩერდა, _ მერე _ მოხუცი და
ერთი ქალი, მათ მოსამსახურე ქალი მიემატა, ხელში ლუდით სავსე ტოლჩა
ეჭირა. «ეტყობა, საქმეზე გაგზავნეს, ეს კი დგას და მე მისმენს, ესე იგი, ცუდად
არ ვმღერი», _ გავიფიქრე.

ამან სიმხნევე შემმატა და მეტი თავდაჯერებით განვაგრძე სიმღერა. ჩემ
გარშემო ნელ-ნელა ხალხმა იმატა და როცა სიმღერა დავასრულე, დავინახე: სა-
მი თუ ოთხი ხელი სპილენძის წვრილ ფულს მიწვდიდა. განსაკუთრებული
შთაბეჭდილება ჩემმა სიმღერამ ერთ კარგად შეზარხოშებულ ირლანდიელზე
მოახდინა.

_ აი, სიმღერაც ამას ჰქვია! _ წამოიძახა მან და ხელზე ღონივრად წამავლო
ხელი. _ ასეთ მშვენიერ სიმღერას განა ყოველდღე მოისმენთ? თქვენ კი გასამ-
რჯელო გენანებათ! წუწურაქები ხართ, ერთხელ კიდევ იმღერე, გენაცვალე, და
როცა დაამთავრებ, ფულის შესაგროვებლად მე თვითონ ჩამოვივლი.

_ იმღერე, კიდევ იმღერე, ბიჭუნო! _ შემომმახეს აქეთ-იქიდან.

სიმღერა სიამოვნებით გავიმეორე და შევატყვე, რომ ყველას მოეწონა. როცა
დავამთავრე, ირლანდიელმა ქუდით ხელში იქ მყოფთ სათითაოდ ჩამოუარა
და მთელი ბლუჯა სპილენძის ფული გადმომცა. ის იყო ჩემი სიმდიდრე შარ-
ვლის ჯიბეში შევინახე, რომ ვიღაცის ხელი მხარზე შემეხო და ქალის ხმა მო-
მესმა:

_ ნუთუ ეს შენ ხარ, პატარა ჯიმი? საბრალო ბიჭო! ეს რა საქმე დაგიწყია!

მთელ ქვეყანაზე მხოლოდ ერთადერთი ქალისა მეშინოდა, მაგრამ ეს იმის
ხმას არ ჰგავდა. ჩემთვის ნაცნობი, სიკეთით სავსე ხმა იყო, ავიხედე, ჩემ წინ
მარტა იდგა _ ნაცნობი მრეცხავი ქალის მისის უინკშიპის დისშვილი.

XIV

ძველი მეგობარი მიმასპინძლდება და ტანსაცმელს მაძლევს

მისის უინკშიპის მერე ქვეყნად არ მოიძებნებოდა ადამიანი, მის დისშვილ მარტაზე მეტად რომ მყვარებოდა.

გულკეთილი ქალი იყო და ჩვენს მეზობლობაში ყველას უყვარდა, მაგრამ მაინც დიდი თუ პატარა, ყველა «ცალთვალას» ეძახდა. მას ცალი თვალი მართლაც არ ჰქონდა. იმდენ ბიჭებში ნამდვილ სახელს მარტო მე ვეძახდი. იქნებ ამიტომაც იყო, ჩემთვის მუდამ მზად ჰქონდა საალერსო სიტყვები და ბევრჯერ, ძალიან ბევრჯერ, როცა დედინაცვლის წყალობით შიმშილით სული მხდებოდა, კეთილ მარტას დავუპურებოვარ.

– საბრალო ბიჭო! – იმეორებდა მარტა, – ეს რა დღეში ჩავარდნილხარ! წამოდი ჩემთან, საცოდავო ბაღლო, ყველაფერი მიაღებ, რაც გადაგხდა.

– რა უნდა მოგიყვე?! – ვუთხარი. შევატყვე, იმ შესახვევისაკენ მიმართევიდა, სადაც მამაჩემი ცხოვრობდა. – არა, ვერ გამოგყვებით, ისიც მეყოფა, რაც იმ დღით გადაგხდა!

– ვიცი, ყველაფერი ვიცი, დეიდაჩემმაც გაიგო, – მამშვიდებდა ახალგაზრდა, სათნო ქალი. – რომ იცოდე, როგორ ებრალები! ამბობს: «სიარული რომ შემემდლოს, იმ საცოდავ ბავშვს მოვძებნიდიო». აი, ახლა გიპოვე და თანაც რა დღეში!

წინსაფრით ცრემლები მოიწმინდა.

– მარტა, საშინლად მშია, – ჩავილაპარაკე მე, – შიმშილით ვკვდები!

ტირილი ამივარდა, ორივენი შუა ქუჩაში ვიდექით და ვტიროდით.

– წავიდეთ, – წამოიძახა უცებ მარტამ, – ჩვენთან წამოდი. დეიდა ამბობდა, ნეტავ სადმე გამოჩნდებოდესო. ჰოდა, გიპოვე კიდეც.

– არა, მე შინ არ წამოვალ, არავითარ შემთხვევაში არ წამოვალ.

– კარგი, ნუ გეშინია, ისე მიგიყვან, ვერავინ დაგინახავს, თუმცა შენი ცნობა ისედაც ძნელია. – დაუმატა მან და ჩემი გალუული სხეული თანაგრძნობით შეათვალიერა. – მე მხოლოდ ხმით გიცანი.

ცოტაოდენი ყოყმანის შემდეგ დავთანხმდი და მარტას გავყევი. ჩვენს შესახვევს რომ მივუახლოვდით, მან ტერნმილსტრიტის ბნელ კუთხეში გამაჩერა, თვითონ მისის უინკშიპის გასაფრთხილებლად წავიდა, თან აქეთ-იქით იყურებოდა, რაიმე ხიფათი ხომ არ მომელოდა.

ლოდინში რამდენიმე წუთი გავიდა, მაგრამ მე საუკუნედ მეჩვენებოდა. მარტა არა და არ ბრუნდებოდა. ვიფიქრე, ალბათ მისის უინკშიპს ჩემი შეშვება არ სურს-მეთქი, და, რადგანაც არ ვიცოდი, რა გამეკეთებინა, ფულების თვლა დავიწყე. თოთხმეტი პენსი აღმომაჩნდა. მთელი სიმდიდრე იყო და ეს სულ რაღაც ნახევარ საათზე ნაკლებ დროში ვიშოვე! ვთქვათ, კეთილმა ირლანდიელმა დიდი დახმარება გამიწია, მაგრამ უიმისოდ ორჯერ ან თუნდაც ოთხჯერ ნაკლებიც რომ მეშოვა, ნახევარ საათში სამ-ნახევარ პენსს მაინც შევაგროვებდი, საათში – შვიდ პენსს, ხოლო სამ საათში – ერთ შილინგსა და ცხრა პენსს! საუცხოო რამ იქნებოდა! ვფიქრობდი, ნეტავ მარტა არ დაბრუნდებოდეს-მეთქი. მაგრამ მარტა დაბრუნდა, თავსაფრის ქვეშ რაღაც ჰქონდა დამალული. შესახვევში არავინ არის და მისის უინკშიპი გელოდებო, მითხრა.

_ არა, უმჯობესია, არ წამოვიდე, _ ვთქვი მე, სახლიდან დედინაცვალი რომ გამოვიდეს? გმადლობთ, მარტა, ჯობია აქაურობას გავშორდე.

_ არა, არა! _ შეჰყვირა მან და გზა გადამიღობა. _ შენ ისედაც ბევრი იხეტია-
ლე ქუჩა-ქუჩა, აღარსად გაგიშვებ, ჩემთან წამოდი, დამიჯერე! ისე მოგრთავ, კა-
ციშვილი ვერ გიცნობს! _ ამ სიტყვებით თავსაფრის ქვემოდან ძველი ქვედაკაბა
და შლაპა გამოაძვრინა, სასწრაფოდ გადამაცვა, ხელი ჩამჭიდა და ჩვენი შესახ-
ვევისაკენ ისეთი მტკიცე ნაბიჯებით წამიყვანა, რომ წინააღმდეგობის გაწევა
ვერ შევძელი.

მისის უინკშიპთან იმ დროს შევედით, როცა იგი მოგიზგიზებ ბუხართან
მიმჯდარიყო და რომიან სასმელს მშვიდად შეექცეოდა.

_ აი, დეიდა, მოგიყვანეთ, _ თქვა მარტამ და ქვედაკაბა და შლაპა გადამაძ-
რო.

_ ნუთუ ეს არის! _ წამოიყვირა მისის უინკშიპმა. გაკვირვებული, თითქმის
შეშინებული, დაჟინებით დამაცქერდა. _ პატარა, მხიარული ბიჭუნა, განსვენე-
ბული დედის ალიკვალი. ვაიმე რა დღეში ჩავარდნილა! ყველაფერი ეს იმ წი-
თური ლოთი ქალის წყალობაა! ის ახლა რომ აქ მომცა, კარგად მივბეგვავდი.
შეხედე, მარტა, ბავშვს პერანგიც არ აცვია! ისინი კი იტყუებოდნენ, კარგი, თბი-
ლი ტანსაცმელი აქვს, მუშათა სახლში მიუციათო...

აღარ მახსოვს, რით დაასრულა მისის უინკშიპმა ლაპარაკი. როგორც კი
თბილ ოთახში მოვხვდი და ცეცხლთან მივედი, უეცრად ყურებმა წივილი და-
მიწყო, თავბრუ დამეხვა, ფეხები ამიკანკალდა და იატაკზე დავეცი. როგორც
ჩანს, დიდხანს ვიყავი გულწასული, რადგანაც ამ ხნის განმავლობაში ჩემი
მდგომარეობა მნიშვნელოვნად შეცვლილიყო. მე მისის უინკშიპის ოთახში დი-
ვანზე აღმოვჩნდი. ქურთუკის და ფლანელის შარვლის ნაცვლად ნაქსოვი პე-
რანგი, გრძელი, ფართო შარვალი (ალბათ ერთ დროს მისტერ უინკშიპს ეკუთ-
ვნოდა) და უზარმაზარი ტილოს სამოსი მეცვა, რომელიც თავით ფეხამდე მფა-
რავდა, ისიც ალბათ მისის უინკშიპის პერანგი თუ იყო. თუმცა თავი ჯერ ისევ
მიბრუოდა, მაგრამ წამოწევა და გარშემო მიმოხედვა მაინც შევძელი. მისის
უინკშიპი ღუმელის წინ იდგა და მომცრო საწვანეში კოვზს ურევდა. ოთახში
მარტა შემოვიდა და თეფშით სამი ვეებერთელა ხორცის კატლეტი შემოიტანა.
ამ ზღაპრული საჭმლის დანახვაზე კინაღამ დივანიდან წამოვხტი, მაგრამ ფე-
ხებში გრძელი ტანსაცმელი გამებლანდა.

მისის უინკშიპმა შემამჩნია.

_ რაო, ვაჟკაცო, გამოცოცხლდი? _ ალერსიანად დამიძახა მან. _ აბა, გენაც-
ვალე, გაყოჩაღდი, ცხვირი რას ჩამოუშვი?

იმის თქმა უნდოდა, ასე უცებ რამ აგატირაო! ჩემი ცრემლების მიზეზი
თვითონვე იყო. მან შუბლზე მაკოცა, ჩემთვის დედის სიკვდილის მერე არავის
უკოცნია. ამ მშობლიური ამბორის შემდეგ ცრემლები ვეღარ შევიკავე. მისის
უინკშიპმა დამაცადა, ვიდრე ტირილით გულს ვიჯერებდი, თვითონ ვახშმის
სამზადისს შეუდგა. ჰოლანდიური გაპრიალებული ღუმელიდან უჩვეულოდ
სამური სურნელი დაიფრქვა.

_ აბა, ჯიმ, მზად ხარ?

_ დიახ, გმადლობთ.

_ ხორციანი სადილი მქონდა, _ ალერსით მითხრა მისის უინკშიპმა, და მაგიდასთან მდგარ დიდ სავარძელში ჩამსვა. _ რაც დარჩა, წვნიანში ჩაგიწყე, მიირთვი, შემოგეველე. იცოდე, ნამცეცი არ დატოვო.

ბევრი ხვეწნა არ დამჭირვებია. წვნიანი საოცრად გემრიელი მეჩვენა, მაგრამ ჩემს მგლურ მადას ის რას დააოკებდა. ისე დავაცხრი, თითქოს მტერი ყოფილიყო და უმოკლეს დროში უნდა გამენადგურებინა. ისეთი სისწრაფით ვთქავდი, მისის უინკშიპს გაცემისაგან სუნთქვა შეეკრა.

_ თურმე სადამდე მისულხარ, ერთ ლუკმაც არ გეყო! _ ამოიოხრა მისის უინკშიპმა, როცა ჩემს ცარიელ ჯამს დახედა.

საჭმელი მართლაც მეცოტავა, მაგრამ მისის უინკშიპისთვის არ გამიმხელია. კატლეტს კიდევ ხომ არ შეჭამდიო, როცა მკითხა, ვუპასუხე: ოღონდ მთელი კატლეთი არ მინდა, ცოტა მომეცით-მეთქი. თუმცა ჩემი ფიქრით, რაც ჰოლანდიურ ღუმელში კატლეთი ეწყო, ყველას ჩავნთქავდი და პურის დიდი ნაჭრით ლანგარზე დარჩენილი ცხიმის პირწმინდად მოსუფთავებასაც ვაპირებდი. თვალი მუცელზე ხარბი გამოდგა. ერთი კატლეთი და რამდენიმე კარტოფილი რომ შევჭამე, კარგა გვარიანად დავნაყრდი.

_ ახლა დაწვრილებით გვიამბე, რაც ამ ხნის განმავლობაში გადაგხდა, _ მითხრა მისის უინკშიპმა, როცა მარტამ სუფრა აალაგა და ბუხრის წინ დივანზე მშვიდად ჩამოვსხედით.

მისის უინკშიპის თხოვნა სიამოვნებით შევასრულე. დაწვრილებით ვუამბე ყველაფერი, იმ წუთიდან მოყოლებული, დედინაცვალს თითზე რომ ვუკბინე და სახლიდან გამოვიქეცი. როცა ჩემს ნაცნობებზე რიპსტონსა და მოულდიზე ჩამოვარდა ლაპარაკი, ვუამბე, მათთან ერთად ბაზარში როგორ ვქურდბაცაცობდი. ამის გაგონებაზე მისის უინკშიპი ჩემი დედინაცვლის წყევლა-კრულვას მოჰყვა _ თავისი გულქვაობით კინალამ ციხის კარამდე მიგიყვანაო.

_ ბაზრის ქურდებს ციხეში როდი სვამენ! იმათ თვითონ დარაჯი უსწორდება. მოულდიმ ასე მითხრა, _ ავუხსენი მე.

_ შენი მოულდი სამაგელი მატყუარა ყოფილა, ამაში თვითონვე მალე დარწმუნდებოდი. ბედი შენი, ჯიმ, რომ ციებით გახდი ავად. მეტად ხომ არაფერი მოგიპარავს?

_ არა, აღარასოდეს! _ მივუგე მე და გადავწყვიტე, ანანასებზე კრინტი არ დამეძრა.

მუშათა სახლიდან ჩემი გაქცევის ამბავი მოვუყევი. მისის უინკშიპმა ბევრი იცინა, სამაგიეროდ, იმ გაიძვერა მეძველმანეების საქციელმა გააშმაგა.

_ ხედავთ იმ თაღლითებს! _ დაიყვირა გულმოსულმა. _ მე რომ მამაკაცი ვყოფილიყავი, დავუდარაჯდებოდი და ისე მივბეგავდი, ძვალს და რბილს გავუერთიანებდი.

– კიდევ კარგი, უარესი არაფერი შეგემთხვა! – შვებით ამოიოხრა, როცა თხრობა დავასრულე. – რა თქმა უნდა, ცუდია, რომ ჩემი კარგი პოლის შვილმა მათხოვრობა დაიწყო, მაგრამ შეიძლებოდა უარესიც მომხდარიყო!

– როგორ თუ მათხოვრობა? მე მოწყალეობას არ ვთხოვლობდი, როცა მარტა მოვიდა, ვმღეროდი.

– თუგინდ ეგრე იყოს, მე ვერავითარ განსხვავებას ვერა ვხედავ, – მომიგო მისის უინკშიპმა.

– არ ვიცოდი, თუ ეს ერთი და იგივე იყო, – ჩავილულლულე, – არ მინდა მათხოვრობით ცხოვრება, მზადა ვარ ის თოთხმეტი პენსი თუგინდ ახლავე გადავყარო. სად არის ის ფული?

– ჯობია არ იკითხო, სადაც არის, შენ ასეთი ფული არა გჭირდება, იმ საწყალს კი, ვისაც გავუგზავნეთ, კარგ საქმეს უზამს. მარტა, იმ ჭუჭყიან ჩვრებზე რაღა თქვა, ფულთან ერთად რომ მიუტანე?

– ძალიან გაუხარდა, აღარ იცოდა, როგორ ეთქვა მადლობა! მაშინვე დაჯდა და თავის პატარა ბილისთვის შარვლის გამოჭრა დაიწყო.

ნეტავ რომელ ჭუჭყიან ჩვრებზე ლაპარაკობდნენ! ნუთუ ჩემს ქურთუკსა და შარვალზე ამბობდნენ ამას? თუნდაც ასე ყოფილიყო, პატარა ბილის მოეხმარა ჩემი შარვალიცა და ის თოთხმეტი პენსიც. მისის უინკშიპი ალბათ ჩემს ტანსაცმელზეც იზრუნებდა. ის კოსტიუმი, ახლა რომ მეცვა, სასიამოვნო და ძალზე თბილი იყო. ოღონდ ამით ქუჩაში მაინც ვერ გამოვიდოდი. იქნებ ვცდებოდი და ჩემს ტანსაცმელზე სულაც არ ფიქრობდნენ? საჭირო იყო სასწრაფოდ გამერკვია. როგორმე წინდახედულად და ზრდილობიანად უნდა მელაპარაკა. ბუხრის თავზე დიდ ღილს მოვკარი თვალი და ვიკითხე:

– ეს ღილი გჭირდებათ?

– არა, რა იყო?

– ურიგო არ იქნებოდა, ქურთუკზე დამეკერებინა, ზედა ღილი აკლია.

– კარგი, ჯიმ, იმ ჭუჭყიან ძონძებს რაღას იხსენებ? შენ მათ ველარასოდეს იხილავ.

– ველარასოდეს ვიხილავ? – შევყვირე შეშინებულმა. – უქურთუკოდ ხომ არ ვივლი?

– მაგაზე ნუ ინაღვლებ, – მითხრა კეთილმა ქალმა და თავზე ხელი გადამისვა. – შენ ქურთუკი გექნება. ნეტავი სხვა რამეც ისე ადვილი მოსაგვარებელი იყოს, როგორც ქურთუკის შოვნაა.

– ამაზე ძნელი რაღაა? – ვკითხე ცნობისმოყვარეობით. – ნუთუ შარვლის შოვნა უფრო ძნელია?

ჩემმა შეკითხვამ, მოხუცი ქალი ძალიან გაამხიარულა.

– არა, ჯიმ, შარვლისა ძნელი არ არის, – მითხრა, როცა სიცილით გული იჯერა. – მთავარი სიმწელი ისაა, სად წაგიყვანო. ჩემთან დარჩენა შეუძლებელია, შენც კარგად იცი, რა ამბავი დატრიალდება, აქ რომ გნახონ!

– რასაკვირველია, აქ დარჩენა არ შეიძლება, მეც ძალიან მეშინია, – მივუგე საჩქაროდ.

– კარგი იქნებოდა, ვინმესთან სასწავლებლად მიგვებარებინა, – წყნარად თქვა მარტამ, ისე, რომ ხელსაქმე არ შეუწყვეტია. იგი წინდებს კემსავდა.

– კარგი იქნებოდა, მაგრამ, აბა, ვისთან მივიყვანოთ?

– ვზივარ და ვფიქრობ... მაგრამ, ვიცი, მეტყვით, ეგ რა ხელობააო!..

– მაინც რაა ასეთი?

– რა და, საკვამურების მწმენდელ ბელჩერს დამხმარედ მივგვაროთ.

– მშვენიერია! – შესძახა აღტაცებით მისის უინკშიპმა. – აი, ეს მესმის, კარგი საქმეა! ხომ მართალია, ჯიმ?

მე თავაზიანობის გამო მივუგე:

– დიახ, რა თქმა უნდა!

სინამდვილეში მისის უინკშიპის აღტაცებას სრულებით არ ვიზიარებდი. წუხელ ღამით, მშიერი, სიცივით გაფიჩხებული, ნაკელის გროვაზე რომ ვიწექი, ვინმეს ჩემთვის საკვამურის მწმენდელობა რომ შემოეთავაზებინა, ალბათ სიამოვნებით დავთანხმდებოდი, მაგრამ კარგად ნავახშმევს და თბილი პერანგით დივანზე წამომჯდარს ბუხრის მილებში ძვრომა სულაც არ მიტაცებდა.

– როგორ მიხარია, ჩემო ძვირფასო, რომ ასეთი კარგი აზრი მოგივიდა! – ისევ აღტაცებული ლაპარაკობდა მისის უინკშიპი. – ამაზე უკეთესს ვერაფერს მოვიგონებდით. ხელობასაც იოლად შეისწავლის და კარგა ბლომად ფულსაც გააკეთებს. დიკ ბელჩერიც ადრე ისეთივე ღარიბი ბიჭი იყო, როგორც ჯიმია, ახლა აღარაფერი უჭირს. თანაც დიკ ბელჩერი აქედან შორს ცხოვრობს. გარდა ამისა, საკვამურის წმენდა ადამიანს ისე ცვლის, მშობელი მამაც ვეღარ იცნობს, თუგინდ წინ შეეფეთოს. ეს საქმე გადაწყვეტილია. მარტა, ხვალ დილითვე კემბერვილში გაემგზავრე და დიკ ბელჩერი აქ მომგვარე.

XV

ჩემი ახალი პატრონი

იმ ღამეს, მისის უინკშიპის წყალობით, რბილ დივანზე ვიწექი, თბილი საბანი მეხურა და ქვეშ სუფთა ზეწარი მეფინა. მიუხედავად ამისა, მაინც დიდხანს არ დამეძინა. ვფიქრობდი, რა მომელოდა. საკვამურის მწმენდელთან მოწაფედ დადგომის სურვილი არ მიზიდავდა. ერთ საკვამურის მწმენდელს მეც ვიცნობდი, მამაჩემის მეზობლად ცხოვრობდა. მას ორი მოწაფე ჰყავდა და მათი ცხოვრება ჩვენ, ბიჭებს, ტანჯვად გვეჩვენებოდა.

მოწაფეები მისტერ პაიკთან, – ასე ეძახდნენ ჩვენს საკვამურების მწმენდელს, – დიდხანს ვერ ჩერდებოდნენ. ვერც ერთი იმათგანი ერთ წელზე მეტხანს ვერ უძლებდა. ჩვეულებრივ, ან იხოცებოდნენ, ან გაექცეოდნენ ხოლმე. გარეგნობით ისინი ერთიმეორეს ჰგვანდნენ: ყველანი შავები იყვნენ, გამურულები, ჩამოძონძილები, მზის სინათლეზე თვალებს ახამხამებდნენ. მისტერ პაიკის გულქვაობაზე საშინელ ამბებს ყვებოდნენ. ბიჭები დარწმუნებული ვიყავით, რომ იგი თავის მოწაფეებს საკვამლე მილში ცოცვას ასე ასწავლიდა: მოწაფეს

თოკის ერთ ბოლოს ენაზე გამოაბამდა, მეორე ბოლოს თვითონ დაიჭერდა და სახურავზე იდგა. თუ ბიჭი მარჯვედ ვერ შეცოცდებოდა მილში, თოკს, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მოსწევდა, ხოლო თუ ბიჭი შეყოვნდებოდა, ერთ ილლია წიწაკამოყრილ ბურბუშელას შედებდა ღუმელში და ცეცხლს შეუნთებდა. ერთხელ მან თავისი მოწაფე საკვამლე მილში ჩაგზავნა და ის ბიჭი მას მერე აღარ გამოჩენილა. ამბობდნენ, პაიკმა ზომაზე მეტი ბურბუშელა შეყარა და ბიჭი ცოცხლად დაიწვაო, თუმცა მერე ბევრს ენახა ის ბიჭი შორდიჩში და ყველანი იმას ამბობდნენ, გაქცევით უშველა თავსო. ამ საშინელი ამბების მოგონებაზე ძილი გამიკრთა. საათმა თორმეტჯერ დარეკა, შემდეგ პირველი გახდა, მერე – ორი, მაგრამ ძილი მაინც არ მეკარებოდა. ბოლოს, როგორც იქნა, ჩამეძინა და დილის ათ საათამდე მეძინა. ეტყობოდა, მისის უინკშიპი და მარტა, ჩვეულებისამებრ, ადრე ამდგარიყვნენ, ესაუზმათ კიდეც და მზა ტანსაცმლის მაღაზიაში წასვლაც მოესწროთ. იმის დამამტკიცებელი ნივთიერი საბუთი, რომ ისინი მაღაზიაში მართლა იყვნენ, თვალწინ მედო. საწოლის გვერდით, სკამზე გაემწკრივებინათ: სუფთა პერანგი, წინდები, მჭიდროდ ნაქსოვი მაუდის ქურთუკი და ლამაზი, ზოლიანი შარვალი. სკამის ქვეშ ერთი წყვილი ფეხსაცმელი იწყო, იმაზე გაცილებით უკეთესი, მისტერ ბერნიმ რომ გამომტყუა. სკამის საზურგეზე კი ქუდი ეკიდა. წუთითაც არ დავეჭვებულვარ, რომ ეს ნივთები მე მეკუთვნოდა. ამიტომ სასწრაფოდ ჩავიცი და მისის უინკშიპთან მისასალმებლად გავედი. კეთილ მოხუცს ძალიან გაუხარდა, როცა რიგიანად ჩაცმული დამინახა. მან ხელ-პირის დასაბანად თბილი წყალი შემომიტანა. საკუთარი ჯაგრისით დამვარცხნა და მერე საცხი გადამისვა.

– აბა, ჯიმ, სარკეში ჩაიხედე. – მხიარულად მითხრა მან. – ხედავ, რა ბიჭი ხარ, პირდაპირ გასაოცარი!

– ეს საკვამურის მწმენდელი ბიჭების ტანსაცმელს სულაც არ ჰგავს, – ამაყად ვთქვი და შევათვალაიერ-შემოვათვალაიერე, იმედი მქონდა, რომ რამე სხვა საქმეს გამომიძებნიდა. – არ მინდა, ასეთი ტანსაცმლით საკვამლე მილში ვიძვრო-მიალო.

– ოჰო, სხვა რა გინდა?! ამ ტანსაცმელს დღესასწაულებზე ჩაიცმევ, სამუშაოსთვის კი მისტერ ბელჩერი თავად გამოგიძებნის რაიმე ძველმანს. მარტა გავგზავნე კემბერვილში და სადაცაა მისტერ ბელჩერთან ერთად აქ გაჩნდება. – მითხრა მისის უინკშიპმა.

საუზმის შემდეგ დიდი დრო არ გასულა, მარტა მარტო მოვიდა, მისტერ ბელჩერს იმ დღეს ბევრი სამუშაო გამოსჩენოდა და სალამოს თავისივე ცხენებშებმული ეტლით აპირებდა მობრძანებას. ცხენისა და ეტლის ხსენებამ, ცოტა არ იყოს, დამამშვიდა. ესე იგი, მისტერ ბელჩერი ისეთი ღარიბი არ ყოფილა, როგორც მისტერ პაიკია-მეთქი.

სიფრთხილის გამო მთელი დღე გარეთ არ გამომიხედავს. შებინდებულზე თვით მისტერ ბელჩერიც მოვიდა. იგი საკვამურების მწმენდელს სრულებით არ ჰგავდა. შავი კი არა, თეთრი კაცი იყო. ყავისფერი პალტო ეცვა და თავზეც შლაპა მოხდენილად ეხურა. უფერული, ნაყვავილარი იყო. ჩაყვითლებული

ზედა კბილები წინ ისე გამოშვებოდა, რომ ტუჩიც ვერ უფარავდა. საერთოდ, თვალში არ მომივიდა. მარტას არ ეთქვა, რისთვის იბარებდა მისის უინკშიპი, და, რომ გაიგო, აშკარად შევატყვე, დიდად არც ესამოვნა.

– რამდენი წლისაა ეს ბიჭი? – იკითხა და შემათვალიერა.

– ცხრისა, მეათეში გადავიდა. ძალიან პატარა ხომ არ არის?

– პირიქით, დიდიცაა. ჩვენი ხელობის შესწავლა მაშინ უფრო უკეთესია, როცა ძვლები მოქნილია. თანაც როგორი სუფთა ბიჭია, საკვამურის მწმენდელად ცოდოა.

– როგორ თუ ცოდოა? ჩვენ ამის მეტი ვერაფერი Dშევურჩიეთ, დიკ, თქვით, აიყვანთ თუ არა?

– საქმე ძალიან ცუდად მიდის, – უგუნებოდ უპასუხა მისტერ ბელჩერმა. – არც ის ვიცი, ფაბრიკის მიღებში საძრომად გამოდგება თუ არა...

ჯიბიდან სახაზავი ამოიღო და მხრებზე დამადო.

– ძალიან გაუჭირდება: მსუქანი ბავშვი არ არის, ამაზე მეტად ველარც გახდება და მთელი უბედურება იმაშია, რომ ისე უნდა შევიწინახო, ზედმეტი მისხალიც არ მოიმატოს, თორემ საშინელება დატრიალდება, სადღაც მილში გაიჭედება. ასეთი შემთხვევა დიდი ხანი არ არის, რაც მოხდა ბერმონდის გზაზე. სახერხ ქარხანაში საკვამური ოთხმოცდათვრამეტი ფუტი სიმაღლისა იქნება, ის პატარა კი სწორედ შუაში გაიჩხირა და იქამდე იყო, ვიდრე...

– რა სისულელეებს გვეუბნები, დიკ, – შეაწყვეტინა გულმოსულმა მისის უინკშიპმა. – მე მგონი, თქვენ რომ ჩემთან დახმარების სათხოვნელად მოდიოდით, არც ვვიშვიშებდი და არც ათას რამეს ვიმიზეზებდი!

დახმარების გადაკვრით შეხსენებამ მისტერ ბელჩერი აიძულა, ლაპარაკის კილო შეეცვალა.

– მე განა ვამბობ, არ ავიყვან-მეთქი? – თავის მართლებას მოჰყვა მისტერ ბელჩერი. – მხოლოდ იმას მოგახსენებდით, რომ სამუშაო არა მაქვს და, ცხადია, ბიჭებიც ისე ძალიან აღარ მჭირდება, რადგან ახლა მანქანით ვმუშაობ, ისე, თუ გნებავთ, ჩემთან იცხოვროს, ხელობას მაინც შევასწავლი.

ამგვარად, ჩემი ბედი გადაწყდა. მე საკვამურების მწმენდელი უნდა გამხდარიყავი, ეს საზიზღარი, ჩოფურა კაცი კი ჩემი პატრონი. ენა ვერ იტყვის, რა უბედურად ვგრძნობდი თავს.

– როდის წავიყვანო? – იკითხა მისტერ ბელჩერმა.

– თუგინდ ახლავე, ბიჭი მზად არის, ძალიან მინდა, რომ დღესვე, დაღამებამდე წავიყვანოთ.

– როგორც გენებოთ, ჩემთვის სულ ერთია. რაკი ახლა გინდათ, ახლა იყოს. აიღე, ბიჭო, ქუდი!

საშინლად მწყინდა, რომ მისის უინკშიპი ჩემს თავიდან მოშორებას ჩქარობდა. ახლა კიდევაც მრცხვენია, რომ მაგონდება, მისის უინკშიპს ალერსიან გამომშვიდობებაზე რა ცივად ვუპასუხე. მისტერ ბელჩერს ცხენი და ფურგონი შესახვევის ბოლოში დაეყენებინა, ვიღაც ბიჭი ყარაულობდა. მას მისტერ ბელჩერი გასამრჯელოდ ნახევარ პენს დაჰპირებოდა. როცა ახლოს მივედით, დავი-

ნახე, რომ ეს ბიჭი ჯერი პეიპი იყო. გულმა გამალებით დამიწყო ბაგაბუგი, მაგრამ, ბედად, ჯერი ნახევარი პენის აღებაზე ფიქრს ისე გაეტაცა, ჩემთვის ყურადღება არ მოუქცევია, და ჩვენც მშვიდობიანად გავშორდით იქაურობას.

უკვე გვიან იყო, როცა კემბერვილსა და იმ ადგილებს მივაღწიეთ, სადაც მისტერ ბელჩერი ცხოვრობდა. არხის ახლოს ერთ პატარა ჭუჭყიან ქუჩაზე გავედით. აქ ყველა სახლი უბადრუკი მეჩვენა, თუმცა მისტერ ბელჩერის სახლი ყველაზე მაღალი და ლამაზი იყო. კარებზე სპილენძის პატარა ჩაქუჩი ეკიდა. სახლის ნომრის აღმნიშვნელი ციფრიც სპილენძისა იყო. კარებზე წარწერა ჰქონდა გაკრული: «საკვამურების მწმენდელი ბელჩერი». სპილენძის ბრჭყვიალა ზარს ქვემოთ, დაფაზე ამოეტვიფრათ: «საკვამურების მწმენდელის ზარი». ფანჯრებშია აბრაზე მთელი სურათი იყო გამოსახული: ბუკინგემის სასახლის საკვამურიდან ცეცხლის ალი ავარდნილა, დედოფალი ვიქტორია ფანჯარაზე გადმომდგარა, თავზე დედოფლის გვირგვინი ახურავს, თმა გასწეწია და ორივე ხელი საკვამურის მწმენდელისკენ გაუშვერია. ამ დროს ეზოში შემორბის თვითონ საკვამურების მწმენდელი, რომელსაც ქუდზე მსხვილი ასოებით აწერია: «ბელჩერი». სასახლის კარებში მდგარი გუშაგი ყვირის (სიტყვები მის ცხვირზე შემოხვეულ ლენტზე წერია): «ბელჩერ, ჩვენ გვეგონა, რომ აღარ მოხვიდოდით! უელსის პრინცი თქვენს მოსაყვანად ბრძანდებოდა, მაგრამ თქვენ სხვაგან ყოფილხართ მიწვეული სამუშაოდ». – «სრული სიმართლეა, – უპასუხებს ბელჩერი (ისიც ლენტის საშუალებით). – მე ჰერცოგ ველინგტონთან ვმუშაობდი, მაგრამ, როგორც კი გავიგე, დედოფალი შველას მთხოვდა, მაშინვე ყველაფერი მივატოვე და უმაღლეს თქვენს საშველად წამოვედი».

ჩემმა ტოლმა ბიჭმა, სწორედ ისეთივე შავმა და ტანსაცმელმემოძენძილმა, როგორც პაიკის მოწაფეები იყვნენ, ჩვენი ფურგონის ბორბლების ხმა რომ მოესმა, მოგვაშურა და ცხენი აღვირით დაიჭირა. მისტერ ბელჩერი ფურგონიდან გადმოვიდა, მე შიგ დამტოვა.

– ნება მიბოძეთ, ჩამოსვლაში გიშველოთ, ბატონო, – თავაზიანად მომმართა საკვამურის მწმენდელმა ბიჭმა. – თუმცა, არა, უმჯობესია, თავად ბატონმა გადმოგიყვანოთ, თორემ ჩემი ხელებით ტანსაცმელს დაგისვრით.

– რომელი ბატონი ეს არის, შე ჩერჩეტო, ახალი მოწაფეა! – გაიცინა მისტერ ბელჩერმა.

– ახალი მოწაფე? შენ რა, დიკ, ჭკუაზე ხომ არ შეიშალე, რაში გჭირდებოდა ახალი მოწაფე?

ეს სიტყვები ერთმა ძონძროხა, უსუფთაოდ ჩაცმულმა ქალმა შეგვაგება, რომელსაც გაწეწილ თმაზე ფერად-ფერადი ლენტებით გაწყობილი ჩაჩი ეხურა, ყურებზე კი საყურეები უბრჭყვიალებდა. მაშინვე შევიცანი: იგი მისის უინკშიპის და იყო.

– მჭირდებოდაო? მე არაფერშიც არ მჭირდებოდა, – ჩაიბუზლუნა მისტერ ბელჩერმა. – იძულებული ვიყავი, წამომეყვანა, რომ შენი დაიკო არ გამენაწყენებინა. შინ შევიდეთ, ყველაფერს გეტყვი.

შემდეგ ბიჭს მიუბრუნდა, ჩემზე მიუთითა და უთხრა:

_ წაიყვანე, სემ, სამზარეულოში, შენთან იყოს, როცა დამჭირდება, დავუძახებ.

სემმა ცხენს აღვირი ამოსდო, სახლის ირგვლივ შემოატარა და დიდ ეზოში გაიყვანა. ერთ მხარეს გრძელი ჩაბნელებული ფარდული მოჩანდა.

_ აბა, გამოძვერი! _ უხეშად მითხრა სემმა, როცა ფარდულის ერთ-ერთ კართან გაჩერდა. _ აი, აქ სამზარეულოა. იცოდე, როცა შეხვალ, არ იხმაურო, თორემ თუ ბავშვი გააღვიძე, იცოდე, კარგი დღე არ დაგადგება. ცხენს წაიყვან და მეც ახლავე დავბრუნდები. კარზე ნუ დააკაკუნებ, დაკეტილი არ არის, ხელი ჰკარი და გაიღება.

ჭუჭყიან, გამურულ კარებს ხელით ოდნავ მივაწევი და მართლაც გაიღო. სამზარეულოში შევედი. ძალიან ბნელოდა. შუა ადგილას შემოდგმულ ქვაბის ქვეშ რამდენიმე ნაკვერჩხალი ღვიოდა და ოთახს ოდნავ ანათებდა. პირველად ცეცხლის მეტი ვერაფერი დავინახე, მაგრამ სიბნელეს თანდათან თვალი შევაჩვიე და ცეცხლთან ახლოს ერთ მხარეს პატარა მაგიდა და ორი სკამი გავარჩიე, მეორე მხარეს, კედელთან კი _ რაღაც შავი გროვა, საიდანაც ხვრინვის ხმა მოდიოდა. რამდენიმე ნაბიჯი კიდევ გადავდგი და გავჩერდი. ვცდილობდი, ჩქამიც არ გამეღო. უცებ შავი გროვიდან ყეფა გაისმა და პატარა ძაღლის ლეკვი გააფთრებული მომვარდა.

_ სემ, რას აღიზიანებ! _ მოისმა გაბრაზებული ხმა იმავე გროვიდან. _ ხომ არაფერს გიშავებს. კარები მაინც დაკეტე, სამაგელო მაწანწალავ: ისედაც ძველები მტკივა, შენ კიდევ მინიავებ. კარი დახურე, წყეულო ბიჭო!

კარგად რომ დავაკვირდი, გავარჩიე, შავი გროვიდან რაღაც გამოსახულება მუხლისთავებზე წამოწეულიყო. როცა გამოსახულებამ ხმა აიმაღლა, ძაღლმა ყეფას უმატა.

შევშინდი.

_ სემი აქ არ არის, ეს მე ვარ, _ ჩავილაპარაკე შემკრთალი ხმით.

_ გეუბნები, კარი დახურე-მეთქი! _ ეს რომ თქვა, მძიმე ჩექმის მსგავსმა რაღაცამ სახესთან ჩამიქროლა და ჩემ უკან კედელს მიენარცხა.

კარის შიგნიდან ჩაკეტვისა და ამ საშინელ სულიერთან მარტოდმარტო დარჩენისა შემეშინდა. სამზარეულოდან გამოვედი და ის იყო კარები გარედან უნდა გადამეკეტა, რომ ამ დროს სემი მოვიდა. მზარულ სახეს ფარნის შუქი უნათებდა.

_ სამზარეულოში რატომ არ შეხვედი? _ მკითხა მან. _ ხომ გითხარი, კარს ხელი ჰკარი და გაიღება-მეთქი.

მეც ვუამბე, რაც სამზარეულოში თავს გადამხდა.

_ წამოდი, _ მითხრა მან სიცილით და ხელზე ხელი წამავლო. _ ობობასი ნუ გეშინია, ვიდრე ის თავისი ტომრებიდან ამოძვრება, საყარაულომდეც მიიბრუნ.

_ ძაღლმა კი არა, მე იმ კაცმა შემაშინა, ცეცხლთან ახლოს, ტომრებში რომ წევს.

_ ჰოდა, ობობაც ეგ არის. ეგ რა კაცია! წავიდეთ, პატრონმა ხომ გიბრძანა, სამზარეულოში იყავიო!

სემმა კარი გააღო და შევიდა. მეც უკან მივყევი. თან ვცდილობდი, რაც შეიძლება ფრთხილად მევლო, რომ ტომრებში ჩაწოლილი არსება ხელახლა არ გამეღიზიანებინა.

– ხომ არ იცი, ვინ იყო წელან? – საცოდავი ხმით ჰკითხა მან სემს. – ერთი ბრახაბრუხი და ხმაური ატეხა, მერე ისეთი სიცივე შემოუშვა, კინაღამ მომკლა! სემ, შენ ნახე, ვინც იყო?

– ვინა და, ერთი წარჩინებული გრაფი იყო, ლორდ ფლეფემის ვაჟიშვილი, შენი ჯანმრთელობის გასაგებად მოვიდა და რევმატიზმის მალამოც მოგიტანა. შენ კი ჩექმა ესროლე! ერთხელაც იქნება, მაგ უხეირო ჩვევისთვის მწარედ მოგხვდება. მართალს გეუბნები, ობობა, მოგხვდება.

– ეჰ, არც მე ვარ მტყუანი, – ამოიკვნესა ობობამ. – ყველაფერი მტკივა, ესენი კიდევ კარებს მიღებენ და ოთახს მიციებენ. სემ, თუ იცი, რამე ხომ არ დაუშავდა?

– ბედი შენი, გამყოლი გული არა აქვს. აი, ისიც.

სემმა ფარანი ისე დაიჭირა, რომ ხეიბარს კარგად დავენახე. მეც შევათვალიერე. საბრალო თექვსმეტ-ჩვიდმეტი წლისა თუ იქნებოდა, მაგრამ სამოცდაათი წლის მოხუცს ჰგავდა. ძველმანებში გახვეული ზღარბივით მობუზულიყო და ცალი ხელით ტომრების გროვას ეყრდნობოდა, რომელიც ლოგინის მაგივრობას უწევდა, მეორეთი თვალებზე ჩამოყრილ თმებს უკან იწევდა.

– თუ შეიძლება, მაპატიეთ, ბატონო, – თავმდაბლად მითხრა მან. – ზოგჯერ ისეთი ტკივილი მომივლის ხოლმე, თავი მავიწყდება. იმედია, არაფერი გტკენიათ.

ვიდრე რაიმეს თქმას მოვახერხებდი, სემმა ხმამაღალი ხარხარი ატეხა.

– საუცხოოა, დიდებულია! – შეჰყვირა მან. – ამან მეც მომატყუა, ოღონდ ასე მაგრად მაინც არა! შე გამოსულელებულო, ეს არც ბატონია და არც ლორდის ვაჟიშვილი. ერთი უბრალო ბიჭია, ჩვენთან შეგირდად მოიყვანეს.

– შეგირდად მოიყვანეს? – გაკვირვებული ჩაეკითხა ობობა. – აი, ოინი თუ გინდა!

– რა არის აქ გასაკვირი? – ჩავერიე მე. – ბუხრის წმენდას განა მე ვერ შევისწავლი?

– კი მაგრამ, რა უნდა შეისწავლო, როცა ჩვენს პატრონს არავითარი სამუშაო არა აქვს და საკვამურებიც არასოდეს გაუწმენდია?

– ჩემთვის სულ ერთია, – უდარდელად მივუგე მე. – მეც იმას გავაკეთებ, რასაც დანარჩენი ბიჭები! თქვენ ორნი რაზე მუშაობთ?

– ობობა სრულებით არაფერს არ აკეთებს, – ამიხსნა სემმა. – აქამდე ჩვენი პატრონი ალბათ დიდი ხანია გაისტუმრებდა, მაგრამ უფლება არა აქვს, იგი შვიდი წლის ვადით ჰყავს აყვანილი. მე კი დილაობით ზოგჯერ ჩვენს პატრონს და ნედ პერკსს მივყვები ხოლმე, მანქანით სამუშაო როცა აქვთ. იქაც ბევრი არაფერია გასაკეთებელი. მთელი ჩვენი საქმიანობა ღამლამობით სოფლებში მუშაობაზეა დამოკიდებული. მივყვები და ფორანს ვყარაულობ ხოლმე.

– სოფელში რისთვისღა დადიან? – დავინტერესდი მე. – იქ რა, ფაბრიკის მიწებში ხომ არ ძვრებიან?

– არ ვიცი, იქ თუ სადმეა ჩასაძვრომი. მე მგონი, არსად, – მიპასუხა სემმა.

– არც ჭვარტლი მოაქვთ სახლში! ვერ გამიგია, რისთვის დადიან! – თქვა ობობამ და ტკივილებისაგან ისევ დაიმანჭა.

თავის ლოგინზე მიწვა და ოხვრა-კვნესას მოჰყვა. ვიდრე ტკივილი გაუფლიდა და საინტერესო საუბარს გავაგრძელებდით, მისტერ ბელჩერის ხმა გაისმა: იგი თავისთან მიხმობდა. სემის დახმარებით სახლის უკანა კარს მივაგენი, იქიდან კი ჩემმა ახალმა პატრონმა სასტუმრო ოთახში შემიყვანა.

იქ მსუქანი შავგვრემანი ქალი იჯდა. მაშინვე მივხვდი, რომ იგი უეჭველად მისის ბელჩერი იქნებოდა. მაგიდაზე პური, კარაქი და ხახვი ელაგა. მისის ბელჩერი მაინცადამაინც გულღიად არ შემხვედრია.

– შენ, ეი, ბიჭო, რა გქვია?

– ჯიმი, ქალბატონო.

– აი, თუ გინდა, ივანშმე. ვაშლის საწებელში ჩაწყობილი კაკაბი არ გეგონოს. სხვაგან იქნებ განებივრებდნენ, მაგრამ ჩვენთან ამაზე უკეთესს ნურაფერს ელი.

– გმადლობთ, – მივუგე მორჩილად. – ხახვი და კარაქიანი პური ძალიან მიყვარს.

– რასა ბრძანებ! მე კი მგონია, რომ შენ ყველანაირი საჭმელი ძალიან გიყვარს! ვითომ ერთი უქნარა ძალღი არ გვეყოფოდა, პურს რომ ვაჭმევდით! ახლაც უსაქმურიც...

– კარგი, გეყოფა ლაპარაკი! – შეაწყვეტინა ცოლს მისტერ ბელჩერმა. – შენმა დამ ხომ არ იცოდა ჩვენი გასაჭირი. წინანდებურად რომ ვცხოვრობდეთ, ერთი ბიჭის შენახვა განა რა დიდი საქმე იქნებოდა. თუმცა, იქნებ ის გინდოდა, ყველაფერში გამოვტყდომოდი?

– მირჩევნია, შიმშილით დავიხოცოთ... – შეჰყვირა მისის ბელჩერმა.

– აბა, შენ იცი, ამ ახალმოსულ ბიჭთან რაც შეიძლება მეტი ილაპარაკე! – დაცინვით უთხრა მისტერ ბელჩერმა. მერე მე მომიბრუნდა: – ჭამე, ჯიმ, ქალბატონი დღეს გუნებაზე ვერაა, დაღლილია და ეძინება.

მივუხვდი გადაკრულ სიტყვას და ჭამას მოვუჩქარე, რომ ვახშმად მოცემული პურის ნატეხი მალე გამეთავებინა.

– აბა, ახლა წადი და დაიძინე, – მითხრა მისტერ ბელჩერმა, როცა განუცხადე, ჭამა დავამთავრე-მეთქი. – ისევ სამზარეულოში დაბრუნდი. ჩემი ბიჭები იქ იძინებენ. სამზარეულოში თბილა, შენთვის საწოლი მოიწყვე, ტომრები საკმარისადაა. ღამე მშვიდობისა, დილით, ვიდრე არ დაგიძახებენ, ნუ ადგები!

– სამუშაო ტანსაცმელი მიეცი? – მძინარე ხმით ჰკითხა მისის ბელჩერმა.

– ოჰ, სულ მთლად დამავიწყდა! აი, აქ არის, – მითხრა პატრონმა და შავი ფუთა გამომიწოდა. – პერანგი და ფეხსაცმელი გეცვას, დანარჩენი გაიხადე, კოხტად დაკეცე და ხვალ დილით აქ მოიტანე.

ფუთა ავიღე, უფროსებს ღამე მშვიდობისა ვუსურვე და სამზარეულოსაკენ გავწიე.

XVI

ობობა და მისი ძაღლი.

საიდუმლოებით მოცული ჭკვარტლი

სამზარეულოში ცეცხლი ისევ ენთო, ჭერში მიჭედებულ ლურსმანზე ფარანი ეკიდა. ობობა თავისი პატარა ლეკვის გვერდით მოკუნტულიყო, სემი კი არსად ჩანდა. უიმისოდ არ ვიცოდი, სად ან როგორ დამეძინა. იქაურობა ყურადღებით მოვათვალიერე. უცებ ჩემ ახლოს ვიღაცამ ნამძინარევი ხმით დაიჩურჩულა:

– იცოდე, ვინც ბოლოს წვება, სანთელსაც ის აქრობს.

დაბლა დავიხედე და სემი დავინახე. იგი ჭუჭყიანი ტომრების გროვაზე იწვა. ბალიშის მაგივრად თავქვეშ ორადმოკეცილი ტომარა ედო. გაჭკვარტლული ქუდი ყურებზე ისე ჩამოეფხატა, რომ თეთრი კბილებისა და თვალის გარსის მეტი არაფერი უჩანდა.

საოცარია, რა ადვილად ეჩვევა ადამიანი ფუფუნებას!

გუშინწინ ღამით ფურგონზე სიცივისაგან აკანკალებულს ჩემთვის ასეთი თბილი სამზარეულო და ტომრები რომ შემოეთავაზებინათ, თუნდაც შვიდი ან რვა მილი მქონოდა გასავლელი, სიხარულით დავთანხმდებოდი. მაგრამ ახლა, მისის უინკშიპთან რბილ დივანზე წოლის შემდეგ, სემის ჭუჭყიან ლოგინს ზიზღით შევხედე.

– აქ სად უნდა დავწვე? – ვკითხე დანაღვლიანებულმა.

– თუ გინდა, ჩემთან დაწექი, ახალი ლოგინის დაგება აღარ დაგჭირდება. – დიდსულოვნად შემომთავაზა სემმა. – აგერ, იმ გროვიდან ორი ტომარა აიღე, ერთი თავქვეშ დაიდე, მეორეში კი ჩაძვერი. ოღონდ იცოდე, ნუ იხმაურებ, ობობა არ გააღვიძო, თორემ მთელი ღამე იმისი კვნესა აღარ დაგვაძინებს.

სწრაფად გავიხადე, მისტერ ბელჩერის ფუთიდან ჭუჭყიანი შარვალი ამოვიღე და ჩავიცვი, «ბალიში» მოვიწყვე, ფარანი ჩავაქრე და ტომრების გროვაზე დავწექი. მართალია, ჭკვარტლი მძაფრ სუნს აყენებდა, მაგრამ ამ სუნს ხელი არ შეუშლია, სწრაფად და მშვიდად დამეძინა.

ჯერ ისევ ბნელოდა, ობობას ლეკვის ყეფამ რომ გამაღვიძა. სემი სამუშაოზე წასასვლელად ემზადებოდა, ნედ პერკსს, მიუხედავად საბრალო ობობას კვნესა-მუდარისა, კარები გაეღო და სემს რაღაც ბრძანებებს აძლევდა. რამდენიმე წუთის შემდეგ ნედი და სემი წავიდნენ, მე პატრონის ნათქვამი მახსოვდა, ვიდრე არ დაგიძახებენ, ნუ ადგებიო, და მშვიდად განვაგრძე ძილი.

– ვითომ შენ სხვებზე უკეთესი რით ხარ! ისე გორაობ, თითქოს დილის ექვსი საათი კი არა, შუაღამე იყოს. შენ, თუ არ ვცდები, ჯანმრთელი ხარ და ავად-

მყოფებთან არაფერი გესაქმება. გირჩევნია, დროზე ადგე და საქმეს შეუდგე! აბა, ზარმაცო, ადექი! დამაცადე, გაჩვენებ, როგორ უნდა ნებივრობა!

უცბად ჩარტყმის ხმა მომესმა, მას წკავწკავი მოჰყვა, ძაღლმა კარებთან მი-
ირბინა და ფხოქნა დაუწყო.

– რას ნიშნავს, ფეხი რომ არ სტკივა, როგორ გაიქცა! – ჩაიბუზღუნა ობობამ.
იგი ტომრებიდან გამოძვრა და ძაღლისკენ ოხვრით წაჩანჩალდა.

– რას გარბიხარ, გინდა თავი გამოიღო? გახსოვს, გუშინ რა მიყავი? ცხრა სა-
ათამდე სიცივეში მაყურყუტე! იცოდე, დღეს ჭკვიანად მოიქეცი! რა საჭიროა
ლოკვა! თუ გინდა ჩემი მეგობარი იყო, როგორც წესი და რიგია, ისე მემსახურე.
აჰა, აი, ამას უსუნე და იცოდე, მალე დაბრუნდი. დღესაც თუ ისეთი ოინი მიყა-
ვი, როგორც გუშინ, იცოდე, მოგკლავ, ნამდვილად მოგკლავ.

ვერ დავინახე, ობობამ რა მისცა ძაღლს დასაყნოსად, ის კი შევამჩნიე, რომ
კარი გაუღო, თვითონ კი ოხვრა-კვნესით ისევ ტომრებზე მიწვა.

თხუთმეტი წუთი ასე ვიწექით. როგორც ჩანს, ობობას მოსწყინდა ოთხფეხა
მეგობრის ლოდინი და ლანძღვას მოჰყვა. რამდენიმეჯერ კარიც შეაღო, მოდის
თუ არაო. ბოლოს კარებზე მსუბუქი ფხაჭუნის გაისმა. ობობამ კარი გაუღო და
ძაღლი ოთახში შემოიჭრა, პირით რაღაც მოჰქონდა. მაშინვე მივხვდი, ცხვრის
გამოხრული ძვალი იყო. ობობამ კი, ეტყობა, თავისი დასუსტებული თვალე-
ბით ვერ გაარჩია.

– აქ მოდი, შე უხეირო, ამდენი ხანი მაგ ერთ ჯოხს დასდევდი? – გაუჯავ-
რდა ძაღლს. – მაგრამ, რაც არის, არის. არა უშავს, კარგა მომსახო ჯოხია, აქეთ
მოიტა! პინჩ, ჩემო კარგო პინჩ, მოდი ჩემთან!

ძაღლს პატრონის სიტყვები აინუნშიაც არ ჩაუგდია. ისარივით ჩაუქროლა,
ოთახის შორეულ კუთხეში მიიკუნჭა და თავის ნადავლს ზედ დააწვა. საწყალი
ობობა ბრაზით აენტო, ჯიუტ ძაღლთან მისვლა სცადა, მაგრამ რამდენიმე ნაბი-
ჯი რომ გადადგა, ავადმყოფმა ფეხებმა უმტყუნეს და იატაკზე დაეცა. ახლა
მუხლებზე წამოჩოქილი მისდგა ძაღლს და რა სიტყვებით აღარ თათხავდა.
პატრონის მრისხანება პინჩს უფრო მეტად უკარგავდა გამბედაობას. იგი თავი-
სი კუთხიდან ფეხს არ იცვლიდა. ბოლოს, როგორც იქნა, ობობამ მუხლებზე
ხოხვით ძაღლთან მისვლა მოახერხა და ხელი მოუქნია, რომ რაც შეიძლება მაგ-
რად ჩაეცხო. მაგრამ პინჩი განზე გახტა, ძვალი იქვე მიატოვა.

– უჰ, შე შეჩვენებულო! – დაუყვირა ობობამ, როცა გამოხრული ძვალი დაი-
ნახა. – ეს რა მოგიტრევი? გითხრეს, შეშა მოიტანეო, შენ კი ძვლები მოგაქვს?
დამაცადე, ერთი დაგიჭირო!

ილანძღებოდა და ხოხვით ისევ ძაღლს დასდევდა.

თავის მომძინარება აღარ შემეძლო, წამოვიწიე და ობობას ვკითხე, რა გაბ-
რაზებს-მეთქი.

– ერთი დავიჭირო და ვუჩვენებ სეირს! – მიპასუხა და ისევ ძაღლს დაუწყო
დევნა. – გეუბნები, მოგკლავ, უეჭველად მოგკლავ! ერთი როგორმე დამაჭერი-
ნე!

– მაინც რა დააშავა? – ვკითხე და ძაღლს დასაჭერად წავეტანე, სწორედ მაშინ გვერდით შურდულივით რომ ჩამიქროლა.

– რა დააშავა და, დამცინის, – მეუბნებოდა ობობა და თან დაღლილობისაგან სულს ძლივს ითქვამდა. – ამან კარგად იცის, რომ ვიდრე შეშას არ მოიტანს, ცეცხლს ვერ დავანთებ. დილაობით ეს არის მაგისი საქმე. მაგრამ, რა გინდა? გუშინ სამიოდე სველი, ტალახში მოსვრილი ნაფოტი მომიტანა, ისეთი, რომ არაფრად ვარგოდა. მაშინ ვაპატიე. დღეს კარგი, მშრალი ხის ნაფოტი ვაყნოსინე, იქნებ ასე უფრო კარგად გაიგოს, რაც მინდა-მეთქი, ეს კი სასეირნოდ წაბრძანებულა, თავისთვის ძვლები შეუფროვებია და თანაც იმდენი გაბედა, რომ აქ შემომიტანა! ახლა დაჯდება და ხვრას დაუწყებს, მე კი ძვლები მტეხს და ძალიან ცუდადა ვარ, ჰოდა, ვიდრე სემი არ დაბრუნდება, ესე იგი, ათ-თერთმეტ საათამდე უცეცხლოდ უნდა ვიყო.

საბრალო ხეიბარს მრისხანება მწუხარებით შეეცვალა, ტირილი მოერია და ცრემლიან თვალებს მოთხუპნილი ხელებით იწმენდდა.

– ნუ ტირი, მეგობარო, – ვუთხარი მისი უმწეო მდგომარეობით შეწუხებულმა. – ჩვენ ცეცხლს დავანთებთ. ახლავე წავალ და მისტერ ბელჩერს ნახშირს ვთხოვ. ხომ მომცემს, არა?

– ის კი მოგვცემს, მაგრამ ქალბატონი დაუშლის, – მიჩურჩულა ობობამ. – რომ გაიგოს, ცეცხლს ბიჭების სამუშაოდან დაბრუნებამდე ვანთებ, მომკლავს, ამიტომაც სხვა გამოსავალი არა მაქვს, ამგვარი ემშაკობით ვშოულობ შეშას.

– ერთი ეს მითხარი, აქ სადმე ახლოს დუქანი ხომ არ არის? – ვკითხე მე. – ამ საქმეს მოვაგვარებდი. მე ნახევარი პენი მაქვს.

წინა ღამეს, როცა მისის უინკშიპის სახლიდან მოვდიოდი, მან ხელში ექვსპენსიანი ჩამიღო.

– როგორ, ნახევარი პენის ქვანახშის იყიდი? – შეჰყვირა ობობამ და ნაღვლიანი თვალები სიხარულით გაუნათდა. – დუქანი ახლოსაა, აქვე კუთხეშია. მაგრამ, იცი, რა? იქნებ კიდევ გაქვს ნახევარი პენი?

– მაქვს, რა იყო მერე?

– რა და, კარგი იქნება ცხელი ყავა! როცა ძვლები გტკივა, საუცხოო რამ არის! ერთი პატარა ქვაბიცა მაქვს, ჰოდა, იმაში მოვადულოთ.

ყავას მთელი ხუთ-ნახევარი პენსი რომ დასჭირვებოდა, რომელიც ნახშირის ყიდვის შემდეგ მრჩებოდა, ობობას მუდარით სავსე გამოხედვას მაინც ვერ გავუძლებდი.

არ გასულა ათი წუთი, რომ ნავაჭრით დატვირთული დავბრუნდი. ერთი საათის შემდეგ კი ორთქლიან ქვაბს ვუსხედით გარშემო. ეს ქვაბი ყავადანის მაგივრობას გვიწევდა. მე დოქის ნატეხით ვსვამდი ყავას, ობობა რკინის კოვზით პირდაპირ ქვაბიდან ხვრებდა. ცხელმა სასმელმა საბრალო ობობას ტკივილები დაუამა, იგი გამხიარულდა, ლაპარაკის გუნებაზე მოვიდა და თავის ამბავს მომიყვა.

ობოლი ბიჭი პატარაობიდანვე მუშათა სახლში იზრდებოდა. ამ ოთხი წლის წინ ხელობის შესასწავლად მისტერ ბელჩერისთვის მიუბარებიათ. მთე-

ლი წელიწადი საქმე კარგად მიდიოდა. ტობიასი (მისი ნამდვილი სახელი იყო) ძალიან მოქნილი და მარჯვე ბიჭი ყოფილა, ამიტომაც მესტახელად «ობობა» შეურქმევიათ. მისტერ ბელჩერი საჭმელ-სასმელსაც აძლევდა, აცმევდა კიდეც და ხელობასაც ასწავლიდა, მაგრამ ზამთრის ერთ საბედისწერო დილას მისტერ ბელჩერი ორთქლის მანქანის ქვაბის გასაწმენდად გამოუძახებიათ. ეს ქვაბი დიდი ხნის უხმარი ყოფილა. ობობა იძულებული გამხდარა ქვაბში ჩამძვრალიყო და თითქმის მთელი დღე ცივ რკინაზე გაწოლილს ჩაჟანგებული ადგილები ეფხიკა. ბიჭი გაცივებულა და რევმატიზმი გასჩენია. ამის შემდეგ საკვამურების წმენდა კი არა, ფეხზე დგომა და სიარულიც აღარ შეეძლო. მისტერ ბელჩერმა მას სამზარეულოში მიუჩინა ბინა. შეგირდებს უნდა მომსახურებოდა: საუზმობისას მათთვის ყავა მოედუღებინა, ვახშმად კი ფაფა დაეხვედრებინა. როცა პატრონს საქმე ცუდად წასვლია, იგი იძულებული გამხდარა შეგირდები დაეთხოვა. ტობიასი უსაქმოდ დარჩენილა, მაგრამ მისტერ ბელჩერი კონტრაქტის თანახმად, მოვალე იყო შვიდი წლის ვადით შეენახა იგი.

– ბევრ საჭმელს გაძლევენ? – ვკითხე მე.

– რა თქმა უნდა, იმდენს არა, რამდენიც მე მინდა, მაგრამ, რა მეთქმის, ან იმას რისთვის მაძლევენ, როცა არაფერს ვაკეთებ? თუ სემის ნათქვამს დაეჯერება, ჯანმრთელიც რომ ვყოფილიყავი, ალბათ მაინც უსაქმოდ მომიწევდა ყოფნა. ზოგჯერო, მეუბნება, მთელი კვირა ისე გავა, ერთ ფუნტსაც ვერ ვშოულობთო.

– ისინი ღამდამობით სოფლებში მუშაობით, ალბათ, კარგა ფულს აკეთებენ. – ვთქვი მე.

– საკვირველი ამბავია! – ჩემი შენიშვნა არც გაუგონია, ისე განაგრძო ობობამ: – მთელ კვირაში მხოლოდ ერთ ფუნტს შოულობენ და მუდამ ახლებში კი არიან გამოწყობილები. ერთი ცხენი აღარ ჰყოფნიდათ, მეორეც იყიდეს. მერედა, რა კარგი! სემი ამბობს, ორთქლმავალივით მიქრისო. მაგრამ საქმე იმაშია, რომ... – ხმას დაუწია ობობამ, – ის ცხენი მთელი დღე თავლაში უბიათ, გარედან კლიტე ადევს.

– როგორ, განა მოპარული ჰყავთ?

– რას ამბობ, მოიპარეს კი არა, სემმა თავის თვალთ ნახა, ოცდაათი ფუნტი ნაღდი ფული რომ გადაუხადეს.

– იმ ცხენით არასოდეს დადიან?

– დღისით არასოდეს. ამ ახალ წაბლას მხოლოდ ღამდამობით შეაბამს ხოლმე. ოღონდ, იცოდე, რაც ახლა გითხარი, არავისთან წამოგცდეს!

– რატომ? ჩვენს პატრონს რომ წაბლა ცხენი ჰყავს, საიდუმლოა?

– არა, საიდუმლო ეგ კი არ არის, არამედ ის, რომ ღამდამობით ამ ცხენით სადღაც მიდიან ხოლმე.

– როგორ თუ სადღაც? განა ღამის სამუშაოზე არ მიდიან? შენ თვითონ არ მითხარი, სარფიანი საქმეაო?

– ჰო, სარფიანი საქმეა! სოფლის საკვამურებს ხშირად წმენდენ და ჭვარტლიც შიგ ცოტა არის. ყოველ შემთხვევაში, ჩვეულებრივი ჭვარტლი მაინც, – ჩაილაპარაკა ობობამ და თავი გააქნია.

ამ დროს სამზარეულოში სემი შემოვიდა. ჩვენი საიდუმლო ლაპარაკიც შეწყდა.

მალე დავრწმუნდი, რომ სემი და ობობა მართლაც მეუბნებოდნენ. მისტერ ბელჩერთან საკვამურების წმენდის შესწავლა მართლაც შეუძლებელი იყო. თითქმის სულ უსაქმოდ ვიყავი. ზოგჯერ მისტერ ბელჩერს და ნედ პერკსს სამუშაო გამოუჩნდებოდა. მაშინ ერთ-ერთ იმათგანს სემი მიჰყვებოდა, მე – მეორეს. შინ დილის ათ ან თერთმეტ საათზე ვბრუნდებოდით და ის მცირეოდენი სამუშაო, რის გაკეთებაც მევალებოდა, სრულებით არ იყო დამლელი. როცა მისტერ ბელჩერი სამუშაოდ ერთი სახლიდან მეორეზე გადავიდოდა, მანქანის ნაწილები და რკინის ხელსაწყო-იარაღი გადამქონდა, რომ ერთმანეთში ჩაებრახნა. ბოლოს, როცა სამუშაო დამთავრდებოდა, ღუმელს გარშემო შემოვუგვიდი. ჭამითაც კარგად მაჭმევდნენ, ამიტომ უსაქმოდ ყოფნა სრულებით არ მადარდებდა.

ეტყობოდა, ბევრი სამუშაოს შოვნისთვის დიდად არც მისტერ ბელჩერი იწუხებდა თავს.

– ბატონო, - ვუთხარი ერთხელ, როცა საქმეზე წავედით. – ხომ ხედავთ, ყველა ფანჯარა დაკეტილია. ვინ რა იცის, რომ საკვამურების მწმენდელი მოდის. გნებავთ, ვიყვირებ: «საკვამურების მწმენდელი, აბა, აქეთ, საკვამურების მწმენდელი!» მე დიდი ხმა მაქვს, შემძიძლია ბევრს გავაგონო და ათჯერ მეტი სამუშაო გვექნება.

– არა, ჯიმ, საჭირო არ არის, კარებზე წარწერა მაქვს და ვისაც ჩემი სამსახური სჭირდება, შეუძლია თვითონვე მომაკითხოს. – თავმომწონედ მიპასუხა მისტერ ბელჩერმა.

მისტერ ბელჩერს ჯიბეში ფული მუდამ გამოუღვევლად ედო. დილდილობით მისტერ პერკსთან ერთად რომს სვამდა, საღამოობით კი ტრაქტირში დაიარებოდა, ჩიბუხს აბოლებდა და ლოთობდა.

ისინი ღამღამობით კვირაში ორჯერ მიდიოდნენ სამუშაოდ და თან მუდამ სემი მიჰყავდათ. მათთან ერთად წასვლა სემს ძლიერ მოსწონდა. გამგზავრების წინ გემრიელად ავახშმებდნენ და ერთ ჭიქა რომსაც დააღვევინებდნენ. ორივენი, მისტერ ბელჩერიცა და პერკსიც, სამუშაო ტანსაცმელს იცვამდნენ, თან საკვამურების საწმენდი მანქანა, ხელსაწყო-იარაღებიანი გრძელი ტომარა, ერთი ცარიელი ტომარა, ფარანი და ერთი ბოთლი არაყი მიჰქონდათ. შინ ხან ორ საათზე ბრუნდებოდნენ, ხან – ოთხზედაც. სემი გვიყვებოდა, რომ ზოგჯერ მათი სამუშაო უკვე გაკეთებული ხვდებოდათ ან რაღაც მიზეზის გამო იმ საქმის გაკეთება არ ხერხდებოდა. მაშინ ისინი შინ ხელცარიელნი ბრუნდებოდნენ. როცა სამუშაო ჰქონდათ, ტომარა ჭვარტლით გატენილი მოჰქონდათ. მოვიდოდნენ თუ არა, სემს მაშინვე დასაძინებლად გაისტუმრებდნენ, თვითონ კი საჯინიბოში კიდეც დიდხანს ფუსფუსებდნენ, ალბათ მისტერ ბელჩერის ძვირფას წაბლას თუ დასტრიალებდნენ თავს.

ჩვენ, ბიჭებს, განსაკუთრებით ერთი რამ გვანტერესებდა: სოფლის საკვამურებიდან მოტანილი ჭვარტლი სად ქრებოდა?

– როგორ გგონია, სემ, ჭვარტლს სად მალავენ? – ვეკითხებოდი მე.

– არ ვიცი, – მიპასუხებდა სემი. – ნედ პერკსს ჭვარტლით გატენილი ტომასა საჯინიბოში შეაქვს, მერე კი სადღაც ქრება.

– ნუთუ ნედს ჭვარტლი შინ მიაქვს? მას ხომ საკვამური მიღების საწმენდი დაწესებულება არა აქვს? – თავს ვიმტვრევდით ბიჭები.

ნედ პერკსი ბელჩერთან არ ცხოვრობდა. მას ნიუგეიტროუდზე საკუთარი სახლი ჰქონდა და სამუშაოს დამთავრების მერე შინ უმეტესად პატარა ფორნით მიდიოდა ხოლმე.

– ნეტავ ჩვენი ობობას ლეკვი ასე ძალიან რატომ ცხარობს, როცა პერკსი ღამის გასათევად ბელჩერთან რჩება ხოლმე? – მიკვირდა მე.

– ეტყობა, მას პერკსი არ უყვარს, – თქვა სემმა, – ან იქნებ სოფლური ჭვარტლის სუნი არ მოსწონს? ნედს ალბათ მთელი ჭვარტლი თან მიაქვს ხოლმე. როცა პერკსი დასაძინებლად აქ რჩება, პინჩი ისე ყმუის და წკავწკავებს, რომ დაძინება შეუძლებელია.

– იქნებ ვირთაგვას სუნი სცემს, – თქვა სემმა, როცა პინჩმა მომეტებული ყეფა ატეხა და საჯინიბოსა და სამზარეულოს გამყოფი კედლის ძირში მიწას თხრა დაუწყო. – საჯინიბოში ვირთაგვები არიან.

– არა, ვირთაგვების გულისთვის არ ყეფს, – ჩურჩულით მიპასუხა ობობამ და მოფერებითა და ხან გაჯავრებით აიძულა ძაღლი, ადგილიდან არ დაძრულიყო. – საქმე იმაშია, რომ პერკსი დღეს არ წასულა და არც აპირებს წასვლას, რა საშინელებაა! ხომ მართალია, ჯიმ?

– საშინელება ის არის, რომ შენი პინჩი ასე იტანჯება, – მივუგე მე.

– ჯიმ, – დაილაპარაკა ობობამ რამდენიმე წუთის დუმილის შემდეგ. – ძაღლებისა რაიმე გაგეგება? მაინც როგორი ჭკვიანები და გონიერები არიან, არა?

ძალიან მეძინებოდა, მაგრამ ობობა შემებრაღა. მას, ეტყობა, ძილი გაუკრთა და ლაპარაკი ეწადა. ჰოდა, ჭკვიან ძაღლებზე ორი თუ სამი ამბავი მეც მოვუყევი.

– ჰო, ასეა, ზოგჯერ უფრო გონიერებიც არიან, – მომიგო მან, როცა ლაპარაკი დავასრულე. – ჯიმ, ზვიგენებზე თუ გაგიგონია რამე?

– არა, არაფერი ვიცი.

– ზვიგენები უცნაური ცხოველები არიან: თუ გემზე ვინმე მეზღვაური მოკვდა, ხომალდს უკან მოსდევენ და ელოდებიან, როდის გადაადგებენ გვამს ზღვაში, რომ შეჭამონ.

– ობობა, გაჩუმდი, ასეთი ამბების მოსმენა არ მინდა! რატომ მაშინებ? თუ მაინცდამაინც ლაპარაკის გუნებაზე ხარ, ძაღლებზე ილაპარაკე, მიცვალებულებს თავი დაანებე.

– არა, ჯიმ, მე მხოლოდ იმისი თქმა მინდოდა, რომ ძაღლებსაც ისეთივე გონება აქვთ, როგორიც ზვიგენებს, ოღონდ ძაღლებს არ უხარიათ, პირიქით, როგორც კი რამეს იგრძნობენ, მაშინვე ყმუილს იწყებენ.

– რა უნდა იგრძნონ?

_ შენ ხომ ასეთ რამეებზე ლაპარაკი არ გინდა, აი, ზვიგენებზე რომ გეუბნებოდი...

_ ჰო, კარგი, გეყოფა, შენთან ლაპარაკი არ მინდა. მეძინება, ღამე ნებისა.

მეორე დღეს, როცა მისტერ ბელჩერს სამუშაოდ მივყვებოდი, როგორღაც ობობას მონაყოლი მომაგონდა, ზვიგენებზე რომ მიაბო, და უნებურად ვუთხარი. მას გაეცინა, მერე მკითხა:

_ რატომ მოგიყვა, ეს ამბავი რამ მოაგონა? მანამდე რაზე ლაპარაკობდი?

მეც ვუამბე, რა უცნაურად იქცეოდა პინჩი. მისტერ პერკსმა და ბელჩერმა ერთმანეთს მრავალმნიშვნელოვნად გადახედეს და გამშორდნენ. იმ ღამით ობობას ძალიან სადღაც გაქრა და მას მერე შინ აღარ დაბრუნებულა.

XVII

ოცნება მისრულდება

ექვსი კვირა გავიდა, რაც მისტერ ბელჩერთან ვცხოვრობდი. უცებ ერთ შაბათ საღამოს სამზარეულოში სემი შემოვიდა და გვითხრა, რომ მისტერ ბელჩერმა დორეტშირიდან დედამისი გამოიძახა, ისიც პატრონს რაღაცაზე დიდხანს ელაპარაკა, ბოლოს გადაწყვიტეს, დადებული კონტრაქტი გაუუქმებინათ და სემი შინ წაეყვანა. ორშაბათს დედასთან ერთად უნდა გამგზავრებულიყო.

_ ახლა შენი საქმე კარგად იქნება, ჯიმ. _ თქვა სემმა. _ ღამით პატრონს სამუშაოდ შენ გაყვები, ის კი საიდუმლოს შენახვისათვის თითო წასვლაზე ექვს პენსს მოგცემს.

_ თუ ასეა, ძალიან გამახარე, _ მივუგე მე. _ საიდუმლო ამბების შენახვას შეჩვეული ვარ. როგორ გგონია, ჩვენი პატრონის საიდუმლოს შენახვა გამიჭირდება?

_ არა, სულ ადვილია, პატრონი ამას თავად გეტყვის.

_ მოდი რა, შენვე მითხარი.

_ კარგი, ოღონდ ობობასთან ან სხვა ბიჭებთან არაფერი წამოგცდეს.

_ არა, რას ამბობ!

_ მაშ, წამომყევი, ეზოში გავიდეთ, რომ ობობამ არ გაიგოს.

და ეზოში გავედით.

_ შენ რა გგონია, ჯიმ, ღამღამობით იმოდენა ფურგონით რა ჭვარტლს ეზიდებიან?

_ როგორ თუ რა ჭვარტლს? მე მგონი, საკვამურიდან ჩამობერტყილს, კიდევ როგორი შეიძლება იყოს?

_ ჰო, რა თქმა უნდა, საკვამურებიდანაა, მაგრამ რომელი საკვამურებიდან? მისმინე, ჯიმ, ჩვენ ჭვარტლს ეკლესიებიდან ვეზიდებით!

_ მერე რა მოხდა? ვითომ ეკლესიისა რაღა?

_ ჩუმად! ჩუუ! არ იცი? ეკლესიების საკვამურების გაწმენდას კანონი სასტიკად კრძალავს და თუ არ დაიშლიან, ჩუმად უნდა გაიწმინდოს. ვისაც ამ საქმე-

ზე წაასწრებენ, სასტიკად დასჯიან, მუცელში წვეტიან რკინებს გაუყრიან და გზა-გზა ათრევენ. აი, ღამით ჩუმიად ამიტომ მუშაობენ.

– თუ ის ბიჭი დაიჭირეს, ვინც ცხენებს დარაჯობს? იმასაც დასჯიან? – ვკითხე მე.

– არა, როგორ შეიძლება! ის არაფერში არ არის დამნაშავე. მხოლოდ იმათ სჯიან, ვისაც ამ საქმეზე წაასწრებენ. მე მგონია, კანონით, ეკლესიის საკვამურები მღვდელმა უნდა გაწმინდოს, მღვდელი კი ამ საქმეს დიაკვანს ავალებს, დიაკვანი – დარაჯს, დარაჯი, თავის მხრივ, საკვამურების მწმენდელს ქირაობს. ისიც, რა თქმა უნდა, ჩვენს პატრონს გასამრჯელოს კარგად უხდის, რადგანაც საფრთხილო საქმეა და ჭვარტლშიც ფულს ვერ აიღებს.

– რატომ ვერ აიღებს, განა იქაც ისეთივე ჭვარტლი არ არის, როგორიც ყველგან?

– სწორედ რომ ისეთივეა, ოღონდ მისი გაყიდვა არ შეიძლება, კანონი ამას სასტიკად კრძალავს. ჩვენს პატრონს ფიცს ადებინებენ, რომ ჭვარტლით ვაჭრობას არ დაიწყებს. ნედ პერკსსაც მიაქვს და თავის ბოსტანში მარხავს. აი, ეს არის მთელი საიდუმლო. პატრონმა თვითონ გამანდო, ალბათ შენც გეტყვის და, სხვებთან რომ არ იყბედო, ამიტომ ყოველ წასვლაზე ექვს პენსს მოგცემს.

ყველაფერი ეს სემმა ძალიან სერიოზულად მიაგებო და მეც დავუჯერე. ბოლოს გავიგე ნამდვილი საიდუმლო, და მერე როგორი საიდუმლო! სრულიად უჩვეულო, სწორედ ისეთი, შორდიჩის თეატრში წარმოდგენებს რომ უჩვენებენ. ის სასტიკი სასჯელი, სემის თქმით, ეკლესიის საკვამურების მწმენდელებს რომ ელოდათ, ოდნავადაც არ მაშინებდა. პირიქით, მოსალოდნელი საშიშროება უფრო მიმზიდველობას მატებდა ჩემს თვალში ამ საქმეს. მე მხოლოდ ერთი რამისა მეშინოდა: მისტერ ბელჩერს ჩემს ნაცვლად ვინმე სხვა ბიჭი არ აეყვანა. ობობასთან მივედი და ვკითხე: როგორ გგონია, ღამის სამუშაოებზე წასაყვანად პატრონი ვის აირჩევს-მეთქი.

– როგორ თუ ვის? რა თქმა უნდა, შენ! აბა, მე ხომ არ წამიყვანენ. სახლამდე სულიც არ მომყვება! – დამარწმუნა ობობამ.

მისმა პასუხმა მაინც ვერ დამამშვიდა: მისტერ ბელჩერი ობობას უფრო წაიყვანდა, რადგანაც იგი ზედმეტ ტვირთად აწვა და ეცდებოდა, რაც შეიძლება მალე მოეშორებინა თავიდან. მართალია, ობობას სიარული არ შეეძლო, მაგრამ კოფოზე დაჯდომას და ცხენის სადავის დაჭერას მაინც მოახერხებდა. ეს კი სრულიად საკმარისი იყო. მაგრამ ჩემი ეჭვი მალე გაიფანტა. კვირა საღამოს მისტერ ბელჩერმა სასტუმრო ოთახში მიხმო, ერთხანს მელაპარაკა და მერე გამომიციხადა: ღამის სამუშაოებზე სემის ნაცვლად შენ წაგიყვანო. მას საიდუმლო არ უხსენებია, ოღონდ ისა თქვა, სოფლებში გვექნება სამუშაო და ამაზე არავისთან სიტყვა არ დაგცდესო.

– ყველა მეპატრონეს, ვისაც მოწაფე ჰყოლია, თავისი საიდუმლო აქვს, – მითხრა მან. – ჩემი საიდუმლო მეცა მაქვს. ამას მერე გაგანდობ და, თუ კარგად შეინახავ, შენთვისვე იქნება უკეთესი. სემს ჯიბეში ფული მუდამ ჰქონდა. მან

ისეთი გემრიელი საჭმელების გემო იცოდა, რომლის მსგავსი სხვა ბიჭებს არც დაესიზმრებათ. მიმიხვდი, ჯიმ?

– რა თქმა უნდა, მიხვდი! – სიხარულით შევძახე მე.

– აბა, ახლა ისიც იფიქრე, – განაგრძო პატრონმა, – რა დღეს დავაყრიდი სემს, ჩემი საიდუმლო ვინმესთვის რომ გაემხილა?

– მგონი, კარგი დღე არ დაადგებოდა, სერ, – მივუგე მისი მრისხანე სახით შეშინებულმა.

– დიახ, ცუდი დღე დაადგებოდა, ისეთი ცუდი, რომლის მსგავსი, ალბათ, არც ერთ სხვა ბიჭს არ დასდგომია. ყელში ვწვდებოდი, აი, ასე და იქვე დავახრჩობდი.

ესა თქვა და მისტერ ბელჩერმა თავისი გრძელი თითები ყელზე ღონივრად შემომაჭდო, თან ისე მკაცრად შემომხედა, რომ შიშისაგან ლამის სული გამეპარა. თუმცა მალევე დამშვიდდა.

– სემს ისეთი არაფერი ჩაუდენია, – განაგრძო ისევ მეგობრული ტონით. – გულკეთილი, მიხვედრილი ბიჭი იყო, ამიტომაც ცემის ნაცვლად ჩემგან მხოლოდ პენსებს ღებულობდა. ახლა კმარა, დღეს ამის მეტს აღარაფერს გეტყვი. ხვალ ღამით, თუ მთვარე არ ამოვიდა, ჩემს საიდუმლოს თვითონვე მიხვდები.

ამით ჩვენი საუბარი დამთავრდა. იმ ღამეს პატრონებთან ერთად ვივახშმე, მერე სამზარეულოში გამიშვეს და თან გამაფრთხილეს, ობობასთან არაფერი წამოგცდესო.

მეორე დღეს ისე ვღელავდი, რომ საჭმლისთვის პირიც არ დამიკარებია. იქნებოდა თუ არა მთვარიანი ღამე? ამაზე ფიქრმა მოსვენება დამაკარგვინა. მთვარის მოქცევაზე წარმოდგენაც არ მქონდა, ასე მეგონა, ცაზე შემთხვევით ამოდიოდა. მოსაღამოებულზე ობობამ დამაიბედა.

– ვაი, ძვლები, ჩემი საცოდავი ძვლები! – ჩიოდა იგი. – ისევ დამიწყო ტეხა! ალბათ, ამ ღამით გაწვიმდება.

და, მართლაც, შებინდებისას წვიმა წამოვიდა. ღამით ამინდი უფრო გაუარესდა. მისის ბელჩერმა ვახშამზე დამიძახა, ისევე, როგორც სემს ეძახოდა ხოლმე ღამის ექსპედიციაში გამგზავრების წინ. უხვი და მდიდრული ვახშამი დამხვდა. ჩემ გარდა სუფრას მისის და მისტერ ბელჩერები და ნედ პერკსიც უსხდნენ. ჭამა რომ დავამთავრეთ, მისის ბელჩერმა, ქმრის ბრძანებით, ნახევარი ჭიქა ცხელი გროგი მომიმზადა. მე ვაჟკაცურად გამოვცალე, თუმცა მაგარმა სასმელმა თვალებიდან ცრემლები გადმომაყრევინა. მისტერ ბელჩერმა და ნედ პერკსმაც ბლომად მიირთვეს არაყი. შემდეგ ეზოში გამოვედი, სადაც უკვე გვიცდიდა წაბლა ცხენშებმული ფორანი.

ჩემმა პატრონმა და ნედ პერკსმა წვიმისაგან თავის დასაცავად მხრებზე ტომრები მოიხურეს და ფურგონში ერთმანეთის გვერდით დასხდნენ. მე ჩულო გადავიფარე და იმათ ფეხებთან მყუდროდ მოვკალათდი. ფურგონში ჩვენ გარდა საკვამურის საწმენდი მანქანა და რაღაც ხელსაწყოებიანი ტომარა იდო. სემისა არ იყოს, სხვა არაფრის თქმა არ შემეძლო, გარდა იმისა, რომ ეს ხელსაწ-

ყოები ჟღარუნობდნენ (თუმცა ვცდილობდი, ქურდულად ტომრის სქელ ნაქერქვეშ ხელით მომესინჯა).

სად მივდიოდით, არაფერი გამეგებოდა. მიუხედავად ამისა, მგზავრობა ერთ აუწერელ სიამოვნებას მგვრიდა. საოცარი სისწრაფით მივქროდით წინ. ირგვლივ უკუნი სიბნელე იყო. კოკისპირულად წვიმდა. ისეთი გრძნობა მქონდა, თითქოს საშინელი საფრთხე გველოდა, მაგრამ მე არ მეშინოდა, პირიქით, ვესწრაფოდი კიდეც.

დაახლოებით ათი მილი გვექნებოდა გავლილი, რომ მისტერ ბელჩერმა ფურგონი გზის პირას მდგარ გეჯასთან შეაჩერა და ცხენი დასარწყულებად მიუშვა.

– შენი არ ვიცი, ნედ, და მე კი მთლად გავილუმპე. მოდი, გასათბობად ცოტა გადავკრათ, – თქვა მან.

– ასე აჯობებს, ეს დავლიოთ და ბიჭს დუქნიდან ერთი ბოთლი კიდეც მოვატანინოთ.

მათ ბოთლი ამოიღეს, ჯერ თავად დალიეს, ერთი ყლუპი მაგარი არყისა მეც მიწილადეს და დუქანში გამგზავნეს.

არაყი რომ მოვიტანე, მისტერ ბელჩერმა ცხენი ისევ დაძრა და წინანდელზე მეტი სისწრაფით გაგვაქროლა.

– აფსუს, კიდეც ერთი ტომარა რომ არ წამოვიღეთ, წვიმამ ძალიან დამასველა. – თავისთვის ჩაილაპარაკა ნედ პერკსმა.

– ერთი გრძელი ტომარა ხომ კიდეც გაქვს, აიღე და დაიფარე, – უპასუხა ჩემმა პატრონმა.

– კი დავიფარებდი, მაგრამ...

– მაგრამ ის, ვისთვისაც გაამზადე, გაცივდება? – სიცილით ჰკითხა მისტერ ბელჩერმა.

– არა, ეგ საშიში აღარ არის. – სიცილითვე მიუგო ნედმა. – ჯიმ, მომეცი ეგ ტომარა.

მე ის გრძელი ტომარა მივაწოდე, ფურგონის ძარაზე ჩემ გვერდით რომ იდო, და გამოუცნობი შიში ვიგრძენი. ვისზე ლაპარაკობდნენ? ეს ტომარა ხომ ჭვარტლისთვის იყო განკუთვნილი? მაშ ვინ უნდა გაცივებულიყო?

ჯერ ისევ კოკისპირულად წვიმდა, როცა მისტერ ბელჩერმა ცხენი დააყენა.

– აბა, – მომიბრუნდა მე, – ახლა ჩემი საიდუმლოებიდან ცოტას კიდეც გეტყვი. აი, იმ ეკლესიას ხედავ?

სიბნელეში იმ მიმართულებით გავიხედე, საითაც მან მიმანიშნა. ძლივს გავარჩიე ეკლესიის სამრეკლოს ბუნდოვანი კონტურები. მის მახლობლად კი დაბალი, რუხი ფერის საგნები დავლანდე, ალბათ საფლავის ქვები თუ იყო.

– ჩვენ იქ საკვამურების გასაწმენდად წავალთ, – წამჩურჩულა მან. – ახლა ყველაფრის დაწვრილებით მოყოლის დრო არ არის. მოკლედ, ეკლესიების საკვამურების წმენდა ყველას დასანახად არ შეიძლება, გაიგე?

– დიახ, სერ, გავიგე, – მივუგე მე არცთუ ისე ყოჩაღად.

– შენ ალბათ დასველდი და გეძინება კიდევ, – კეთილად მითხრა ჩემმა პატრონმა. – აიღე, ერთი ყლუპი არაყი კიდევ გადაჰკარი, გამოგაფხიზლებს.

ამ სიტყვებით ბოთლი ტუჩებთან მომიტანა. ერთმა ყლუპმა არაყმა მართლაც გამომაცოცხლა და მე ისევ დავიჯერე, რომ მისტერ ბელჩერი ეკლესიაში საკვამურების საწმენდად მიდიოდა.

ჩემი თანამგზავრები ფურგონიდან გადმოვიდნენ, ცხენი პატარა ჭიშკრის პირდაპირ, ხეებთან მიიყვანეს და იქ დააყენეს.

– ჯიმ, გადმოდი, – ჩამჩურჩულა ჩემმა პატრონმა, – და ვიდრე სამუშაოს არ მოვრჩებით, ცხენს გვერდიდან არ მოშორდე. მალე დავამთავრებთ. ხომ გესმის, ეკლესიის ზარი თორმეტს რეკავს, პირველის ნახევარზე დავბრუნდებით და შრომის საფასურს გადაგიხდი. აბა, ახლა ყოჩაღად იყავი!

– დიახ, სერ, მადლობელი ვარ, – ვუპასუხე მხნედ.

– სასაფლაო რომ ასე ახლოს არის, ხომ არ გეშინია?

– სრულებითაც არ მეშინია! – და გავიციხე, რომ ჩემი გულადობა დამემტკიცებინა. მაშინ ნედმა ფურგონიდან ხელსაწყოები გადმოიღო, მისტერ ბელჩერმა ფარანი აანთო, ორივენი პატარა ჭიშკარში შევიდნენ, ეკლესიისაკენ მიმავალ გზას დაადგნენ და სიბნელეში გაუჩინარდნენ.

ველოდებოდი. წაბლა ცხენი აღვირით მეკავა. წვიმა კოკისპირულად ასხამდა. მთლად გავილუმპე, რადგან ჩულო ახლა ცხენს ეფარა. ვერაფერს ვარჩევდი, პატარ-პატარა მორუხო საგნების ბუნდოვანი მოხაზულობისა და დიდი ნაცრისფერი სამრეკლოს გარდა. არც არაფერი მესმოდა, მხოლოდ ის იყო, რომ წვიმას ხის ფოთლებზე, ფურგონის ფიცრებსა და ცხენის ზურგზე გადაფარებულ უხემ ჩულოზე შხაპუნი გაჰქონდა. ასეთ ამინდში, შუადამისას, უკუნ სიბნელეში სასაფლაოს ჭიშკართან დგომა დიდად არ მსიამოვნებდა, მაგრამ თავს იმით ვიმშვიდებდი, რომ ყველაფერი მალე დამთავრდებოდა: ჭვარტლს მოიტანდნენ, მეც ჩემს ექვს პენსს მივიღებდი, ცხენიც შინისაკენ სულმოუთქმელად გაგვაქროლებდა, თბილ ლოგინში გავეხვეოდი და ყველაფერი მხიარულ მოგონებად დამრჩებოდა.

პირველის თხუთმეტ წუთზე ეკლესიის ზარმა ისევ დარეკა. ესე იგი მისტერ ბელჩერის მიერ დათქმული დროის მხოლოდ ნახევარი გავიდა. მოუსვენრობა შემეპარა. მართალია, მოჩვენებები არ არსებობენ, ეს ყველაფერი დედაბრების მონაჭორია, მაგრამ გულზე რაღაც უქმური შემომაწვა და ცხენს მალე-მალე ზურგზე ხელს ვუსვამდი, რომ მისი ჭიხვინი მაინც გამეგონა. აი, საათმა პირველის ნახევრისაც დარეკა.

«ალბათ, ყველაფერს მორჩნენ, – გავიფიქრე მე, – წუთიც და, გამოჩნდებიან».

ერთი, ორი, სამი თუ ოთხი წუთის განმავლობაში ეკლესიისკენ მიმავალ ბილიკს თვალგამტერებული მივჩერებოდი, იქნებ ჭვარტლისტომრიანი ნედ პერსკი დავინახო-მეთქი. მაგრამ არა და არ მოდიოდა, არც სხვა ვინმე ჩანდა. შიშისაგან კბილებმა რაკუნნი დამიწყო. ისევ ადრინდელი სიმხდალე დამეუფ-

ლა. ცხენს ხელს ვუსვამდი, ათასნაირ საალერსო სიტყვებს ვეუბნებოდი, მაგრამ იგი სასაფლაოს ქანდაკებასავით უძრავად იდგა.

– უუ! უუ! – ალბათ ჭოტი კიოდა, მაგრამ მე ძალიან შემეშინდა, მეტის მოთმენა აღარ შემეძლო. გადავწყვიტე, ბილიკზე რამდენიმე ნაბიჯი გადამედგა და ყური მიმეგდო, ხომ არ მოდიოდნენ. ფურგონს ბორბლებქვეშ ქვები შემოვუწყვე, რომ წაბლას ადგილიდან არ დაეძრა, და წავედი. ირგვლივ ისე ბნელოდა, სამიოდე ნაბიჯზეც ვერაფერს ვარჩევდი. ბილიკს რომ არ ავცდენოდი, იძულებული ვიყავი, მიწა ფეხით მომესინჯა. უფრო და უფრო სიღრმეში მივდიოდი, უცებ ფეხით რაღაც დიდსა და მაგარს წამოვედე. შევკრთი და უკანვე გადავხტი, მაგრამ მხნეობა მოვიკრიბე და ის საგანი, რამაც შემაშინა, ხელით მოვსინჯე, ჩემს გაცეხას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა იგი საკვამურის საწმენდი აღმოჩნდა! ჯერ ის ვიფიქრე, ჩემს პატრონს და ნედ პერკსს მანქანა ძირს ჩამოუტანიათ და, ალბათ, აქ სადმე ახლომახლო ისვენებენ-მეთქი. მაგრამ ტყუილად ვაჭყეტდი თვალებს და ვაყურადებდი: არც არაფერი ჩანდა, არც არაფერი ისმოდა. უცებ ეკლესიის ახლოს ფარნის შუქი გამოკრთა, თანდათან ახლოვდებოდა. მე ფრთხილად, უხმაუროდ ისევ უკან გავუყევი ბილიკს, საზიდრის ბორბლებს ქვები გამოვაცალე და, ვითომც არაფერი მომხდარიყოს, ცხენთან გავჩერდი.

მოლოდინში კიდევ რამდენიმე წუთი გავიდა. ბოლოს ჩემგან რამდენიმე ნაბიჯზე ორი ფიგურა გამოიკვეთა. სიმძიმისაგან ორადმოხრილი ნედი დიდ ტომარას მოათრევდა, ჩემს პატრონს იარაღები და საკვამურის საწმენდი მანქანა მოჰქონდა. ისინი ჭიშკართან შეჩერდნენ. მისტერ ბელჩერმა დაბალი ხმით იკითხა:

– ყველაფერი რიგზეა, ჯიმ? ხომ არავინ მოსულა? არც არავინ გამოგლაპარაკებია?

– არავინ, – მივუგე მე.

ფურგონში ჭვარტლით გატენილი ტომრის ჩადება დაიწყეს და წუთით ფარანიც მიანათეს. გარეგნულად ისინი მიწის მთხრელებს უფრო ჰგვანდნენ, ვიდრე საკვამურის მწმენდელებს, ხელები, ფეხები და მთელი ტანსაცმელი თიხით ჰქონდათ მოსვრილი. თიხის გოროხები ჭვარტლის ტომარასაც მიჰკვროდა. ტომარა ფურგონზე რომ დადეს, ორთავემ არაყი გადაჰკრა და პატრონმა ერთი ყლუპი მეც მიწილადა.

– გაბედულად დალიე, ბიჭო, არ გაწყენს. ყოჩაღი ბიჭი ყოფილხარ, სამაგიეროდ, აი შენ, შილინგი! – და ფული მომცა.

მისტერ პერკსმა კი თავზე ალერსიანად გადამისვა ხელი.

– უკან როგორ დავბრუნდეთ? – იკითხა ნედმა. – მე მგონი, ჯობია, ბიჭი შუაში ჩავისვათ.

– არა, – მიუგო მისტერ ბელჩერმა. – ერთი რევმატიზმიანიც მეყოფა, ესეც რომ გაცივდეს? შენ ძირს დაჯექი, ჯიმ, ჩულოს ჩვენ დავიდებთ მუხლებზე, ერთი ბოლო შეგიძლია მხრებზე წაიფარო. – და მან ფურგონის კუთხეში მიმკუჭა.

– ჭვარტლის ტომარაზე თავს ნუ დადებ, სველია და ყურები გაგიცივდება. – გამაფრთხილა მისტერ პერკსმა.

რაკი მოხერხებულად დაჯდა, მისტერ ბელჩერმა ცხენს მათრახი გადაუჭირა და იმანაც ისე გაგვაქროლა, თითქოს უხაროდა, რომ გათოშილი ფეხების გამართვის საშუალება მიეცა.

ის უცნაური ძრწოლა, ეკლესიისაკენ მიმავალ ბილიკზე საოცარი აღმოჩენის შემდეგ რომ დამეუფლა, თანდათანობით იზრდებოდა. ცხადი იყო, მისტერ ბელჩერი აქ საკვამურების საწმენდად არ იყო მოსული. ეკლესიაში მას მანქანაც არ წაუღია, გზაშივე დატოვა. ტომარა კი სავსე იყო. მაგრამ რით? როგორ გამეგო? მისტერ პერკსის გაფრთხილება ტომარას თავი არ დაადო, აღარ მჭირდებოდა, ისედაც ისეთ ძრწოლას მგვრიდა, მისკენ გახედვაც ვერ გამებედა. მაგრამ ცნობისწადილი სულ უფრო მეტად მიპყრობდა. გადავწყვიტე, რადაც არ უნდა დამჯდომოდა, სიმართლე გამეგო. ტომრისკენ ფრთხილად გავიწვდინე ფეხი და შევეხე. ტომარა რბილი იყო. იქნებ მართლაც ჭვარტლი იყო? არა, გაურკვეველობა მაწამებდა, სიმართლე უნდა გამეგო. ჯიბეში დასაკეცი დანა მედო, ფრთხილად ამოვადვირინე, გავხსენი და ტომრისკენ გადავიხარე. ტომარა სწრაფად, ერთი დასმით კარგა დიდზე გავჭერი და იმ ხელზე, რომელშიც ჯერ კიდევ დანა მეჭირა, ადამიანის ყინულივით ცივი ხელი გადმოცურდა! ხმამაღლა შევეყვირე. ყვირილზე ცხენი დაფრთხა და მომეტებული სისწრაფით გაიჭრა წინ. მე თვალის დახამხამებაში ფურგონის ბოლოში ფიცარს გადავევლე და პირდაპირ ტალახში მოვადინე ტყაპანი. მართალია, სახე დამეჩუქა, მაგრამ ხელფეხი უვნებლად გადამირჩა. მივრბოდი და თან უკანიდან მამაკაცის ხმა მწვდებოდა. მესმოდა ვიღაცის ძლიერი ნაბიჯების ჯლაგუნი. ამკარად ვგრძნობდი, რომ მომდევდნენ.

XVIII

საშინელი სცენა, რომლის მსგავსიც არც ერთ თეატრს არ წარმოუდგენია

– დაბრუნდი! – მიყვიროდა ნედ პერკსი. – დაბრუნდი, თორემ, თუ არ გაჩერდები და ყვირილს თავს არ დაანებებ, კისერს მოგიგრებ!

რა გამაჩერებდა? დარწმუნებული ვიყავი, რომ მისტერ ბელჩერი მკვლელი იყო და ნედ პერკსიც მხოლოდ იმიტომ მომდევდა, რომ ჩემთვის კისერი მოეგრებინა. სულმოუთქმელად მივრბოდი, წამდაუწუმ ვბორძიკობდი და გზაზე დაგუბებულ წუმპეებში მივაჭყაპუნებდი, მაგრამ რამდენჯერმე მაინც მოვასწარი დამეყვირა, ყარაული-მეთქი. ამ დროს მისტერ პერკსის სტვენა და წაბლას ფლოქვების თქარუნი გავიგონე, რა თქმა უნდა, ცხენით მალე დამეწეოდნენ. შიშისაგან აკანკალებული გზისპირა თხრილში ჩავხტი და მუცელზე გავწექი. თხრილში წყალი იდგა, ამიტომ იდაყვებზე დავეყრდენი, რომ როგორმე სახე წყალს ზემოთ მჭეროდა. თხრილის ორსავე მხარეს სქელი ბუჩქნარი და ბალახი კარგად მფარავდა.

რამდენიმე წამის შემდეგ ნედ პერკსმაც მოირბინა იმ ადგილას, სადაც მე ვიწექი, მისტერ ბელჩერი კი ფურგონით წამოეწია.

– დაიჭირე? _ ჰკითხა ნედს აღელვებულმა.
– შორს ვერსად წავიდოდა. _ მიუგო მან. _ საკვირველია, მაინც სად გაქრა?
– როგორმე მალე უნდა დავიჭიროთ, ნედ, _ უთხრა ჩემმა პატრონმა. _ თორემ გაგვცემს. ყველაფერი უნახავს! აბა, შეხედე!

მან ფარანი ფურგონს მიანათა: ცხადი იყო, ნედს ჩემ მიერ გაჭრილ ტომარას უჩვენებდა.

– წყეული ბიჭი! _ იყვირა ნედმა. _ მაგრამ დარდი ნუ გაქვთ, ბატონო, იმას მე გავუსწორდები! ცხენი გარეკეთ, მეც მალე დავეწევი.

ენით უთქმელი სიხარული ვიგრძენი, მისტერ პერკსის რჩევამ რომ გაჭრა და წაბლა ცხენი ფლოქვების თქარუნით გამშორდა. მაგრამ ახლა რაღა მექნა? წინ წავსულიყავი, _ შეიძლებოდა მათ დავწეოდი, უკან, ლონდონში დავბრუნებულიყავი და, _ სულ მალე ისინიც დამეწეოდნენ. საგონებელში ჩავარდნილი, თავით ფეხამდე გაწეული, თხრილიდან ამოვძვერი და გზაზე დავდექი. ამ დროს ბუჩქებიდან ვიღაც უცნობი კაცი გამოვიდა და მხარზე ხელი დამადო.

– რა მოხდა, ბიჭუნო? _ მკითხა მან და ფარნის შუქი სახეზე მომანათა. ახოვანი კაცი იყო, ბეწვის პალტო ეცვა, ფართოფარფლებიანი ქუდი ეხურა და ხელში თოფი ეჭირა.

– სახე სისხლიანი რატომ გაქვს? _ განაგრძობდა იგი. _ თხრილში ვინ ჩაგაგდო? იმ ვაჟბატონებმა ხომ არა, ფურგონში რომ ისხდნენ?

– არა, სერ, _ აკანკალებული ხმით ვუთხარი მე. _ თხრილში მე თვითონ ჩავძვერი. ნუ გამცემთ, სერ, მომკლავენ. ისინი მკვლელეები არიან.

– რა თქვი? მკვლელეები არიან? _ მკითხა გოცებულმა მეტყევემ (ეს კაცი მეტყევე იყო).

მე ვუამბე, რაც იმ საიდუმლოებით მოცულ ტომარაში ვნახე.

– ახლა საით წავიდნენ? _ მკითხა მან. ეტყობოდა, ჩემმა მონაყოლმა ძლიერ ააღელვა.

– ისინი მე დამეძებენ, სერ, _ მივუგე მე. _ მალე უკანვე დაბრუნდებიან, ლონდონში, უიკსენდსტრიტზე უნდა გავიდნენ, იქ მისტერ ბელჩერი ცხოვრობს.

მეტყევემ ხელი მომკიდა, ისევ თხრილზე გადამახტუნა, გზისპირა ჭალაში შემიყვანა და რამდენიმეჯერ ზედიზედ დაუსტვინა. არ გასულა ორი წუთი, რომ ორი უზარმაზარი ქოფაკის თანხლებით მეორე მეტყევეც გამოჩნდა. ტომარის ამბავი თავიდან მომაცოლეს.

– ვერსად გაგვექცევინ! _ მკაცრად თქვა მან.

ძაღვები მომცვივდნენ. ერთი შარვლის ტოტშიც ჩამაფრინდა.

– კუშ! _ შეუყვირა მათ მეორე მეტყევემ. _ აქ დაჯექი, ბიჭო! დიუკ! სლოტ! უდარაჯეთ!

მიწაზე დავჯექი, ნაგაზები აქეთ-იქით მომიდგნენ. ვგრძნობდი, განძრევის ნებასაც არ მომცემდნენ.

გზაზე ცხენის ფლოქვების თქარუნი გაისმა. ეტყობოდა, ცხენს გამალებით მიერეკებოდნენ.

იმ ადგილიდან, სადაც მე ვიჯექი, ბუჩქნარის ტოტებშუა გზა კარგად მოჩანდა. დავინახე, რომ ერთ-ერთი მეტყევე შუა გზაზე გამოვიდა, სწორედ იქ დადგა, სადაც ფურგონს უნდა გაევილო. ბორბლების ხმაური უფრო და უფრო ახლოვდებოდა. ბოლოს სულ ახლოს რომ მოვიდნენ, თოფმა იჭექა. შიშისაგან წამით თვალები დავხუჭე და როცა გავახილე, თვალწინ შემდეგი სურათი წარმომიდგა: წაბლა ყალყზე იდგა, მას ერთ-ერთი მეტყევე სადავით ძლივს იმაგრებდა, მეორე მეტყევე კი ფარანს დაფეთებულ საკვამურების მწმენდელებს ანათებდა. ნედ პერკსი მათრახს ატრიალებდა და მეტყევეს, მათ ცხენს რომ იჭერდა, თავის გაპობით ემუქრებოდა. მისტერ ბელჩერს თავი მშვიდად ეჭირა.

– თქვით, რა გინდათ, ბიჭებო? – ეუბნებოდა იგი მეტყევეებს. – თუ ყაჩაღები ხართ, რაღა საწყალ საკვამურების მწმენდელებს დაესხით თავს. გაგვეცალეთ, სანამ რაიმე ცოდვა არ დატრიალებულა, ცხენს ხელი გაუშვით, თორემ შეიძლება გადაგქელოთ!

– კანონის ძალით, მე თქვენ გაპატიმრებთ! – რიხიანად შესძახა მეტყევემ, რომელსაც ხელში ფარანი ეჭირა.

– როგორ, ჩვენ გვაპატიმრებთ? მერედა, რისთვის?

– მკვლელობისათვის. თქვენს ფორანში მოკლული ადამიანის გვამია.

– დავიღუპეთ! თავს უშველე, ბელჩერ! – შეჰყვირა ნედმა და ერთი ნახტომით ფურგონის კიდეს გადაევილო. მისტერ ბელჩერმაც მას მიჰბაძა, მაგრამ მიწაზე ფეხის დადგმაც ვერ მოასწრო, რომ მეტყევემ თოფის კონდახი თავში ისე ღონივრად ჩასცხო, ბელჩერი უგონოდ დაეცა. ამასობაში ნედ პერკსმა თავს გაქცევით უშველა. პირდაპირ ჩემკენ მორბოდა. ალბათ დამეტაკებოდა, გულიდან ამომსკდარ ჩემს სასოწარკვეთილ კვილს რომ არ შეეჩერებინა. რომ დამინახა, სახეზე ბოროტი სიხარული გამოეხატა. ფურგონიდან წამოღებული რკინის დიდი კეტი ასწია და ის იყო უნდა მოვეკალი, რომ ძაღლები ეცნენ. ისინი ერთგულად მიცავდნენ. ვიდრე კეტი მომხვდებოდა, ნედს ეცნენ, წააქციეს და ადგილზევე გააშეშეს. ერთი ხელში ჩააფრინდა, მეორე – საყელოში.

მეტყევემ, ცხენი სადავით რომ ეჭირა, სწრაფად მოირბინა და პერკსს ხმის ამოუღებლად, მარჯვედ შეუკრა ხელები.

– ეს ერთი უკვე მზადაა! – დაიყვირა და ფურგონთან მიირბინა. – აბა, ტომარა ნახე, ის უბედური მართლა მკვდარია?

ტომი ამ დროს ფურგონს გულდასმით ათვალიერებდა.

– ჰო, მკვდარია! – მიუგო ტომმა. – მაგრამ, ეტყობა, სულ ცოტა, ერთი კვირის მკვდარი მაინც იქნება.

– როგორ თუ ერთი კვირის? რანაირად? ეს როგორი ბოროტმოქმედები არიან?

– სწორედ რომ ბოროტმოქმედები არიან და არა მკვლელები. მათ არავინ მოუკლავთ, მხოლოდ მიცვალებულების გვამებს თხრიდნენ საფლავებიდან. ხედავ, აი, აქ, ტომარაში, სხვადასხვა იარაღი აქვთ: ბურღი, სატეხები და ნიჩბები. სულ ერთია, ამისთვისაც კარგად მოხვდებით! მომეხმარე, ფურგონში ჩამაყ-

რევინე, ილფორდში მივიყვანოთ და მერე იმათ იციან, იქ უჩვენებენ სამართალს...

– როგორ, მეორე ვაჟბატონიც გათოკე? – ჰკითხა ჯომ და ფურგონიდან ჩამოხტა.

– ისე დავარტყი, მე მგონი, ჯერ გონს ვერ მოვიდოდა, მაგრამ სიფრთხილეს თავი მაინც არ სტკივა, ეგეც გავთოკოთ.

ჯომ ფურგონს გარს შემოუარა და როცა იმ ადგილას მივიდა, სადაც რამდენიმე წუთის წინ მისტერ ბელჩერი უგონოდ ეგდო, გაკვირვებისაგან შეჰყვირა:

– გაქცეულა! აღარ არის!

ცივმა წვიმამ მისტერ ბელჩერი ალბათ გამოაცოცხლა. იგი გაქცეულიყო და მეტყვევის თოფიც გაეტაცნა.

ამ წვიმიან, ბნელ ღამეში მისი დევნა შეუძლებელი იყო.

– რას ვიზამთ, ეს ერთი წავიყვანოთ! – თქვა მეტყვევე ტომმა.

მათ მისტერ პერკსი ასწიეს და ფურგონის ძარაზე შეაგდეს, თვითონ კი კოფოზე დასხდნენ.

– თუ შეიძლება, მე ფორანს გვერდით გამოვყვები. – ვთხოვე მათ. პერკსის გაბოროტებული მზერისა ისე მემშინოდა, მის გვერდით დაჯდომას ვერა ვბედავდი.

– ნუ გემინია! – მითხრა ჯომ და ფურგონზე ამატრია. – თითსაც ვერ დაგაკარებს!

მან ფურგონზე დამსვა, ცხენს მათრახი გადაუჭირა და ილფორდისაკენ გავწიეთ, რომელიც აქედან ორ მილზე იყო.

მართალია, პერკსმა ხელი არ მახლო, მაგრამ უარესი დამმართა. შიშისაგან ლამის სული გამძვრომოდა.

– ჯიმ! – დამიყვირა მან, ცოტა რომ გავიარეთ.

– არ უპასუხო. – მირჩია მეტყვევე ტომმა.

– ჯიმ, – განაგრძობდა პერკსი, – ხომ გაიგონე? შენი პატრონი წავიდა და თოფიც თან გაიყოლა. არ ვიცი, ბევრი წამოროშე თუ არა, მაინც გაფრთხილებ, მეტი არაფერი წამოაყრანტალო!

– წინ გადმოჯექი, ბიჭო, და მაგის ლაპარაკს ვეღარ გაიგონებ, – მითხრა მეტყვევე ჯომ.

პერკსისგან სიამოვნებით გადავჯექი, მაგრამ იგი ისე ყვიროდა, მის ხმას გზის ბოლოშიც გავიგონებდი.

– ჯიმ, – მეუბნებოდა იგი, – ხომ გახსოვს, რას შეგპირდა შენი პატრონი, თუ მის სამუშაოზე ვინმესთან რამე წამოგცდებოდა? ის თავის სიტყვას შეასრულებს, ამაში დარწმუნებული იყავი! შესაძლოა, ერთმა კვირამ გაიაროს, იქნებ ორმაც, მაგრამ იგი დანაპირებს არ დაივიწყებს, იმისი იმედი ნუ გექნება, რომ მოსამართლე დაგიცავს: ის ყველას ვერ ადევნებს თვალყურს. შენი პატრონი კი ერთ წამში შეგისრულებს, რაც გითხრა. აქედან ას მილზედაც რომ იყო და შენს საწოლში, კარზე ბოქლომდადებულ ოთახში გემინოს, საკვამურზედაც რკინის გისოსი გეკეთოს, მოულოდნელად გაგელვიძება და ნახავ, რომ იგი გაიხლოვ-

დება, გახლოვდება იმისათვის, რომ დანაპირები შეგისრულოს. მაშ, გახლოვდეს, ფრთხილად იყავი.

მეტყევეები, რამდენადაც შეეძლოთ, ხმამაღლა ლაპარაკობდნენ, ფურგონის ძარაზე ფეხებს აბრაგუნებდნენ, რომ ნედის ლაპარაკი არ გამეგო, მაგრამ მისი თითოეული სიტყვა მესმოდა. ისეთმა შიშმა ამიტანა, ლამის ფურგონის ბორბლებში ჩავვარდი.

ჩემი მფარველებისათვის ადვილი სათქმელი იყო: «მაგას ყურს ნუ უგდებ, შენი დაშინება უნდათ, თუ სასამართლოში სიმართლეს იტყვი, ნურაფრისა გეშინიაო». ისინი მისტერ ბელჩერს არ იცნობდნენ, არც ის იცოდნენ, როგორ დამემუქრა, თუ ვინმესთან სიტყვა წამომცდებოდა. რომ მეუბნებოდნენ: «ნურაფრისა გეშინიაო», ვინ დამიცავდა? ნუთუ ის პოლიციელები, რომელთაც მთელი ჩემი სიცოცხლე გავურბოდი, ახლა ჩემი მეგობრები გახდებოდნენ? თუნდაც ასე ყოფილიყო, ყოველ წუთს ხომ ვერ დამიცავდნენ? აკი ვახშმობის დროს მისტერ ბელჩერმა მიჩვენა კიდეც, რა ცოტა დრო სჭირდებოდა ბიჭის დახრჩობას? გარდა ამისა, როცა გავიგე, რომ ჩემი პატრონი თვითონ არ იყო მკვლელი, ეჭვი შემეპარა, იქნებ სისულელე ჩავიძინე, რომ გავეცი-მეთქი. ჩემს საქციელს ვნანობდი და გადავწყვიტე, ნედისთვის დამეჯერებინა: როცა მოსამართლე გამოძიებდა, რაც შეიძლება ნაკლები მელაპარაკა.

დილით პოლიციის მისაღებ ოთახში მიმიყვანეს. პოლიციელებმა ჩემ გარშემო მოიყარეს თავი. ეტყობოდათ, ლაპარაკის ხასიათზე იყვნენ.

– აბა, ბიჭიკო, – ალერსით მითხრა პოლიციის ინსპექტორმა, – ყველაფერი კარგად გვითხარი, რაც შენს ყოფილ პატრონზე იცი... უკ, ბავშვი მთლად გაყინულია! სველი ტანსაცმელი აცვია, ახლავე გამოუცვალეთ!

– ბატონო ინსპექტორო, მაგისი შესაფერი მშრალი ტანსაცმელი გვაქვს, ახლავე მოვიტან, – თქვა პოლიციელმა.

როცა ტანსაცმელი გამომიცვალეს და კოპზეც სალბუნი დამადეს, ინსპექტორმა ბრძანა, ცხელი ყავა დაალევინეთო, მხოლოდ მას შემდეგ დამიწყო დაკითხვა. პოლიციელები ყურადღებით გვისმენდნენ.

– მითხარი, ბიჭუნო, შენი პატრონი ღამით სამუშაოდ ხშირად მიდიოდა?

– არ ვიცი, სერ, – ვთქვი და თავი ჩავდუნე.

– როგორ თუ არ იცი? განა ერთ სახლში არ ცხოვრობდით?

– ადრე არასოდეს წავუყვანივარ, სერ, მეძინა ხოლმე და ამიტომ არაფერი მესმოდა.

– არ მომწონს შენი პასუხი, ბიჭო. რაც იცი, ყველაფერი თქვი აბა, ერთი, შენი პატრონის მისამართი მითხარი.

– დამავიწყდა, სერ.

– ახლა კი ნამდვილად სტყუი. შენოდენა ბიჭს არ შეიძლება იმ სახლის მისამართი დაავიწყდეს, სადაც თვითონ ამდენი ხანია ცხოვრობს, – გაცხარდა ინსპექტორი.

– ვფიცავ, მართალს ვამბობ, სერ, წუხანდელი ღამის მერე, რაც ვიცოდი, ყველაფერი დამავიწყდა.

– როგორ, წუხელ მეტყევეს მისამართი შენ არ უთხარი?.. იმას კი, სამწუხაროდ, ნამდვილად დაავიწყდა, – მიუბრუნდა ინსპექტორი ერთ-ერთ პოლიციელს. – ეცადე, როგორმე მოიგონო, – ისევ გამიმეორა ინსპექტორმა.

– დამავიწყდა, აღარაფერი მაგონდება, – კუმტად მივუგე მე.

– მაშ, კარგი, – მკაცრად წარმოთქვა ინსპექტორმა, – გაიყვანეთ, ოღონდ გახსოვდეს, ხვალ სიმართლეს მაინც გათქმევინებენ.

მე არ დავიჯერე, მაგრამ თურმე მართაღს ამბობდა.

XIX

პოლიციას გავეჩეცი

მეორე დღეს მისტერ პერკსი და მე დაკითხვაზე გაგვიყვანეს. მოსამართლეები, ეტყობა, მიმიხვდნენ, რომ ვცდილობდი, რაც შეიძლება ცოტა მელაპარაკა. ერთმა ჭაღარა, მწვანესათვალისა კაცმა ისე მკაცრად შემომხედა, უცებ გამბედაობა დავკარგე.

– ბიჭო, შემომხედე! – დამიყვირა მოსამართლემ და მაგიდაზე ისე ღონივრად დაჰკრა ხელი, სუნთქვა შემეკრა.

რომ შევხედე, შიშმა უფრო მეტად ამიტანა. მწვანე სათვალით პირდაპირ მე მომჩერებოდა, ოცი პოლიციელი მორჩილად გარს შემორტყმოდა და საკმარისი იყო ერთი ენიშნებინა, რომ მის განკარგულებას სისრულეში მოიყვანდნენ.

ამ დროს პერკსმა ჩაახველა და მისკენ მივაბრუნე თავი.

– პატიმარს ნუ მისჩერებხარ! მხოლოდ მე მიყურე! იცი თუ არა, რას ნიშნავს ფიცის მიღება?

მოუღლის სასამართლო ამბების მოყოლა ძალიან უყვარდა და ჩემთვის ესეც ნათქვამი ჰქონდა. ამიტომ მივუგე:

– ეს იმას ნიშნავს, სახარებას უნდა აკოცო და ფიცი დადო: თუ ტყუილი ვთქვა, დავისაჯო.

მოსამართლის მწვანე სათვალეს მივჩერებოდი. ბოლოს, თითქოს მზისთვის დიდხანს მეცქიროს, თვალები ამეცრემლა.

– დიახ, თუ ფიცის შემდეგ კვლავ ტყუილს იტყვი, – ისევ მკაცრი ხმით განგრძო მოსამართლემ, – საშინლად დაისჯები. ზღვის გაღმა, კატორღაში სამუშაოდ გაგაგზავნიან. ეგზეკუტორო, ფიცი დაადებინე. თქვენ კი, მსჯავრდებულო, ნუ უყურებთ მოწმეს, ვიდრე დაკითხვა მიმდინარეობს.

აბა, შეიძლებოდა, ამის შემდეგ არ მელაპარაკა? მოსამართლე მტკიცე კაცი იყო. ეტყობოდა, თავისი საქმე კარგად იცოდა, რადგანაც ისეთ კითხვებს მამლევდა, იძულებულს მხდიდა, ყველაფერი მეთქვა. მეც მოვყევი, როგორ წამოვედი სახლიდან, მისის უინკშიპმა როგორ მიმაბარა მისტერ ბელჩერს, რა ვილაპარაკეთ მე და სემმა ეკლესიის საკვამურების გაწმენდაზე. მოკლედ, ყველაფერი ვუამბე, რაც იქამდე მოხდა, ვიდრე თეთრი ხელის დანახვით თავზარდაცემული ფურგონის ძარადან გადმოვხტებოდი. იქვე, სასამართლოშივე გავიგე, რაში ედებოდა ბრალი მისტერ ბელჩერს.

იმ დროს ექიმებსა და სტუდენტებს, რელიგიური ცრურწმენის გამო, საშუალება არ ჰქონდათ, ანატომია ადამიანის გვამებზე შეესწავლათ. მაშინ ეს ცოდვად ითვლებოდა. ამიტომ იმ პერიოდში ინგლისში გაჩნდა პროფესია «კუბოსამხდელებისა», რომლებიც ბნელ ღამეში მალულად მიიპარებოდნენ სასაფლაოზე, ახლადდასაფლავებულთა გვამებს იღებდნენ და სხვადასხვა სამედიცინო დაწესებულებებში დიდ ფასად ჰყიდდნენ.

მისტერ ბელჩერიც ამავე საქმიანობას ეწეოდა.

შემდეგ ჩვენება მეტყვევ ტომასსა და ჯოზეფს ჩამოართვეს, მერე კი საქმის გარჩევა ერთი კვირით გადაიდო, რათა ამ დროში პოლიციას მისტერ ბელჩერის შეპყრობა მოესწრო და ისიც სასამართლოსთვის წარედგინა.

– უმჯობესია, ბიჭი შინ, მშობლებთან წაიყვანოთ და მამამისი მკაცრად გააფრთხილოთ, რომ ერთი კვირის შემდეგ ისევ მოიყვანოს! – თქვა მწვანესათვალთან მოსამართლემ.

სასამართლო მორიგი საქმის გარჩევას შეუდგა, მე მეტყვევებისა და რამდენიმე პოლიციელის თანხლებით ქუჩაში გამოვედი. მათ ერთმანეთს რაღაც გადაულაპარაკეს და ყველანი ერთად მეზობელ სამიკიტნოში შევიდნენ. მეც ანგარიშშიუცემლად შევყევი. საშინელმა სიტყვებმა: უმჯობესია ბიჭი შინ, თავის მშობლებთან გავუშვათო, თავზარი დამცა, რაც არ მეკითხებოდა, ისეთ საქმეებში რატომ ჩავერიე? მაშ, ჯობია, შინ გავუშვათო! პოლიციელი მამაჩემთან მიმიყვანს და «კუბოსამხდელებთან» ჩემი ურთიერთობის ამბავს მოუყვება, იმასაც ეტყვის, რომ მე მათთან სრულიად უდანაშაულო მისის უინკშიპმა მიმიყვანა! მამაჩემი მეც მომკლავს და საბრალო მოხუცსაც! აი, ასე გადავუხადე სიკეთე! არა, ეს საშინელება! ეს არ უნდა მოხდეს! – გადავწყვიტე მე. რაღაც უნდა მელონა, რომ ეს უბედურება თავიდან ამეცილებინა, თუნდაც ამისათვის იმ საშინელი მწვანესათვალის მოსამართლის მოტყუება დამჭირებოდა. როგორმე მცველებს ხელიდან უნდა დავძროდი, ილფორდს გავცლოდი და ლონდონის რომელიმე ქუჩაბანდისათვის შემეფარებინა თავი. მცველები-მეთქი, ვამბობ, მაგრამ ვატყობდი, ჩემი დარდი არავის ჰქონდა. იმ ოთახიდან გამოსვლა ვცადე, რომელშიც პოლიციელები და მეტყვევები ლუდს სვამდნენ, – ყურადღება არავის მოუქცევია. ეზოში გავედი, ეზოდან – ქუჩაში. არც ახლა გამომდევნებია ვინმე. მაშასადამე, შემეძლო დაუბრკოლებლივ წავსულიყავი. მაგრამ ვიცოდი, პოლიციელები ეშმაკი ხალხია, ისინი ყველას ჩუმ-ჩუმად უთვალთვალენ, ამიტომაც გადავწყვიტე, უკან დავბრუნებულიყავი, სამიკიტნოში ცოტა ხანს კიდევ ვმჯდარიყავი და მათი საუბრისათვის ყური დამეგდო. აღმოჩნდა, რომ პოლიციელები ჩემზე ლაპარაკობდნენ.

– აგერ, ისიც! – თქვა ერთმა მათგანმა, როცა სამიკიტნოში შევედი. – გირჩევნია შორს არ წახვიდე, თორემ, აი, ის თოფიანი კაცი დაგიჭერს.

ალბათ ხუმრობით ამბობდა, რადგან მეორე პოლიციელს და მეტყვევებს გაეცინათ.

– რას იტყვი, ბიჭო, ხომ გაგიხარდება, შინ უვნებლად რომ მიხვიდე? – მკითხა ერთ-ერთმა პოლიციელმა.

ვიცოდი, რომ მეთქვა, შინ წასვლა არ მინდა-მეთქი, პოლიციელი განსაკუთრებული სიმკაცრით დამიწყებდა თვალყურის დევნებას, ამიტომ მივუღე:

– დიახ, ძალიან გამიხარდება, ნეტავ მალე მივიდოდე შინ და აღარ გამოვიქცევი.

– აქედან სახლის გზას გაიგნებ?

– თვალდახუჭული მივალ, სერ, შეიძლება ახლავე წავიდე?

– არა, ვიდრე მე არ გავთავისუფლდები, ვერ წახვალ. მერე მე თვითონ წაგიყვან. ოთხ საათამდე, სანამ სასამართლო სხდომა დამთავრდებოდეს, აქ უნდა ვიყოთ. მაგრამ სავალდებულო არ არის ერთ ადგილზე იჯდე, შენ ხომ მოწმე ხარ და არა პატიმარი. შეგიძლია პოლიციელთა სახლში შეხვიდე და იქ მოიცადო ან თუნდაც ქუჩაში გაისეირნო. ოღონდ ძალიან შორს არ წახვიდე.

ამის გაგონებაზე აღტაცებისაგან თავი ძლივს შევიკავე. მე პატიმარი კი არა, მხოლოდ მოწმე ვიყავი და შემემლო თავისუფლად მევლო.

– მადლობელი ვარ, სერ, – ვუთხარი და მოსეირნე ადამიანის უზრუნველობით გამოვედი. ნელი, აუჩქარებელი ნაბიჯით გავუყევი ილფორდის გზას, რომელიც პირდაპირ ლონდონისაკენ მიდიოდა. ბედნიერმა შემთხვევამ დამქანცველი მგზავრობისაგან მიხსნა. როგორც კი სასამართლოს შენობა თვალს მიეფარა, უკან ძალიან მოხერხებული სატერფულიანი ეტლი წამომეწია. მარჯვედ შევახტი და საათში ათი მილის სისწრაფით ლონდონისაკენ გავწიე. გავიარე დიდი თუ პატარა ილფორდი და მაილენდამდე ჩავედი, მაგრამ ერთი ბიჭის სულმდაბლობის წყალობით იძულებული გავხდი, ჩემი მოხერხებული ეტლიდან ჩამოვმბტარიყავი. მასაც უფასო მგზავრობა სურდა და, რაკი ნახა, მეტი დასადგომი ადგილი აღარ იყო, მეეტლეს შეგულიანება დაუწყო. მანაც პატარა არამზადის სიტყვა დაიჯერა და ეტლიდან ჩამომავლო. იმ საძაგელ ბიჭზე ისე ვიყავი გაბრაზებული, რომ მაშინვე ვეცი და ერთი კარგად მივბეგვე, თუმცა ვიცოდი, ეს შეეყოვნება შეიძლებოდა ჩემთვის სახიფათო გამომდგარიყო.

იძულებული ვიყავი, დარჩენილი გზა ფეხით გამეგლო. ორ საათზე უაიტჩიპელს მივალწიე. ქალაქის ეს ნაწილი ჩემთვის სრულიად უცხო იყო, მაგრამ თაღებქვეშ აქაური რამდენიმე ბიჭი გავიცანი. იმათგან ვიცოდი, რომ ეს მხარე ლონდონის ყველაზე მიყრუებული უბანი იყო. მეც ახლა სწორედ ასეთი ეზოებიანი, მიხვეულ-მოხვეული და ვიწროქუჩებიანი მყუდრო ადგილი მჭირდებოდა. ჩემი უპირველესი და ყველაზე დიდი სურვილი იყო, ცოტა ხანს სადმე თავი შემეფარებინა, ვიდრე გვამების გატაცების ამ საზარელი საქმის გამოძიება დამთავრდებოდა. შემდეგ... თუმცა ამაზე ფიქრი ჯერ ნაადრევი იყო. ერთი-ორი საათის შემდეგ ილფორდის პოლიციის სახლში მომიკითხავდნენ და მებნას დამიწყებდნენ. ამიტომ საჭირო იყო, უპირველეს ყოვლისა, სადმე დავმალოულიყავი. თორმეტიოდე ვიწრო, ჭუჭყიანი შესახვევი გავიარე, ბოლოს ერთ მყუდრო სასაუზმეს შევაფარე თავი და ჩემი შილინგიდან ოთხი პენსი საჭმელზე დავხარჯე. დუქნის პატრონმა ღამის გასათევსა და ქვეშაგებში ოთხი პენსი გადამახდევინა. ვახშმად ერთი პენის წვნიანი მივირთვი და საკმაოდ კარგ ლოგინშიც დავიძინე.

მეორე დღეს დილით გამომეღვიძა. დარჩენილი სამი პენსით ვისაუზმე და ქუჩაში გამოვედი. მთელი დღე გარეთ დავეხეტებოდი. ყველაზე დარიბულ, ჩაბნელებულ ქუჩებს ვირჩევდი და პოლიციელებთან შეხვედრას გავურბოდი. სადამოს შიმშილმა მომაგონა, რომ არ მესადილა. უეჭველი იყო, ვერც ვახშამს ვჭამდი.

«ლოდინსა და მალვას თავი ანებე, _ ჩამძახოდა შიმშილი, _ რაღაც უნდა იღონო!»

მაგრამ რა მექნა? სადაც არ უნდა წავსულიყავი, ამით თავს უარეს მდგომარეობაში ჩავიგდებდი. თუმცა უარესის წარმოდგენა შეუძლებელი იყო. ყოველ წუთს შიში მკლავდა, რომ რომელიმე პოლიციელს ხელი არ ეტაცა ჩემთვის, თან შიმშილიც უნდა მომეთმინა! არა, ამის ატანა ყოვლად შეუძლებელი იყო. ბაზარი ახლოს რომ ყოფილიყო, არაფერს მოვერიდებოდი. ყველა მე გადამეკიდა _ უმწეო, საბრალო ბიჭს! რა დროს პატიოსნებაზე ფიქრი იყო. ახლა მხოლოდ იმაზე უნდა მეზრუნა, თავი რით გამეტანა. მზად ვიყავი სხვის ჯიბეებში ჩამეყო ხელი, მაგრამ ეს მუდამ საშინელ საქმედ მიმაჩნდა. კოვენტგარდენში ხონჩებიდან ხილის მოპარვა ძნელი არ იყო. ყოველთვის შეიძლებოდა დროის მოხელთება, როცა გამყიდველი სხვა მხარეს იყურებოდა, ისე სწრაფად გავიქცეოდი, ვერავინ დამეწეოდა. მაგრამ კოხტად მორთული ქალბატონის ან ბატონის ჯიბეში ხელის ჩაყოფა სულ სხვა რამე იყო, ამას განსაკუთრებული თავზეხელაღებულობა სჭირდებოდა! თაღებქვეშ რომ ვცხოვრობდი, ჩემთვის ბევრი ქურდბაცაცა დაუნახვებიათ, მაგრამ იმათი გაწაფულობა ისეთივე ძნელი მომჩვენებია, როგორც ოინბაზებისა და კლოუნებისა. მეგონა, ყირაზე დგომა და დასაკეცი დანების ყლაპვა უფრო ადვილი იყო, ვიდრე ჯიბეებიდან რაიმეს ამოცლა.

XX

სხვა გზას ვადგები

ამ ფიქრებში გართული, ბნელი, მიყრუებული შუკებიდან ფართო, ლამაზ ქუჩაზე გამოვედი. სავაჭროები თვალისმომჭრელად კაშკაშებდნენ. ქვაფენილის ორივე მხარეს მდიდრულად ჩაცმული ბატონები ირეოდნენ. ჩემი ყურადღება ერთმა კოლონიის საქონლით მოვაჭრე მაღაზიამ მიიპყრო. მის უზარმაზარ მოსარკულ ვიტრინებში ათასგვარი ხილი, ჩაი, ტკბილეული, პიკულიანი ქილები და კონსერვები იყო გამოფენილი. აქვე ეწყო ჩინური ფაიფურისა და ხის სხვა ნაკეთობები, რომლის მსგავსი ჯერ არ მენახა. თვალიერებამ მარტო მე კი არ გამიტაცა, მაღაზიის წინ ისე არავინ გაივლიდა, ვიტრინისთვის თვალი არ შეეწვლო. ზოგიერთები კიდევ ჩერდებოდნენ, რომ ახლოდან უკეთ დაეთვალიერებინათ. ასე რომ, ვიტრინის წინ ხალხი ჯგუფად იდგა. არსად არ მიმეჩქარებოდა, ამიტომაც გადავწყვიტე, დამეცადა, ვიდრე ხალხი წავიდ-წამოვიდოდა, რომ მერე ეს საოცარი საგნები უკეთ დამეთვალიერებინა. სწორედ მაღაზი-

ის ვიტრინის პირდაპირ, ქვაფენილის კიდეზე, ფარნის ბოძი იდგა. მივეყრდენი და დაველოდე. მაღაზიის წინ შეკრებილთა შორის ერთი მოხუცი ქალბატონი იდგა. ისეთი სქელი იყო, არ შეიძლებოდა არ შეგემჩნიათ. ეს ქალბატონი უფრო მეტ ადგილს იკავებდა, ვიდრე ორი ჩვეულებრივი ადამიანი ერთად. მას ვიტრინის ქვედა ნაწილში რომელიღაც ნივთის დათვალიერება სურდა. იგი დაიხარა და კისერი წაიგრძელა. სქელ ქალბატონს თვალს არ ვაშორებდი, ვერ გამეგო, ამდენ ხანს რას ათვალიერებდა. ამ დროს ჩემზე ოდნავ მაღალი ბიჭი შევამჩნიე. იგი ქალბატონთან ძალიან ახლოს მივიდა და მისი ყოველი მოძრაობა გაიმეორა.

ბიჭმა მის აბრეშუმის კაბაზე ხელი გააცურა, მერე სასწრაფოდ ისევ უკან გამოსწია. ამ დროს გაზის ფარნის შუქი თითებზე დაეცა და ქისა გამოჩნდა. აბრეშუმის ღილ-კილოებში ვერცხლის ფულის მთელმა ბლუჯამ გაიელვა. შემდეგ ბიჭმა ქისა სასწრაფოდ ჯიბეში შეინახა და შეუმჩნევლად სიბნელეში გაუჩინარდა. ფაშფაშა ქალბატონი ვიტრინის წინ რამდენიმე წუთს კიდეც იდგა, შემდეგ მხიარული ღიმილითა და თავის ქნევით ქვაფენილს გაუყვა, ალბათ სასაცილო ჩინელებზე თუ ფიქრობდა.

რა ბედნიერია ის ბიჭი! ვერცხლის ფულით გატენილი საუცხოო აბრეშუმის ქისა ჩაიგდო ხელში! ერთი შილინგისა და ლუკმაპურის საშოვნელად მე ფეხსაცმელი და წინდები გავყიდე, მან კი თვალის დახამხამებაში, სულ ცოტა, თორმეტი შილინგი მაინც იშოვა! რა უტიფარი ქურდი იყო! თანაც რა იღბლიანი! რა იქნებოდა, ის ქისა მე მრგებოდა? ამგვარი ფიქრები დამიტრიალდა თავში, მათ სხვა, ისეთი საზარელი ფიქრები მოჰყვა, რომ უნებურად მიმოვიხედე, არავინ გამიგოს-მეთქი. «მერედა, რა ადვილი ყოფილა! ვიდრე ერთ ადგილას იდექი და შიშისაგან კანკალებდი, საქმეს სამჯერ გააკეთებდი! მხოლოდ ეს არის, რომ გამბედაობა არა მყოფნის!» – ვსაყვედურობდი ჩემს თავს და პასუხსაც თვითონვე ვაძლევდი: «კარგი, დავუმვათ, რომ ეს საქმე ძნელი არ არის, როცა ასეთი სქელი, ჯიბეებგატენილი დედაბერი შეგხვდება. ასეთთან არავის გაუჭირდება. მეც კი მოვახერხებდი! მაგრამ მთავარი ის არის, ასეთი კარგი შემთხვევა კიდეც როდის მომეცემა?»

მე ფარნის ბოძთან ვიდექი და «შემთხვევას» ველოდებოდი.

დიდხანს არც დამჭირვებია ცდა. «ბედი», პირველად კოვენტგარდენის ბაზარში რომ გამიღიმა და «საგმირო» საქმე ჩამადენინა, ახლაც მწყალობდა. ხუთი წუთიც არ გასულა, რომ მაღაზიიდან ერთი ქალბატონი გამოვიდა. მართალია, ისეთი ხნიერი და მსუქანი არ იყო, მაგრამ მასაც აბრეშუმის კაბა ეცვა და ხელში გატენილი ქისა ეჭირა. მაღაზიიდან გამოსვლისას ფულს ითვლიდა. შემდეგ ქისას პირი მოუკრა და კაბის ჯიბეში შეინახა.

«ნეტავ ვიტრინასთან დადგებოდეს!» – გამიელვა თავში.

იგი, მართლაც, იმ ხალხს შეერია, ჩინური თოჯინების ცქერით რომ იყვნენ გართულნი. მეც ავედევნე. ვცდილობდი, ყველაფერში იმ ბიჭისთვის მიმებაძა. თავი ისე დავიჭირე, თითქოს ჩინელების ცქერა მეც მაინტერესებდა, სინამდვილეში აბრეშუმის კაბის ნაოჭებში ჯიბისკენ ხელს ფრთხილად ვაცურებდი. წუ-

თის შემდეგ ჩემმა თითებმა აბრეშუმის ქისის ნაზი ქსოვილი შეიგრძნო. და აი, ქისა უკვე ხელთ მქონდა. ნადავლი მაგრად ჩავბლუჯე და გავიქეცი. დიდხანს ვირბინე ასე სულმოუთქმელად, ვიდრე ერთ მიყრუებულ, ბნელ ჩიხს არ მივალწიე. სწორედ იქ შევჩერდი და გადავწყვიტე, ჩემი ნადავლი მენახა. ჯიბიდან ქისა ამოვამვრინე, ფული ხელისგულზე დავიხვავე და თერძის მაღაზიის ახლოს ფარნის შუქზე გადავითვალე. აღმოჩნდა, რომ ორი ნახევარკრონიანი, ერთი ც ნახევარი სოვერენი, სამი შილინგი და ოთხი პენსი იყო, ესე იგი, სულ თვრამეტი შილინგი და ოთხი პენსი მქონდა.

ჩემს სიცოცხლეში ამდენი ფული, არც ამის ნახევარი და არც მეოთხედი ხელში არასოდეს მჭერია.

არ ვიცოდი, რა მექნა, უფრო სწორედ, არ ვიცოდი, სად რა საჭმელი მეყიდა.

ბოლოს ერთ სასადილოში შევედი და ოთხ პენსად ვივახშმე.

მთელი საღამო ან ვჭამდი, ან ვიხსენებდი, კიდევ რა შეიძლებოდა, მეჭამა. სასაუზმეში ხუთჯერ შევედი და ორი პენსის სოსისი შევჭამე, ამას ცოტა პური და ზადაგი დავაყოლე, სულ ბოლოს ერთი პენის შოკოლადი ვიყიდე.

საბოლოოდ, ძილის წინ, ჩემი კაპიტალი დავითვალე, აღმოჩნდა, რომ არცთუ ბევრი მქონდა დახარჯული. ერთი წყვილი კარგი ფეხსაცმელიც ვიყიდე და ცამეტი შილინგი და ექვსი პენსი კიდევ დამრჩა, თუ იმ ნახევარ სოვერენს არ ჩავთვლიდით, ქურთუკის სარჩულში რომ მქონდა ქინძისთავით დამაგრებული.

ამგვარად, მე ნამდვილი ქურდი გავხდი. თუმცა, მაშინვე მტკიცედ გადავწყვიტე, ჩემი იმდღევანდელი საქციელი აღარასოდეს გამემეორებინა. რა თქმა უნდა, რაც მოხდა, იმას ვეღარ ვუშველიდი. მაგრამ ეს ჩემ გარდა სხვამ არავინ იცოდა და ვერც ვერავინ გაიგებდა. გადავწყვიტე, დილიდანვე მომეფიქრებინა, რა საქმისათვის მომეკიდა ხელი. როცა ადამიანს ჯიბეში ცამეტი შილინგი და ექვსი პენსი უდევს, მას შეუძლია პატიოსნად იცხოვროს.

რა თქმა უნდა, შემემძლო პატიოსანი ცხოვრების დასაწყებად ათასგვარი გზა გამომენახა, მაგრამ, სამწუხაროდ, უნდა გამოგიტყდეთ, მე ვერც ერთს ვერ მივაგენი.

სადილის შემდეგ პეტიქოუტ-ლეინზე წავედი გასასეირნებლად. იქ ერთი მაღაზიის წინ გავჩერდი. ვიტრინაში აბრეშუმის ყვითელი ყელსახვევი ეკიდა. ჩიტის ცისფერი თვალეებით მოხატული. მამაჩემს ზუსტად ასეთი ყელსახვევი ჰქონდა.

მაღაზიაში შევედი და ყელსახვევში სამი შილინგი და ექვსი პენსი გადავიხადე. გული მეუბნებოდა, სისულელეს სჩადიხარო, მაგრამ თავს ვიმშვიდებდი, მე ამ ყელსახვევს მამაჩემის მოსაგონებლად ვყიდულობდი. სახლი მომაგონდა. დავდარდიანდი და გასამხიარულებლად ერთი კათხა ლუდი დავლიე. არ ვიცი, ეს ლუდი მაგარი იყო თუ მიუჩვეველზე იმოქმედა ასე ძალიან, ისე აღვეგზნე, თავს ძლივს ვიკავებდი. მტრების შიში სრულიად გამიქრა. ახლა მზად ვიყავი, მისტერ ბელჩერს უშიშრად შევეყოდი პირისპირ, თუ, რასაკვირველია, ორლულიანი თოფი თან არ ექნებოდა. სწორედ ამ დროს იარაღით მოვაჭრე პა-

ტარა მაღაზიის წინ ჩავიარე. მაშინვე აზრმა გამიელვა, ჩემისთანა კაცი, რომელსაც ყველა დასაჭერად დასდევს, შეიარაღებული უნდა დადიოდეს-მეთქი. მაღაზიაში შევედი და შესახედავად ძალიან საშიში პისტოლეტი ვიყიდე. ორი შილინგი და სამი პენსი გადავიხადე. საღამოთი დავრწმუნდი, რომ ამ იარაღის შარვლის ჯიბით ტარება მოუხერხებელი იყო, და იმავე მაღაზიაში ერთ შილინგად და ოთხ პენსად გავყიდე. ამგვარად, ჩემი გაჭირვებით ნაშოვნია თვრამეტი შილინგი და ოთხი პენსი წვრილმანებში შემომეხარჯა. გავყიდე ჩემი ლამაზი ჩიტისთვალეებიანი აბრეშუმის ყელსახვევიც, იმაში თვრამეტი პენსი მომცეს. სამი დღის შემდეგ შუა ქუჩაში ისევ ისეთი ღარიბ-ღატაკი ვიდექი, როგორც მაშინ, ფარნის ბოძს მიყუდებული, მდიდრული მაღაზიის წინ სქელ ქალბატონს რომ ვუთვალთვალეზდი.

მოკლედ, ადვილი მისახვედრია, ამის შემდეგ როგორ წარიმართა ჩემი ცხოვრება. მხოლოდ პირველი ნაბიჯის გადადგმა იყო ძნელი. რაკი ერთხელ გავბედე, მერე აღარ შევჩერებულვარ. ვცდილობდი, თავი დამერწმუნებინა, რომ უთვისტომო, უბედური ბავშვი ვიყავი, ყველას ვეზიზღებოდი, ყველა მე მღვენიდა. ამიტომაც შიმშილით სიკვდილისაგან თავი რომ გადამერჩინა, იძულებული ვიყავი, უპატიოსნო გზას დავდგომოდი. როცა მეორედ ვიქურდე, მხოლოდ იმას ვნაღვლობდი, რომ საფულეში ოთხი შილინგის მეტი არ აღმოჩნდა. მესამედ კი აღარც მახსოვს, რას ვფიქრობდი, მესამეს მეოთხე ქურდობა მოჰყვა, იმას კიდევე – მეხუთე და ასე შემდეგ.

თუმცა ქურდბაცაცობით დიდხანს არ მიცხოვრია – ორ თვეზე მეტი არც კი არ მახსოვს, ამ ხნის განმავლობაში რამდენი მოვიპარე, ოღონდ ის ვიცი, რომ ძველი ტანსაცმლის ნაცვლად, რომელიც ილფორდის პოლიციაში მომცეს, საკმაოდ კარგი ტანსაცმელი შევიძინე. თანაც დუქანში კი აღარ ვიძინებდი, უეტფორდის ქუჩაზე დავბინავდი.

XXI

ჯორჯ ჰაპკინსს ვეცნობი

ივლისის ერთ საღამოს ჩიპსაიდზე დავსეირნობდი. უკვე საკმაოდ კარგი კოსტიუმი მეცვა და ლონდონის მდიდრულ ქუჩებში თამამად შემემლო გამოჩენა. სასეირნოდ გამოსული უდარდელი ბიჭივით აქეთ-იქით ვიყურებოდი, რომ ამ დროს წინდების მაღაზიაში ერთი ჯენტლმენი შევამჩნიე, იგი რაღაცას ყურადღებით ათვალთვალდა.

ეს იმ ჯენტლმენტაგანი გახლდათ, რომელთა წყალობით, ჯიბგირებს კარგი შემოსავალი აქვთ. ისეთი მსუქანი კაცი იყო, რომ დაიხარა, სერთუკის კალთები ფართოდ გადაეხსნა და ჯიბე ძალზე მაცდურად გამოუჩნდა. ასეთი კარგი შემთხვევის ხელიდან გაშვება არ შეიძლებოდა. ჯიბე მოვუსინჯე. შიგ რაღაც მაგარი, ოთხკუთხა საგანი ედო. ხელი ჩავყავი და წამში ტყავის ლამაზი საფულე ამოვაძვრინე. აქამდე პატარა ქისები, ჯიბეში უბრალოდ ჩაყრილი ან ქალაქში გახვეული ფული თუ მომიპარავს, ასეთი საფულე კი არასოდეს შემხვედრია. სიხარულისაგან აკანკალებულმა მეზობელ ქუჩაში შევუხვიე და ფარნის შუქზე

საფულე ფრთხილად გავხსენი. შიგ რამდენიმე დაკეცილი საბანკო ბილეთი და მთელი ბლუჯა ოქროს ფული აღმოჩნდა. ამან იმდენად გამაოცა, თითქმის ხუთი წუთი ენაჩავარდნილივით ვიდექი, საფულეს ქურთუკის კალთის ქვეშ ვმაღავდი და არ ვიცოდი, როგორ მოვქცეულიყავი. ამ დროს მხარზე ვიღაცამ ხელი დამადო.

– გაქცევა არ გაბედო, – მომესმა ვიღაცის ხმა, – ვერსად წამიხვალ! – არ ვიცი, ეს ადამიანი მიწიდან ამოდვრა თუ რა იყო! შემემძლო დამეფიცა, რომ ჩიპსაიდიდან არავინ ამდევენებია. უცნობის გამოჩენაზე თითქოს მეხი დამეცა. საფულე უცებ წყალსადენ არხში ვისროლე და შემოვბრუნდი. დარწმუნებული ვიყავი, რომ პოლიციელმა ან იმ ჯენტლმენმა დამიჭირა, რომელსაც ფული მოვპარე, მაგრამ შევცდი: საყელოში კარგად გამოწყობილ უცნობ ჯენტლმენს ჩაველო ხელი. თითზე მდიდრული ბეჭედი ეკეთა. მან გადაგდებული საფულე აიღო და ჯიბეში ისე მშვიდად შეინახა, თითქოს მისი საკუთრება ყოფილიყო.

– მართალი უთქვამთ, სულელებს ბედი სწყალობთო, – თქვა მან. თანაც ხელს არ მიშვებდა და ბნელი ქურჩისკენ მიმათრევდა.

– მისმინეთ, ბატონო, – საცოდავი ხმით ვუხსნიდი შიშისაგან თავზარდაცემული. – მე ხომ ვიპოვე, მართალს გეუბნებით, ვიპოვე, მაგრამ არაფერში მჭირდება, თუ გნებავთ, აიღეთ, იქნებ თქვენ დაგეკარგათ...

– ჰო, იპოვე, რასაკვირველია, იპოვე! – დამცინავად ჩაილაპარაკა უცნობმა. – იქნებ საკუთარი ოფლით იშოვე! თქვი, ვისთვის მუშაობ? – მკითხა მან უკმეხად, როცა ნახევარი ქუჩა გავიარეთ.

«მგონი, რომელიღაც პატროსანი ხელოსანი ვგონივარ», – გამიელვა თავში.

– მე ვმუშაობ... ლულლულით ვუპასუხე, – მეკოლოფესთან, უაიტჩეპელის ახლოს.

– სტყუი! – გაჯავრდა უცნობი, – ახლავე სიმართლე მითხარი! სიმონდსთან ცხოვრობ თუ ტომ მარტინსთან?

– მე არც სიმონდსი ვიცი და არც მარტინსი! – შევეყვირე ცოტათი გულმოცემულმა. – გამიშვით, საფულეც თქვენი იყოს, ოღონდ თავი დამანებეთ.

– იცოდე, კისერს მოგიგრებ, თუ არ მიპასუხე, – დამემუქრა უცნობი. – თქვი ახლავე, ვისთვის მუშაობ?

– არავისთვისაც არა, მე მხოლოდ საკუთარი თავისთვის ვმუშაობ!

უცნობმა ქურთუკის საყელოს ხელი უშვა და რამდენიმე წუთს თვალებში მიყურებდა.

– ყური მიგდე, ბიჭო, – ჩემკენ დაიხარა და თითქმის ჩურჩულით მითხრა, – ჩემი მოტყუება ადვილი არ გეგონოს. თქვი სიმართლე. თუ პატრონი გყავს, ეგეც არაფერია, მითხარი, იქნებ რამეში დაგეხმარო.

– თქვენ პოლიციელი ან გამომძიებელი ხომ არა ხართ? – ვკითხე მე.

– მე და პოლიციელი? – შეჰყვირა უცნობმა და ხმამაღლა გადაიხარხარა. – აი, შე შტერო, შენა! ასეთი ჭკუის პატრონი ქურდობას აპირებ! დიდი ხანია, ამ საქმეს მოჰკიდე ხელი?

– ორი თვეა.

– და არც ერთხელ არ ჩავარდნილხარ?

– არც ერთხელ.

– სასწაული ბედი გქონია! შენისთანა ყვეყჩი აქამდე უნდა ჩავარდნილიყო. შენ პატრონი გჭირდება, წამოდი ჩემთან.

ხმის კილოზე Dშევატყვე, რომ თვითონ აპირებდა ჩემს პატრონობას, რაც სულაც არ მსიამოვნებდა. მისი პოლიციელზე ნაკლებად როდი მეშინოდა.

– გმადლობთ, სერ, – ვუთხარი მე. – არ მინდა, რომ ვინმემ მიპატრონოს.

– არ გინდა! – მძვინვარედ იყვირა მან. – სწორედ იმას გეკითხებიან, რა გინდა და რა არა! აქამდე პატრონი არ გყავდა, ამის შემდეგ გეყოლება! გამომყევი! შინ რომ მივალთ, იქ მოგელაპარაკები.

იგი პოულტსტრიტზე გავიდა. იქიდან ჯერ ერთ ჩიხში შეუხვია, მერე – მეორეში, მეორედან – მესამეში და იქამდე იარა ასე, ვიდრე კეტსტრიტზე არ გავიდა. მართალია, ხელით არ მივყავდი, მაგრამ თავისი მტკიცე, მრისხანე საქციელით ისეთი შიში ჩამინერგა, რომ გაქცევა ფიქრადაც არ მომსვლია.

შუა ქუჩამდე რომ მივედით, ერთი სახლის კარზე დააკაკუნა. კარი კოხტად ჩაცმულმა ახალგაზრდა ქალმა გაგვიღო.

– ჯორჯ, არ მეგონა, თუ ასე ადრე დაბრუნდებოდი, – თქვა მან და უცნობს ალერსიანად აკოცა.

– სიუკი, მე შენ ახალი ბინადარი მოგიყვანე, – მიუგო მან და ჩემზე ანიშნა.

ეტყობოდა, ქალს ეს ამბავი დიდად არ ესიამოვნა.

– ნუთუ არ მოგბეზრდნენ ეს მობინადრეები? – უკმაყოფილოდ ჩაილაპარაკა. – ალბათ იმაზე დიდხანს არც ეს იცხოვრებს ჩვენთან!

– რა თქმა უნდა, თუ ესეც რაიმე ოინბაზობას დამიპირებს! აბა, ჩაი მზადა გაქვს?

– მზად არის, წამოდი.

ჩვენ ავეჯით კარგად მოწყობილ ოთახში გავედით. ბუხრის ახლოს, მაგიდაზე, ჩაის ჭურჭელი იდგა. ჯორჯი დივანზე მოწყვეტით დაემვა, ხელები თავქვეშ ამოიდო და ერთხანს ჩუმად იწვა. ახალგაზრდა ქალმა ჩაი და ლორის ტაფამწვარი შემოიტანა. მე წინანდებურად მიყურებდა.

– ფეხებში ნუ მეზღანდებით, თუ არ გინდათ, რომ მდულარე გადაგასხათ! – გაჯავრებით მითხრა მან, როცა ჩაიდნით ხელში ახლოს ჩამიარა.

– ჩაის დალევ? – ჰკითხა მას ჯორჯმა.

– არა, უკვე დავლიე.

– მაშინ მომწყდი თავიდან! – უხეშად უთხრა ჯორჯმა.

ქალი ოთახიდან გავიდა და გაგულისებულმა კარი მიიჯახუნა.

– გინდა ჩაი? – ახლა მე მომიბრუნდა ჯორჯი.

– არა, გმადლობთ, სერ.

– მაშ, თან ჩაის დავლევ და თან გელაპარაკები, შენ იჯექი და მისმინე. საიდან ხარ?

ეს კითხვა ჩემთვის სრულიად მოულოდნელი იყო. რა მეთქვა, საიდან ვარ-მეთქი? კლერკენვილიდან, კემბერვილიდან თუ უენტფორტსტრიტიდან?

ჯორჯმა შეშფოთება შემამჩნია.

– თუ არ გინდა, ნუ მეტყვი, ჩემთვის სულ ერთია. მე მხოლოდ მინდა გავიგო, გაქვს თუ არა საკუთარი სახლი, ან დედ-მამა თუ გყავს?

– მე სახლიდან გამოვიქეცი და იქ აღარასოდეს დავბრუნდები.

– რატომ?

– იმიტომ, რომ ცემით მომკლავენ.

– აა, თურმე რაში ყოფილა საქმე! მაშ, ძალიან კარგი, არც არის საჭირო, რომ მიხვიდე, შენ აქ იცხოვრებ.

– აქ ვიცხოვრებ?

– ჰო, მოწაფედ აგიყვან. გაჭმევ და საკუთარ ოთახსაც მოგცემ, სამაგიეროდ, ჩემთვის უნდა იმუშაო.

– რა უნდა ვაკეთო?

– რა და, რასაც ეს ორი თვეა აკეთებ და რაზეც დღეს დაგიჭირე. ამ საქმეს მთლად კარგად დაუფლებული არ უნდა იყო, მაგრამ მე მაინც მომეწონე, ცოტაც რომ ისწავლო, შეიძლება კარგი ვინმე დადგე. აქამდე ბედი გწყალობდა, მაგრამ მართო ბედ-იღბალს ვერ მიენდობი, გაწაფვაც საჭიროა. რა თქმა უნდა, შენ მე არ მიცნობ, მაგრამ რომელ პოლიციელსაც გინდა ჰკითხე: ვინ არის ჯორჯ ჰაპკინსიო, ყველა გიპასუხებს: ქურდების ცნობილი აღმზრდელია, მას ვინ არ იცნობსო! აი, მეც მინდა შენს აღზრდას მოვკიდო ხელი.

– მადლობელი ვარ, სერ, – ჩავიბუტბუტე ჩემთვის. ვგრძნობდი, რომ რაღაცის თქმა იყო საჭირო. – ძალიან კეთილი ყოფილხართ, რაკი ჩემი დახმარება გასურთ!

– დახმარებაო? მე მინდა, შენ ბედნიერი იყო, რომ ასობით ქუჩის ბიჭი შურით შემოგცქეროდეს! თუ ჩემთან დარჩები, ერთი თვის მერე შეგრცხვება კიდევ იმის მოგონება, რა მოუხერხებლად ამოცალე დღეს აი ეს! – მან ხელით თავისი ჯიბე მიჩვენა, სადაც ჯერ ისევ ედო ჩემი მოპარული საფულე.

– რა გქვია?

– ჯიმ სმიფ... – ჩემი ნამდვილი სახელის გამჟღავნებისა შემეშინდა და მინდოდა ის სახელი მეთქვა, რიპსტონმა და მოუღიმი რომ დამარქვეს, მაგრამ ენა დამემა.

– ჯიმ სმიფ? – გაიმეორა ჩემმა ახალმა პატრონმა. – ძალიან კარგი! სიმართლე თქვი, ჯიმ, მართალია, ბედი გწყალობდა, მაგრამ მუდამ ხომ მაინც არ გიმართლებდა? ერთ დღეს თუ გქონდა ფერო, შემდეგ დღეს არაფერო, ხომ? ჯიბეში მუდამ არ გიჩხრიალებდა ნახევარკრონიანები, ასე არ იყო?

– ბევრჯერ შილინგიც არ მქონდა, ხან სულ მშრალზე ვრჩებოდი! – მივუგე მე.

– ეგ ჩვეულებრივი ამბავია. ყური დამიგდე. აი, რა, ჩვენს ხელოვნებას შეგასწავლი, მაძღრისად გაჭმევ, მდიდარი ფრანტივითაც გამოგაწყობ და სახარჯო ფულსაც მოგცემ. მოგწონს?

– რა თქმა უნდა, მომწონს, – ვთქვი მე. ვგრძნობდი მისტერ ჰაპკინსისადმი თანდათან ზიზღი მიქრებოდა. – სამაგიეროდ, ჩემგან რას ითხოვთ?

– რასაც იშოვი, ყველაფერი მე უნდა მომიტანო.
 – კარგი, თანახმა ვარ, – მივუგე მე. სიამოვნებას ძლივს ვმაღავდი. მეშინოდა, არ გადაეფიქრებინა.
 – ჩინებულია! ამ ერთ საქმეს მოვრჩით, ახლა მეორე: გაიგონე, რა თქვა შენზე მისის ჰაპკინსმა, ოთახში რომ შემოვედით?
 – იმაზე დიდხანს არც ეს იცხოვრებსო, არა?
 – ჰო. ის წინანდელი მოზინადრე შენზე ორიოდე წლით უფროსი იყო, თანაც საოცრად მოხერხებული ბიჭი! ჩემთან მხოლოდ ცხრა კვირას იყო. ახლა სამი თვით ციხეში ზის. რას იტყვი, როგორ გუნებაზე იქნება?
 – ციხეში როგორ გუნებაზე უნდა იყოს? რაზე დაიჭირეს?
 – მატყუარა იყო და გაცურება მომინდომა! ჩემთან ასეთი ბიჭები დიდხანს ვერ რჩებიან. ვინც პატიოსნად იქცევა, მისთვის არაფერს დავიშურებ, უეჭველად გამოვიხსნი, მაგრამ ვინც მოტყუებას გამიბედავს, მას უბოროტეს მტრად გადავექცევი. თუ თავისით არ ჩავარდა ციხეში, შევეცდები, ძალით დავაჭერინო, გაიგე?
 – რა თქმა უნდა, ყველაფერი გასაგებია.
 – ჰოდა, ძალიან კარგი. მე და შენ ჯერჯერობით სხვა არაფერი გვაქვს სალაპარაკო. თუ გინდა, გაისეირნე, თეატრში წადი. ფული გაქვს?
 – დიახ, სერ, – ოთხი პენსი.
 – ცოტა ხურდა მეც მომეძებნება. აი, სამი შილინგი და ექვსი პენსი. ჯერჯერობით ძალიან ხელგამლილად ნუ ვიცხოვრებთ, ვნახოთ, როგორ წაგვივა საქმე. მშვიდობით, თერთმეტს ნუ გადააცილებ.

XXII

ძველ მეგობარს ვხვდები

მისტერ ჰაპკინსმა სახლის კარი მოიხურა. ახლა შემედლო სადაც მომესურვებოდა, იქ წავსულიყავი.

ვინ იყო ან რას წარმოადგენდა ეს ჰაპკინსი? ეტყობოდა, არ ხუმრობდა, თორემ შინ არ მიმიყვანდა, არც სახარჯო ფულს მომცემდა და არც ასე გულახდილად დამიწყებდა ლაპარაკს. ჩემს ჭამა-სმასაც თვითონ კისრულობდა, ჩაცმადახურვასაც, გასართობ ფულსაც მაძლევდა, ამის სანაცვლოდ ჩემგან რას ითხოვდა? მხოლოდ იმას, რასაც ორი თვის მანძილზე ვაკეთებდი, ოღონდ ახლა უფრო მშვიდად ვიქნებოდი. თუ დამიჭერდნენ, გამომიხსნიდა. ეს პირობები, რასაკვირველია, ჩემთვის ყოველმხრივ ხელსაყრელი იყო. სანამ თავს კარგად ვიგრძნობ, მასთან ვიცხოვრებ, თუ შევამჩნიე ცუდად მეპყრობა, თავს მივანებებ და გავიქცევი-მეთქი. რა სულელი ვინმე ყოფილა ეს მისტერ ჰაპკინსი! ჩემი ახალი პატრონის გულუბრყვილობაზე შუა ქუჩაში კინაღამ ხმამაღლა გადავიხარხარე.

არ ვიცოდი, სად წავსულიყავი. მან ხომ მითხრა, თეატრში წადიო. ჰოდა, ძალიან კარგი, მეც შორდიჩის თეატრში წავალ. იქ ჩემს საყვარელ ამხანაგებთან

ერთად ხშირად დავიარებოდი ხოლმე. ლოჯაში ერთ ბილეთს ვიყიდი. ფულის დაზოგვა აღარ მჭირდებოდა! ვიყიდე ორი ცალი სოსისი, ხუთი ფორთოხალი, ერთი კათხა ლუდიც დავაყოლე და თეატრისაკენ გავწიე.

შესასვლელთან ხალხი ირეოდა. თურმე იმ დღეს ახალ წარმოდგენას უჩვენებდნენ, საყვარელი მსახიობის ბენეფისი ყოფილიყო და უამრავ ხალხს მოეყარა თავი. შუაგულ ბრბოში მოვყევი. ყოველი მხრიდან ხალხი მაწვებოდა და ხელს მკრავდა. ვიღაც ბიჭი იდაყვებით ისე გულმოდგინედ «მუშაობდა», რომ სოსისებიანი ჯიბე ლამის ზედ მიმაჭყლიტა. ოდნავ ხელი წავეკარი და ვთხოვე, სოსისებს ნუ დამიჭყლეტ-მეთქი.

– დიდი რამეა ეგ შენი სოსისები, შინ გეჭამა. – მომიგო მან.

ეს ბიჭი ჩემ წინ იდგა და ისე მითხრა, ჩემკენ თავიც არ მოუბრუნებია, მაგრამ ხმაზე მაშინვე ვიცანი.

– რიპსტონ, ნუთუ ეს შენ ხარ? – შევძახე მე.

– სმიტფილდ! აი, შეხვედრაც ამას ჰქვია! – შეჰყვირა ჩემმა ძველმა მეგობარმა. ხალხის უკმაყოფილებისათვის ყურადღება არ მიუქცევია, ჩემკენ შემობრუნდა და ხელი გამომიწოდა. ამასობაში თეატრის კარებს დავშორდით. ხალხის ჭყლეტასა და ჯგლეთაში მოყოლილები, შევეცადეთ, იქაურობას რაც შეიძლება მალე გავცლოდით.

შესასვლელთან, დიდი ლამპის შუქზე ვათვალიერებდით ერთმანეთს.

– რა კარგია! – შესძახა რიპსტონმა და გახარებულმა გულში ისე ჩამიკრა, კინაღამ დამახრჩო. – მე კი ვფიქრობდი, ალბათ დიდი ხანია მოკვდა-მეთქი. როგორ გაზრდილხარ! ნამდვილი ფრანტი გამხდარხარ! გეტყობა, მას შემდეგ, რაც თაღებქვეშ ერთად ვცხოვრობდით, ძალიან გაგიმართლა, არა?

ფრანტობას ძალიან ბევრი მაკლდა, მაგრამ რიგიანად კი მეცვა. რასაკვირველია, იმ ტანსაცმელთან შედარებით ციებ-ცხელებიანს რომ ჩამაცვეს, მდიდრული ჩანდა. რიპსტონზე არავინ იტყოდა, ფრანტიაო. მას რაღაც ნაქსოვი ჯემპრი და შარვალი ეცვა, ისიც საშინლად დალაქავებული. სახეზეც სისუფთავისა არაფერი ემჩნეოდა, მისმა ხელებმა ხომ მთლად გამაოცა. როგორც ყოველთვის, ხელები ახლაც ჭუჭყიანი ჰქონდა, მაგრამ კოჟრები გასჩენოდა. როდესაც მისი კოჟრებიანი ხელი კოპწია შავი კოსტიუმის საყელოზე შემეხო, როგორღაც ავლელდი.

– რა იყო, სმიფ, ჩემი ნახვა არ გაგიხარდა? – მკითხა რიპსტონმა, შეკრთომა რომ შემატყო. რამდენიმე წამს დაჟინებით მიყურებდა. – აჰა, მივხვდი! – შესძახა მან. – გეტყობა, პატიოსანი ცხოვრება დაიწყე, ნაცნობობაც აღარ გინდა! ნუთუ არ იცი, რომ მეც შევიცვალე?

მისმა ნათქვამმა არათუ დამამშვიდა, პირიქით, ძველ მეგობართან შეხვედრა ვინანე კიდევ.

– ესე იგი, შეიცვალე, რიპსტონ? – ვკითხე მე.

– ჰო, სისულელეებს თავი დავანებე. ეგ რა სიცოცხლეა – დღე და ღამე კუნჭულებში იმალები, ყველა დარაჯისა და ვაჭრუკანასი გეშინია. მე აქ ერთ ბიჭს შევხვდი, ფაბრიკაში მუშაობს, იმან დამიყოლია და სმიტფილდში, ბეკერის

ფაბრიკაში მუშად მომაწყო. რა თქმა უნდა, ადვილი საქმე არ არის, მაგრამ აღარ ვიძალეები მაინც. კვირაში თვრამეტ პენსს ვიღებ. მუშათა ყაზარმაში ვცხოვრობ და, რაც მთავარია, კარგი ამხანაგები მყვანან.

– მოუღდიზე რა იცი? – ვკითხე ფარული იმედით, იქნებ ის მაინც არის ნამდვილი ქურდბაცაცა-მეთქი.

– მოუღდი მოკვდა, – მოკლედ მიპასუხა რიპსტონმა.

– მოკვდა?

– ჰო, ზამთარში მოკვდა. თეატრში შესვლა ვიჩქაროთ, თორემ ქანდარაზე ადგილს ვეღარ ვიშოვით.

რიპსტონს განვუცხადე, რომ ლოჟაში მივდიოდი, და დავიყოლიე, ისიც ჩემთან წამოსულიყო. ბილეთის ფულს მე გადავიხდი, ჯიბეში შილინგზე მეტი მიდევს-მეთქი. შემრცხვა მეღიარებინა, რომ დაახლოებით სამ შილინგამდე ფული მქონდა.

– ეს რა მდიდარი ყოფილხარ, გეტყობა, ჩემზე უკეთესი ადგილი იშოვე. ალბათ, რომელიმე მანუფაქტურული საქონლის მაღაზიაში მუშაობ.

– ჰო, სწორედ ასეა, გამოიცანი, – მივუგე მე იმით გახარებულმა, რომ საქმიანობა თვითონვე გამომიძებნა.

– ვინ იცის, რამდენი ხანია ამ ფულს აგროვებ, და დღეს გადაწყვიტე მოიღხინო, არა? – მკითხა რიპსტონმა.

– გამოიცანი, – ვუთხარი, რომ პასუხისაგან თავი ამერიდებინა. – წავიდეთ, თორემ ლოჟაში ადგილი აღარ იქნება.

ლოჟაში მოხერხებულად მოვეწყვეთ. ჩვენ გარდა აქ კიდევ სამი კაცი იჯდა. რიპსტონს სოსისი და ფორთოხალი შევთავაზე და, ვიდრე შეექცეოდა, ვკითხე: მოუღდის რა დაემართა-მეთქი.

– უბედურება შეემთხვა, გახსოვს, მდინარის ნაპირზე რომ ფარდული იყო? იმის სახურავიდან ჩამოვარდა.

– როგორ არ მახსოვს!

– მაშ, ისიც გეხსომება, – ჩემკენ გადმოიხარა და თითქმის ჩურჩულით განაგრძო რიპსტონმა: – შენ რომ ციებ-ცხელებით გაგვიხდი ავად, ჩვენი საქმეები მაშინ ძალიან ცუდად მიდიოდა. ის ფურგონი, რომელშიც ჩვენ ვიძინებდით, თაღებქვეშ აღარ მოჰყავდათ. სხვა ფურგონებზე ჩვენ არ გვიშვებდნენ. ყველას იმის შიში ჰქონდა, რომ ციებას გადავდებდით. რა გვექნა, ტალახიან, შიშველ ქვებზე ვიძინებდით. ქუჩაშიც არ გვიმართლებდა ბედი. ვაჭრები და დამტარებლები გვერეკებოდნენ, პოლიცია გვითვალთვალეზდა, არც არაფერი სამუშაო გამოჩნდა. რაიმეს მოპარვაზე ფიქრი კი ზედმეტი იყო. ამას ცუდი ამინდები მოჰყვა და საშინელ დღეში ჩავცვივდით! არ ვიცი, შობამდე დარჩენილი ის ორი თვე როგორ გავძელით. დღესასწაულებზე ხომ ყველა რაღაც უკეთესს მოეღის, ჩვენ, აბა, რისი იმედი უნდა გვქონოდა? მოუღდომ სულ მთლად დაკარგა ხალისი. ხელ-ფეხი მოეყინა, იჯდა და გაუთავებლად კვნესოდა, გული გააწვრილა. თაღებქვეშ შობადღეს მხიარულებით ხვდებინა ხოლმე. ამ დღეს, ვისაც რამდენი შეუძლია, იმდენ ფულს დებს. ცეცხლს აჩაღებენ, რაიმე ცხელ სასმელს

დალევენ, თან აბოლებენ და ნაირ-ნაირ სიმღერებს მღერიან. შარშან ჩვენც დავდეთ ფული, წელს კი მისაცემი არაფერი გვექონდა. ბნელ კუთხეში მიკუნჭულები სიცივისა და შიმშილისაგან ვკანკალებდით და შორიდან ვუყურებდით, როგორ ღრეობდნენ და უმასპინძლებოდნენ ერთმანეთს დანარჩენები. ამან მოუღიპა მთლად გააგიჟა. საწყალს ჭამა ყოველთვის უყვარდა. იმ დღეს დილის მერე პირში ნამცეცი არ ჩასვლოდა, «დაიცა, რიპ, _ მითხრა მან. _ ჩვენს ქუჩაზეც იქნება ზეიმი! მეყო ამდენი ტანჯვა, მეტი აღარ მინდა. როცა ბედნიერება ნებით არ მოდის, ძალით უნდა მოიყვანო!» მეგონა, ამას ბრაზი ალაპარაკებდა. ფიქრადაც არ მომსვლია, თუ რაიმე სერიოზულს აპირებდა. დასაძინებლად მივწევი. მისთვის არაფერი მიკითხავს. მეორე დილით გამომეღვიმა და ვხედავ _ მოუღიპა არსად არის. გავოცდი: ჩემს უთქმელად ნაბიჯს არ დგამდა. ყველა ნაცნობთან მოვიკითხე, მაგრამ მისი მნახველი არავინ აღმოჩნდა. მაშინ ბაზარში წავედი, მაგრამ მოუღიპა ვერც იქ ვნახე. ათი საათი იქნებოდა, როცა უკან მოვბრუნდი. კიბეებზე რომ ჩავდიოდი, ერთმა, ბიჭმა მკითხა: «რა ქენი, ინახულე, როგორ არის?» გული შემეკუმშა. ვისზე მეკითხები-მეთქი. «შენს მეგობარ მოუღიპა გეუბნები. ის ხომ საავადმყოფოში დააწვინეს, განა არ იცი, სანაპიროზე რომ ფარდულია, ტყვიის ჩამოსატანად იმის სახურავზე ამძვრალა, საწვიმარი მილით ეშვებოდა ძირს და ჩამოვარდნილა. ფეხები და ნეკნები დამტვრეული აქვს, დილამდე ვერც გააღწევსო».

რიპსტონი ამბის მოყოლამ ისე გაიტაცა, რომ არც შეუმჩნევია, როგორ აიხადა ფარდა და დაიწყო წარმოდგენა. პროგრამის პირველი ნომერი ბალეტი იყო, რომლის დიდი მოყვარული ჩემი მეგობარი არ გახლდათ. მან ცრემლები მოიწმინდა და ისევ განაგრძო.

_ რა თქმა უნდა, მაშინვე საავადმყოფოში წავედი, მეკარეს ვუთხარი, მე მოუღიპა ძმა ვარ-მეთქი. მან გამიშვა და დამარიგა, მოწყალების დის, მელის პალატა იკითხეო. მეც ვიკითხე. გამოვიდა მოწყალების და მელი. «თქვენ რიპსტონი ხომ არა ხართ? მოუღიპა სულ თქვენ გემახით. საბრალოს დიდი ხნის სიცოცხლე აღარ დარჩენიაო». მან იმ ოთახში შემეყვანა, სადაც მოუღიპა იწვა. ვხედავ, დაუბანიათ, სუფთა ტანისამოსი ჩაუცმევიათ. წევს გაფითრებული. თვალები დიდი, ცისფერი გახდომია. აქამდე არც შემეჩნევია, რომ მოუღიპა ცისფერი თვალები ჰქონდა. როგორც კი დამინახა, მაშინვე ხელი გამომიწოდა. «როგორ მიხარია, რომ მოხვედი, რიპ, ვფიქრობდი, ალბათ ისე მოკვდები, ვერ ვნახავ-მეთქი!» ვერაფერი ვუთხარი, ყელში რაღაც ბურთივით მომებჯინა და სიტყვა აღარ მათქმევინა. მოუღიპა მაინც არ მიშვებდა ხელს. ერთბაშად მაგრად მომიჭირა ხელი, შემომხედა, თავი გადაუვარდა და მოკვდა.

რიპსტონს ცრემლებმა ლაპარაკი შეაწყვეტინა. მე დასამშვიდებლად ხელში დიდი ფორთოხალი ჩავუდე. ერთხანს ანგარიშმიუცემლად წაუწინდა, მერე ისევ განაგრძო:

_ მოუღიპა სიკვდილმა იმდენად დამწყვიტა გული, რომ მე სხვა ადამიანად ვიქეცი. მტკიცედ გადავწყვიტე, სხვაგვარად მეცხოვრა, მხოლოდ არ ვიცოდი, როგორ ან რით დამეწყო: თითქოს განზრახ, მეზობელ საწოლზე ხალათია-

ნი ბიჭი დავინახე. ეტყობა, გამოჯანმრთელება დაეწყო, _ მხიარული გამომეტყველება ჰქონდა. «შენ, ძმაო, თავი რას ჩაგიკიდია, რას იზამ, ყველას იქ წასვლა გვიწერიო!» _ მითხრა მან. პირველად თითქოს მეწყინა, მაგრამ შევატყვე, სიბოროტით არ მეუბნებოდა, და გამოველაპარაკე. მან მიაჩნო, რომ ფაბრიკაში მუშაობდა, იქ ურიკაში ფეხი მოჰყოლია, მაგრამ ამჯერად იოლად გადარჩენილა, ნაიარევი შეხორცებოდა. ეს ბიჭი მომეწონა და დავმეგობრდით. თაღებქვეშ მარტო მისვლა აღარ მეწადა. მე ყველაფერი ვუამბე, იმან კი მითხრა: იცოდე, ციხე არ აგცდება, ჩვენთან მოდი სამუშაოდ, მიგიღებენო. ჰოდა, მართლაც მიმიღეს. აი ეს არის ჩემი თავგადასავალი. ერთხელ როგორმე შემოიარე ჩვენთან, ნახე, როგორ ვცხოვრობთ. რა თქმა უნდა, ფუფუნებაში არა ვართ, სამაგიეროდ, კარგი ბიჭები არიან. ახლა შენი ამბავი მომიყევი. გეტყობა, ჩემზე უკეთ წაგივიდა საქმე! მე დამავიწყდა კიდევ, ერთ დროს ქურდი რომ ვიყავი. შენა?

გამბედაობა არ მეყო, რაიმე მეთქვა და თანხმობის ნიშნად მარტოდენ თავი დავუქნიე.

_ შენი გამოსწორება უფრო ადვილი იყო, ვიდრე ჩემი და მოუღდისა. შენ ჯერ შეჩვეული არც იყავი ქურდობას, _ მითხრა მან. _ მახსენდება, მე და მოუღდის როგორ გვეცინებოდა შენზე, როცა რაიმეს მოპარვას ცდილობდი. სმიფ, შენ ნამდვილი ქურდი არასოდეს ყოფილხარ. ვერასოდეს ბედავდი. ჩემი აზრით, მე და მოუღდი რომ არა, შენ არასოდეს იქურდებდი.

_ შესაძლებელია, _ ჩავილაპარაკე მე.

_ ალბათ ახლა გსიამოვნებს კიდევ, რომ ჩვენნაირი ქურდბაცაცა არ იყავი.

_ ჰო, რა თქმა უნდა, მსიამოვნებს. შეხედე, რიპ, რა საუცხოოდ ცეკვავენ!

_ მშვენივრად ცეკვავენ. მე კიდევ იმას ვფიქრობ, რა კარგია, ორთავენი რომ შევიცვალეთ. მარტო ერთი ჩვენგანი რომ გამოცვლილიყო, ასე მხიარულად არც ვიქნებოდით. აი, მე რომ ძველებურად მეცხოვრა, შენ კი პატიოსანი გამხდარიყავი, მაშინ ალბათ ჩემთან ლაპარაკსაც არ ისურვებდი! ნეტავ რა პასუხს გაგცემდი? მე მგონი, დაგიმალავდი, რომ ისევ ვქურდობ, ან სიმართლეს გეტყოდი და თან სასაცილოდ აგიგდებდი _ ეს როგორი ფრანტი და გაბლენძილი ვინმე გამხდარხარ-მეთქი.

ჩემს სიცოცხლეში რიპსტონი ასეთი გულახდილი და ლაპარაკს მოწყურებული არ მენახა. თითოეული მისი სიტყვა გულში დანასავით მესობოდა. ამ უკანასკნელ დროს ჩემი სინდისი დადუმებული იყო და რიპსტონმა ხელახლა გამოაცოცხლა. მასთან და მოუღდისთან სულ სხვაგვარი გრძნობა მაკავშირებდა, რომელიც ადვილი შესაძლებელი იყო მეგობრობაში გადაზრდილიყო. მოუღდის სიკვდილის ამბავმა ძალიან დამაღონა. მაგრამ მთავარი ის იყო, რომ რიპი, ჩემი ძველი მეგობარი რიპი, მოუღდიზე გაცილებით მეტად რომ მიყვარდა, პატიოსანი გახდა, ლაპარაკობდა ისე, როგორც პატიოსანი ბიჭები ლაპარაკობენ და არ იცოდა, რომ ჭრილობას მიღიზიანებდა. ისეთ სირცხვილსა და სინანულს ვგრძნობდი, მერჩია მიწა გამსკდომოდა. მეშინოდა, რიპსტონს ჩემი შემფოთება არ შეემჩნია. ეს შიში არცთუ მთლად უსაფუძვლო გამოდგა. როცა წარმოიდგინა, როგორ შევხვდებოდით ერთმანეთს, თვითონ რომ ისევ ქურდი

ყოფილიყო და მე პატიოსანი, ძალიან გამხიარულდა. გვერდებში მუჯღუგუნებს მცემდა და თან სიცილით მეკითხებოდა, შენ კი არ გეცინებაო? მაგრამ მე სრულებით არ მეცინებოდა. გაღიმებასაც ვერ ვახერხებდი. წარბშეკრული და პირმოკუმული მხოლოდ ერთ წერტილს მივჩერებოდი. უცებ რიპსტონი გაჩუმდა.

– რა დაგემართა, სმიფ? – ჩამეკითხა და მკლავში წამავლო ხელი. – შენ, გეტყობა, რაღაც გაწუხებს, მართლა მაღაზიაში მუშაობ?

ამ დროს ფარდა აიხადა და ახალი პიესა დაიწყო, ამან საშუალება მომცა, რიპის კითხვა უპასუხოდ დამეტოვებინა. აღელვება რომ დამეფარა, დანარჩენ მაყურებლებთან ერთად ტაშისცემა და «ბრავოს» ძახილი მოვრთე.

პიესა ძალიან ამაღელვებელი და საინტერესო იყო. მასში ერთი უბედური ადამიანის ცხოვრებას გადმოსცემდნენ. პირველ მოქმედებაში მთავარი მოქმედი გმირი სულ პაწაწინა ბავშვი იყო, დედას ხელით დაჰყავდა. მამამისი – ბოროტი, ლოთი კაცი ცოლს წამდაუწუმ ფულს სთხოვდა და როცა უარს მიიღებდა, სცემდა.

– სმიფ, თქვენს სახლშიც ასე არ ხდებოდა? – პირველი მოქმედების მერე მკითხა რიპსტონმა. – გახსოვს, რომ მითხარი, მამაჩემი დედას სცემდაო?

– მახსოვს, – მივუგე მე და საბრალო დედაჩემი თვალწინ დამიდგა.

– ეჰ, დედა კარგია, სმიფ, – განაგრძობდა რიპსტონი. – ახლა, როცა გამოსწორდი, ალბათ ძალიან გწყდება გული, რომ ნამდვილი დედა არა გყავს. რა კარგი იყო, როცა ჩემს მოხუც დედილოსთან დავბრუნდი. მომეხვია და ისე ძლიერ ჩამიკრა გულში, მეგონა, დამახრჩობდა. სიხარულისაგან ლამის გადაირია. ოჰ, რომ იცოდე, რას ვგრძნობდი მაშინ, სმიფ!

თვალეზე ცრემლი მომადგა. მინდოდა რიპს ყველაფერში გამოვტყდომოდი, მაგრამ სირცხვილი მაკავებდა. ამ წუთებში მთელი გულით მძაგდა ჰაჰკინსი. მასთან არასოდეს დავბრუნდებოდი.

მეორე მოქმედებაში ფრენკი – ასე ერქვა პატარა ბიჭს – უკვე დიდაა. დედა მოუკვდა, დასამარხი ფულიც არა აქვს. იძულებულია იქურდოს, რომ კუბო იყიდოს! მას იჭერენ და ციხეში სვამენ.

მესამე მოქმედებაში უკვე ციხიდან გამოდის და ქურდებთან და ქუჩის ნაძირალებთან ერთად ქეიფობს. მათ ლუდის ფული არა აქვთ და იგი ისევ იქურდებს. კვლავ ციხეში სვამენ და ფეხებზე რკინის ბორკილებს ადებენ.

მეოთხე მოქმედებაში სხვა გადასახლებულებთან ერთად კატორღაში ამუშავენ.

მეხუთე მოქმედებაში ფრენკი სასჯელმოხდილია და სამუშაოს ეძებს, რათა პატიოსანი შრომით იცხოვროს, მაგრამ ვერ შოულობს. იგი ერთ თავის ნაცნობ კატორღელს გადაეყრება და ცუდ საქმეში აჰყვება.

მეექვსე მოქმედებაში იგი კატორღელებთან ერთად კანტორაში შეიპარება, დარაჯს მოკლავს და ფულს გაიტაცებს. პოლიცია მიუსწრებს. კატორღელები თავს გაქცევით შველიან. ფრენკს ისევ ციხეში სვამენ.

მეშვიდე მოქმედებაში ბორკილებგაყრილი ფრენკი ციხეში ზის. იგი თავის საქციელს ნანობს და საშინლად იტანჯება. სიზმარში დედას ხედავს. დედა შვილს ამხნევებს. ფრენკი ტირის და დამშვიდებული ეგებება სიკვდილს. ამ დროს სცენაზე იშლება ქალაქის გრაგნილი, რომელზედაც წერია: «უსაზღვროა დედის სიყვარული».

XXIII

გამოსწორების სურვილი მალე მიქრება

მაყურებლები პიესას მქუხარე ტაშით შეხვდნენ. მან ჩემზე ისე ძალიან იმოქმედა, რომ რიპსტონისთვის ვეღარ შემეხედა. მეშინოდა, თვალეზე მომდგარი ცრემლი არ შეემჩნია.

– რა დიდებული პიესაა, არა, სმიფ! – მითხრა მან თეატრიდან გამოსვლისას, ხალხის ტალღას რომ მივყვებოდით. – რა კარგად არის ნაჩვენები, რომ ადამიანი ერთბაშად, ერთ მშვენიერ დღეს კი არ ხდება არამზადა, არამედ დღითი დღე, ცოტცოტაობით... «უსაზღვროა დედის სიყვარული». ეს მგონი, იმას ნიშნავს, რომ დედას ყველაფრის პატიება შეუძლია. საკმარისია გაიხსენო და გული მაშინვე შვებას გრძნობს, შენც უკეთესი ხდები.

– მეც ასე ვფიქრობ.

– დედინაცვალზე კი არაფერი უთქვამთ, სმიფ. შენი დედინაცვალი სიზმარში კიდევ რომ გენახა, არა მგონია, მხნეობა მოგმატებოდა.

ვცდილობდი, იმის ნათქვამზე გამეცინა, მაგრამ გაღიმებაც ვერ მოვახერხე.

– რა მოგივიდა, სმიფ, რატომ სტირი?! – წამოიყვირა უცებ რიპსტონმა.

ამ დროს ქუჩაში გავედით.

– კარგი, გაჩერდი, – მამშვიდებდა ამხანაგი. – რა მტირალა ყოფილხარ! ასეთი ამაღელვებელი პიესების სანახავად არც უნდა წამოხვიდე. ცხვირსახოცი არა გაქვს? აჰა, ჩემი ცხვირსახოცი.

მან რაღაც ჭუჭყიანი ჩვარი მომაწოდა.

– ოჰ, რიპ!

– გეყოფა, გაჩუმდი! შენ, ალბათ, ავად ხარ! დამშვიდდი. ხედავ, უკვე ათი საათია, დროა შინ წავიდეთ! მე შორს ვარ წასასვლელი. შენ, შენ სად ცხოვრობ? შინ რომელ საათზე უნდა იყო? სად არის შენი პატრონის დუქანი? – ისეთი აღელვებული ხმით მკითხა, თითქოს ეჭვმა გაჰკრაო.

– მე დუქანში არა ვცხოვრობ, – პირი ყურთან ახლოს მივუტანე და სლუკუნით ვუთხარი: – მე პატრონი არა მყავს.

– პატრონი არ გყავს? მაშ რით ცხოვრობ? სად მუშაობ?

– არსად. განა ჩვენს ძველ ხელობას მუშაობა ჰქვია?

– ძველ ხელობასო? – გაკვირვებით შეჰყვირა რიპმა. – ნუთუ არ გამოიცვალე, სმიფ, ეს დაუჯერებელია!

– ჰო, გამოვიცვალე, – ქვითინით მივუგე მე. – ოღონდ უფრო ცუდი გავხდი, სწორედ ისე მომივიდა, როგორც იმ პიესაშია.

რიპსტონი ერთხანს ჩაფიქრებული იდგა და გოცელები მიყურებდა. მერე თავი გაიქნია. ასე იცოდა ყოველთვის, როცა რაიმე გადაწყვეტილებას იღებდა.

– ამიტომ სტირი, სმიფ? – მკითხა მან.

– ჰო, ამიტომ.

– ესე იგი, გინდა, რომ გამოსწორდე?

– რატომაც არა! ძალიან მინდა! სიამოვნებით გავხდებოდი პატიოსანი, ოღონდ არ ვიცი, როგორ მოვიქცე. აი, შენ რომ დამეხმარებოდე!

– რით შემიძლია დაგეხმარო?

– არ ვიცი, აი, მეც რომ იქ მიმიყვანდე, სადაც შენ მუშაობ...

– მეც ამას ვფიქრობდი! – გზნებით შეჰყვირა რიპსტონმა. – ვცდი, ოსტატს მოველაპარაკები. ჩქარა წავიდეთ, თორემ კარებს ჩაკეტავენ.

მტკიცედ გადავწყვიტე, რიპსტონისთვის დამეჯერებინა, და ჩქარი ნაბიჯებით გავუყევით ქუჩას. მაგრამ ის იყო რამდენიმე ნაბიჯი გადავდგით, რომ ჩვენ წინ ჯორჯ ჰაპკინსი გაჩნდა. იგი ფარნის ბოძს მიჰყუდებოდა. ახლოს რომ ჩავუარეთ, მან გულთბილად დამადლო მხარზე ხელი, მაგრამ ვიგრძენი, რომ მაგრად ვყავდი ჩაბლუჯული.

– აი, თურმე სადა ყოფილხარ, – ალერსიანად მისაყვედურა მან. – რა ცუდი ბიჭი ხარ, გაუგონარი. არც კი გრცხვენია, რომ ასეთ უხამს ადგილებში დადიხარ, კარგად იცი, შენი კეთილი დეიდა ამას ვერ იტანს! ნუთუ უხეირო ნაცნობებთან სიარულს თავს აღარ დაანებებ? შენ, ეი, ბიჭო, – მიუბრუნდა იგი რიპსტონს, – მის გზიდან აცდენას თუ შეეცდები, პოლიციაში წაგიყვან. მოწყდი აქედან!

ჰაპკინსის მოულოდნელი გამოჩენით თავზარდაცემულს სიტყვის თქმაც ვერ მომეხერხებინა. რიპსტონი, ეტყობა, მისმა მდიდრულმა ჩაცმულობამ ისე გააკვირვა, თვალეზღაპრული ხან მე შემომხედავდა, ხან – მას.

– სმიფ, თუ ჩემთან წამოსვლა არ გინდა, – დაილაპარაკა რიპსტონმა ბოლოს. – კარგად იყავი!

– მშვიდობით, რიპ! შეიძლება ისევ მალე შევხვდეთ ერთმანეთს.

რიპსტონი წავიდა, მაგრამ შევამჩნიე, რამდენჯერმე უკან მოიხედა. ისევ გაკვირვებული მიყურებდა.

– ვინ იყო ის არამზადა? – მკითხა ჯორჯმა ისე, რომ მხრიდან ხელი არ აუღია, კეტსტრიტისკენ მივყავდი.

– ის არამზადა არ არის, პატიოსანი ბიჭია! – მივუგე მე.

– პატიოსანი? მაშ შენისთანა ქურდბაცაცებთან რა ესაქმება? ან შენ პატიოსან ბიჭებთან ნაცნობობა რაში გჭირდება? შენ მხოლოდ შენი საქმე უნდა გახსოვდეს და არ დაივიწყო, რომ ჩემთვის მუშაობ. – დამცინავად მითხრა მისტერ ჰაპკინსმა.

შემცბარმა ვერაფერი ვუპასუხე. მან ხელი გამიშვა. ახლა შემემძლო გავქცეულიყავი და რიპსტონს დავწეოდი, მაგრამ საამისოდ ძალ-ღონე არ მყოფნიდა.

ჯორჯ ჰაპკინსი ისეთ უჩვეულო შიშს მგვრიდა, რომ ვერ ვხედავდი თუნდაც ერთი ნაბიჯით ჩამოვრჩენოდი.

– მე რომ შეგხვდი, იმ პატიოსან ბიჭს რაზე ელაპარაკებოდი? – მკითხა მან.

– უწინდელ ცხოვრებაზე, – მივუგე მე.

– მაშინდელზე, როცა პატიოსანი ბიჭი იყავი?

– არა, როცა იგი იყო უპატიოსნო.

– ჰოო, მაშ, ყოველთვის პატიოსანი არ ყოფილა, რას აკეთებდა?

ვგრძნობდი, სისულელეს ვჩადიოდი, ჩემი ძველი მეგობრის საიდუმლოს რომ ვამხელდი, მაგრამ პატრონისათვის წინააღმდეგობის გაწევა ვერ გამებედა.

– მე და ის ბიჭი კოვენტგარდენის ბაზარში ერთად ვქურდობდით და თაღებქვეშაც ერთად ვცხოვრობდით. – მივუგე მე.

– აი, თურმე რაში ყოფილა საქმე! ახლა სადღა ცხოვრობს? რას აკეთებს?

– მუშაობს.

– მუშაობს? საწყალი ბავშვი, ალბათ რაიმე მძიმე, ჭუჭყიან საქმეს აკეთებს! რამდენს იღებს?

– კვირაში თვრამეტ პენსს.

– და ამისათვის მთელი დღეები ცხენივით უნდა იმუშაოს: ორშაბათს დილაუთენია რომ დაიწყებს, შაბათ საღამოს გვიანობამდე ტალახში იაროს? იცი, მერე მთელი წლის მუშაობაში რამდენს მისცემენ? სამ გირვანქასა და თვრამეტ შილინგს!

– მერე რა, ეს ცოტა სულაც არ არის.

– მთელი წელი ამ ფასად მუშაობა?! დღეს შენ რომ საფულე იშოვე, იცი, იმაში რამდენი ფული იყო? ოცდაშვიდი გირვანქა! იმდენი, რამდენსაც იგი შვიდი წლის მანძილზე გამოიმუშავეს. ნეტავი რას იტყოდა, რომ სცოდნოდა, შენ რომ რაღაც ერთ წუთში ხელის გაუჭუჭყიანებლად შეგიძლია იმდენი იშოვო, რამდენიც მან შვიდ წელიწადში! მე მგონი, თავისი ცხოვრება ძალიან უბადრუკად მოეჩვენებოდა!

– შეიძლება ისიც ეთქვა, მირჩევნია ცოტა ავიღო და შიში არაფრისა მქონდესო, – გაუბედავი ხმით ვთქვი მე.

– ჰო, რასაკვირველია, ის იგავი არ გაგიგონია, მელიამ რომ თქვა: მკვახე იყო ის ყურძენი და მომჭრიდა კბილებსაო, როცა მწიფე ყურძენს ვერ შესწვდა. არ მინდა, ჯიმ, საკუთარ თავზე დიდი წარმოდგენა გქონდეს, მაგრამ ნიჭისა და უნარის გარეშე იმის გაკეთება, რაც შენ დღეს მოახერხე, შეუძლებელია. იმ საბრალო ბიჭს, ეტყობა, მეტი მოხერხება არა აქვს, სხვებს კი ჭკუას ასწავლის. შენც ხომ გარიგებდა ჭკუას?

– არ ვიცი, როგორ გითხრათ. თავის გამოსწორებაზე და კიდევ სხვა რამეებზე მიყვებოდა.

– ჰო, ალბათ, ახლა წინანდელი ცხოვრების მოგონებაც შიშსა ჰგვრის, არა? ცნობილი ამბავია. შენ რაღა უთხარი?

– რაზე მეკითხებით?

– ჩემზე.

_ არაფერი!

_ რაო?!

ამასობაში ქალაქის უკაცრიელ უბანში მივედით. მისტერ ჰაპკინსმა «რაო» რომ შესძახა, უცებ ჩემკენ შემობრუნდა და ისე შემომხედა, თითქოს უკვირდა, რომ ვბედავდი და მისთვის კარგად ცნობილ რამეს უარვეყოფდი. მაგრამ ახლა თვალებში თამამად შევხედე და გავიმეორე:

_ თქვენზე სიტყვაც არ მითქვამს.

უცებ გადაიხარხარა.

_ ეგლა მაკლდა! სწორედ ეგ მაკლდა, რომ თეატრში გაცნობილ პირველსავე შემხვედრ ბიჭთან ჩემზე გელაპარაკა! _ წამოიყვირა მან.

კვლავ განაგრძო სიცილი, თითქოს რაიმე სასაცილო ეთქვას.

_ აი, რას გეტყვი, ბიჭი, ვისზედაც ახლა ვლაპარაკობდით, _ რამდენიმე წუთის შემდეგ თქვა ჰაპკინსმა. _ ნამდვილი სულელია. რასაკვირველია, ეს მისი ბრალი არ არის, მაგრამ, ეს რომ ასეა, ამას არ უნდა ლაპარაკი. მან სცადა თავისუფლად, ბატონკაცურად ეცხოვრა, არაფერი ეკეთებინა. ფული ბლომად ჰქონოდა, მაგრამ საამისო უნარი არ გააჩნდა. ჰოდა, დღეში სამ პენსად ხარივით დაიწყო მუშაობა. როგორ ფიქრობ, სულელი რომ არ იყოს, აი, თუნდაც შენნაირი ტალანტი და მოხერხება რომ ჰქონდეს, მაშინაც ასეთ ცხოვრებას ირჩევდა? არავითარ შემთხვევაში! ნეტავი თუ ჰგონია, ვინმეს გააკვირვებს, დილიდან დაღამებამდე რომ მუშაობს! ან თუ ვინმე შეაქებს? არავინ. პირიქით, იმას ეტყვიან: თავს ბედნიერად უნდა გრძნობდე, რომ აქედან არ გაგდებთ. თუ რამე არ მოგვეწონა, მაშინვე ძალღივით გარეთ გაგიძახებთო. აი, მოვედით კიდევ.

ამ სიტყვებით მან სახლის კარი გააღო და ოთახში შევედით, სადაც საუცხოო ვახშამი გველოდა. მაგიდაზე ხორცის პუდინგი იდო, მეორე თავად _ დაბრაწული კარტოფილი, იქვე ორი კრიალა ჭიქა და დიდი ხელადით ლუდი.

მისტერ ჰაპკინსმა სუფრასთან გვერდით დამისვა და რაც შეიძლება გულთბილად მმასპინძლობდა: თეფშზე გემრიელ ულუფებს მიწყობდა. ასეთმა მდიდრულმა ვახშამმა იმის მერე, რაც ჩემმა პატრონმა რიპსტონის უბედურ ცხოვრებაზე ილაპარაკა, გამოსწორებაზე ფიქრის სურვილი შემიცვალა. რა თქმა უნდა, საბრალო რიპს ტალანტი არ ჰქონდა (მე არ ვიცოდი ამ სიტყვის მნიშვნელობა, მაგრამ, სამაგიეროდ, ძალიან მომწონდა) და მთელი ცხოვრება, შესაძლოა, მართლაც ნახშირის ზიდვაში გაეტარებინა. მე კი სულ სხვა ვიყავი! მან ხომ არც იცოდა ჩემი ნიჭისა და მოხერხების ამბავი. არც ის იცოდა, რომ მე ორი თვეა ქურდბაცავობით ვირჩენდი თავს. არც ის _ რა ადვილი საქმე იყო ქურდობა და ამ გზით რამდენი ფულის შოვნა შეიძლებოდა! იმისთანა გაზინზლული ღარიბ-ღატაკი რატომ უნდა გავმხდარიყავი, თუ ამისათვის მაძლობასაც არავინ მეტყობდა?

_ რას იტყვი, ჯიმ, ის შენი «პატიოსანი» ნაცნობი ახლა რასა ჭამს, ვინ იცის, საბრალომ ცოტაოდენი პური და აშმორებული ყველის ნაჭერი იყიდა და ამით დაკმაყოფილდა. ასე არ არის? _ მკითხა მისტერ ჰაპკინსმა.

_ მეც ასე მგონია, _ კვერი დავუკარი მე.

– შექამს და ჭუჭყსა და სივიწროვეში სადმე ტახტზე მიეგდება.

– რაღა თქმა უნდა, ასე იქნება, – სიცილში ავყევი მისტერ ჰაპკინსს.

– შენ კი მშვენიერი საწოლი ოთახი გაქვს, – განაგრძო ერთი წუთის მერე. – თეთრეული და ღამის პერანგიც კამოდში გიდევს. იქ კარგი ტანსაცმელიც ჰკიდია, ოღონდ არ ვიცი, მოგერგება თუ არა. ჰო, საათი თუ გაქვს?

– მე და საათი? ასეთ ფუფუნებაზე არასდროს მიოცნებია!

– ახლავე მოგიტან. ჩემს ბიჭებს საათი მუდამ აქვთ.

იგი ოთახიდან გავიდა და მალევე შემობრუნდა. ხელში საუცხოო ვერცხლის საათი ეჭირა, ვერცხლისავე გრძელი ძეწკვით. თვითონვე გამიკეთა და ძალიან ალერსიანად ამიხსნა, როგორ უნდა მომემართა. ქურთუკზე მოქანავე მბრწყინავი ძეწკვი რომ დავინახე, ჩემსა და რიპსტონს შორის იმხელა სხვაობა ვიგრძენი, რომ მასზე მარტოოდენ სიბრაღულითდა შემემძლო ფიქრი. ვახშმობის შემდეგ მისტერ ჰაპკინსმა ერთი ჭიქა გროგი მიირთვა, სიგარა მოსწია, მერე დივანზე ნებიერად წამოწვა და მთხოვა, რაც თეატრში ვნახე, მეამბნა. დაწვრილებით დავიწყე იმ პიესის შინაარსის მოყოლა, ჩემზე ასე ძლიერ რომ იმოქმედა. მაგრამ პიესას მისტერ ჰაპკინსზე ისეთი შთაბეჭდილება სულაც არ მოუხდენია, როგორც ჩემზე და რიპზე. დამცინავი შენიშვნებით მალიძალ მანყვეტილებდა და მიმტკიცებდა, მოქმედი პირები ყველანი ბრიყვები არიან, ასეთი სისულელეები ცხოვრებაში არასოდეს ხდებაო. ბოლოს და ბოლოს, შემრცხვა კიდევ, რომ ამგვარმა აბდაუბდამ გული ამიჩუყა. მისტერ ჰაპკინსი რომ არ მიხვედრილიყო, რასაც წარმოდგენის დროს ვგრძნობდი, ყველა შენიშვნაზე ვეთანხმებოდი და მასზე მეტად ვხარხარებდი. ბოლოს მთლად დავმეგობრდით.

მისტერ ჯორჯმა საათს დახედა.

– ოჰო, როგორ შევეყვით! – წამოიძახა მან. – უკვე თერთმეტი გამხდარა. ძილის დროა, ჯიმ! სანთელი წაიღე, მე არა მიშავს, სიბნელეში დავრჩები. შენი ოთახი ზემოთ, მარჯვენა მხარეზეა. ტანსაცმელს როცა გაიხდი, დამიძახე, სანთელს წამოვიღებ.

ღამე მშვიდობისა-მეთქი, მხიარულად დავემშვიდობე.

მას შემდეგ, რაც სახლში მოვედით, მისტერ ჰაპკინსზე შეხედულება საგრძნობლად შემეცვალა. იგი ხედავდა, რომ მზად ვიყავი, მისთვის ერთგულად მემსახურა. სანთელი ავიღე და ჩემი ოთახისკენ გავემურე. თუმცა მან წინასწარ გამაფრთხილა კარგი საძინებელი გექნებაო, მაგრამ ნანახმა ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. ოთახში თოვლივით ქათქათა ლოგინი გაემალათ, საწოლის თავზე ლამაზი ჩითის ფარდები ეკიდა. ფანჯრებზეც თეთრი ფარდები იყო ჩამოფარებული. კამოდზე სარკე იდგა და იატაკზე რბილი, ჭრელი ხალიჩა ეფინა. პირსაბანთან სუფთა, თეთრი პირსახოცი ეკიდა. ოთახში თამამად შევაბიჯე, მაგრამ, ასე დიდებულად მორთული რომ დავინახე, სასწრაფოდ უკანვე გამოვედი, მინდოდა შემემოწმებინა, ნამდვილად იქ შევედი თუ არა, ხელმარჯვნივ სხვა ოთახიც ხომ არ არის-მეთქი. სხვა ოთახი არ ჩანდა. ჩემი საძინებელი ოთახი მხოლოდ ეს უნდა ყოფილიყო. საუცხოო ხალიჩა რომ არ დამესვარა, ჩექმები გავიხადე და საწოლთან ფრთხილად მივედი, გულით მინდოდა ამ არაჩვეუ-

ლებრივად კარგად მორთულ ოთახში ყველა ნივთი გულდასმით მენახა, მაგრამ მომაგონდა, რომ მისტერ ჰაპკინსი სიბნელეში იჯდა. სასწრაფოდ გავიხადე და ლოგინში ჩავწექი.

– მე უკვე მზადა ვარ! შეგიძლიათ სანთელი წაიღოთ! – დავიძახე მე.

პასუხს არავინ მაძლევდა. მაშინ ლოგინიდან ავდექი და კარი გამოვაღე. ის იყო ხმამაღლა დაყვირებას ვაპირებდი, რომ ამ დროს მისტერ ჰაპკინსისა და იმ ახალგაზრდა ქალის ხმა შემომესმა, სახლის კარი რომ გაგვიღო. ეტყობოდათ, რაღაცაზე დაობდნენ.

– სწორედ შენ დაგეკითხები, როდის წავალ ან მოვალ! გეუბნები, საქმეზე მივდივარ-მეთქი.

– ჯორჯ, შენ გუშინაც და გუშინწინაც საქმეზე იყავი. სტყუი! მე ვიცი, რასაც აკეთებ! იცოდე, მოგაგნებ!

– მაშ, თუ ვტყუი, ნურც ნურაფერს მკითხავ. მივდივარ და მორჩა!

– თუ შეიძლება, სანთელი წაიღეთ! – დავიყვირე მე.

წუთის შემდეგ ჯორჯი შემოვიდა, სანთელი აიღო და ოთახიდან უხმაუროდ გავიდა. მალე ქუჩის კარის ჯახუნიც გავიგონე.

მისტერ ჰაპკინსისა და მისი ცოლის დავა ოდნავადაც არ მაწუხებდა. იგი სადღაც მიდიოდა, ცოლი არ უშვებდა, – რა ჩემი საქმე იყო? მშვიდად ჩავწექი ჩემს მშვენიერ საწოლში და ის იყო დაძინებას ვაპირებდი, რომ უცებ კარზე კაკუნი მომესმა.

– ვინ არის? – ვკითხე მე.

– ბიჭო, ჩაიცი და დაბლა ჩამოდი, მინდა გელაპარაკო.

მისის ჰაპკინსის ხმა ვიცანი. მან კარი შემოაღო, სანთელი იატაკზე დადგა და, სიტყვაც არ უთქვამს, ისე გავიდა.

XXIV

მისის ჰაპკინსი

არასასიამოვნო ამბებს მიყვება

არ შემეძლო, მისის ჰაპკინსის ბრძანებას არ დავმორჩილებოდი; იგი ხომ ჩემი სახლის პატრონის ცოლი იყო. ლოგინიდან სასწრაფოდ წამოვხტი.

– ჩექმებს ნუ ჩაიცმევ, – ამომძახა კიბიდან, – ზემოთ დატოვე!

ამ ახალმა ბრძანებამ ცოტათი დამამშვიდა, კარგად მახსოვდა, როგორ ცივად მიმიღო და ახლა, როცა ჯორჯი შინ არ იყო, მეშინოდა, ქუჩაში არ გავეგდე. მაგრამ ასე რომ ყოფილიყო, მაშინ ჩექმების დატოვებას არ მიბრძანებდა.

დაბლა რომ ჩამოვედი, დავინახე, სასტუმრო ოთახში მარტო იჯდა, ტირილისგან თვალები დასივებოდა.

– შემოდი, რას დგახარ! – მოუთმენლად დამიძახა მან, როცა ნახა, რომ კართან შევჩერდი და ყოყმანი დავიწყე. – შემოდი და კარი დაკეტე.

შევედი, თუმცა შიში და გაოცება სულ უფრო მეუფლებოდა.

– მოდი, სანთელი მაგიდაზე დადგი და კარგად დამენახვე: მე ხომ შენთვის წესიერად არც შემიხედავს.

არ ვიცი, ჩემზე რა იფიქრა, მაგრამ, ვიდრე დაწითლებული, ნამტირალევი თვალებით დაკვირვებით მათვალიერებდა, გუნებაში ვთქვი, ალბათ მთვრალია-მეთქი.

– დაჯექი, – მითხრა მან, როცა თვალიერებით გული იჯერა, – და გამაგებინე ვინ ხარ, რა ბიჭი?

– როგორ თუ რა ბიჭი? – გაკვირვებით ვკითხე მე.

– შენც ისეთივე ხელიდან წასული ბიჭი ხარ, როგორც ის პატარა არამზადები, ჩვენთან რომ ცხოვრობდნენ?

იგი დაჟინებით მიყურებდა. ვგრძნობდი, რომ სიწითლე მერეოდა. რა პასუხი მიმეცა? რა თქმა უნდა, მე რომ კარგი ბიჭი ვყოფილიყავი, მისტერ ჰაპკინსი თავისთან არ წამომიყვანდა.

– მე არ ვიცი, რას ნიშნავს ხელიდან წასული ბიჭი. მე მგონი, მთლად წამხდარი არა ვარ. უმჯობესია, მისტერ ჰაპკინსს ჰკითხოთ, როგორიცა ვარ, – ვუთხარი მე.

– დიდი ხანია, რაც ქურდობ?

– რამდენიმე კვირაა.

– რამდენიმე კვირა? ციხეში ბევრჯერ მჯდარხარ?

– არც ერთხელ.

– არც ერთხელ?! დედა გყავს?

– მყავდა და მომიკვდა, სულ პატარა რომ ვიყავი, მაშინ.

– მამა?

– არ ვიცი, შეიძლება ისიც მკვდარია. ჩემთვის ეს სულ ერთია.

– ალბათ ისიც ქურდია, ჰოდა, თავისი დღე და მოსწრება სულ ციხეში ზის, არა?

– მამაჩემი ციხეში ზის?! ვინ თქვა? ერთი ვინმეს წამოსცდენოდა იმასთან ეს სიტყვები და ისეთ დღეს დააყრიდა! პატიოსანი კაცია!

გაბრაზებამ გამბედაობა მომცა და მისის ჰაპკინსს პირდაპირ თვალებში შევხედე. მას გაელიმა.

– მაშ, რატომ გახდი ქურდი? – მკითხა მან. – როგორ გაიცანი ჯორჯი? შენ ის მოგწონს?

– დიახ, ძალიან, – სწრაფად მიუუგე. – იგი ძალიან კარგი ადამიანია.

– ის და კარგი? – გაბოროტებით გადაიხარხარა მისის ჰაპკინსმა. – გინდა, გითხრა ვინც არის? იგი ობობაა, შეუმჩნეველად რომ გაბამს თავის ქსელში და სისხლს მთლიანად გამოგწოვს!

– მე გამომწოვს სისხლს?

მისის ჰაპკინსი ისე ცხარედ ლაპარაკობდა, რომ შემეშინდა.

– ყველას გამოსწოვს, ვინც მას ხელში ჩაუვარდება! იგი ნამდვილი ვამპირია! როგორ ფიქრობ, შენ რისთვის აგიყვანა?

თუ არ იცოდა, რისთვისაც ამიყვანა, რა თქმა უნდა, ჯორჯ ჰაპკინსი გამიჯავრდებოდა, მე რომ მისთვის რაიმე მეთქვა. თუ იცოდა და, თქმა არ ღირდა. ვატყობდი, რაკი ქმარს წაეჩხუბა, სურდა მის წინააღმდეგ ავემხედრებინე. მაგრამ მომაგონდა მისის ბერკის საქციელი და ძალზე გავფრთხილდი: ჩემს პატრონზე რაიმე რომ წამომცდენოდა, ხვალ ქმარს შერიგებისთანავე ყველაფერს მოუყვებოდა. გარდა ამისა, რაკი დავრწმუნდი, რომ იგი მთვრალი არ იყო, უფრო მეტად შევშინდი. ყოველივე ამან მაიძულა კარისაკენ წავსულიყავი, როგორც კი დროს ვიხელთებდი, ზევით ავვარდნილიყავი და საძინებელი ოთახის კარი ჩამეკეტა.

– ჩვენ ერთმანეთს გავუგეთ, – რაც შეიძლება შემრიგებლური ხმით ჩავილაპარაკე მე, – ყველაფრით კმაყოფილი ვარ. თუ რაიმე გაუგებარია, ამაზე ხვალ დილით შეიძლება ვილაპარაკოთ.

იგი რამდენიმე წამს თანაგრძნობით შემომცქეროდა. ამან უფრო ამაფორიქა, ვიდრე მისმა წყრომამ.

– კარგია, თუ ამას მხოლოდ არცოდნა გალაპარაკებს. შენ კმაყოფილი ხარ იმით, რომ რამდენიმე თვე ან შეიძლება რამდენიმე წელიც ციხეში ჯდომა მოგელის. კმაყოფილი ხარ იმით, რომ მთელი სიცოცხლის მანძილზე ისეთი სახელი უნდა გერქვას, რომელიც სამარცხვინო იქნება არა მარტო შენთვის, არამედ ყველა შენი ახლობელისათვის! დაუშვათ, რომ შენ არც დედა გყავს და არც მამა. მაგრამ ნუთუ არავინა გყავს ისეთი, ოდესმე კეთილად რომ მოგქცევია და როცა ქურდობისათვის ციხეში ჩაგვამენ, მოგაგონდეს?

ჰო, რა თქმა უნდა, ასეთი ადამიანი მყავდა. მომაგონდა მისის უინკშიპი, ის ღამე, როდესაც მან და მარტამ შემიფარეს, დამაპურეს, შემმოსეს და ალერსით გამითბეს გული. მომაგონდა, როგორ უნდოდა, მე პატიოსანი ბიჭი დავმდგარიყავი და ვიგრძენი, რომ ჩემთვის ძალიან, დიახ, ძალიან ძნელი ასატანი იქნებოდა, მისის უინკშიპს გაეგო, რომ ქურდობისათვის ციხეში ვიჯექი. მაგრამ ამისი რატომ უნდა მშინებოდა? ჯორჯ ჰაპკინსი აკი შემპირდა, ყოველგვარი გასაჭირიდან დაგიხსნო!

– მე ციხეში არ ჩავვარდები. უკვე ორი თვეა ამ საქმიანობას ვეწევი. ერთხელაც არ ჩავვარდნილვარ. თანაც მაშინ არავინ მეხმარებოდა.

– ახლა დამხმარე იშოვე, არა? – დამიყვირა მან. – ეგ იმაში მოგეხმარება, რომ რაც შეიძლება დიდხანს გამყოფონ ციხეში. ეს მისი ჩვეულებრივი მანერაა. ჩემთვის ათასჯერ უთქვამს: ახალი ხელით მუშაობას მანამ არ ვიწყებ, სანამ ძველს არ მოვიშორებო. ყველა ბიჭს მანამდე იმსახურებს, ვიდრე პოლიცია მასზე ექვს მიიტანს და დევნას დაუწყებს. გამიგე ახლა რას გელაპარაკები?

ამის არგაგება შეუძლებელი იყო.

– მისტერ ჰაპკინსს ჩემთვის ეგ არ უთქვამს, იგი შემპირდა, რომ გასაჭირიდან ჩემს დასახსნელად ფულს არ დაიშურებდა!

– შეგპირდა! განა შეიძლება ამ მატყუარას, ამ ავკაცს რამე დაუჯერო? ბიჭო, ყური მიგდე. მე შენ ძალიან ბევრი გითხარი. შეგიძლია, ჩემს ქმართან დამაბეზ-

ლო, მან კი ისე მცემოს, რომ სიკვდილის პირას მიმიყვანოს. განა ერთხელ ან ორჯერ ვუცემივარ? მაგრამ ჩემთვის სულ ერთია, მომბეზრდა ასეთი ცხოვრება!

მან თავი მაგიდაზე დადო და ისე მწარედ ატირდა, რომ თვალებზე მეც ცრემლი მომადგა.

– არა, ნუ გეშინიათ, – ვუთხარი მე და ახლოს მივედი. – არაფერს ვეტყვი. მე იმ ადამიანს ბოროტებას არ გავუკეთებ, ვისაც ჩემთვის სიკვთე სურს.

– მე შენთვის კარგი მინდა, – თქვა მან და ნამტირალევი სახით ამომხედა. – რაც გითხარი, ყველაფერი სიმართლეა, სრული სიმართლე.

– მე თქვენი მჯერა, ოღონდ ისიც მირჩიეთ, როგორ მოვიქცე?

– წადი, ლოგინში ჩაწევი და მოიფიქრე, აქედან რომ გაიქცევი, სად უნდა შეაფარო თავი.

– რომ გავიქცე, როგორ გგონიათ, დევნას დამიწყებს?

– ისეთი ადგილი მოიგონე, სადაც შენს გამოდევნებას ვერ გაბედავს. წადი, დაწევი და იფიქრე ამაზე. მშვიდობით.

გაოგნებული დავბრუნდი ჩემს ოთახში. ადვილი სათქმელი იყო, ლოგინში ჩაწევი და იფიქრეო. ფიქრი სად შემეძლო, როცა იმდღევანდელი უჩვეულო ამბებისაგან ტვინი მერეოდა. ერთი რამ ცხადი იყო, მისის ჰაპკინსმა სიმართლე მითხრა: მისი ქმარი არამზადა იყო და, თუ მასთან დავრჩებოდი, საშინელი ბედი მელოდა. გაქცევით აუცილებლად უნდა გავქცეულიყავი. მაგრამ სად? ისეთი ადგილი სად მომეძებნა, რომ ვერ გამომდევნებოდა? «ჯობია, ახლა დავიძინო, – ვთქვი ჩემთვის. – ხვალ კი ქალბატონს მოველაპარაკები, ალბათ, რამეს მირჩევს».

დილით რომ გამომეღვიძა, ის საუცხოო საათი, წუხელ დამით მისტერ ჰაპკინსმა რომ მაჩუქა, რვას აჩვენებდა. მისტერ ჰაპკინსის დაბრუნება არ გამიგია, მაგრამ მისი ჩექმების ჭრაჭუნნი მომესმა, კიბეებზე ამოდიოდა, – ესე იგი, სახლში ყოფილა. ვიფიქრე, დამიძახებს-მეთქი, მაგრამ მან ჩემს ოთახს ისე ჩაუარა, სიტყვაც არ უთქვამს. რამდენიმე წუთის მერე გავიგონე, იგი სახლიდან გავიდა. ლოგინში ვიწევი და ვფიქრობდი, რომ ავდგები, როგორ მოვიქცე-მეთქი. ამ დროს ქუჩის კარი გაიღო და კიბეზე ამომავალი ორი კაცის ფეხის ხმა მომესმა. ცოტა ხნის შემდეგ ჯორჯ ჰაპკინსი ჩემს ოთახში შემოვიდა.

– აბა, ჯიმ, – მითხრა მან, – მგონი, დღეს მზარეულობაც შენ მოგიწევს და დიასახლისობაც: ჩემი ცოლი ავად გახდა.

– ძალიან ავად არის, სერ? – ვკითხე მე, მისი წუხანდელი უცნაური გამომეტყველება რომ მომაგონდა.

– ძალიან ავად არის. ახლა ექიმის მოსაყვანად ვიყავი. ტიფის ნიშნები აქვსო, მითხრა.

მისის ჰაპკინსის ავადმყოფობა არც ისე სახუმარო გამოდგა და მთელი სამი კვირა გაგრძელდა. ამ ხნის მანძილზე იგი ერთხელაც არ მინახავს. მისტერ ჰაპკინსმა ვილაც მოხუცი ქალი დაიქირავა, იგი ავადმყოფს უვლიდა, საჭმელს უმზადებდა და სახლის საქმესაც აკეთებდა. მეც გულმოდგინედ ვეხმარებოდი. სხვა საქმე არაფერი მქონდა. ჩემმა პატრონმა დაპირება არ შემისრულა, არც კი

ფიქრობდა, ჩვენი ხელობის წვრილმანებში გავეწაფე. ტიფის გადადებისა ისე ძალიან ეშინოდა, სახლში თითქმის არ ჩერდებოდა. ჩემთან ერთად სასადილო ოთახში სადილობდა, ღია ფანჯარასთან ჯდებოდა და სპირტიან ბოთლს წამდაუწუმ ყნოსავდა, შემდეგ მიდიოდა და შინ გვიან ღამემდე არ ბრუნდებოდა. დასაძინებლადაც სასადილო ოთახში, დივანზე წვებოდა.

მე ცუდ პირობებში არ ვიყავი. კარგად მაჭმევდნენ. თუკი ვთხოვდი, პატრონი ერთ შილინგს ყოველთვის მაძლევდა და ნებას მრთავდა, საღამოს ექვსი საათიდან ათ საათამდე სადაც მომესურვებოდა, გამესეირნა. იგი არათუ ცუდს მასწავლიდა, ყოველ დილით, სახლიდან გასვლის წინ მეუბნებოდა: გეთაყვა, არაფერი საქმე არ წამოიწყო, ცუდ ადგილებში არ იარო, თუ მოგწყინდება, თეატრში ან კონცერტზე წადი. ფული დაგჭირდება და გამომართვი, ოღონდ შენ თვითონ არ შეეცადო შოვნას. რა თქმა უნდა, მისის ჰაპკინსის რჩევა არ მავიწყდებოდა. ჯერჯერობით აქედან გაქცევა დიდი სისულელე იქნებოდა. გარდა ამისა, მართალია, ჩემს ქალბატონს ვერ ვნახულობდი, მაგრამ იგი პატარ-პატარა დავალებებს ხშირად მაძლევდა. ცოტაოდენ სამსახურს მეც ვუწევდი და დიდი სულმდაბლობა იქნებოდა, ვიდრე ავად იყო, მიმეტოვებინა.

სამი კვირის მერე მისის ჰაპკინსი თავისი ოთახიდან გამოვიდა. საშინლად გამხდარი და გაყვითლებული იყო, თმა მოკლედ ჰქონდა შეჭრილი და თავზე ჩაჩი ეხურა. ამას ისე დაეუშნოებინა, რომ ძლივსლა ვიცანი. მისტერ ჰაპკინსიც, რომელსაც ცოლი უკვე ორი კვირა იყო, არ ენახა, მის დანახვაზე სახტად დარჩა.

– როგორ დამახინჯებულხარ! – უთხრა მან. – შენს ადგილას ასეთი შესახედაობის პატრონი ოთახიდან არც გამოვიდოდი.

– შენს ჯიბრზე ნეტავი ამაზე ათჯერ უფრო მახინჯი გავხდე! – ცივად მიუგო მან.

ცხადი იყო ავადმყოფობამ ჩემი პატრონები ვერ შეარიგა.

მეორე საღამოს შინ რომ დავბრუნდი, ძალიან გამიკვირდა, როცა ჩემი დიასახლისი მისტერ ჰაპკინსთან და კიდევ ორ მამაკაცთან ერთად სასადილო ოთახში დავინახე. ყველანი რაღაცაზე მხიარულად მასლაათობდნენ, იცინოდნენ, თითქოს მათ შორის სრული თანხმობა სუფევდა, თუმცა ეტყობოდა, საქმიანი ლაპარაკი ჰქონდათ, რადგან, როცა შევედი, მისტერ ჰაპკინსმა მეგობრებს ჩემზე ანიშნა. მათ ამხედ-დამხედეს და შემდეგ მიბრძანეს, ან დამეძინა, ან ისევ სასეირნოდ წავსულიყავი. მე პირველი ავირჩიე.

არ ვიცი, დიდხანს მეძინა თუ არა, მაგრამ მხარზე ვიღაცის ხელის შეხებამ და მისის ჰაპკინსის ხმამ გამომავლიდა.

– ჯიმ, არ გძინავს?

– არა, არ მძინავს.

– იფიქრე იმაზე, ჩემი ავად გახდომის წინაღამეს რომ ვილაპარაკეთ?

– დიახ, ამაზე ბევრი ვიფიქრე.

– მერე? რა გადაწყვიტე, ჩემი რჩევა მიიღე?

– რა თქმა უნდა, ოღონდ არ ვიცი, სად გავიქცე.

– მალე უნდა მოიფიქრო. იცოდე, ხვალ თუ არ წახვედი, მთელი სიცოცხლე სანანებელი გექნება. ნახე დღეს სასადილო ოთახში ჩემი ქმრის ორი მეგობარი – ტუინერი და ჯონ არმიტეჯი? მათ ცუდი საქმე აქვთ განზრახული და შენ დამხმარედ გიპირებენ წაყვანას.

– მაინც ისეთი რა არის?

– ძარცვა. ჩუ... მეტი არაფერი მკითხო. ამას ხვალ ან ზევ ღამით აპირებენ... ფულგეტში, პრესკოტსტრიტის №12-ში, მოხუცი მისტერ ჯენეტის სახლში. გამიგონე, რაც გითხრა: ხვალ დილით, როგორც კი ადგები, მაშინვე წადი იქ, სადაც შენს გამოდევნებას ვერ გაბედავს, და ყველაფერი თქვი. ოღონდ ჩემზე არაფერი წამოგცდეს, გაიგე?

– მაგაზე ნუ წუხხართ!

– არც ვწუხვარ, ვიცი, შენ კეთილი ბიჭი ხარ და სიკეთეს ბოროტებით არ გადამიხდი. მშვიდობით, დაბლა უნდა ჩავიდე, თორემ სადაცაა დაბრუნდებიან.

– იგი თავისი თბილი ხელით ლოყაზე მომეალერსა და გავიდა.

ბოლოს და ბოლოს, მისტერ ჰაპკინსთან ჩემი მუშაობის დროც დადგა! საკვირველი მხოლოდ ის იყო, რომ ისეთ სერიოზულ საქმეში, როგორც ძარცვაა, დამხმარედ მივყავდი და ჯერ ჩემთვის არაფერი ესწავლებინა. უფრო მეტად მისის ჰაპკინსის საქციელი მაკვირვებდა. თუ უნდოდა გავქცეულიყავი და ამ ცუდ საქმეში მონაწილეობა არ მიმელო, თავისი ქმრის თანამონაწილეები რატომღა დამისახელა, ანდა ის სახლი, რომლის გაქურდვასაც აპირებდნენ? ლოგინში მოუსვენრად ვტრიალებდი, ერთსა და იმავეზე ათასჯერ ვფიქრობდი, მაგრამ ამ კითხვაზე პასუხი ვერ მომეძებნა. ბოლოს გადავწყვიტე, დილით, როგორც კი გავიღვიძებდი, სპიტალფილდში გავქცეულიყავი, იქ რიპსტონი მომეძებნა, მისთვის ყველაფერი მეამბნა და რჩევაც მეკითხა. რჩევისთვის პირველად მისის უინკშიპთან მივლოდი მისვლა, მაგრამ ვიფიქრე, მის სახლთან ახლოს სადმე მამაჩემს არ გადავეყარო, თანაც ბელჩერის ღალატისათვის შეიძლება ჩემზე გაბრაზებულიც იყოს-მეთქი. ამიტომ განზრახვაზე ხელი ავიდე.

XXV

ჯორჯ ჰაპკინსს ვალატობ.

ემუვება ფარდა

მეორე დილას, საუზმის შემდეგ, ჯორჯ ჰაპკინსმა მითხრა:

– დღეს ბევრი არ იხეტილო, საღამოს დაღლილი არ იყო. ამაღამ დამჭირდები.

– რისთვის? – უწყინარი ხმით ვკითხე მე.

– როცა საჭირო იქნება, გაიგებ.

რამდენიმე ხნის შემდეგ, ეზოს ბოლოში რომ სამრეცხაო იყო, იქ დამიძახა. სამრეცხაოს ერთი პატარა ფანჯარა ჰქონდა დატანებული, რომელიც სამზარეულოს მხარეს იღებოდა.

– აბა, ნახე, შეგიძლია გაძვრე? – მკითხა მან.

პატარა ფანჯარაში მხრები ძლივძლივობით გავატიე და სამზარეულოში ჩავხტი.

– ამაზე მეტი ხმაურის ატეხა აღარ შეგეძლო? – დამცინავად მკითხა მან.

ერთხელ კიდევ გადავძვერი, ვცდილობდი, რაც შეიძლება ფრთხილად დავმხტარიყავი.

– აი, ეს უკეთესია, აბა, ერთხელ კიდევ სცადე, ოღონდ თითის წვერებზე დახტი.

მერე კიდევ... კიდევ და კიდევ ვცადე, ერთი ოცჯერ მაინც გადავძვერი.

– აი, ახლა კარგია, – თქვა ჯორჯმა. – აბა, ჯიმ, როგორი ჩექმები გაცვია?

– მაგარი, სქელძირიანი ჩექმები, სერ.

– ეგ არ ივარგებს. მსუბუქი ფეხსაცმელი უნდა იყიდო, რომ ჩასაცმელ-გასახდელად ადვილი იყოს. წადი, ფეხსაცმლის მაღაზია ბიშოპსტრიტზეა.

მან ათი შილინგი მომცა და წავედი. გზად სასადილო ოთახის ახლოს უნდა გამეველო. მისის ჰაპკინსმა დამინახა, თავი დამიქნია და წამჩურჩულა: «სანამ დროა! გაიქეცი! გაიქეცი, თორემ მერე გვიან იქნება!» პასუხად მეც თავი დავუქნიე.

ცხადი იყო, გუშინ მას არ მოვუტყუებოვარ. მისტერ ჰაპკინსს ჩემთვის არ უთქვამს, რა საქმისათვის ვჭირდებოდი, მაგრამ მიუხედავად, რომ რომელიღაც ფანჯარაში უნდა გადავძვერალიყავი და, ამგვარად, ძარცვის მონაწილე გავმხდარიყავი. ძარცვისათვის კი, გამიგონია, კატორღაში აგზავნიან. ესე იგი, თუ საჩქაროდ არ გავიქცეოდი, სამუდამოდ დავიღუპებოდი.

ბევრი აღარ მიფიქრია, სპიტალფილდისაკენ გავემშურე.

არ ვიცოდი, ზუსტად რა ადგილზე იყო ის ქარხანა, რომ მეკითხა, ალბათ მიმასწავლიდნენ. თორმეტი ხდებოდა. ესე იგი, მუშებს სასადილოდ მალე გამოუშვებდნენ. ვიფიქრე, რიპს ქარხნის კარებთან დავუდარაჯდები და მოველაპარაკები-მეთქი.

ქარხნის გზა მაშინვე მიმასწავლეს. ჭიმკართან ქალები ირეოდნენ. მათ ხელში პატარა ქვაბები ეჭირათ. ეტყობოდათ, მუშებისთვის საჭმელი მოეტანათ.

«რიპსტონი რომ არ გამოუშვან გარეთ? მაშინ რაღა ვქნა?» – გავიფიქრე მე.

სწორედ ამ დროს ზარის ხმა გაისმა და ეზოში მუშები გამოეფინნენ. ყველანი გამოსასვლელისაკენ მოემშურებოდნენ. ზოგნი ცოლებს პატარა ფუთებს ართმევდნენ, ზოგსაც მეკარე ქუჩაში უშვებდა.

უცებ ჭიმკარი ფართოდ გაიღო და ბიჭების ჯგრო გარეთ გამოიშალა. მათ შორის რიპსტონს მოვკარი თვალი. თვითონ ჯერ ვერ დამინახა, მაგრამ, როგორც კი დავუძახე, მაშინვე სიხარულით შესძახა:

– ოჰ, სმიფ, მეგობარო! ყოჩაღ, რომ მოხვედი! ჩარლი, ეს ის ბიჭია, მე რომ გელაპარაკებოდი, – მიუბრუნდა იგი თავის ამხანაგს. – სმიფ, წამოდი ჩვენთან, სასადილოში შევიდეთ, იქ ვილაპარაკოთ. საათნახევარი დრო გვაქვს.

უცნობი ბიჭის თანდასწრებით ლაპარაკი არ მინდოდა, მაგრამ სხვა გზა არ მქონდა. ვცადე რიპსტონისათვის თვალის მენიშნებინა, მაგრამ ვერ მიმიხვდა.

მაშინ ვიფიქრე: არა უშავს, ეტყობა, თავის ამხანაგს არაფერს უმაღლავს, მეც ჰაკონისის სახელს არ ვახსენებ-მეთქი.

სასადილოში განცალკევებით მდგარ მაგიდას მივუსხედით. რიპსტონი და მისი ამხანაგი დახლთან მივიდნენ, ჯიბიდან რაღაც პატარა ბილეთები ამოიღეს და თითო თეფში წვნიანი და პატარა ნაჭერი პური მისცეს. მე არა მშამეთქი, ვუთხარი.

ვიდრე ისინი სადილობდნენ, ხმადაბლა მოვუყევი, რაც ჩემი პატრონის ცოლმა მიამბო და რისი გაკეთებაც ამ ღამით ჰქონდათ განზრახული.

– დახე იმ ნამუსგარეცხილს! – იყვირა რიპსტონმა, – მისთვის ჩამოხრჩობაც ცოტაა! რაღაც ხრიკებს აწყობს, სხვებსაც აბრიყვებს! რაღას უდგებხარ, წადი და პოლიციას შეატყობინე!

– არა, რიპ, ასე არ ივარგებს! – შეაჩერა ჩარლიმ, რომელიც აქამდე ჩუმად მისმენდა. – პოლიციის ჩარევა არ გამოგვადგება. როგორ გეტყობა, რომ ჯერ ახალი მუშა ხარ. ნამდვილი მუშა პოლიციასთან საქმეს არ დაიჭერს.

– ესე იგი, შენი აზრით, ძარცვისა და მკვლელობის უფლება უნდა მივცეთ?

– არა, მაგრამ ნუთუ პოლიციის ჩაურევლად არ შეიძლება ამ საქმის მოგვარება? იმ ადამიანის მისამართი ხომ იცი, ვის გაძარცვასაც აპირებენ? – მკითხა ჩარლიმ.

– ვიცი, – მივუგე მე.

– ჰოდა, ძალიან კარგი! ახლავე წადი და გააფრთხილე. მადლობას გეტყვის. თუ დახმარება დასჭირდება, ისეთ ყოჩაღ ბიჭებს მივუყვან, რომ ნებისმიერ მძარცველს გაუსწორდებიან.

რიპსტონს გადავხედე.

– რას იზამ, სმიფ, – მითხრა, ცოტა არ იყოს შეფიქრიანებულმა. – ჩარლი მართალია, ასე აჯობებს. ნუ გეშინია, რაკი შენ თვითონ მიხვალ, არ იფიქრებს, რომ შენც იმათნაირი ხარ.

– ნულარ ზოზინებ, ეს სერიოზული საქმეა და მომზადებისთვის ადამიანს დრო სჭირდება. – დაუმატა ჩარლიმ.

წამოვდექი. ვიცოდი, წასვლის დრო იყო, მაგრამ ძალიან მეშინოდა.

– რა იყო, სმიფ? – ჩაიცინა რიპსტონმა. – გეშინია, ხომ? ჩარლი! – მიუბრუნდა იგი ამხანაგს. – მოდი, შენც გაჰყევი. ერთი საათი დრო კიდევ გვაქვს, თორემ მარტოს ეშინია.

– კარგი, გავყვები, – ხალისით ჩაილაპარაკა ჩარლიმ. ეტყობოდა, სიამოვნებდა, რომ მას, როგორც დიდ ადამიანს, დახმარებას სთხოვდნენ.

რიპსტონს დავემშვიდობე და სასწრაფოდ ფულგეტისაკენ გავეწიეთ. აქედან არც ისე შორს იყო. იმავე გარეუბანს ეკუთვნოდა, რომელსაც ქარხანა. ოღონდ პრესკოტსტრიტი ბევრად უფრო სუფთა იყო.

მეზობლად მდგარ დუქანში გვითხრეს, რომ მისტერ ჯენეტი №12 სახლში სულ მარტო ცხოვრობდა. იგი ძველი მეზღვაური ყოფილა და დიდი ხანია, აქ დასახლებულიყო.

სახლი №12 განცალკევებით იდგა პატარა ბაღში.

ბადის კუტიკარი დაკეტილი არ დაგვხვდა. როდესაც შესასვლელთან ზარი დავრეკეთ, კარი წარმოსადეგმა ახალგაზრდა კაცმა გაგვიღო.

– მისტერ ჯენეტი შინ ბრძანდება? – თამამად იკითხა ჩარლიმ.

– მამა შინ არის, – გვიპასუხა მან. – თქვენ რა საქმეზე მოსულხართ? ის ხომ დიდი ხანია, რაც აღარ ცურავს.

აღბათ ეგონა, გემზე დასაქირავებლად ვიყავით მისულები.

– ჩვენ მისტერ ჯენეტის ნახვა გვინდა, ძალიან მნიშვნელოვანი საქმე გვაქვს.

– უთხრა ჩარლიმ.

ახალგაზრდა კაცმა ორივეს გაკვირვებით შემოგვხედა, მაგრამ აღარაფერი უთქვამს და სახლში შევიდა.

– ამბობენ, მარტო ცხოვრობსო და რამოდენა ვაჟიშვილი ჰყოლია! – თქვა ჩარლიმ.

ლაპარაკის გუნებაზე არ ვიყავი. რაც დრო გადიოდა, სულ უფრო მეტად ვლელავდი. სწორად ვიქცეოდი, ჰაპკინსის საიდუმლოს რომ ვამჟღავნებდი? ჩემი მიზეზით შეიძლება კატორღაში გაეგზავნათ თუ მისტერ ჯენეტი პოლიციაში განაცხადებდა. ან იქნებ თვითონ მისტერ ჯენეტსაც არ დაეჯერებინა ჩემი და პოლიციაში წავეყვანე? მაგრამ ამაზე ფიქრი გვიანლა იყო. კარი გაიღო და იმავე ახალგაზრდა კაცმა სახლში შეგვიწვია.

მისტერ ჯენეტმა ალერსიანად მიგვიღო. იგი მხარბეჭიანი მოხუცი იყო, შავი, მზემოკიდებული სახე და ხშირი თეთრი თმა ჰქონდა. დაგვსხა და გვკითხა, აბა, თქვით, რა მნიშვნელოვანი საქმე გაქვთო.

მე მგონი, ჩარლიც აღელდა, შემომხედა და თქვა:

– აი, ეს ბიჭი, სერ, ყველაფერს დაწვრილებით მოგიყვებათ. ერწმუნეთ მის ნათქვამს. იგი სიმართლეს გეტყვით, თავდებად მე ვუდგები.

მისტერ ჯენეტს ოდნავ ჩაეღიმა, მაგრამ მერე სერიოზული სახით შემომხედდა და მოკლედ მითხრა:

– აბა, გისმენ. თქვი, რა სიმართლე იცი!

აზნეულად, ენის ბორძიკით დავიწყე ლაპარაკი. იგი არ მაწყვეტინებდა. თანდათანობით სიმხნევე მოვიკრიბე და ახლა უკვე საკმაოდ დალაგებულად ვუამბე, თუ რას უწყობდნენ იმ ღამით. მოყოლა რომ დავამთავრე, მან თითქოს თავისთვის ჩაილაპარაკა:

– დღეს სწორედ დროზე ჩამოვიდნენ ჩემი ვაჟიშვილები.

ამ სიტყვებით მან კარი გამოაღო და გასძახა:

– ჯონ, აქ მოდი, და ტომსაც დაუძახე!

რამდენიმე წუთის შემდეგ ოთახში ორი ახოვანი ახალგაზრდა კაცი შემოვიდა.

– რაშია საქმე, მამა, – ჰკითხა, ჩვენ რომ კარი გაგვიღო იმან. რამე ხომ არ მომხდარა?

მისტერ ჯენეტმა დაწვრილებით გადასცა ჩემი მონაყოლი. მერე ფანჯარასთან გაიხმო, რამდენიმე წუთს რაღაცაზე ბჭობდნენ, შემდეგ ისევ ჩემთან დაბრუნდა და მკითხა:

– კეტსტრიტიდან რომელ საათზე წამოხვედი?

კარგად მახსოვდა, თორმეტის ნახევარი იყო, სასადილო ოთახში რომ შევიხედე, სადაც მისის ჰაპკინსი იდგა.

– ახლა ორის თხუთმეტი წუთია, – თქვა მისტერ ჯენეტმა. – მან ფეხსაცმლის ყიდვა და უკან დაბრუნება გიბრძანა, არა?

– დიახ, ბატონო.

– მაშ, ჩქარა, გაიქეცი და სწორედ ისეთი ფეხსაცმელი იყიდე, როგორც დაგავალა.

– მაგრამ, ბატონო, ჩემი ჩექმები ჯერ სულ მთლად ახალია.

მისტერ ჯენეტს გაეღიმა.

– გეტყობა, კარგი ბიჭი ხარ. როგორც კი ფეხსაცმელს იყიდი, მაშინვე კეტსტრიტზე მოკურცხლე. – მითხრა მან.

– კეტსტრიტზე დავბრუნდე? ჯორჯ ჰაპკინსთან? კი მაგრამ, რისთვის, ბატონო?

– აი რა, მე მინდა, რომ იგი გასამარცხავად მოვიდეს, – მიპასუხა მისტერ ჯენეტმა. – შენ უქკუო ბიჭი არა ხარ, მიხვდები, რისთვისაც არის საჭირო. შენ არავითარი საფრთხე არ მოგელის, – მითხრა, როცა შემატყო, რომ შევშინდი. – შენც რომ იმ არამზადების თანამონაწილე ყოფილიყავი, მაშინ გვარიანად მოგხვდებოდა. მაგრამ ახლა სხვა საქმეა: შენ იმათ დაჭერაში მეხმარები, მე კი პირობას ვდებ, რომ დაგიცავ. პატიოსან სიტყვას გაძლევ, ამ წუთიდან, ვიდრე ეს საქმე მთლიანად არ დამთავრდება, მე და ჩემი ვაჟიშვილები თვალს არ მოგაშორებთ.

უკანასკნელი სიტყვები მისტერ ჯენეტმა ხაგზასმით წარმოთქვა. ალბათ უნდოდა შეეგნებინებინა, რომ მისი მოტყუება გუნებაშიც არ გამევლო.

– ერთს კიდევ შეგეკითხები: შემძლია გენდო?

– შეგიძლიათ, ბატონო, რაკი მეუბნებით, რომ მე არაფერი დამიშავდება, ჩემს თავს არავის დააჩაგვრინებთ. მეც ყველაფერს ისე გავაკეთებ, როგორც მიბრძანებთ, – მივუგე მე.

– მაშ კარგი. წადი შინ და ნურავის ეტყვი, სადაც იყავი. თუმცა, ერთ პაწაწინა ფანჯარაში გამრომა მაინც მოგიწევს, მაგრამ ნუ გედარდება. იქ მე ვიქნები ჩასაფრებული, ჰოდა, დაგელოდები. ალბათ ებნელება, მაგრამ მე თმაში ჩაგავლებ ხელს, აი, ასე, და ამით მიხვდები, რომ ეს მე ვარ. აბა ახლა წადი.

ის იყო ჩარლიმ ენის ბორძიკით გაგვაგებინა, მეც დაგეხმარებითო, რომ მისტერ ჯენეტმა მხარზე ხელი დაჰკრა:

– გმადლობთ, ყმაწვილო, თუმც ბერიკაცი ვარ, მაგრამ მკლავი შენზე ღონიერი მაქვს. მთელი ცხოვრება გემზე ტყუილად როდი გამიტარებია: ვაჟიშვილებსაც არა უშავთ, ყოჩალები მყვანან, მამას არავის დააჩაგვრინებენ.

შინ წასვლის გარდა სხვა არაფერი დამრჩენოდა.

ჩარლი სასწრაფოდ დამემშვიდობა და ქარხნისაკენ მოკურცხლა. პირობა დამადებინა, მეორე დღეს, სადილობისას, მათთან მივიდოდი და ყველაფერს ვუამბობდი.

თავში ერთი გარკვეული აზრიც არ მქონდა. მხოლოდ ის ვიცოდი, მისტერ ჯენეტის ბრძანებას ზუსტად შევასრულებდი. ფიქრადაც არ მომდიოდა, რომ ამით ჩემს თავს საფრთხეში ვაგდებდი. როცა კეტსტრიტზე დავბრუნდი, მისტერ ჰაპკინსი შინ არ დამიხვდა, კარი მისმა ცოლმა გამიღო. მეგონა, ჩემი დანახვა დიდად გააკვირვებდა, მაგრამ პირიქით მოხდა, რომ დამინახა, მხიარულად შესძახა:

– აჰ, ჯიმ, დაბრუნდი?

– დიახ, მე აქ დავრჩები, – ვუპასუხე.

– ძალიან მიხარია, რომ აქ რჩები.

– კი მაგრამ, თქვენ ხომ მეუბნებოდით, წადიო? – გაკვირვებულმა ვკითხე.

– მერე, შენ წახვედი და ისევ მოხვედი, ჰოდა, ძალიან მიხარია! – მიპასუხა მან.

რამდენიმე წუთის შემდეგ მკითხა, ის ადგილი თუ გახსოვს, ამაღამ ჩემი ქმარი წასვლას რომ აპირებსო. მე დავასახელე.

– ჩინებულია, ჯიმ! – შეჰყვირა მან და ისევ თავისებურად უცნაურად გაიცინა. – შენ ჰკვიანი ბიჭი ხარ, საიდუმლოს დამახსოვრებაც იცი და შენახვაც! დიდებული ოინია, ხომ მართალია?

– დიახ, ძალიან, – ჩავიჩურჩულე მე და აღელვებული ზემოთ, ჩემს საწოლ ოთახში ავვარდი.

მაინც ვერ გავიგე, მიხვდა თუ უცერა, რაშიც იყო საქმე. ოთხ საათზე იგი გამოეწყო და სადღაც წავიდა. მე მარტო დამტოვა სახლში. შვიდი საათისათვის ჯორჯ ჰაპკინსი დაბრუნდა. ჯერ გაბრაზდა, ცოლი შინ რომ არ დაუხვდა, მაგრამ მერე გამხიარულდა, ხუმრობდა და გულთბილად მემასლაათებოდა. მისი ხუმრობის მოსმენა ძალიან მიჭირდა. ათასჯერ მერჩია, დავეტუქსე, გულზე უფრო მომეშვებოდა. ჩაის სმა რომ დავამთავრეთ, მკითხა:

– ჯიმ, იცი, სად არის ფულგეტი?

არ ვიცი-მეთქი, ვუპასუხე.

– ეგ არაფერი. ახალი ფეხსაცმელი ჩაიცვი და ბანკამდე ფეხით იარე, მერე ფულგეტში მიმავალ დილიჩანსში ჩაჯექი. ფულგეტში რომ მიხვალ, ხიდი იკითხე და ხიდს იქით მესამე ქუჩაზე შეუხვდე. იქ ერთი ლუდხანა შეგხვდება. შედი და მისტერ მეზონი სახლში თუ არისო, იკითხე. ჩქარა, გასწი.

ახალი ფეხსაცმელი რომ ჩაიცვი, დახუთული ოთახიდან სუფთა ჰაერზე გახარებული გამოვვარდი და ბანკისაკენ გავუტეე.

ცხრა საათზე მისტერ ჰაპკინსის მიერ მინიშნებულ ქუჩაზე ვიყავი.

ლუდხანის დახლს იქით მდგარმა ბიჭმა მითხრა, მისტერ მეზონი თავის ოთახში გელოდებაო. რომ შევედი, ჯორჯ ჰაპკინსი, ტუინერი და ჯონ არმიტეჯი დავინახე. ისინი ბანქოს თამაშში იყვნენ გართულნი.

– მისტერ მეზონი მე ვარ, – მითხრა ჩემმა პატრონმა. – დაჯექი, ჯიმ, ცოტა ხანს მოიცადე.

ისინი კვლავ თამაშსა და ლუდის სმას განაგრძობდნენ. ლუდხანის პატრონი მალიმალ მოდიოდა მათთან და ძველი მეგობარვით ესაუბრებოდა. ბო-

ლოს, თორმეტის ნახევარზე, როცა გულდაგულ დაბნელდა, ყველანი ქუჩაში გამოვედით. წინ მე და ჯორჯი მივდიოდით, დანარჩენი ორი უკან მოგვეყვებოდა. თითქმის ერთი მილი ასე ვიარეთ. გზაში მისტერ ჰაპკინსმა ამიხსნა, რაც უნდა გამეკეთებინა: პატარა ფანჯარაში უნდა გადავმძვრალიყავი, კედელ-კედელ ფრთხილად მევლო და ჩაკეტილი კარის ურდული გამომეწია.

– არ შეგეშინდეს, – დაუმატა მან. – საშიში რომ ყოფილიყო, შენისთანა პატარა ბიჭს არც წამოვიყვანდი. რაც გითხარი, იმის გაკეთება ხომ შეგიძლია?

– შემიძლია, – მივუგე ციებცხელებიანივით აკანკალებულმა.

– ყველაფერი შესანიშნავად იქნება, – მითხრა მისტერ ჰაპკინსმა. – ძალი არა ჰყავთ. სახლის პატრონიც ძალიან ადრე იძინებს.

ეტყობოდა, მან არ იცოდა, რომ მისტერ ჯენეტი ახლა მარტო არ იყო.

ერთ პატარა შესახვევში შევედით და ღობეს მივადექით. ტუინერი და ჯონ არმიტეჯიც წამოგვეწივნენ. ღობეზე კატებივით ფრთხილად გადავძვერით, შემდეგ ქვიშამოყრილ ბილიკს გავყევით და დიდ, ჩაბნელებულ სახლს მივადექით. ჩამიჩუმი არსაიდან არ ისმოდა. დავინახე, რომ ჯონ არმიტეჯმა რაღაც ბრჭყვიალა ინსტრუმენტები ერთმანეთში ჩაახრახნა, ტუინერის ბეჭებზე შედგა და კედელში რაღაცის კეთება დაიწყო. არ გასულა ორი წუთი, რომ რაღაცამ გაიწკრიალა და ჯონ არმიტეჯი დაბლა ჩამოხტა.

– ჯიმ, ფეხსაცმელი გაიხადე, – ჩამჩურჩულა ჯორჯმა.

შიშისაგან აკანკალებულმა ფეხსაცმელი გავიძრე. ჯორჯმა ხელში ამიყვანა, ტუინერის ზურგზე შემსვა და ფეხები რაღაც ხვრელში შემაყოფინა.

– ვიწროა, ჯიმ, – დაიჩურჩულა მან. – მაგრამ, არა უშავს, გაეტევი. ხელები ტანზე მაგრად მიიკარი! გვერდულად შეძვერი! კარგია! ჩახტი, ნუ გეშინია, ძალი არ არის. კარი და ურდული არ დაგავიწყდეს!

ყველაფერს ისე ვაკეთებდი, როგორც ის მიბრძანებდა. ბოლოს ძირს ჩავხტი. აქ კი, ჩემდა სანუგეშოდ, ვიღაც უჩინარმა თმაში მტაცა ხელი, მეორე უჩინარმა ხელმა პირი მომიკუმა, იმავე წამს რომელიღაც ოთახში ჩუმად მიბიძგეს და ჩამკეტეს.

მერე რა მოხდა, არ ვიცი, ჯერ ურდულის ჩხაკუნის გავიგონე, მერე – ნაბიჯების ხმაური, შემახილები, ჯორჯ ჰაპკინსის ყვირილი, ცემა-ტყეპის ხმა, ფეხების ბრაგუნის და მეტი არაფერი.

მისტერ ჯენეტის გეგმა წარმატებით დაგვირგვინდა. მათ ჯორჯ ჰაპკინსსა და მის ამხანაგებს ჭკუა ასწავლეს. დაემუქრნენ, მომავალში მარტო ამას აღარ გაკმარებთო.

საკუჭნაოდან რომ გამომიშვეს, მძარცველების ნასახიც არსად იყო. მისტერ ჯენეტმა ხელი ჩამომართვა და მითხრა, ყოჩალი ბიჭი ყოფილხარ, ისევ გემზე რომ ვმუშაობდე, აუცილებლად იუნგად აგიყვანდიო.

იმ ღამეს მისტერ ჯენეტის სახლში მეძინა. მეორე დილით მაძღრისად მასაუზმეს, ერთხელ კიდევ გადამიხადეს მადლობა და თორმეტი საათისათვის ისევ ქარხანაში გავიქეცი.

ზარი რომ დარეკეს, ჩარლი და რიპსტონი, მგონი, ყველაზე პირველები გამოცვივდნენ, იქვე ახლოს, ღია ადგილზე გამიყვანეს და რაც მოხდა, ყველაფერი დაწვრილებით მაამბობინეს.

_ ყოჩაღ! _ შესძახა რიპსტონმა, მოყოლა რომ დავამთავრე.

ჩარლიმაც თანაგრძნობით დამკრა მხარზე ხელი. არ მესმოდა, რისთვის მაქებდნენ. მე ხომ სულ ერთთავად შიშში ვიყავი, თუმცა ვცდილობდი, არ შეემჩნია.

ახლა სხვა რამე მადარდებდა, ჩარლის გაუბედავად შევხედე და ვკითხე:

_ რას მეტყვით, შეიძლება მეც მუშა გავხდე?

_ რატომაც არ შეიძლება! _ მიპასუხა მან. _ იქნებ ახლაც გამოიძებნოს ჩვენთან ადგილი: სწორედ გუშინ იყო, მისტერ კრაუსი რომ ამბობდა _ კრაუსი ჩვენი ოსტატია, _ ხვალ ძველი ღუმელი უნდა დავანგრიოთ და ახლის კეთება დავიწყოთ. ასე რომ, ნაშალის გასაზიდად ბიჭები დასჭირდებათ, გიშუამდგომლებ.

ჩემს აღტაცებას საზღვარი არ ჰქონდა.

სადილის შემდეგ ჩარლიმ და რიპსტონმა მისტერ კრაუსთან მიმიყვანეს. მან ნება მომცა, მეორე დღესვე შევდგომოდი მუშაობას.

ამ დღიდან პატარა მაწანწალა აღარ ვიყავი, მე უკვე პატარა მუშა გავხდი.

ახალმა ცხოვრებამ რწმენა ჩამინერგა, გამომაწრთო. გაჭირვებაც ბევრი ვნახე, მაგრამ ერთი აზრი მუდამ მამხნევებდა: ამიერიდან მარტო აღარ ვიყავი. გვერდით ამხანაგები მყვანდნენ. ისინი მძიმე წუთებში მხარში ამომიდგებოდნენ და დარწმუნებული ვიყავი, ადრე თუ გვიან, უკეთეს მომავალს შევექმნიდით ყველა იმ დიდი თუ პატარა მაწანწალისათვის, ვისაც ბავშვობიდანვე არ ღირსებია ოჯახური სითბო, ალერსი და სიხარული.